T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Doktora Tezi

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ-TR71 DÜZEY 2 BÖLGESİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Gaye MAT ÇELİK
10926006

Danışman
Doç. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN

Diyarbakır 2018

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Doktora Tezi

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ-TR71 DÜZEY 2 BÖLGESİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Gaye MAT ÇELİK
10926006

Danışman
Doç. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN

Diyarbakır 2018

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri-TR71 Düzey 2 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

14.12.2018

Gaye MAT ÇELİK

KABUL VE ONAY

Gaye MAT ÇELİK tarafından hazırlanan "Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri - TR71 Düzey 2 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama" adındaki çalışma, 14.12.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN Başkan

Doç. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN

Doç. Dr. Mehmet KAYA

Doç. Dr. Burcu ÖZCAN

Doç. Dr. Nevzat TETİK

ÖNSÖZ

Bu doktora tezinde "Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri - TR71 Düzey 2 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama" konusu çözümlenmekte ve sonuçları da bilimsel süreçlerle aktarılmaktadır. Bu çalışma ile "TR71 Düzey 2" Bölgesinde yer alan illerdeki (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde) mevcut kadın girişimcilerin genel profil özelliklerinin belirlenmesi, başarılarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, karşılaştıkları sorunların ortaya konulması ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, "TR71 Düzey 2" Bölgesinin bölgesel gelişimine katkı sağlayabilmek için kadınların işgücüne katılımı ve girişimcilik oranlarının artırılması, mevcut durum analizi ve stratejilerin geliştirebilmesi görüşünden hareketle elde edilen bulgular bölge düzeyinde, bundan sonraki stratejik planlama çalışmalarında karar alma noktalarındaki kişilerce, araştırmacılarca kullanılabilecek ve onlara güvenilir bilgiler sunabilecektir.

Araştırmalarımın başından bugüne dek beni yönlendiren Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN'e, iş bitirici yönüyle bana örnek olan danışman hocam Doç. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Beni bugünlere getiren ve desteğini esirgemeyen özverili anneme, beni başarıya yönlendiren, doktora sürecim bitmeden evlenmemi erken bulmakta haklı çıkan canım babama, zor zamanlarımda yanımda olan, beni sonuna kadar destekleyen eşime, tüm stresli anlarıma istemsiz dahil olmak zorunda kalan kıymetli evlatlarım Metehan ve Ece'ye tüm haklarından ötürü teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Doktora tezim süresince emeği geçen hocalarıma, aileme, çalışma arkadaşlarıma ve görüşlerine başvurduğum tüm kadın girişimcilere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gaye MAT ÇELİK
Diyarbakır 2018

ÖZET

Kadınlarımız ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeye önemli katkılar sağlayan bir güç haline gelmelidir. Bu tez çalışmasında "TR71 Düzey 2" Bölgesindeki mevcut ve aktif kadın girişimcilerin profili, iş kurma nedenleri, sorunları ve geleceğe dönük planları ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, "TR71 Düzey 2" Bölgesinde yer alan Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinde Ticaret ve Sanayi Odalarına bağlı 342 (aktif olarak girişimcilik faaliyetlerinde bulunan) kadın girişimcinin; (a) iş kurma nedenleri (iten ve çeken nedenler), (b) iş kurma aşamasında karşılaştığı sorunları (mesleki deneyimleri; sermaye temini, maddi ve manevi destek görme vb.), (c) işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştığı sorunları (ekonomik, cinsiyet farklılığından kaynaklanan sorunları vb.), (d) gelecekle ilgili planları (ekonomik ve ekonomik olmayan) analiz edilmektir. Çalışma sonucunda, kadın girişimcilerin mesleki bilgi ve becerilerini iş hayatından edindikleri, kendi işini kurup çalışmak için eşini ve/veya ailesini ikna etmek durumunda kalmadıkları, iş kurarken en çok ailelerinden destek gördükleri, girişimci olma konusunda ise mesleğini yapmak, idealini gerçekleştirmek gibi çeken nedenlerin baskın geldiği tespit edilmiştir. "TR71 Düzey 2" Bölgesi illerindeki kadın girişimciler işletmelerini kurma aşamasında öncelikli olarak makro sorunlardan "ekonomik belirsizlik", "sermaye temini" ve "uygun personel temini" konularında sıkıntı yaşamaktadır. Mikro sorunlardan ise sektörde tanımamış olmak probleminin kadın girişimcileri zorladığı görülmektedir. "TR71 Düzey 2" Bölgesi illerindeki kadın girişimciler, işletmelerinin faaliyetleri sırasında başta ekonomik olmak üzere sırasıyla bireysel ve kadınlara özgü konularda sıkıntı yaşamaktadır. Kadın girişimcilerin ilgili sorunları maddi sorunlar ve borç ödemeleri, bürokratik işlemler, ailevi nedenler ve müşteri ile ilişkiler alt değişkenlerinde yoğunlaşmaktadır. Kadın girişimcilerin geleceğe dönük planları olduğu ve kaliteyi iyileştirme, sektörde kalıcı olma ekonomik olmayan planlarının karlılığı artırma ekonomik planından önde

geldiği görülmektedir. Bölgesel olarak değerlendirildiğinde ise yaşanan ilin piyasasının yetersizliği, toplumun değer yargılarının etkisi ile kadın girişimcilerin sorun yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Girişim, Girişimcilik, Kadın Girişimci, Toplumsal Cinsiyet, "TR71 Düzey 2", Kadın Girişimcilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri.

ABSTRACT

Our women should become a power that makes significant contributions to economic, social and cultural development. In this thesis, the profile of existing and active women entrepreneurs in the "TR71 Level 2" region, the reasons for starting a business, their problems and their future plans are discussed. In this context, the aim of the study was to determine the number of women entrepreneurs who are active in entrepreneurship activities in the provinces of Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir and Niğde in the TR71 Level 2 Region; (a) the reasons for starting a business (pushing and pulling reasons), (b) the problems (professional experiences, capital supply, financial and moral support etc.) encountered during the establishment phase, (c) the problems that their enterprises face during their activities (economic, (d) future plans (economic and non-economic) to be analyzed. As a result of the study, women entrepreneurs acquired their professional knowledge and skills from business life, did not have to persuade their spouse and / or family to work and establish their own business; detected. Women entrepreneurs in the provinces of the "TR71 Level 2" Region have difficulty in macroeconomic problems, such as "economic uncertainty", "capital supply" and "appropriate staffing". It is observed that the problem of not being recognized in the sector is forced by women entrepreneurs. Women entrepreneurs in the "TR71 Level 2" districts have difficulties in individual and women-specific issues, particularly in economic activities, during their operations. The problems of women entrepreneurs are focused on financial problems and debt payments, bureaucratic procedures, family reasons and customer relations. It is seen that women entrepreneurs have plans for the future and that the quality of the non-economic plans to be permanent in the sector and to be permanent in the sector are ahead of the economic plan of increasing profitability. When evaluated regionally, it was found that women entrepreneurs experienced problems due to the inadequacy of the market and the value judgments of the society.

Keywords

Entrepreneur, Entrepreneurship, Women Entrepreneur, Gender, "TR71 Level 2", Proposals for the Problems of Women Entrepreneurs.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **VI**
TABLO LİSTESİ ..... **IX**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **XIII**
KISALTMALAR ..... **XV**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK

1.1. GİRİŞİM, GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK: KAVRAMSAL BOYUT **9**
1.2. GİRİŞİMCİLİĞİN TANIMLARI **15**
1.2.1. Girişimciliğin Klasik Anlamda Tanımı 16
1.2.2. Girişimciliğin Küresel AnlamdaTanımı 17
1.2.3. Girişimciliğin Güncel Anlamda Tanımı 18
1.3. GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ **18**
1.3.1. Türkiye'de Girişimcilik ve Tarihsel Gelişimi 18
1.3.2. Dünya'da Girişimcilik Ve Tarihsel Gelişimi 24
1.4. GİRİŞİMCİLİĞİN OLUŞMASINA ETKİ EDEN BAŞLICA FAKTÖRLER **27**
1.4.1. Ailenin Etkisi 28
1.4.2. Eğitimin Ve Öğretimin Etkisi 29
1.4.3. Rol Model Etkisi 32
1.4.4. İş Deneyiminin Etkisi 33

1.5. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİĞE BÖLGESEL VE GENEL OLARAK BAKIŞ 34
"TÜİK Aile Yapısı Araştırması"nın 40
1.6. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİĞİN DURUMUNA YÖNELİK BAZI ULUSLARARASI ARAŞTIRMALARIN SONUÇLARI 40
İKİNCİ BÖLÜM
KADIN GİRİŞİMCİLİK
2.1. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN GELİŞİMİ 46
2.1.1. Kadın Girişimciliğinde Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Etkeni ... 47
2.1.2. Kadın Girişimcilerin İstihdamdaki Yerinin Kavramsal Olarak Ele Alınması 50
2.1.3. Kadınların İstihdamdaki Yerinin Ulusal Belgelerde Ele Alınması .. 53
2.2. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN TANIMI VE KADIN GİRİŞİMCİ TÜRLERİ 55
2.3. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ 57
2.4. KADIN GİRİŞİMCİLERİN GİRİŞİMCİLİK MOTİVASYONU ... 58
2.5. KADINLARI GİRİŞİMCİLİĞE YÖNLENDİREN FAKTÖRLER 59
2.5.1. İten Faktörler 60
2.5.2. Çeken Faktörler 62
2.6. KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BEKLENTİLERİ 64
2.6.1. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar 64
2.6.1.1. İş Kadınlığına Çevrenin Olumsuz Bakışı: 64
2.6.1.2. Sermaye Temini: 65
2.6.1.3. Bürokratik İşlemler: 66
2.6.1.4. Deneyimsizlik Ve Bilgi Eksikliği: 67
2.6.1.5. Uygun Personel Temini: 68
2.6.2. Kadın Girişimcilerin İşlerini Yürütürken Karşılaştıkları Sorunlar .. 70
2.6.3. Türkiye'de Girişimcilerin ve Kadın Girişimcilerin Gelecekten Beklentileri 76

2.7. KADIN GİRİŞİMCİLERİN SORUNLARININ GİDERİLME YOLLARI 78
2.8. KADIN GİRİŞİMCİLERE DESTEK VEREN BAŞLICA KURULUŞLAR 80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER
3.1. TR71 COĞRAFİ ALTYAPI GÖSTERGELERİ 86
3.1.1. Karayolu bağlantısı 87
3.1.2. Havayolu bağlantısı 88
3.2. "TR71" BÖLGESİNİN SOSYAL GÖSTERGELERİ 89
3.2.1. "TR71" Düzey 2 Bölgesi İllerinin Ekonomik Yapısı 90
3.3. TR 71 DÜZEY 2 BÖLGESİNDE GİRİŞİMCİLİK 92
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TR71 BÖLGESİNDEKİ KADIN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK UYGULAMALI ARAŞTIRMA
4.1. ARAŞTIRMADA AMAÇLAR VE HİPOTEZLER 101
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 101
4.1.2. Araştırmanın Hipotezleri 101
4.2. YÖNTEM 107
4.2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Anket Formunun Hazırlanması 108
4.2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 112
4.2.3. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği 114
4.3. BULGULAR 121
4.3.1. Katılımcıların Demografik-Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Bulgular 121
4.3.2. Katılımcıların Girişimciliğine Dair Tanımlayıcı İstatistikler 134
4.3.3. Hipotezlerin Anova ve t- Testi İle Analiz Edilmesi 144
4.3.4. Korelasyon Analizi 159
4.3.5. Regresyon Analizi 160
SONUÇ 168
KAYNAKÇA 182

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1.1: Girişimcilerin Başlıca Özellikleri 13
Tablo 1.2: Girişimci ve Girişimcilik Kavramının/Teorisinin (Ortaçağdan 1985'e Kadar) Gelişimi 26
Tablo 1.3: Girişimcilik Ekosistemi'nin Unsurları 27
Tablo 1.4: İşveren Girişimlerin Doğum Göstergeleri, 2016 37
Tablo 1.5: İşveren Girişimlerin Ölüm Göstergeleri, 2014 37
Tablo 1.6: Cinsiyete Göre İşveren Olarak Çalışanların Dağılımı, 2014-2016 38
Tablo 1.7: İşteki Durum Ve Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, Temmuz 2017-Temmuz 2018 38
Tablo 1.8: İşgücüne Dahil Olmayanların Nedene Göre Dağılımı, Temmuz 2017-Temmuz 2018 dahil 39

Tablo 2.1: İstihdam Edilenlerin Yıllara Ve Cinsiyete (Kadın) Göre İşteki Durumu 53
Tablo 2.2: Türk Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenleri 60

Tablo 3.1: TR71 Bölgesi İlleri Ana Ulaşım Yolları (Km) 87
Tablo 3.2: "TR71" Bölgesi İllerinin Türkiye Nüfusu İçinde Aldıkları Paylar (%) ... 89
Tablo 3.3: Gelecek 6 Ay İçinde, Yaşadığı Bölgede Yeni Bir İş Kurmak İçin Fırsatı Gören Kişilerin 18-64 Yaş Arası Yetişkin Nüfusa Oranı (%) 96
Tablo 3.4: Başarısız Olma Korkusundan Ötürü Yeni Bir İş Kurmaktan Çekinen Kişilerin 18-64 Yaş Arası Yetişkin Nüfusa Oranı (%) 97
Tablo 3.5: GirişimcilerinCinsiyete Göre Oranları (%) 98
Tablo 3.6: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırmasının Bölgesel Sonuçları 99

Tablo 4.1: Tabülasyon Planı 110

Tablo 4.2: α= 0.05 İçin Farklı Örneklem Hataları Düşünülerek Artan Sayıda Evren Büyüklüklerine Göre Hesaplanan Örneklem Sayıları Tablosu 113
Tablo 4.3: Araştırmanın Güvenilirlik Analizi Sonuçları 114
Tablo 4.4: İş Kurma Nedenleri Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları 115
Tablo 4.5: İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları 116
Tablo 4.6: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları 117
Tablo 4.7: Kadın GirişimcilerinGelecekle İlgili Planları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları 117
Tablo 4.8: İş Kurma Nedenlerinin Boyutlara Ayrılması 118
Tablo 4.9: İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Boyutlara Ayrılması 119
Tablo 4.10: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Boyutlara Ayrılması 120
Tablo 4.11: Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Boyutlara Ayrılması 120
Tablo 4.12: Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri 122
Tablo 4.13: Kadın Girişimcilerin İş İle İlgili Demografik Özellikleri 124
Tablo 4.14: Kadın Girişimcilerin Girişimcilik Konusundaki Demografik Özellikleri 129
Tablo 4.15: Kadın Girişimcilerin Sermaye Teminini Sağlama Yolları Frekans Tablosu 133
Tablo 4.16: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler 135
Tablo 4.17: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Kurulum AşamasındaKarşılaştıkları Sorunlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler 137
Tablo 4.18: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler 139
Tablo 4.19: Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarına Dair Tanımlayıcı İstatistikler 142

Tablo 4.20: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması 144
Tablo 4.21: Yaşa Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması 145
Tablo 4.22: Eğitim Seviyesine Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması 145
Tablo 4.23: Medeni Duruma Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması 146
Tablo 4.24: Tecrübeye Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması 147
Tablo 4.25: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması 147
Tablo 4.26: Yaşa Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması 148
Tablo 4.27: Eğitim Seviyesine Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması 149
Tablo 4.28: Medeni Duruma Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması 149
Tablo 4.29: Tecrübeye Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması 150
Tablo 4.30: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması 151
Tablo 4.31: Yaşa Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması 152
Tablo 4.32: Eğitim Seviyesine Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması 153
Tablo 4.33: Medeni Duruma Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması 154
Tablo 4.34: Deneyime Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması 155
Tablo 4.35: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması 156
Tablo 4.36: Yaşa Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması 156
Tablo 4.37: Eğitim Seviyesine Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması 157

Tablo 4.38: Medeni Duruma Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması 158
Tablo 4.39: Deneyime Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması 158
Tablo 4.40: Korelasyon Tablosu 159
Tablo 4.41: Kadın Girişimcilerin Kurulum Aşamasında Karşılaştıkları Mikro Sorunları Belirleyen Faktörler 160
Tablo 4.42: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştığı Zorluklarla Mücadele Etme Yöntemleri (İsteğe Bağlı Yanıt Verilen Açık Uçlu Sorunun Değerlendirilmesi) 162
Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar 163

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1.1: Girişimcilik ve KOBİ Politikası Arasındaki Etkileşim 12
Şekil 1.2: İBBS'ye Göre Düzey 2 Bölgeleri Gelişmişlik Dereceleri 36
Şekil 1.3: İBBS'ye Göre Düzey 1 Bölgeleri Gelişmişlik Dereceleri 36
Şekil 1.4: Girişim Sermayesi ve Özel Sermaye Çekicilik Endeksi (2012)-Türkiye'nin Sıralamadaki Yeri..... 45

Şekil 2.1: İşletmelerin Gelişim Aşamaları..... 65
Şekil 2.2: Porter'ın Değer Zinciri Matrisi..... 72
Şekil 2.3: Girişimlerin Yenilik Faaliyetinde Bulunma Oranları-TÜİK..... 78

Şekil 3.1: İllerin Girişimcilik Kademesi..... 93
Şekil 3.2: Bölgelerin Girişimcilik Kademelenmesi..... 94
Şekil 3.3: Bölgelere Göre KOSGEB Destek Tutarının Dağılımı 100

Şekil 4.1: Araştırma Modeli 102
Şekil 4.2: Araştırmanın Yöntemi..... 108
Şekil 4.3: Kadın Girişimcilerin İş Kurmadan Önceki Durumları (%) Pasta Grafiği125
Şekil 4.4: Kadın Girişimcilerin Kendi İşinde Çalıştıkları Süreler (%) Pasta Grafiği 125
Şekil 4.5: Kadın GirişimcilerinİşletmelerindeWeb Sitesi Kullanımı (%) Pasta Grafiği 126
Şekil 4.6: Kadın Girişimcilerin İşletme Bünyesinde Çalıştırdığı Kişi Sayısı (%) Pasta Grafiği 127
Şekil 4.7: Kadın Girişimcilerin Mesleki Deneyim Süreleri (%) Pasta Grafiği 128

Şekil 4.8: Kadın Girişimcilerin İşletmesinde Bilgisayar Kullanımı (%) Pasta Grafiği 128
Şekil 4.9: Kadın Girişimcilerin Anne, Baba ve/veya Eşinin Girişimciliği (%) Pasta Grafiği 130
Şekil 4.10: Kadın Girişimcilerin Mesleki Bilgi ve Becerilerini Kazandığı Yollar (%) Bar Grafiği 130
Şekil 4.11: Kadın Girişimcilerin Kendi İşini Kurup Çalışmak İçin Eşini Ve/Veya Ailesini İkna Etme Durumu (%) Pasta Grafiği 131
Şekil 4.12: Kadın Girişimcilerin İşletmesini Kurarken Manevi Destek Gördüğü Kişiler (%) Bar Grafiği..... 132
Şekil 4.13: Kadın Girişimcilerin Sermaye Teminini Sağlama Yollarının (%) Bar Grafiği 134
Şekil 4.14: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenleri (%) Bar Grafiği..... 136
Şekil 4.15: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar (%) Bar Grafiği 138
Şekil 4.16: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar (%) Bar Grafiği..... 141
Şekil 4.17: Kadın Girişimcilerin İşleriyle İlgili Geleceğe Dönük Planlarının (%) Bar Grafiği 143

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri (United States of America (USA))
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ANOVA	Analysis Of Variance (Varyans Analizi)
AR-GE	Araştırma Geliştirme
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi
ESOB	Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GEDI	Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi
GEM	Global Entrepreneurship Monitor (Küresel Girişimcilik Monitörü)
GGP	Girişimcilik Göstergeleri Programı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMD	International Institute for Management Development (Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü)
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KAGİDER	Kadın Girişimcileri Destekleme Derneği
KEDV	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KGF	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEKSA	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
NACE	Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne- Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması (ISIC)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TR10	İstanbul İlinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi

TR51	Ankara İlinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR52	Karaman ve Konya İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR62	Adana, Mersin İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR82	Sinop, Çankırı, Kastamonu İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TR83	Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya İllerinin Bulunduğu Düzey 2 Bölgesi
TDK	Türk Dil Kurumu
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TKV	Türkiye Kalkınma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSO	Ticaret ve Sanayi Odası
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜGİAD	Türkiye Genç İş Adamları Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü
WB	World Bank
WEF	World Economic Forum (Dünya Ekonomik Forumu)
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Girişimcilik ve kadın girişimciliği konuları giderek önem kazanmakta ve son bir kaç yıl içerisinde önemini korumaktadır. Bilindiği gibi kadının istihdamı ve toplumda kadının çalışmasına olan bakış açısı ülkelerin gelişmişlik düzeylerini gösteren unsurlardandır. Kadın ve erkek arasında daha fazla eşitlik olması için kadın istihdamı başka bir deyişle kadınların ekonomik bağımsızlığa kavuşmaları olmazsa olmazdır. Bir toplumun kadın istihdamına karşı olumlu bakış açısını yakalaması ve eşit bir toplum oluşturma düşüncesi oldukça uzun bir süreci kapsar. Kadınların ülke ekonomisine katılmalarını sağlamak bu alanda oldukça önemli bir başlangıçtır.

Girişimcilik ve özellikle kadın girişimciliği konusu ülkelerin politikalarında vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de girişimciliği ve kadın girişimciliğini geliştirme adına girişimcilik desteklenmeye ve özendirilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde kadın girişimciliğinin gelişebilmesi için, kadın girişimcileriniş yaşantısında daha da artarak yer edinebilmelerine, kadın girişimcilerin uluslararası pazarlara açılabilmelerine ve ülkenin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunabilmelerine olanak verilerek kadın girişimciliğin sosyal kabulüne destek verilmesi yoluyla bir takım teşvikler gerekmektedir. Tümevarıma dayalı bir metot ile yerel-bölgesel bazda girişimcilik ve kadın girişimciliği konusuna eğilme yoluyla ülkemizde girişimciliğin ve kadın girişimciliğinin gelişimine katkı sağlanması mümkündür. Bölgesel olarak mevcut durum analizi sonrasında stratejilerin geliştirilmesi ve yine bölgesel olarak girişimciliği özendirmek ve geliştirmek adına özellikle kadın girişimciliğine bölgesel olarak ayrı bir sayfa açılması gerekmektedir. TR71 Düzey 2 Bölgesinde, kadın girişimcilerin oranlarının artırılması, kadın girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ve desteklenmesi, kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek kurumsal desteklerin geliştirilmesi, kadınların güçlendirilmesi, kadın girişimcilerin sorunlarının analiz edilmesi ile kadın

girişimciliğinin öncelikle bölge ihtiyaçlarına göre yapılandırılması ile bölgeselden yola çıkarak ülke geneline doğru bir ivme sağlanabilmesi mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada, "TR71 Düzey 2" Bölgesinde mevcut kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulmaktadır. Kadın girişimcilerin iş kurma ve işletmelerinin faaliyeti süreçlerinde birçok sorunla karşı karşıya kalması, bölgelerin ve dolayısıyla ülkenin sosyal ve ekonomik olarak gelişmişlik göstergelerini azaltmaktadır. Başka bir deyişle, başta bölgesel olmak üzere kadın girişimcilerin desteklenmeleri, teşvik edilmeleri ve yönlendirilmeleri yoluyla kadınları her yönden desteklemek ülkeye sağlayacağı katkı açısından oldukça önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, kadın girişimcilerin genel profil özelliklerinin belirlenmesi, karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve başarılarını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Çalışma bu temel amaç üzerine dizayn edilmiş ve elde edilen bulgular neticesinde çalışmaya başlarken oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Pek çok alanda olduğu gibi girişimcilik sürecinde de kadınlar bir takım engellemelerle karşılaşmaktadır. Kadın girişimcilerin iş hayatında daha fazla bulunabilmeleri, girişimciler arasındaki iletişim ağlarına dahil olabilmeleri, Türkiye'deki kadın girişimcilerin uluslararası pazarlarda yer alabilmeleri ve ülkenin gelişimine katkı sağlayabilmeleri yönünden bu engellerin tespiti gerekmektedir. Bu nedenle bu doktora tez çalışmasında, kadın girişimcilerin sorunları özel amacına odaklanılmıştır. Bu çalışma, gerek yöntemi gerekse sonuçları açısından literatüre ışık tutacaktır. Elde edilen sonuçlar "TR71 Düzey 2" Bölgesinde özellikle mevcut kadın girişimcilerin tasnifi ve niteliksel olarak betimlenmesi açısından önemli olup potansiyel kadın girişimciler açısından sosyo-ekonomik bir bakış açısına da sahiptir. Ayrıca "Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri - TR71 Düzey 2 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama" konulu doktora tez çalışmasıyla,

- Kadın girişimcilerle sağlıklı bir iletişim kurulmasına,
- Kadın girişimcilerin özelliklerinin belirlenmesi yoluyla kadın girişimcilerin tasnifine ve niteliksel olarak betimlenmesine,
- Kadın girişimcilerin görüş ve beklentilerinin saptanmasına,

- Kadın girişimcilerin faaliyetlerinde engel oluşturabilecek hususların ortaya konulması ve giderilmesi noktasında stratejiler oluşturulmasına,

- Kadın girişimcilerin, kadın girişimci olmanın avantajları ve dezavantajları hakkındaki görüşlerine başvurulması yoluyla kadın girişimciliğin güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi edinilmesine,

- Kadın girişimcilerin görüşlerinin, sorunlarının ve gelecekten beklentilerinin tespit edilmesine,

yarar sağlanacaktır.

Bu çalışmada, yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada "TR71 Düzey 2" Bölgesindeki mevcut kadın girişimciler üzerinde anket çalışması yapılarak SPSS programının 22.0 sürümü yardımıyla değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler; kadın girişimcilerin ihtiyaçlarının belirlenmesine, kadın girişimcilerin daha kaliteli ve tatminkar hizmet sunarak güçlenmesine, yeni kadın girişimcilere örnek olarak kadın girişimcilik kültürünün geliştirilmesine ve kadın girişimcilerin sorunları konusundaki bulguların kaynak olması yoluyla bir takım öneriler getirilmesine ve kadın istihdamının hem nitel hem de nicel olarak artırılmasına katkı sağlayabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK

Çalışmanın bu bölümünde girişimci ve girişimcilikle ilgili kavramsal boyuta, girişimciliğin önemine, girişimcilerin temel özelliklerine, girişimcilik kişiliğinin oluşumundaki faktörlere, girişimcilikte başarılı olmanın yollarına, Türkiye'de ve dünyada kadın girişimciliğine yer verilmiştir ayrıca literatür bulguları paylaşılmıştır.

Önceki Çalışmalar;

T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın hazırladığı "Girişimciliğin Geliştirilmesi" konulu "Onuncu Kalkınma Planı (2014)" raporunda, girişimciliğin geliştirilmesinin ülkemize olan katkısına, girişimcilik ile kalkınma arasındaki ilişkinin incelenmesinde istihdam göstergesine, girişimcilik ortamının güçlendirilmesinde rekabetçiliğin ve yeniliğin önemine yer verilmiştir.

Sevinç ve Eren (2016), "Bölgesel Kalkınma ve Girişimcilik: Ahiler Kalkınma Ajansı Örneği" çalışmasında, Türkiye'nin istatistiki bölge sınıflamasına göre ikinci düzey bölgeler arasında bulunan "TR71 Düzey 2" Bölgesinin teknolojik ve girişimcilik yönü tespit edilmiştir. Girişimciliğin bölgenin kalkınmasına ve bölgedeki teknolojik ilerlemeye olan etkileri incelenmiş, "TR71 Düzey 2" Bölgesinde girişimcilik faaliyetleri değerlendirilerek, "patent, faydalı model, marka tescil ortalamasının" Türkiye ortalamasının altında olduğuna değinilmiştir.

Kara ve Yıldız (2017), "TR 72'de Girişimcilik Profilinin Analizi" çalışmasına göre, araştırmaya katılan 321 katılımcının iş konusundaki fikirlerini hayata geçirmelerindeki en önemli engelin finansman konusunda olduğu, katılımcıların önemli bir bölümünün iş kurma fikrinin hizmet sektörüne dair olduğu ve kadınların erkek katılımcılardan daha fazla özgüvene sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Çıkmaz (2016), "Kadın Girişimcilerin, Kamu Kurum Ve Kuruluşlarından Destek Alma Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar: Gaziantep İlinde Nitel Bir Değerlendirme" konulu nitel çalışmasında, kadın girişimcilerin kamu kurum ve kuruluşlardan aldığı desteklerin türleri ve destek alırken karşılaştığı sorunlar, "danışmanlık hizmeti sorunları" bileşeni, "eğitim sorunları" bileşeni, "finansal sorunlar" bileşeni ve "banka sorunları" bileşeni olmak üzere toplam dört kategoride incelenmiştir. En sık rastlanan sorun finansal alanda görülmüş olup, bunu danışmanlık, eğitim ve banka sorunları izlemektedir.

Öneren (2012), "İç Anadolu Bölgesindeki Genç Nüfusun Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma" çalışmasında; İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan genç nüfusunun girişimcilik konusundaki algısını ve kendi işini kurmasının önündeki engelleri ortaya çıkarmak amacıyla 434 katılımcı ile yürütülmüş olup, gençlerin girişimci olma yönündeki en büyük engelinin sermaye sorunları olduğunu ortaya koymaktadır.

İyicil (2006), "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'deki Kadın Girişimciliğinin İrdelenmesi ve Bir Araştırma" isimli çalışmada; kadın girişimcilerin sayısının artırılması amacıyla gelişmiş ülkelerin çaba harcadığına, Türkiye'nin de son dönemlerde konuya olan ilgisinin arttığına dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışmada kadınların girişimci olma konusunda ihtiyaç duydukları desteğin eğitim olduğuna değinilmiştir.

Bedük (2005), "Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği" isimli çalışmada; Türkiye'de kadının çalışma hayatında karşılaştığı sorunların temelinde "toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısındaki" aksaklıkların neden olduğuna değinerek bu aksaklıkların çözülmesiyle kadınlarımızın çalışma hayatına daha çabuk gireceğini savunmuştur. Ayrıca ülkemizde kendi hesabına çalışan kadınların birçoğunun evli ve çocuklu olmasının, işgücüne katılmak isteyen evli ve çocuklu kadınlara emsal olma ve bu tür çalışma biçiminin yaygınlaştırılabileceğine dair ipuçları verdiğine yönelik vurgu yapılmıştır.

Çakıcı (2006), "Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler" isimli araştırmada; 200 aktif kadın girişimci ile görüşülmüştür. Kadın

girişimcilerin iş dünyasında erkekler kadar deneyim sahibi olmamaları ve ev içi sorumlulukları ile iş yaşamını dengeleme konusunda güçlükler yaşamalarının üzerinde durulması gereken bir konu olduğu sonucuna ulaşılmış olup, kadınların iş yaşamında karşılaştıkları sorunlarla baş edebilecekleri belirtilmiştir.

Yetim (2008), "Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler; Mersin Örneği" isimli araştırmada; sosyal sermaye olarak kadın girişimciler ele alınmış olup, 224 kadın girişimci ile yaptığı çalışmada kadınların niteliklerini ve yeterliliklerini belirlemeye çalışmıştır. Bu bağlamda, iş kurma ve işini devam ettirme konusunda sorunlarla karşılaşan kadın girişimcilerin, gereksinim duydukları bilgi ve beceriyi "eşleri ve arkadaşları aracılığıyla" edinmesinin yanı sıra, "danışmanlık hizmetleri ve eğitim olanakları" yollarıyla informel olarak zenginleştirdikleri konusuna değinilmiştir.

Güney (2006), "Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış" isimli çalışmada; ülkemizde kadın girişimciliğinin geliştirilmesine yönelik bir takım önerilerde bulunmaktadır. Bu kapsamda, eğitim açısından ailesinden tam destek alan kadınların iş yaşamındaki başarılarını örnek göstererek, ailelerin çocuklarına cinsiyet ayrımı yapmaksızın eşit fırsatlar sunmaları gerektiğini belirtmiştir.

Başol (2010), "Girişimci Kadın ve Erkeklerin Başarı Algısındaki Farklılıklar: Küçük Ölçekli İşletmelerde Bursa İli Örneği" adlı 100 kadın girimciyle yürüttüğü yüksek lisans tezinde kadın girişimcileri kendi işletmelerini kurmaya iten motivasyon unsurlarının sırasıyla "kendi işlerinin patronu olmak ve esnek çalışma saatlerinden faydalanmak" olduğunu, erkek girişimcilerde ise "kendi işlerinin patronu olmak, yeteneklerini serbestçe kullanmak ve para kazanmak" olduğunu belirtmektedir.

Bayraktaroğlu ve Uluköy (2014) tarafından yapılan "Ataerkil Toplumlarda Kadın Girişimcilerin Uğradıkları Baskıların İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması" konulu İngilizce makalede, 84 kadın girişimci ile çalışma yürütülmüştür. Kadın girişimcilerin işletmelerinin kuruluş aşamasında özkaynak kullanma yolunu tercih ettikleri, KOSGEB ve mikro kredi imkanlarından ise düşük ölçüde faydalandıkları tespit edilmiştir.

Demircioğlu (2010), “Eskişehir'de Kadın Girişimciliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde; kadın girişimcilerin hem işlerini kurma hem de yürütme aşamasında toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak sermaye temini, aile-iş çatışması, bürokratik işlemler, tecrübesizlik gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmiştir.

Gül ve Gül (2018), "Balıkesir İlinde Kadın Girişimci Profili Ve Sorunları: Yiyecek Sektöründe Bir Uygulama" isimli KOSGEB desteğinden yararlanan 60 kadın girişimci ile yaptığı araştırmada, kadın girişimcilerin işlerini kurma aşamasında ilk olarak eşlerinden destek gördüğü ve sermaye temininde de zorluklar yaşadığı ileri sürülmüştür.

Carter ve Rosa (1998), "The Financing Of Male And Female Owned Businesses" makalede, ölçülebilir cinsiyet farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmış olup kadınların bankacılar ile olan ilişkilerinde “cinsiyet temelli önyargı" ve "ayrımcılığa maruz kaldığı” konusuna değinilmiştir.

Can ve Karataş’ın (2007), “Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği” isimli kadın girişimciler üzerinde yaptıkları 85 katılımcıdan oluşan araştırmada, kadınların kuruluş aşamasında “güvensizlik", "prosedürlerin zorluğu” gibi nedenlerle banka kredisine başvurmadıkları ve işletmelerinde “sermaye sıkıntısı çektikleri” ortaya konmuştur.

Türkkahraman ve Şahin (2010), “Kadın ve Kariyer” adlı çalışmada; geleneksel olarak kadınların kariyer yapmalarının önünde bir takım engeller olduğuna ancak günümüzde söz konusu engellerin çağın getirdikleri, hukuksal açıdan düzenlemeler ve kadınların kendilerini yetiştirmeleri ile büyük ölçüde aşılmaya başlandığına değinmektedir. Bu noktada iş hayatının tüm cephelerinde etkinliğini sürdüren kadınların önünde kariyerleri açısından cam tavan engelinin bulunduğu ve bu durumun toplumda kadına olan imajın değişmesi ve kadınların iş yaşamında daha fazla yer almasıyla ortadan kalkmaya başladığına değinilmiştir.

Yılmaz vd. (2009), “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri” isimli 448 öğrenci ile yaptığı araştırmada, çalışma yaşamı ve evlilik hayatı ile ilgili konularda erkeklerin daha gelenekselci görüşlere sahip oldukları, toplumsal yaşam ve aile hayatı ile ilgili önermelerde ise gerek kız gerekse erkek öğrencilerin eşitlikçi yönde görüşlere sahip oldukları, toplumsal cinsiyet eşitliğinde daha fazla duyarlılık kazandırılmasının gerekliliği üzerine yargılara varılmıştır.

Soysal (2010b), “Türkiye'de Kadın Girişimciler; Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında; girişimcilik faaliyeti ile kadınların bir taraftan “maddi ve manevi kazanımlar” elde ederken diğer taraftan “bağımsızlık, finansal fırsatlar, toplumsal hizmet, iş güvenliği, aile istihdamı ve meydan okuyuculuk” gibi cinsiyet ayrımcılığına yönelik yargıları kadınlar lehine çevirebilme fırsatını da elde etmiş olmaları sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda kadınların; “işine yönelik kısa ve uzun vadeli planlar yapma, kaynakları optimum kullanma, beşeri ilişkiler kurma ve sürdürme, işinde edindiği deneyimleri verimli kanallara aktarma” gibi bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir.

Yağcı ve Bener (2005), “Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler” isimli 104 kadın girişimci ile yapılan araştırmada; potansiyel girişimci kadınlara ve kadın girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşlara faydalı olacağı düşünülen bir takım önerilere yer vermiştir. Çalışmada kadın girişimciliğin en iyi yönünün “bağımsızlık”, "ekonomik rahatlık” ve “aile bütçesine katkıda bulunmak” olduğunun kadın girişimciler tarafından belirtildiğine değinilerek; kadınların "bir işle meşgul olmak", "bağımsızlık", "başarılı olmak" ve "evin bütçesine katkıda bulunmak" isteğinin girişimciliğe karar verirken tetikleyici olduğuna, kadınların girişimci olmalarının aileleri tarafından desteklendiğine, girişimciliğin çok çalışma, içtenlik ve kendini adama gerektirdiğine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Örücü vd. (2007), “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği” adlı çalışmada İngiltere'de 200 çalışan ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına değinilmiştir. Bu sonuçlara göre; çalışanların kadın patron tercih ettikleri; çalışanların kadın patron

tercih etmelerindeki etmenlerin bir iş için erkeklerden daha fazla çaba gösteriyor olmalarından ve daha dikkatli olmalarından kaynaklanmasıdır. Kadınları üst düzey yönetici pozisyonlarına ilerlemesinde "sınırlı liderlik", "yönetim kabiliyeti", "aşırı ailevi sorumluluklar" ve “kraliçe arı sendromunun" başlıca engeller olduğu konusuna da değinilmiştir.

Soysal (2010a), “Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma” isimli 60 kadın girişimcinin ele alındığı makalede; kadın girişimcilerin yeni iş kuracak olan kadın girişimcilere önerilerinin sırasıyla; ideal oldukları işi yapmaları, yapacakları işin eğitimini almaları, yeteneklerine uygun işi yapmaları, ticareti öğrendikten sonra işe başlamaları, piyasayı araştırmaları, dürüst olmaları, kendilerini geliştirmeleri, sabırlı olmaları, girişimci olmaları ve özgüven sahibi olmaları yönündedir.

1.1. GİRİŞİM, GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK: KAVRAMSAL BOYUT

Girişim kavramı, TDK'de "bir işe girişme" ve "teşebbüs" kelimeleriyle ifade edilmektedir (TDK, 2017). Girişim kavramı, günlük konuşma dilinde işletme, kişinin kendi işinin yöneticisi olarak bir teşebbüs kurması anlamlarında kullanılmaktadır. Girişimcilik konusu hem işletme biliminin hem de iktisat biliminin oldukça sık kullandığı bir kavramdır. Girişimcilik konusunda yapılan tanımlar 18. yüzyılın başlarına dayanmaktadır; İrlandalı bir ekonomist olan Richard Cantillon’un 1755 yılında Fransa’da yayınladığı bir çalışma olan “Essai Sur Lanature Du Commerce En General” isimli yayın girişimcilik tarihi açısından bir farkındalık oluşturmuştur (Hebbert ve Link 2006: 589). Girişimci kavramın ilk olarak görüldüğü Fransa'da; araştırmacı, maceracı kişi anlamında kullanılan bir kavram olduğu görülürken; daha sonra bu kavram daha da genişleyerek hükümet ile alt yapı bağlantılarını kuran kişi, mimar anlamlarında kullanılmaya başlanmış hatta tarım ile uğraşan insanları da dahil eden bir anlama kadar kullanımı genişlemiştir. Latince "intare" kökünden türeyen girişimci kavramı, (18. yüzyılda Richard Cantillon tarafından Fransızca “entreprende” ve Almanca “unternehmen” kelimelerinden türetilen) İngilizce “entrepreunership” kavramlarının İngilizce"enter" (giriş) ve "pre" (ilk) kelime köklerinin birleşmesinden bir araya gelmekte ve "entrepreneur" kelimesi bu kelime kökünden yola çıkılarak "ilk girişen" ve "başlayan" anlamlarına gelmektedir

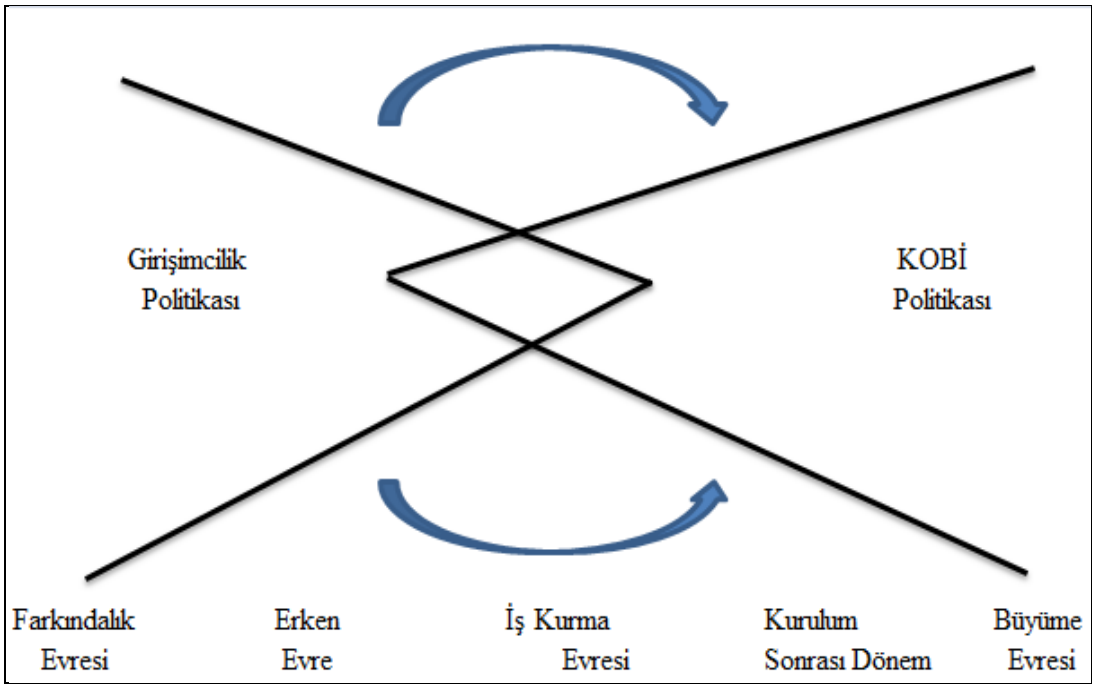
(Korkmaz, 2000:163). Girişimci; kurumsal, sosyal, iç, kadın, genç, etkin, ana akım vb. sıfatlarla pekiştirilen bir kavram olarak kullanıldığı gibi, kendi başına bir sıfat olarak da kullanılmaktadır.[1] Zaman ilerledikçe ve endüstri geliştikçe endüstri alanında kullanılmaya başlanmış; bu alanda risk alan/riski göze alabilen sermayedarlar için kullanılarak anlamı daha da genişleyen bir hal almıştır (Shimazaki, 1992:242). TÜSİAD, girişimci tanımında, girişimcilerin ortak özelliklerinde olmazsa olmaz yer edinen "yenilik yapan" ve "risk alan" kavramlarını kullanmış ve bir işi finansmanı ölçüsünde planlayan, işin organizasyonunu yürüten ve gerekli olan riski üstlenerek işi kuran olarak tanımlamıştır (TÜSİAD, 1987: 33). Hisrich ve Peters ise girişimciyi; "emek, hammadde gibi varlıkları daha fazla değer yaratacak şekilde bir arada tutan, beraberinde ise yenilik ve yeni bir düzeni yaratan kişi" olarak tanımlamaktadır (Hisrich ve Peters, 2001:9). OECD tanımlarında girişimci, "yeni iş imkanlarını şekillendiren ve kaynakları iyi değerlendirme kabiliyetine sahip olan kişi" olarak tanımlamaktadır (OECD, 1998). GEM'e göre ise, girişimci yeni bir işe ve yaratıcılığa atılandır. Kendine iş kazandırma, yeni bir iş organizasyonu veya zaten var olan işi bireysel olarak ya da takım halinde genişletmeye, yeniden kurmaya çalışan kişidir (GEM, 2017).

Girişimcilik konusunda yapılan bilimsel çalışmalarda, en fazla referans gösterilen yabancı yazarlar arasında Joseph A. Schumpeter, Robert Hisrich, Michael Peters'in ön plana çıktığını, büyümeyi sağlayan esas faktör olarak yenilikleri yaşantıya geçiren bir girişimcilik faaliyetini ve buna bağlı oluşan bir girişimcilik tipinin ortaya çıkarılmasını öngören sistemlerinden ötürü bu yazarların tanımlarının dikkat çektiğini söylemek mümkündür. Girişimcilik; Hisrich vd. tarafından, fiziksel, finansal ve sosyal imkanları kullanarak, bir takım riskleri göze alıp onlara katlanma yoluyla parasal ödüllerin, tatminin ve bağımsızlığın yanı sıra çaba ve zaman tahsis edilmesi yoluyla yeni bir değer yaratma süreci olarak tanımlamakta olup, bu tanım risk almanın girişimcilikte önemli olduğunu vurgulayan pek çok tanımdan bir tanesidir (Hisrich vd., 2005:21; Drucker, 1998:34; Johnson ve Hayes, 1996:62). Girişimcilik tanımında yer alan "yeni bir değer yaratma süreci" ifadesi oldukça önemli olup, girişimciliğin ülkenin gelişme hızını belirleyen sosyal aktörlerden birisi

[1]Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Girişimciliğin Geliştirilmesi, Özel İhtisas Raporu, Ankara, 2014.

olduğu görülmektedir. Çünkü, girişimcilik noktasında artışın söz konusu olduğu bir ülkede ekonomik gelişmeden ve dolayısıyla sosyal refahtan bahsetmek mümkün olacaktır. Bu nedenlerle girişimciliğin temeli, "yaratıcılık ve yenilikçilik ile değişimi başlatmak" olarak düşünülmektedir (Morrison vd., 2005: 9).

Lundström ve Stevenson on ülkenin girişimcilik konulu politikalarını incelemiş ve üç adet girişimcilik politika tipolojisi olduğunu belirlemiştir. Lundström ve Stevenson, ülkelerin girişimcilik politikası açısından bir tipolojiye ait özellikleri ağırlıklı olsa da, diğer tipolojilerin unsurlarına da rastlanmasının mümkün olduğunu belirtmişlerdir (Lundström ve Stevenson, 2002). Bunlardan ilki, KOBİ Politikası Eklentisidir. Bu tipolojide, girişimciliğin geliştirilmesine yönelik önlemler KOBİ geliştirmenin bir eklentisi olarak uygulanır. Bunun temel faydası girişimciler için KOBİ'ler de olduğu gibi adil bir alan oluşturabilmektir. KOBİ'lere yönelik olarak tasarlanmış bir politika "kuruluş sonrası dönem" ile "işe devam" ve "büyüme evresi" odaklı olacağı için KOBİ'leri ve girişimcileri birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bu tipolojide, girişimcilik KOBİ gibi oldukça geniş bir politikanın parçası yapılmış böylelikle girişimciliğin ve girişimciliğe ayrılan kaynakların marjinalleşmesi sağlanmıştır. İkincisi, "odaklı girişim politikasıdır". Kadınlar, gençler, göçmenler vb. bir kesimi veya teknoloji, yenilik vb. bir alana yönelik odaklı olan müdahaleleri içerir. Üçüncüsü "kapsamlı girişimcilik politikaları" ise girişimcilik kültürünü geliştirme, girişimcilik eğitimini güçlendirme, idari düzenlemeleri girişimci dostu hale getirme, girişimcilerin mali kaynaklara erişimini kolaylaştırma gibi önlemleri uygulamaktan geçmektedir. Bu tür bir politika çok güçlü bir yönetişim mekanizması olmadan idare edilememektedir.

Şekil 1.1: Girişimcilik ve KOBİ Politikası Arasındaki Etkileşim

Kaynak: Lundström ve Stevenson,2002

Girişimcilik politikalarında eğilimin girişimciyi ve KOBİ'yi farklı şekilde değerlendirme yönünde olduğu görülmektedir. KOBİ'lerle, girişimciler ayrı kefede değerlendirilecek ve desteklenecek kadar farklı ekonomik aktörler olarak görülmektedir.

Girişimcilerin temel özelliklerine ilişkin ülkemizde yapılan pek çok çalışma mevcuttur (Gürol ve Atsan, 2006: 28-30; Erdoğmuş, 2004: 27-35). Uluslararası alanda yapılan çalışmalarda yer alan özelliklere dair Tablo 1.1'de detay verilmiştir.

Tablo 1.1: Girişimcilerin Başlıca Özellikleri

Tarih	Yazar	Başlıca Özellikler
1848	Mill	Risk alma
1917	Weber	Biçimsel otorite konusunda öncü olma
1934	Schumpeter	Yeniliğe öncü ve yol gösterici olma
1954	Sutton	Sorumluluğa duyulan istek
1959	Hartman	Biçimsel otoritenin kaynağı
1961	McClelland	Risk alma ve başarma
1963	Davids	Hırslı olmak, bağımsızlık, sorumluluk ve özgüvenli olmak
1964	Pickle	İyi insan ilişkileri, kuvvetli iletişim becerisi, iyi teknik bilgi
1965	Litzinger	Riski alma, bağımsızlık ve tanınma isteği, liderlik ve babacanlık
1965	Schrage	Doğru algılama, gerginliğin olumsuzluğu, gücün motivasyonu
1971	Palmer	Risk ölçme
1971	Hornadey ve Aboud	Başarı güdüsü, özerklik, saldırganlık,tanınma isteği ve güç
1973	Winter	Güce ihtiyaç
1974	Borland	İçsel güce odaklanma
1974	Liles	Başarıya olan ihtiyaç
1977	Gasse	Kişisel değerlere dönüklük
1978	Timmons	Özgüven, amaca dönüklük; orta düzeyde riskler alabilmek; kontrol odağı olmak, yaratıcılık/ yenilikçilik
1980	Brockhaus	Risk üstlenmeye olan eğilim
1980	Sexton	Enerjik olma, hırslı kişilik ve olumlu terslikler
1981	Mescon, Montanari	Başarı, özerklik, hakimiyet, dayanma gücü ve kontrol
1981	Welsh- White	Kontrol ihtiyacı, özgüvenli olma, sorumluluk isteği, mücadele etmek ve orta düzeyde risk alabilme
1982	Dunkelberg-Cooper Welsh-Young	Büyümeye, bağımsızlığa, zanaatkarlığa dönük olma, kontrol kaynağı olma, özgüven ve yenilikçilik

Kaynak: Arıkan (2004:25) [2]

[2]Arıkan, S., 2004. Girişimcilik, Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular, 2. Baskı, Ankara: Siyasal Kitapevi, s. 25.

Girişimcilik, yaşanılan çevredeki fırsatları sezgilerle yakalama, o sezgilerden hayaller üretme, hayalleri projelere dönüştürerek bu projeleri hayata taşıma ve zenginlikler üreterek insanların yaşamını kolaylaştırma konusunda bir beceridir (Kutaniş, 2006:5).

Girişimcilik, uygulamadan uygulatıcılığa doğru rolleri olan, insan faktörünü tanıyan ve onu kullanmayı bilen, sorunları önleme-çözme konusunda bilgi sahibi olan, iş ile arkadaşlığı ayırabilen, mesafe koymasını ve korumasını becerebilen, değer vermesini ve verdirilmesini sağlayabilen, verme ve almayı becerebilen, saygı ve sevgiyi kazanabilen, değişimi hayata geçirmeden önce destek alan, rakiplerini tanıyan, dinlemeyi öğrenen, bilmediğini öğrenmek isteyen, bağımsızlığına düşkün olan, sürekli kendini geliştiren, eleştirilerden ders alabilen, belki kelimesine hiç ve hep kelimesinden daha fazla yer veren, "keşke" dediklerini gerçeğe dönüştürebilen, "yarın yeni bir gün" görüşünü hiç kaybetmeyen, zorluklardan kaçmama özelliklerine sahip olmayı gerektirir (Arat, 1993:11).

Girişimcilik, içerisinde "esneklik", "dinamiklik", "yenilik", "risk almayı" barındıran ve "yaratıcılık" ve "gelişim odaklı olma" kişisel özelliklerini bulunduran bir kavramdır (Stevenson ve Gumpert, 1991:71). Girişimciliğin üç ortak yönü olduğunu ileri süren bir çalışmada :

a) Belirsizlik/risk,
b) Bütünleşik/yönetsel beceri,
c) Yaratıcılık/fırsatçılık

girişimciliğin olmazsa olmazlarındandır (Long, 1983:55).

Bu tanımlar çerçevesinde, girişimcilik konusunda içinde girişimci ruhunu barındıran kimse, bir takım becerileri ile fırsatları değerlendirme yolunda kararlılık arz ederek bu ruhun gelişmesine doğrudan etki edecek ve girişimcilik ruhunu istek ve yeteneği ölçüsünde yönlendirerek hayata geçirebilecektir. Tüm bu tanımlar ışığında, toplumsal olarak da girişimciliğin kabul görmesine ve tavsiye edilmesine neden olacak çalışmalar vardır. Girişimci ve girişimciliğin aydınlatılması kavramın doğru yorumlanması açısından önemlidir.

1.2. GİRİŞİMCİLİĞİN TANIMLARI

Girişimcilik son yıllarda yapılan pek çok çalışmada üzerinde durulan bir konu olup bu alanda yapılan çalışmalar ışığında girişimciliğin tanımları, önemi, çıktıları ve ülke ekonomisine olan katkıları konularında bilinç oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Girişimciliğin önemine, ülkelerin büyüme hızına ve sosyo-ekonomik göstergelere olan katkısına göre yaklaşım sağlayan çalışmalar mevcuttur. Doktora tezinin birinci bölümünde 1.1 başlığında aktarılan tanımlardan da bilindiği gibi, girişimci, üretim kaynaklarının yeni bir tarzda birleştirilmesi yoluyla kullanılmayan üretim elemanlarının kullanılmasının sağlanmasında, ekonomik kaynakların yüksek üretkenlik alanlarına aktarılmasında, mevcut girdilerin ve üretim araçlarının kullanılmasını sağlama noktasında ekonomik açıdan toplumsal fayda yaratan bir aktör olarak tanımlanmaktadır.

Akademik alanda girişimcilik ve konunun önemi oldukça ilgi görmekte, bu alanda yeni girişimcilerin geliştirilmesi konusuna dek uzanan değerli çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, ekonomik faaliyetin dışında olanların, bundan ötürü dışlananların veya kendilerini vazgeçirilmiş hissedenlerin ve dezavantajlı kesimlerin ekonomiye kazandırılmasının en etkin yolu girişimcilik olarak belirtilmektedir.

Girişimciliğin neden olduğu sonuçları ve girişimciliği kıymetli kılan unsurları anlatan çalışmalarda, bazı girişimcilerin başarılı olurken bazılarının neden başarısız olduğu üzerinde durularak (Arıkan, 2004:45):

a) İşsizlikle mücadele edebilmede ve ekonomik büyümede,

b) Rekabet edebilmede,

c) Kalite maliyetlerin uygun seviyelere getirilmesinde,

d) Fiyatlar genel düzeyinin azaltılmasında,

e) GSMH'nin yükseltilmesinde,

f) Toplumda refahın artırılmasında,

g) Çevreye duyarlı bir işletmecilik anlayışının oluşmasında,

h) Bireysel olarak potansiyellerin açığa çıkarılması noktasında,

i) Bağımsızlığın ve başarı ihtiyaçlarının tatmin edilmesinde,

j) Gelir dağılımında görülen adaletsizliğin önlenmesinde,

k) Dış ödemelerdeki dengesizliğin düzeltilmesinde,

l) Yerli hammaddenin üretimde kullanılabilmesinde,

m) Büyük firmalar tarafından sunulamayan toplumsal ihtiyaçların giderilmesinde (terzi, kuaför, kuru temizleme, tamirat gibi)

oynadığı roller üzerinde durulmuştur.

Girişimcilik, yeni iş imkanları yaratan, büyümeye katkı sağlayan, yenilikler getirerek ekonominin rekabet gücünü artırma ve ülkenin dünya ekonomisindeki yerini belirleme noktasında oldukça önemlidir (Karadeniz, 2010:43).

Ülkelerin toplumsal ve ekonomik kalkınma düzeyi ve sahip olduğu girişimcilik performansı arasında ilişki olduğunu belirten ve girişimciliğin önemini ortaya koyan pek çok çalışmada, girişimciliğin çıktılarına yönelik konular, ekonomik büyüme temelinde değerlendirilerek girişimciliğin aslında toplumsal fayda yaratan bir unsur olduğuna dikkat çekilmiştir.

1.2.1. Girişimciliğin Klasik Anlamda Tanımı

Klasik anlamda, fırsat girişimciliği ve yaratıcı girişimcilik şeklinde ikiye ayrılan girişimciliğe dair tanımlamalara aşağıda yer verilmiştir.

- Fırsat girişimciliği: Pazarda oluşan genişleme, kriz ile birlikte pazara yeterince mal sunulamaması veya pazarın isteğine uyan fiyat ve kalitede mal sunulamaması nedenleri ile oluşan fırsatları değerlendirmeyi öngörmektedir. Girişimcinin “fırsat girişimciliği"nden en iyi ölçüde yararlanabilmesi için pazardaki

fırsatları değerlendirebilecek, kar edebilecek bir bilgi birikimine diğer bir deyişle yeteneğe sahip olması gerekir (Zöhre 1998).

- Yaratıcı girişimcilik: Bir fikrin/buluşun ya da mevcut bir mal veya hizmetin tasarlanıp ortaya çıkartılarak beraberinde fiyat ve kalite gibi özelliklerin belirlenmesi ile kar elde edilebilecek halde pazara sunulmasıdır.

Sanayileşmenin gelişmesi ile işbölümü ve uzmanlaşma ihtiyacı artmış, finansman, üretim, pazarlama, araştırma vs. gibi işlevler gündeme gelmiştir. Girişimci, bahsi geçen alanlarla ilgili görevleri ve yetkileri yöneticilere bırakırken, kendisi de uzun dönemli stratejik kararların alınması noktasında bir takım görevler üstlenmiştir. Yatırımcı girişimcilikte, yönetimde son sözü söyleme hakkı ve sermaye sahibinin egemenliği konusunda haklar işletme sahibindedir (Tekin 1999:2).

1.2.2. Girişimciliğin Küresel AnlamdaTanımı

Girişimcilik kavramına ilişkin boyutlar günümüzde hızla değiştiği için girişimcilik konusunda coğrafi sınırların anlam ve önemi kaybolmaktadır. Küresel işletmecilik yoluyla girişimciliğin küresel çapta yaygınlaştığı görülmektedir.

Girişimcilik küresel anlamda üçe ayrılmaktadır (Tekin, 1999:4):

a) Yerel girişimcilik; işletmenin içinde bulunduğu yerel alanda (mahalle, köy, kasaba, vb.) faaliyetlerini sürdürdüğü bir girişimcilik türüdür. Yeni işe başlayanların, girişimciliğin henüz başlangıcında olanların ele alındığı bu girişimcilik türünde işletme sermayesi ve iş hacmi sınırlıdır.

b) Bölgesel girişimcilik; işletmenin içinde bulunduğu bölge (il, bölge, ülke, vb.) içinde girişimcilik faaliyetlerini sürdürdüğü bir girişimcilik türüdür. Girişimciliğin yerel girişimciliğe göre daha ileri aşaması olan bu tür girişimcilikte işletme sermayesi ve iş hacmi yerel girişimcilikten daha fazladır.

c) Uluslararası girişimcilik; bütün dünya üzerinde ürün ve hizmet pazarlar konumdaki işletmelerin faaliyetlerini sürdürdüğü girişimcilik türüdür ve girişimciliğin en üst aşaması olarak bilinir. Bu tür girişimcilikte işletme sermayesi,

çalışan sayısı ve iş hacmi oldukça büyük olup işletmenin girişimcilik faaliyetlerini sürdüreceği alan konusunda sınırı yoktur.

1.2.3. Girişimciliğin Güncel Anlamda Tanımı

Girişimcilik güncel anlamda iki açıdan ele alınmaktadır. Bunlar kamu girişimcileri ve piyasa ekonomisi içinde yer alan girişimciler olup şöyle açıklanabilir (Arıkan, 2002:50):

a) Kamu girişimcileri; bütçe kısıtlamaları katı olan siyasi otoritenin aldığı kararlara bağlı çalışan, ekonomik kısıtlamaların kimi zaman önem kazandığı alanlarda; kimi zaman ise dışarıdan gelen muharriklerle yani dürtüler ile karar veren ve sahip olduğu kaynaklarını değil de kamunun ürettiği ya da hazır olan kaynakları kullanan kişilerdir.

b) Piyasa ekonomisindeki girişimciler ise; dinamik başka bir deyişle yenilikçi girişimci ve olağan yani takipçi girişimcilerdir. Dinamik/yenilikçi girişimciler, öncü fikirlerin ve yeni pazarların arayışında, yeni mallar ve hizmetler tasarlayarak piyasadaki değişimleri izleyen girişimcilerdir. Olağan/takipçi girişimciler de; piyasadaki değişimleri ve gelişmeleri sadece izlemekle yetinen, bunlara göre davranan, yenilikleri başaranların yolundan giden girişimcilerdir.

1.3. GİRİŞİMCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Girişimcilik, geçmişten günümüze ekonomik ve toplumsal açıdan ilerlemede daimi olarak anahtar rol oynamıştır. Başka bir deyişle, bir ülkenin ekonomik ve toplumsal açılardan kalkınma seviyesinin girişimcilik performansına etkisi vardır. Girişimcilik, büyümeye yeni iş alanları yaratma noktasında katkıda bulunarak getirdiği yenilikler yoluyla ekonominin rekabet gücünü artırması neticesinde ülkenin dünyadaki sıralamasını belirlemektedir (Karadeniz, 2010).

1.3.1. Türkiye'de Girişimcilik ve Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde girişimciliği tanımlayan faktörler başka bir ülkede uygulamaya açık olmayabilir. Ülkemizde, cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı ve aile içi ataerkillik kadını öncelikle ev işi dediğimiz eve ait işlerden ve çocukların bakımından sorumlu

kılmaktadır; bu durum kadınların kendilerine kabullendirilen toplumsal cinsiyet kalıplarına göre becerilere yönelmelerine ve toplumsal üretimden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Türkiye'de kadınlar, bu nedenle genellikle hizmet, sağlık gibi sektörlerde ve eğitim, gıda ve tekstil gibi alanlarda yoğunlukla çalışmakta ve bu faaliyet kollarında girişimcilik yapmaktadır (Çakıcı, 2006).

Girişimciliğin kişisel, toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilen ve bununla beraber, ülkelerin tarihsel gelişiminde meydana gelen ve farklılıklar yaratan sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik yapılardan ötürü ülkeden ülkeye değişen bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, bazı ülkelerin girişimciliği geliştiren uygulamaları veya koşulları diğer ülkelerde imkanlar ölçüsünde olmayan ya da başarısız işleyen bir durum yaratabilmektedir. Bu bağlamda, ülkeden ülkeye farklılıklar içerebilen gelişmeler nedeniyle Türkiye'de girişimciliği Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olarak tarihsel açıdan ele almak yararlı olacaktır.

➢ 1.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı-Türk toplumunda ekonomik alanda büyük toprak sahipliği yerine devlete ait toprakların işlenmesi yoluyla gerçekleştirilen üretim söz konusuydu; üretimin bir bölümünün devlete vergi olarak iadesiyle küçük üreticiler yer almaktaydı. Bu durum, bireylerin ekonomik faaliyetlerini kişisel olarak geliştirmesine, yeni ticari fikirler yaratmasına uzunca bir dönem engel olmuştur. Girişimcilik hakkında Türk toplumu hakkında yapılan araştırmalar, ülkenin girişimci zihniyetinde bir takım eksikliklerin Osmanlı döneminden itibaren Türklerin içinde bulunduğu yapıdan kaynaklandığını ortaya çıkarmaktadır (Akın, 2003: 32). Osmanlı toplumunda bir çok etkenin varlığıyla girişimciliğin gelişememesindeki nedenler açıklanmıştır. Araştırmacılar bu nedenleri farklı gruplara ayırsa da, söz konusu durum en açık şekilde dört ayrı grupta değerlendirilebilir. Osmanlı-Türk toplumu maddeye karşı uzun bir süre açlık duymamıştır. Geniş yer altı-yer üstü kaynaklara ve elverişli arazilere sahip olan Osmanlı, gerileme devrine kadar bolluk, bereket içinde yaşamıştır. Buna bağlı olarak, halkın çok fazla çalışarak yeni arayışlara girmesine gerek kalmamıştır. Bunun sonucu olarak, mala ve dünya nimetlerine çok fazla ehemmiyet vermeyen kanaatkar bir insan profili ortaya çıkmıştır. Bu durum,

girişimci bir anlayış oluşmasına ve yerleşmesine uygun olamamıştır (Doğru, 2008: 77-78). Prens Sabahattin'e göre, Osmanlı İmparatorluğunun ilerlemesindeki olumsuzluklar toplumun dini öğelerinden değil sosyal yapısından kaynaklanmaktadır. Ona göre, girişimci bir sınıfın oluşamamasının temelinde, toplumun bütüncü bir özelliğe sahip olmasının yanı sıra eğitim sisteminin Osmanlı-Türk insanını bağımlı olmayan bir hayata hazırlayamamasına dayanmaktadır. Girişimcilik ruhu törpülenmiş insanları, Osmanlı, resmi görevlerde (devlet memuru) çalışmaya yönlendirmiştir. Bundan ötürü görüş birliğine varılan ortak görüş, risk alma noktasında korkuları olan, girişken olmayan bir topluluğun oluşmasıdır. Bu arada lonca sistemi de (emek, talep ve arz yapısını statik bir ekonomi içinde kontrol ederek serbest rekabet ortamını ortadan kaldıran sistem) Osmanlı-Türk sanayisinin kapitalizme ulaşmasının en ciddi engellerinden birisi olmuştur (Akın, 2003: 35). Kapitülasyonlar, ikili anlaşmalar yoluyla Osmanlı topraklarında ticaret yaygınlaşmıştır. Osmanlının yerli unsurları (Müslüman), kapitalizmle bütünleşmeden önce, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra geleneksel zanaatlarla da meşgul olmaktaydılar. Genişleyen ticaretin etkisi, korunmasız yerli zanaat erbabının küçük tezgahlar ile ürettikleri ürünlerin ithal edilen yabancı ürünlere göre gerilemesi ve zamanla kaybolmasına yol açmıştır. Yerli nüfus mevzi kaybederken kültürel, dini ve dil olarak Avrupalı iş adamlarına yakınlığı olan Hıristiyan Osmanlı tüccarları ise oldukça ayrıcalık kazanmıştır. Bu gayrimüslim burjuvazi, potansiyelini Osmanlının ekonomik açıdan gelişmesiyle değerlendirmeyi aklından geçirmemişlerdir (Göçek, 1999: 192). Yaşanan pek çok badireden sonra iktidar gücüne sahip Jön Türkler bu söz konusu geri kalmışlığı yenmeyi arzulamış ve dönemin Almanya ve İtalya'sında meydana gelen milli ekonomi konulu programlara başvurmuşlardır. Ancak yerli (Müslüman) bir burjuva sınıfının olmaması bu ekonominin kurulmasına engel oluşturmuştur. Bunun üzerine girişimciliğin kırılma noktalarından birisi olabilecek bir politika oluşmaya başlamıştır. O da yerli bir girişimci tabaka oluşturmaktır. Bu maksatla bir takım yasal tedbirlerin yanında ekonomiyi millileştirmek ve Müslümanlaştırmak adına Müslümanlar bazı tatbiklerden muaf tutulmuş, gayrimüslimler kıskaca alınmıştır. Rum iş adamlarını yıldırmak, Ermenilerin bıraktıkları boşluğu Müslüman iş adamları ile doldurmak mümkün olmuştur (Kahraman, 2006: 225-226). Ancak bütün bunlara rağmen, yönlendirme ve teşvikler

yerli halkın ticarete ilgisini belirli bir seviyeden daha yukarılara çıkaramamıştır. Bireysel girişimcilik açısından Türk toplumunun, Ülgener'in "Türklerin kişisel irade ve zekanın derin bir itaat ve teslimiyet ruhu karşısında ne kadar geri planda kaldığı'' yorumuyla anlatılmıştır (Akın, 2003: 33). Bu düşünce, Türk insanında yeni arayışlara girmeyen bir yapının oluşmasına ve ekonomik anlamda halkın geçiminin devlete bağımlı olmasına yol açmıştır.

➢ 1.3.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, Osmanlı Devletindeki geleneksel anlayış yerini ekonomik yapılanma anlamında belli oranda değişikliklere bırakmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde ilk olarak devletin uyguladığı politikalar ve ticari alandaki yönlendirmelerle ekonominin nasıl oluşum göstereceği belirleyici olmuştur. Girişimcinin başarılı olması ve ilerleme kaydedebilmesi için her şeyden önce devletle olan ilişkisini önemli hale getiren bir yapı oluşmuştur. Cumhuriyet döneminde girişimcilik alanında yapılan araştırmalar konuyu tarihsel açıdan belirli dönemlere bölmektedir. Bu tarihsel sınıflandırmayı tanımlamak gerekirse; birinci dönemin ulusal ekonominin kuruluşu sayılan "1923-1930 yılları"; devletin ekonomik faaliyetlerin içine aracısız olarak girdiği ve ülkedeki birçok sanayi-ticari faaliyetin başlamasında yönlendirmenin ve teşviklerde bulunmanın yanında bu faaliyetleri bizzat yürüttüğü devletçilik dönemi, "1930-1950 dönemi", liberal ekonomiye geçişi gösteren "1950-1970 dönemi", ülkenin planlı ekonomiye adım attığı süreç olan "1970-1980 dönemi" ve ihracata yönelik olarak kalkınma planlarına başlanan "1980 ve ilerisini" inceleyen dışa açık liberal ekonomi dönemi gelmektedir.

➢ *1923-1930 Arası Dönem*

Kurtuluş Savaşıyla siyasal alanda bağımsızlık kazanılınca, ekonomik bağımsızlığı kazanmak amacıyla Türkiye'nin Cumhuriyet dönemi öncüleri ulusal bir girişimciler sınıfı oluşturma çabasına girmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nde kararlar (Danışık, 2001:27-28);

- Anonim şirketlerin kurulmasının teshil edilmesi.
- Demiryollarının hükümet tarafından yapılması.

- Sanayinin teşviki.
- Milli bankaların kurulması.
- Yerli malının giyilmesi.
- Amele yerine işçi kelimesinin kullanılması ve sendika haklarının bilinmesi.

Bu dönemde "Ulusal ekonominin kurulması" söz konusudur ve bir taraftan yabancıların çeşitli alanlardaki hakimiyetlerine bir son verilmesine çalışılmış, diğer taraftan da girişimciliği teşvik etme yolunda bir takım önlemler alınmıştır. 1927 "Teşviki Sanayi Kanunu" ile sanayileşme oldukça önem kazanmış, özel teşebbüs yolu ile milli bankalar ve fabrikalar kurulmuştur. Bu dönemde en çarpıcı diğer bir deyişle en fazla gelişen sanayi kolu ise şeker fabrikalarıdır. Tüm bunlara karşılık bazı olanaksızlıklar yaşanmış ve savaşın etkilerinin sürmesinden ötürü arzulanan ölçüde gelişme kaydedilememiştir (Danışık, 2001:28). Dünyanın pek çok yerinde 1929 ekonomik krizinin yaşanması ile özellikle başta ABD ve Avrupa ülkeleri gelmekle birlikte Türkiye Cumhuriyetinde de, gelişmenin ve ekonomik istikrarın devlet müdahaleciliği konusunu ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu anlamda Sümerbank, Etibank, Merinos vb. kuruluşların gelişmesi de değerlendirilebilir (Küçük, 2005:34).

- ***1930-1950 Arası Dönem***

Bu dönemde özel sektörün eksik kaldığı alanlar noktasında devletin yatırım yapması amaçlandığı için devletçilik politikası uygulamıştır. Devletçilik politikasının benimsenmesi, özel girişimin ve sermayenin yetersizliğinden, 1930 buhranından ötürü olsa da yine de özel girişim desteklenmiştir. Oldukça önem verilen bir yapılanma olan "beş yıllık birinci, ikinci ve üçüncü sanayi planları" ilgili dönemde yapılmıştır. Planlar sadece sanayi kesiminin planlamasını yapıyor ve nerelerde hangi fabrikaların kurulacağını gösteriyordu. 1930 ekonomik bunalımının ve İkinci Dünya Savaşının rastladığı bu dönemde savaş ekonomisinin uygulanması girişimciliğe engel olmuşsa da 1940 yılında "Milli Korunma Kanunu"nun çıkarılması ile özel girişimi teşvik eden roller oluşmuş, savaş ekonomisinin şartları arasında piyasayı düzenleme ve arz-talep arasındaki dengesizliği önleme, karaborsacılıkla mücadele amaçlanmıştır. 1942 yılı "Varlık Vergisi Kanununun" çıkarıldığı tarihtir. Savaş şartlarında emisyona başvurulması nedeniyle para bolluğu görülmesinden

kaynaklanan istifçiliğin körüklenmesi yoluyla fiyatlar anormal şekilde yükselmiştir. İthalatta ise aşırı kazançların belirmesi ve bazı azınlıkların haksız kazançlar alması başlamıştır. Kanun bu sıra dışı kazanç ve servet ile bir defaya mahsus verginin alınmasını getirmiştir. Bu kanun, Türk asıllı olmayan ticaret burjuvazisini kaldırmıştır. Bu kanunla sermaye el değiştirse de halkın derdine derman olunamamıştır. 1948 yılında ise "Milli Ekonomi Kongresi" toplanmıştır. Devletçilik konusundaki ilk eleştiriler bu dönemde olmuş, aşırı devletçiliğin özel girişimin gelişmesini ve özel girişim taraftarlarını kaldırdığını belirtmişlerdir. Bu periyotta sanayi önceki dönemlere göre kayda değer bir gelişme kaydetmiştir (Danışık, 2001:28- 29).

- ***1950-1970 Arası Dönem***

1950'li yıllar, özel sektörde sanayileşmenin gerçekleştirilmesini benimsemekte ancak devletçilik olgusunu reddetmekteydi. Önemli sermaye birikimlerinin gerçekleştirildiği, yeni işletmelerin kurulduğu dönemdir. Bugün faaliyette olan birçok işletme bu dönemde temellerini atmıştır ve girişimciliği teşvik edici pek çok politika bu dönemde yapılmıştır. Bunlar arasında ithalatçılara döviz kullandırılması, tercihli kredinin kullandırılması ve hükümet sözleşmelerinin yapılması vb. sayılabilir. 1960–1970 yıllarında, özel girişimcilikte gelişme kaydedildiği söylenebilir. Tarım ve ticaret yerine endüstriye doğru geçişin devam ettiği, serbest mesleklerden iş yaşamına atılanların sayısının artış gösterdiği bir dönemdir (Müftüoğlu vd., 1996:28). 1970'li yıllarda girişimcilerin özelliklerine bakılacak olursa (Arıkan, 2004:16);

- Çoğu yurtiçinde ve yurtdışında yükseköğrenim almış,
- Mevcut geleneksel mal üretimini ilerletme amacında,
- Üretme hırsına sahip,
- Yatırımın diğer boyutları diyebileceğimiz "yönetim felsefesi, verimlilik, kalite ve uygun fiyat" ilkelerine ilgi duymayan,

niteliklere sahip kişilerdir.

Bu dönemde ortaklık yapılarının sağlıklı bir şekilde kurulamamış olması, yatırım öncesinde olması gereken fizibilite çalışmalarının yapılamamasına,

profesyonel anlamda yönetim anlayışının yeterince yerleşememiş olmasına yol açtığından yeterli kurumsal yapı oluşturulamamıştır. Bu sebeplere bağlı olarak ilgili dönemde girişimcilerin bir bölümü 10-15 yıl içinde yani Türkiye'nin dünya ekonomisine entegre olmaya başladığı yıllarda önemli sorunlara neden olmuştur. Çoğu girişimci ise kriz dönemine girerek kapanma noktasına kadar gelmiştir (Müftüoğlu vd., 1996:28).

- ***1970-1980 Arası Dönem***

Bu dönemde "ithal ikamesi" politikası yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Başlangıçta kamudaki yatırımlar düşme eğilimine girmiş, sanayileşme eğilimi ile özel sektör girişimciliğinde artış yaşanmıştır. Bu dönemde yer alan temel amaçlardan biri geleneksel mal üretiminin ilerlemesidir. Bu dönem Kıbrıs Harekatı ve harekatın etkileriyle meydana gelen ambargodan, petrol şoklarından, yükselen enflasyondan, siyasal ekonomik istikrarsızlıklardan, ithal ikamesi politikasındaki tıkanıklardan, döviz sıkıntılarından, dışa açık olamamaktan ve teşvik uygulamalarının dönemin gereksinmelerine giderek cevap verememesinden ötürü girişimcilik konusunda olumlu olmayan etkiler yaratmıştır (Danışık, 2001:29).

- ***1980 ve Sonrası Dönem***

Türkiye'de özellikle 1980 ve daha sonrasındaki yıllardan sonra girişimcilik konusunda gelişme kaydedilmiştir. Bu noktada, 24 Ocak 1980 kararlarıyla yürürlüğe giren ekonomik gelişmeler noktasında yapılan strateji değişikliğinin önemi büyüktür. Türkiye 24 Ocak 1980'de alınan kararlar ile ithal ikamesi hakkında kalkınma stratejisinin terk edilmesiyle, serbest piyasa ekonomisi ile ihracata yön veren kalkınma stratejisine doğru geçme kararı almıştır. Bu strateji değişikliği ile paralel olarak, serbest piyasa ekonomisi ve bu sistemin en önemli aktörlerinden olan girişimcilik ve ihracata yönelik olarak girişimciliği destekleme konusundaki politikalar devreye sokulmuştur (Arıkan, 2004:17).

1.3.2. Dünya'da Girişimcilik Ve Tarihsel Gelişimi

İlk çağlardan beri, üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi aracılığıyla insanların sayısız gereksinimleri karşılanmış; bu durum girişimciliği ortaya

çıkarmıştır. Girişimciliğe dair gelişmeler, bugün ulaştığı modern üretim ve yönetim tekniklerine gelene kadar çok çeşitli safhalardan geçmiştir. Girişimcilik, varlığını ve önemini tarihsel süreçte çeşitli alanlarda korumuş ve sürdürmüştür (Özyılmaz, 2016). Tablo 1.2'de girişimciliğin gelişim süreci Ortaçağdan başlayarak 1985'li yıllara kadar ele alınmaktadır.

Tablo 1.2: Girişimci ve Girişimcilik Kavramının/Teorisinin (Ortaçağdan 1985'e Kadar) Gelişimi

DÖNEMLER VE TEORİLER	GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK KAVRAMININ KULLANIMI
Ortaçağ Dönemi	Ortaçağ döneminde girişimci, büyük ölçekli üretim projelerini yöneten bir aktör veya yönetici olarak benimsenmiştir. Bu şekildeki büyük çaplı üretim projelerinde girişimci, herhangi bir risk almamakta, yalnıza tahsis edilen kaynakları idare ederek projeyi yönetmektedir.
17. yüzyıl	İlk defa girişimcilik kavramının risk ile olan ilişkinin ortaya koyulduğu dönemdir. Girişimcilerin kar elde etme ya da zarar etme suretiyle riski üstlenen, devletle anlaşma imzalama yoluyla mal ya da hizmet tedarik eden kişi olduğu belirtilmiştir.
1725: Richard Cantillon	Girişimci sermayenin yalnızca tedarik edilmesini sağlayan kişi değil bundan farklı olarak aynı zamanda riski de üstlenen kişidir. Girişimci, belirli bir fiyattan ürünü satın alan, ancak belirli olmayan bir fiyattan ürünü satan bu nedenle de faaliyetlerini risk ile sürdüren kişidir.
1797: Beaudeau	"Risk üstlenen, planlayan, idare eden, organize eden, sahip olan" kişidir girişimci.
1803: Jean Baptiste Say	Sermaye karını, girişimcinin karından ayırt etmiştir.
1921: Frank H. Knight	Amerikalı ekonomist Frank H. Knight'ın risk, belirsizlik ve kar arasındaki ayrımı kavramlar arasındaki ayrımlarda bırakmamakta aynı zamanda değerlendirmelerini teoriler yoluyla sunmaktadır.
1934: Joseph Schumpeter	Girişimci, "inovasyon yapan ve denenmemiş teknolojileri geliştiren" kişidir.
1961: David McClelland	Girişimci, "faal, orta düzeyde risk alan" kişidir.
1964: Peter Drucker	Girişimci, fırsatların maksimize edilmesini sağlayan kişidir.
1975: Albert Shapero	Girişimci, bazı ekonomik ve sosyal mekanizmaları örgütleyen, organize ve teşebbüs eden, karar verme yetkisini ve iflas riskini göz önünde bulunduran kişidir.
1980: Karl Vesper	Ekonomistler, psikologlar, iş adamları ve politikacılar tarafından girişimciler farklı farklı değerlendirilmektedir.
1983: Giffort Pinchot	İşletmede çalışanların girişimciliği, iç girişimcilik (intrapreneurship) olarak tanımlanmıştır.
1985: Robert Hisrich	Girişimcilik sosyal, finansal ve psikolojik risklerle birlikte parasal ve kişisel tatmin olmadan gerekli zamanı ve çabayı harcama suretiyle daha farklı değere sahip bir şeyler yaratma sürecidir.

Kaynak: Hisrich ve Peters (1985:11)[3]

[3]HISRICH, R. D. ve PETERS, M. P. (1985). Entrepreneurship: Starting, Developing And Managing A New Enterprise, Third Edition, Richard D. IrvinInc., s.11.

Bu noktadan sonra dünyada girişimcilik ve girişimciler ile ilgili olarak yapılan çalışmalar çeşitlenmiştir. Ortaçağ'da ortaya çıkan, 17. yy.'da riski, 18. yy.'da sermaye sahipliği ve risk üstlenebilme niteliğini, 19.yy.'da sermayeye ait kazancı girişimin karından ayıran kişi anlamlarını içinde barındıran kavram 20. yüzyılda "yenilikçi, organizatör ve orta derecede risk alan kişi" anlamlarıyla kullanılmaktadır.

1.4. GİRİŞİMCİLİĞİN OLUŞMASINA ETKİ EDEN BAŞLICA FAKTÖRLER

Girişimciliği; "bireysel özelliklerin, yeteneklerin ve tecrübelerin" yanı sıra genel bir çerçeve oluşturan "ekonomik yapı, iş ortamı ve sosyo-kültürel yapı" etkilemektedir. Bu faktörler girişimciliğin oluşmasına etki etmesinin yanı sıra birbirlerini de etkilemekte ve aynı zamanda girişimcilikten de etkilenmektedir.

GGP Çerçevesinde girişimcilik performansının "(1) Düzenleyici Çerçeve, (2) Pazar Koşulları, (3) Finansa Erişim, (4) Bilgi Birikiminin Oluşumu ve Yayılımı, (5) Girişimcilik Yetenekleri ve (6) Kültür" olmak üzere 6 belirleyicisi bulunmaktadır.

Tablo 1.3: Girişimcilik Ekosistemi'nin Unsurları

Düzenleyici Çerçeve	**Pazar Koşulları**	**Finansa Erişim**
İdari Yük -İş Kurma, Büyütme	Rekabet Mevzuatı	Kredi Piyasaları
İcra ve İflas Mevzuatı	Dış Pazarlara Erişim	Özel Sermaye
Sağlık ve Çevre Mevzuatı	İç Pazara Erişim	Girişim Sermayesi
Adalet Sistemi	Kamu İhaleleri	Yatırım Melekleri
Vergi Sistemi	Kamunun Rolü	Sermaye Piyasaları
Sosyal Güvenlik Mevzuatı	Pazarın Kalitesi	
Bilginin Oluşumu ve Yayılımı	**Girişimcilik Yetenekleri**	**Kültür**
AR-GE Yatırımları	Eğitim ve Deneyim. Öğrenim	Risk Algısı
Üniversite-Sanayi İşbirliği	Girişimcilik Altyapısı	Girişimci Algısı
Firmalar Arası İşbirlikleri	Danışmanlık-Eğitim Hizmetleri	İş Sahibi Olma İstekliliği
Teknoloji, İnternet	İşgücü Hareketliliği	Sosyal Sermaye ve Güven İlişkileri

Kaynak: OECD, 2012.

GGP, OECD ve EUROSTAT tarafından girişimcilik ile ilgili uluslararası alanda göstergeler seti oluşturma amacıyla hazırlanmıştır (OECD, 2012).

Girişimciliği etkileyen başlıca faktörlerden olduğu öne sürülen; ailenin etkisi, eğitim-öğretimin etkisi, rol modellerin etkisi, iş deneyiminin etkisi faktörleri de girişimciliği etkilemekte ve aşağıda bu başlıca faktörlere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

1.4.1. Ailenin Etkisi

Girişimciliği etkileyen faktörlerden birisi ailedir. Girişimcilik kişiliğinin gelişmesinde ilk akla gelen faktörler arasında olan aile etkisi konusunda, bireylerin yetiştirilme tarzlarının, ebeveynlerin bakış açılarının ve tutumlarının yanı sıra bireylerin anne ve babalarını kendilerine rol model almaları ve onların tutumlarıyla benzeşen tutumlar sergilemeleri dikkat çekmektedir. İlhan (2003), öncelikle sosyalleşme yetisi olmak üzere ailenin sahip olduğu bir takım özelliklerin (meslek, eğitim düzeyi, ekonomik durum ve genel toplumsal tüzük gibi temel sosyo-iktisadi göstergeler düzleminde) girişimcilik kişiliğinin oluşması üzerinde etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Kalıtsal bir takım özellikler bir tarafa ayrılırsa, ailenin bireyler üzerinde bireye olan tutum ve yaklaşımları, aile fertlerinin birbirleriyle olan ilişkileri, bireyin başarılarına ve başarısızlıklarına karşı sergilediği inançlar yönüyle bireyin karakterinin oluşumu üzerindeki etkisi önemini göstermektedir ve tüm bu oluşumlar neticesinde de bireyin girişimcilik konusuna olan eğilimi etkilenmektedir.

Aile, girişimciliğe yönelmede bir kaynaktır (Kirkwood, 2007:39). Bu kaynağın bir diğer etkisi de kişinin ailesindeki rol modellerden ve yakın çevresinden etkilenmesidir (Orhan ve Scott, 2001: 233). Tutumları ve inançları değiştirme yoluyla rol modelleri, girişimsel niyetleri etkilemektedir (Auken vd., 2006: 327). Duygulu (2008), aile içerisinde kendi işini kuran fertlerin olması ile bireylerin girişimcilik tutumu arasında ilişki olduğunu öne sürmektedir. Kalkan (2011), ailede ilk doğan çocuk olmanın ve girişimci yapıya sahip bir ailede doğmanın girişimci olma konusunda olumlu bir etkiye sahip olduğunu belirtmiş olsa da, "Kişisel Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranış Kontrolünün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi" konulu çalışmasında ailede girişimci bulunmasıyla girişimcilik niyeti arasında

bir ilişki tespit edilememiştir. Doğumundan itibaren bir kişinin en çok babasından, annesinden ve diğer aile bireylerinden etkilendiği düşünülürse; ailede girişimci ruhuna sahip biri ya da birilerinin bulunması o ailede yetişmiş bireyin de girişimci olma yolunda gitmesine etki edecektir. İrmiş ve Barutçu (2012) ise, öğrencilerin eğitim hayatından sonra kendi işlerini kurma aşamasındaki niyetlerinin, babalarının kendi işini kurmasıyla veya ailesinde bir girişimci olmasıyla hatta öğrencinin ailesindeki kararlara katılma ölçüsüyle ilişkisi olduğunu; ailenin geliriyle herhangi bir ilişkisi olmadığını ortaya koymuştur. Örücü ve arkadaşlarının (2007), ailesel faktörlerin üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini incelemeye yönelik yaptıkları araştırmada üniversiteli gençlerin kendi kararlarını alırken diğer insanların görüşlerinden etkilendiklerini ve takdir edilme beklentisinde olduklarını belirtmiştir. Bireyin kaynağı olan ailenin bireyler üzerindeki etkileri neticesinde girişimcilik eğilimleri, girişimcilik öyküleri, başarı hikayeleri ve girişimcilikte karşılaşılan sorunlara getirilen çözümler bireyden bireye değişmektedir.

1.4.2. Eğitimin Ve Öğretimin Etkisi

Girişimcilik tümüyle doğuştan gelen bir olgu değildir; zamanla geliştirilebilir ve eğitimler yoluyla artırılabilir. Eğitim sistemleri girişimciliği teşvik eden unsurları taşımalıdır. Çünkü girişimciliği önemseyen eğitim öğretim programlarında ezbercilik yerine yaşayarak öğrenme söz konusu olduğundan, bu tür eğitim sistemlerinden geçen bireylerin girişimcilik eğilimlerinin de yüksek olması beklenir.

Özkul ve Dulupçu (2007), yaptıkları bir araştırmada girişimci tiplerinin oluşmasında kişisel gelişimin önemli etkenlerden biri olduğuna ulaşmışlardır. Kişisel gelişimi destekleyen eğitim ve kurslar, girişimci fikirlerin olgunlaşmasına ve daha sağlam temellerde ilerlemesine katkı sağlamaktadır.

Bireyler girişimciliğe bilimsel olarak yönlendirildiğinde, çeşitli sosyal organizasyonlar ve firmalar tarafından motive ve teşvik edildiklerinde, girişimcilik konusunda akademik bir destek söz konusu olmaktadır. Akademik açıdan verilen girişimcilik eğitimleri ise bireyleri girişimciliğe yönlendirme konusunda önemli bir yer edinmektedir. Dünyada ve Türkiye'de girişimcilik eğitimlerine bakıldığında,

ABD'nin ön sırada olduğu görülmektedir. Girişimcilik konusundaki eğitimlere baktığımızda, Amerika'daki ilk eğitimin 1947'de Harvard Business School'da verilmeye başlandığını görmekteyiz. Bu konudaki ilk akademik programlara 1960'lı yıllarda başlanmış ve bu programlar 1965 sonrasında giderek yaygınlaşmıştır. Amerika'da ve Avrupa'da girişimcilik eğitimleri ilk ve orta dereceli okullarda verilirken; ülkemizde girişimcilik eğitimlerinin çoğunlukla üniversite düzeyinde verildiği bilinmektedir. Girişimcilik eğitimlerinin ilköğretim seviyesinden itibaren verilmesi yoluyla öğrencilerin girişimciliğe olan ilgisinin artırılması, girişimciliğin tanıtılması ayrıca öğrencilerin ileride kendi işine sahip olmayı arzulaması sağlanacaktır (Shinnar vd., 2009: 152). Girişimcilik konusunda ilk olarak sistematik eğitim girişimleri Japonya'da görülmüştür; 1938 yılında Kobe Üniversitesinde Emeritus tarafından girişimcilerin ihtiyaç duyabileceği alanların ve eğitimlerin Japon ekonomisine sağlayacağı katkı görülerek küçük işletmelere dönük kurslar ve seminerler ile eğitimler verilmiştir. ABD'deki eğitim girişimleri ise ilk olarak 1947 yılında, Myles Mace tarafından Harvard İşletme Okulunda verilmiş; ikinci olarak da 1953 yılında Peter F. Drucker tarafından New-York Üniversitesinde verilmeye başlanmıştır (Top 2006: 183-184). Günümüzde ise girişimcilerin artması amacıyla bu eğitimler gittikçe yaygınlaştırılmıştır. Girişimcilik eğitimi, öncelikle gençlerin girişimsel tutumlarının ve davranışlarının oluşmasındaki faktörlerin başında gelmektedir. Eğitimin gençlerin tutumları, gelecekle ilgili arzuları ve istekleri üzerinde yaratacağı etkiler nedeniyle potansiyel girişimcilerin geliştirilmesi ve yetiştirilmesi yoluyla eğitim adeta bir ihtiyaç olarak görülmeye ve önemsenmeye başlanmıştır (Dündar ve Ağca, 2007:123).

Bireylerin eğilimleri ve kariyer beklentileri üniversite dönemlerindeki yıllarda şekil almaktadır (Wilson vd., 2007: 388). Gençler için oldukça önemli olan üniversite eğitimi esnasında geçen zaman içerisinde gençlerin kimlik kazanma, kişiliğine kalıcı şekilde biçim verme ve özümseme süreci yaşanmaktadır. Gençler bu süreçte doğal, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreyi algılama, olayları değerlendirme; zamanı ve faaliyetleri kullanma noktasında etkili roller almaya başlamaktadır. Bu nedenle, öğrenciler sahip oldukları özelliklerin yanı sıra okullardan, üniversitelerden ve eğitim programlarından aldıkları bilgileri eklediğinde, başarılı bir girişimci olma yolunda şanslarını artırabilmektedirler. Girişimcilik eğitimleri, öğrencilerin

bilgilerini artırmanın yanı sıra onların öz yeterliliğini ve güvenini destekleme aracılığı ile girişimciliğin yapılabilirliğini geliştirme hususunda da fayda sağlamaktadır. Aynı şekilde girişimcilik eğitiminin, girişimciliğin istenebilirliğini, kişisel olarak tatmin edici bir iş olabildiğini ve bu faaliyetlerin yüksek ölçüde sosyal olarak kabul edilebildiğini aktarması gerekmektedir (Souitaris vd., 2007: 570). Sosyal girişim alanındaki boşluğu doldurma özelliğine sahip bir çalışmada, girişimcilik eğitiminin yaygın bir çalışma alanı ile başarılı bir girişimde temel olan motivasyonu, bilgi ve becerileri öğrencilere sunduğu kabul edilmektedir (Lee vd., 2006: 352). Bundan ötürü girişimcilik eğitimi alanında şu an dünyadaki fakültelerde ve yüksekokullarda geniş çaplı uygulamalar yapılmaktadır (Gürol ve Atsan, 2006: 26-27). WEF'in yayımladığı girişimcilik eğitimine odaklanan WEF 2009 Raporu, girişimcilik eğitiminin kalitesini artırmak için liderlik ve hayat becerileri konularına öncelik verilmesi gerektiğini sunmaktadır.

Kadınlar, örgün eğitime katılım konusunda erkeklere nazaran daha dezavantajlı durumdadır. Türkiye'de TÜİK'in Cinsiyete Göre Seçilmiş Göstergeler verilerine göre, 2015 yılında "25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5,4 iken, bu oran erkeklerde %1,8, kadınlarda %9'dur. Lise ve dengi okul mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştakilerin toplam nüfus içindeki oranı %19,5 iken, bu oran erkeklerde %23,5, kadınlarda %15,6'dır. Yüksekokul veya fakülte mezunu olan toplam nüfus oranı %15,5 olup, bu oran erkeklerde %17,9, kadınlarda ise %13,1'dir" (TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2016). 2016 yılı "TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması" sonuçlarına göre; "Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde işgücüne katılma oranı %51,3 olup, bu oran erkeklerde %71,6, kadınlarda ise %31,5'dir". Eğitim seviyesine göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde ise "kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları" görülmektedir. "Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %16,1, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranı %26,6, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %32,7, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %40,8 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı ise %71,6'dır" (TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2017).

“WEF'in Global Cinsiyet Boşluğu Raporu”, Türkiye'de yüksek eğitime katılan kadınların oranındaki yükselişin dünya trendleri ile gösterdiği paralellik yönüyle dikkatleri üzerine çekmektedir. “2008 yılında %30 olan bu oran, 2014 yılında %60 oranına ulaşmıştır. Erkekler için bu oran %75 olup, kadın-erkek yüksek eğitime katılım rasyosu 0.85’dir. Türkiye, 2006 yılında yüksek eğitim fırsatları bakımından kadın-erkek eşitliği sıralamasında 142 ülke arasında 105. sırada, 2017 yılında ise 131. sırada yer almaktadır” (WEF,2017).

Eğitimin pek çok alanda yadsınamayacak ölçüdeki etkisi girişimcilik konusunda da kendisini göstermekte; öğrencilere teorik ve uygulamalı girişimcilik eğitimleri verilmesi yolu ile eğitime en açık oldukları yıllarda, belki de bir daha eğitim hizmetlerine kolayca ulaşamayacakları göz önünde bulundurularak müfredata dahil edilmelidir. Dünyanın pek çok ülkesinde girişimcilik konusunda verilen eğitimlerin bireylerin bilgisine, fırsatları görebilmenin önemine, özgüvenine ve kendilerine olan güvenin pekiştirilmesine yarar sağlayan unsurları barındırdığına kanaat getirilmiştir.

1.4.3. Rol Model Etkisi

Girişimcilerin kariyerlerine etki eden başlıca unsurlar arasında rol model etkisi gelmektedir. Anne, baba, kardeş veya diğer akrabalar, ulusal alanlarda çalışan diğer girişimciler bireylerin rol modelleri olabilir. Girişimcilerin kariyerlerine etki eden başlıca unsurlar arasında olan rol modeller, işe başlama aşamasında olduğu kadar işletmenin faaliyeti esnasında da bir destek sistemi oluşturabilmektedir (Bozkurt, 2007).

Başarılı girişimcilerin kendilerine başarılı buldukları girişimcileri rol model seçtiklerini görürüz. Girişimci olmak isteyenlerin etkilendiği başarılı girişimciler, her zaman bizzat tanıdıkları bir kişi olamayabileceği gibi bu kişi medya, basın, kitaplar yoluyla ilham aldığı bir girişimci de olabilmektedir. Arıkan (2016), başarılı rol modellerin davranışları, ilgileri, yaklaşımları ve faaliyetlerinin girişimci olmak isteyenlerin isteklerini ve güvenirliliklerini etkileyeceğinden bahsederek girişimcilikte rol modellerin eksikliğinin önemli bir problem olduğunu ileri sürmektedir. Kamuoyunda rol model olarak görülen kişilerin ödüllendirilmesi

yoluyla girişimciliğin öneminin ve başarılarının medya aracılığı ile vurgulanması sağlanacak; böylelikle gittikçe daha fazla bireyin bir rol model edinmesine katkı sağlanacaktır.

Wang ve Wong (2004), çocukların girişimciliğe yönelmesinde ailenin etkili olduğunu; ailesinde girişimcilik yapan bireylerin kendi işletmelerini kurma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Girişimcilikte rol modellerin yaklaşımları, davranışları, etkileri ve faaliyetleri girişimci olmak isteyenlerin bu isteklerini pekiştirmesi yoluyla onlara model olacaktır.

1.4.4. İş Deneyiminin Etkisi

Bir girişimcinin başarılı olabilmesinde gerek kendisinin gerekse çalışanlarının iş deneyimine sahip olmasının yani tecrübenin olmazsa olmaz olduğunu bilmekteyiz. Çünkü tecrübesiz ve yetersiz insanlarla çalışmak girişimleri başarısızlığa götüren sebeplerden biridir. Girişimci ile aynı vizyonu paylaşmayan çalışanlar, alınan kararların devamlı olarak sorgulanmasına neden olabilir. Tecrübe eksikliği, yeni girişimlerde oldukça öne çıkan bir durumdur. Sorunlar söz konusu olduğunda ise, bu sorunları daha önceden yaşamış kişilerin tecrübelerinden yararlanmak gerekebilir. Bu hususta girişimci, işe başlamadan önce mutlaka piyasayı takip etmeli, piyasa hakkında gerekli bilgileri edinmelidir. Girişimcilik hızla gelişmesine rağmen bu konuda gerekli bilgilerin alınabileceği kurum sayısı oldukça azdır. Seminerler, eğitimler ve stajlar gibi olanaklarla girişimciler için çeşitli dersler verilse de bunlar yeterli olmamaktadır. Tecrübesiz bir şekilde sahaya atılan girişimciler, sektörün içerisinde kaybolabilmektedir.

Boyd ve Vozikis (1994) hazırladıkları bir makalede, girişimcilik davranışı ve niyeti üzerinde önceki iş deneyimlerinin önemli bir etkisi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, ilgili makalede insanların girişimcilik eğiliminin sektörlere göre değiştiği de ileri sürülmektedir. Bir başka çalışmada da kişilerin girişimcilik eğiliminin, çalıştığı sektörden etkilenebileceği; bunun nedeni olarak da sektör tarafından talep edilen

yeteneklerden kişinin etkilenmesinin olduğu öne sürülmektedir (Nicolaou ve Scott, 2009:10).

Girişimcilik kişiliğinin ortaya çıkmasında, bireylerin daha önce çalıştıkları işyerlerinde edindikleri olumsuz deneyimler de etkili olabilmektedir. Diğer bir deyişle, olumsuz deneyimlerin girişimcilik açısından olumlu sonuçlar doğurabilecek olmasıdır. "Başarı için savaşma fırsatının yokluğu", "örgüt kademelerinde kariyer ve yükselme imkanının olmaması", "sıkıntı ve yalnızlık hissi", "kişinin çalışma yaşamının çeşitli aşamalarında karşılaştığı mutsuz edici olaylar" yeni bir girişim kurma düşüncesini motive edici yönde bir etki yaratabilmektedir (Güleç, 2011:8).

1.5. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİĞE BÖLGESEL VE GENEL OLARAK BAKIŞ

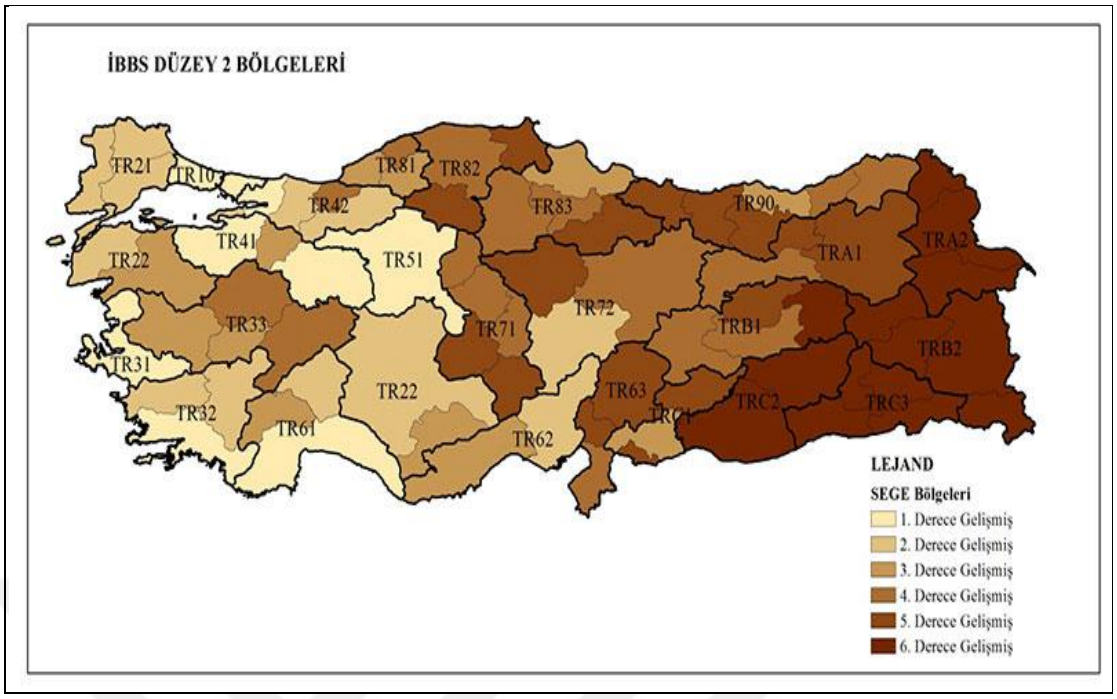
Girişimcilik yapılanma, kalkınma, dinamizm, zenginlik ve refah için bir aracı görevi görmektedir. Girişimciler, bölgelerin gelişmesinde ve bölgeler arası dengesizliğin azaltılmasında, hızlı değişen çağın şartlarına adaptasyon sağlamada, ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Kendi bölgelerinin kalkınmasında ve gelişmesinde rol oynayan girişimciler bu rolüyle bölgenin sahip olduğu; sosyal, ekonomik, demografik, siyasal vb. etmenlerin risklerini alarak bölgelerinin kalkınmasında ve diğer bölgelerle arasındaki farklılıkların azalmasında önemli bir dinamiktirler. Ülkemizde nüfusun genç olması girişimcilik konusunda bir fırsat olduğu gibi dolaylı olarak bölgeler arasındaki dengesizliğin giderilmesinde bir avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde bölgeler arası dengesizliklerin olması, kalkınma ve girişimcilik arasında bir bağ olduğunu göstermektedir. Bölgelerin sahip olduğu potansiyeller bazı bölgelerin gelişim trendini yakalamasına ve bazılarının ise geride kalmasına neden olmaktadır. Girişimciler, bölgeye ait dinamikleri harekete geçirebilen, sürdürülebilir, bölgedeki halkın ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap verebilen bir bölgesel kalkınma görevini yürütmeyi hedef alarak girişimcilik faaliyetinde bulunursa, başka bir deyişle, girişimcilik faaliyetleri ülkenin bölgeleri arasındaki eksikliklerin ve farklılıkların türüne göre şekillendirirse bölgeler arasındaki gelişmişliğin dengelenmesinde önemli bir araç olabilirler. Girişimciler; "istihdam", "rekabet gücü", "yenilikler yapma" ve "nitelikli mal üretimi" sosyo-ekonomik ilişkileri geliştirme yollarıyla toplumsal

faydayı maksimize etme noktasında katkı sağlar. Bunun yanı sıra bölgeler arasında rekabet artışı ve verimlilik artışı adeta bir döngü oluşturmaktadır ve rekabetten ötürü girişimciler, bölgesel ihtiyaçları göz önünde bulunduran nitelikli mal/hizmet üretimi amacıyla işgücünün ve üretimin verimliliğinin artmasına, pazarda rekabetin daha fazla hız kazanmasına etki oluşturmaktadır. Bu şekilde bölgeler, nitelikli, uygun fiyatlı ve çeşitli mal/hizmet üretimi sayesinde fayda sağlamakta ve bölgede ekonomik ve sosyal canlılık sağlanmaktadır.

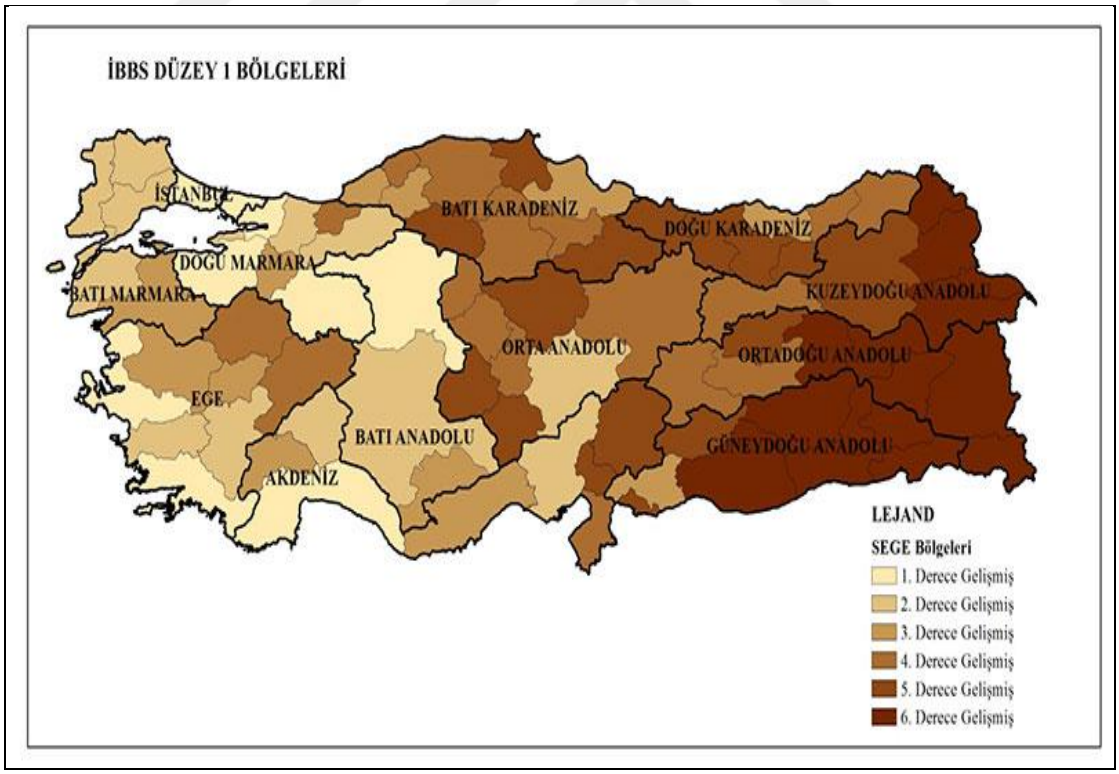
Ülkemizin AB (Avrupa Birliği) ile üyelik müzakeresi sürecinde uyması beklenen yükümlülüklerinden bir tanesi de İBBS kriteridir. Uygulama, bölgelerin sosyal ve ekonomik analizinin yapılmasında, bölgesel politika çerçevesinin belirlenmesi noktasında ve Avrupa ülkeleri ile karşılaştırmaya müsait bölgesel istatistiksel verilerin üretilmesi noktasında yarar sağlamayı amaçlamaktadır (Bakanlar Kurulu, 2002)[4]. Üç düzeyli bölge sisteminin oluşturulmasında, Düzey 3'e göre 81 il yer almaktadır. Bu bölge sistemi sosyal, ekonomik ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak benzerlik gösteren komşu illerin yer aldığı bir sınıflama türüdür. Şekil 1.2'de Düzey 2'ye göre 26 adet ve Şekil 1.3'te Düzey 1'e göre ise 12 adet bölge yer almaktadır.

Bölgesel İdare ve Yerel Demokrasi Projesi faaliyetleri neticesinde bölgelerin gelişmişlik düzeyleri ve haritaları oluşturulmuştur. Ağustos 2013-Şubat 2016 arasında İstanbul, Trabzon, Rize, Gaziantep, Adıyaman, Samsun, Sinop, Mersin, Adana, Diyarbakır, Mardin, Konya ve Nevşehir'de yapılan toplantılar neticesinde Bölgesel İdare ve Yerel Demokrasi Projesi tamamlanmış olup, bu proje bölgesel ve demokratik idarelere yönelik sivil toplumun ve kamunun algılarını pozitif yönde artırmayı, yerel örgütlenmelerin bilgiye dayalı analiz ve dahil olma yeteneklerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

[4] 28/08/2002 Tarihli ve 2002/4720 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi

Şekil 1.2: İBBS'ye Göre Düzey 2 Bölgeleri Gelişmişlik Dereceleri[5]

Şekil 1.3: İBBS'ye Göre Düzey 1 Bölgeleri Gelişmişlik Dereceleri[6]

[5]https://yereldemokrasi.net/images/harita12.jpg 26.09.2018

Sürdürülebilir kalkınmada kadın girişimciler önemli rol oynamaktadır. Kadınlara "fırsat eşitliğinin sağlanması", "piyasa üretimine katkılarının artırılması" ve bu yolla "ülke kalkınmasının sağlanması" konularında önemli roller düşmektedir. Kadın girişimciler arttıkça, cinsiyet temelli eşitsizlik azaltılacak, aile içinde refah artacak, toplum içinde kadınların konumları ilerleyecek, ülkede bireysel iş kurma potansiyeli yükselerek, işsizlik ve yoksulluğun azaltılmasına neden olacak olumlu sonuçlar doğabilecektir. Bu bağlamda, ekonomik ve toplumsal hayata önemli yararlar ve fırsatlar sunan kadın girişimciler, kaldıraç kuvveti oluşturarak ekonomik gelişme ve iş yaratma konusuna farklı yollar sağlamaktadır (Minniti ve Arenius, 2003).

2014-2016 yıllarını içeren TÜİK'in Girişimcilik Araştırmasına göre**,** işveren girişimlerde doğum oranı, ölüm oranı ve hayatta kalma ve sahibi kadın olan girişimler sektörlere göre "İş Kayıtları" kaynaklarına göre hesaplanmakta ve resmi istatistiklerle aktarılmaktadır.

Tablo 1.4: İşveren Girişimlerin Doğum Göstergeleri, 2016

İşveren Girişimlerin Göstergeleri	**%**
İşveren Girişimlerin Doğum Oranı	13
Yeni Doğan İşveren Girişimlerin İstihdam Yaratma Oranı	6

Tablo 1.5: İşveren Girişimlerin Ölüm Göstergeleri, 2014

İşveren Girişimlerin Göstergeleri	**%**
İşveren Girişimlerin Ölüm Oranı	11,5
Ölen İşveren Girişimler Nedeniyle Kaybedilen İstihdam Oranı	5,9

[6] https://yereldemokrasi.net/images/harita13.jpg 26.09.2018

Tablo 1.6: Cinsiyete Göre İşveren Olarak Çalışanların Dağılımı, 2014-2016

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2014	100	92	8
2015	100	91,9	8,1
2016	100	91	9

Kaynak: TÜİK, Girişimcilik İstatistikleri Haber Bülteni, 2014-2016

TÜİK tarafından 1988 yılından itibaren düzenli olarak yürütülen Hanehalkı İşgücü Anketi, ülkedeki işgücü piyasası ile ilgili temel bilgi kaynağı olup; istihdam edilenlerin "iktisadi faaliyet, meslek (ya da yaptığı iş), işteki durum (Tablo 1.6) ve çalışma süresi", işsizlerin ise; "iş arama süresi, aradıkları meslek vb." özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Girişimcilik-kalkınma arasındaki bağın incelenmesinde istihdam (2. bölümde detaylı olarak ele alınacaktır) oldukça önemlidir.

Tablo 1.7: İşteki Durum Ve Ekonomik Faaliyete Göre İstihdam Edilenler, Temmuz 2017-Temmuz 2018

[15+ yaş]

(Bin kişi)

İşteki durum ve ekonomik faaliyet	Toplam		Erkek		Kadın		Toplam (%)		Erkek (%)		Kadın (%)	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
İşteki durum												
	28 758	**29 265**	**19 898**	**20 144**	**8 860**	**9 121**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Ücretli veya yevmiyeli												
	19 075	**19 664**	13 659	13 890	5 416	5 774	**66,3**	**67,2**	68,6	69,0	61,1	63,3
İşveren												
	1 343	**1 302**	1 224	1 191	119	110	**4,7**	**4,4**	6,2	5,9	1,3	1,2
Kendi hesabına												
	4 787	**4 921**	3 972	4 050	815	870	**16,6**	**16,8**	20,0	20,1	9,2	9,5
Ücretsiz aile işçisi												
	3 553	**3 379**	1 043	1 012	2 510	2 367	**12,4**	**11,5**	5,2	5,0	28,3	26,0
Ekonomik faaliyetler												
	28 758	**29 265**	**19 898**	**20 144**	**8 860**	**9 121**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Tarım												
	6 021	**5 774**	3 227	3 116	2 794	2 658	**20,9**	**19,7**	16,2	15,5	31,5	29,1
Sanayi												
	5 363	**5 703**	4 120	4 378	1 243	1 324	**18,6**	**19,5**	20,7	21,7	14,0	14,5
İnşaat												
	2 184	**2 020**	2 096	1 949	88	71	**7,6**	**6,9**	10,5	9,7	1,0	0,8
Hizmetler												
	15 189	**15 768**	10 455	10 701	4 734	5 068	**52,8**	**53,9**	52,5	53,1	53,4	55,6

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Temmuz 2018.

Tablo 1.8: İşgücüne Dahil Olmayanların Nedene Göre Dağılımı, Temmuz 2017-Temmuz 2018 dahil

[15+ yaş]

(Bin kişi)

İşgücüne dahil olmama nedeni	Toplam		Erkek		Kadın		Toplam (%)		Erkek (%)		Kadın (%)	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
İşgücüne dahil olmayan nüfus	**27 727**	**27 883**	**7 848**	**7 864**	**19 880**	**20 019**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar	**2 258**	**2 265**	897	818	1 361	1 447	**8,1**	**8,1**	11,4	10,4	6,8	7,2
İş bulma ümidi olmayanlar	**612**	**523**	347	272	266	251	**2,2**	**1,9**	4,4	3,5	1,3	1,3
Diğer	**1 646**	**1 742**	551	546	1 095	1 196	**5,9**	**6,2**	7,0	6,9	5,5	6,0
Mevsimlik çalışanlar	**77**	**163**	24	53	54	109	**0,3**	**0,6**	0,3	0,7	0,3	0,5
Ev işleriyle meşgul	**11 191**	**10 971**	.	.	11 191	10 971	**40,4**	**39,3**	.	.	56,3	54,8
Eğitim/öğretim	**3 838**	**3 811**	1 809	1 747	2 029	2 065	**13,8**	**13,7**	23,1	22,2	10,2	10,3
Emekli	**4 431**	**4 551**	3 373	3 415	1 058	1 136	**16,0**	**16,3**	43,0	43,4	5,3	5,7
Çalışamaz halde	**4 024**	**4 077**	1 340	1 350	2 684	2 727	**14,5**	**14,6**	17,1	17,2	13,5	13,6
Diğer	**1 908**	**2 045**	406	481	1 502	1 564	**6,9**	**7,3**	5,2	6,1	7,6	7,8

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Temmuz 2018

“TÜİK Aile Yapısı Araştırması"nın sonuçlarına göre (2016-2017); “kadınların çalışmasını uygun bulanların oranı" toplamda %84,9 olup, erkeklerde bu oran %78,1, kadınlarda %91,5'dir. İBBS Düzey 1’e göre "kadınların çalışmasını uygun bulan bölgelerin oranları incelendiğinde, en yüksek oran %90,6 ile TR3 Egede (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak), en düşük oran ise %71,5 ile TRC Güneydoğu Anadolu'da (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)” görülmektedir (TÜİK Aile Yapısı Araştırması, 2016).

1.6. TÜRKİYE’DE GİRİŞİMCİLİĞİN DURUMUNA YÖNELİK BAZI ULUSLARARASI ARAŞTIRMALARIN SONUÇLARI

- ***Küresel Girişimcilik Endeksi*** (***GEM):*** 1999 yılında “Babson College ve London Business School” tarafından başlatılan ve katılımcı ülkelerdeki girişimcilik seviyesinin belirlenmesi konusunda çalışmalar yapan, girişimcilik faaliyeti ve kalkınmışlık seviyesi hakkında ülkeler arasındaki ilişkileri ortaya çıkaran bu çalışmaya, Türkiye 2006 yılından bu yana iştirak etmekte olup, çalışmalar 2010 yılından bu yana KOSGEB önderliğinde yürütülmektedir. Katılım sağlayan ülkeler, GEM sınıflandırmasına uygun olarak üç sınıfta incelenmektedir:

- Faktör odaklı ekonomiler,

- Verimlilik odaklı ekonomiler,

- İnovasyon odaklı ekonomiler.

GEM Küresel Raporları, girişimcilik ve ekonomik kalkınma arasındaki karşılıklı ilişkiler temelinde araştırmacılara, politika yapıcılara ve uygulayıcılara aşağıdaki temel bilgileri;

• Öncelikle toplumsal değerler, girişimcilik ekosistemi ve kişisel niteliklerle ilgili girişimcilik faaliyetlerine yönelten veya engelleyen unsurları ortaya koymak;

• Ekonomide hangi girişimcilik faaliyetinin daha fazla büyüme sağlayacağı konusunda bir platform sağlanması;

• Ekonomideki girişimci kapasitesinde artış sağlanması için uygulanacak olan politikaların belirlenmesini amaçlamaktadır.

GEM 2016 raporuna göre; girişimcilik oranı 2015 ve 2016 yıllarında istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir ve söz konusu artış tüm ekonomilerin yaklaşık üçte ikisinde görülmüştür. Toplam "Erken Dönem Girişimcilik Oranı" ortalaması (18-64 yaş aralığındaki bireylerin yüzdesine göre ölçülür), faktör odaklı ekonomiler açısından yüksek bir seviyede bulunma eğilimi gösterirken, ekonomik kalkınma düzeylerine ait seviyelerin yüksek olduğu ülkelerde azalmaktadır. Faktör odaklı ekonomiler için bu oran ortalama yüzde 17'lerde iken, etkinlik güdümlü ekonomilerde yüzde 14, yenilik odaklı ekonomilerde ise yüzde 9'dur. Türkiye'de gerçekleşen "Erken Dönem Girişimcilik Oranı" 2015 yılında yüzde 17,4 seviyesindeyken 2016 senesinde yüzde 16,1'e düşmüştür. Fakat bu düşen oran (%16,1) dahi etkinlik güdümlü ekonomilerde bulunan düzeyden daha (%14) yüksektir. GEM çalışmasına göre, Türkiye'de 2016 senesinde gözlemlenen girişimcilik seviyesindeki düşüşün sebebi erkek girişimcilerden kaynaklanmaktadır. Erkeklerin 2016 yılında erken dönem girişimcilik konulu faaliyetlere katılımında azalma söz konusu iken, kadın girişimci oranında bir artış meydana gelmiştir. Girişimcilik faaliyetlerinde, Türkiye'deki kadınların süreklilik arz etmeye başladıkları söylenebilir. Bölgesel olarak bakıldığında; Türkiye, Asya bölgesindeki Çin'den (%10,3), Hindistan'dan (%10,6) ve İsrail'den (%11,3) daha yüksek olan bir girişimcilik oranına sahiptir. En düşük bölgesel girişimcilik oranı Avrupa'dadır. İtalya, Almanya ve Bulgaristan dahil hepsi yüzde 5'in altına düşmüştür. Bir ekonominin yenilikçi olduğunun söylenebilmesi için ekonomik kalkınma düzeyi ile de ilgili olan bir kavramdır. Bölgesel olarak, Kuzey Amerika'da girişimcilerin yüzde 39'u yenilikçi olurken, bu oran Afrika'da yalnızca yüzde 20'dir. Türkiye'de müşteri odaklı ve ürün odaklı olarak yenilik yapan girişimcilerin oranı yüzde 30'lardadır. GEM 2016 Raporu; girişimcilik seviyesinin kişilerin girişimciliği algılamaları ile güçlü bir bağlantısının olduğuna dikkat çekmiştir. Girişimciliğin bir meslek olarak görülmesi, medyada girişimciler konusundaki haberlerin sıklığı ve kapsamı kişilerin girişimci olmasında etkisi olan faktörlerdendir. Genelde her bölgede medyanın girişimcilik konusunda yetişkin nüfusun yüzde altmışına pozitif etkisi olduğuna inanılıyor. Medyada girişimcilere yönelik olumlu haberler gördüğünü belirtenlerin

Çin, Tayland ve Endonezya'da yaşayan her dört kişiden üçüne tekabül ettiği görülmektedir. Yunanistan, Hindistan ve Meksika'da ise bu oranın yarısı görülmektedir. Hindistan ve Meksika'da, girişimciliği bir meslek olarak gören yetişkin nüfusun oranı yüzde 45 civarında iken, Türkiye'de bu oran yüzde 81'dir ve ülkemiz GEM araştırmasına katılan 65 ülke arasında beşinci sırada yer almaktadır. Ayrıca, Meksika ve Hindistan'da yaşayan yetişkin nüfusun yaklaşık yüzde 47'si girişimciler hakkında girişimcilerin statüsünün toplumda yüksek bir yere sahip olduğunu düşünmekteyken bu oran Türkiye'de yüzde 72 civarındadır.

- ***Resmi İstatistiklere Dayanarak OECD-EUROSTAT Girişimcilik Göstergeleri Programı Yayını-Bir Bakışta Girişimcilik 2017:*** Yayın, resmi istatistikler kanalıyla OECD-EUROSTAT göstergelerine göre üretilmektedir. Yayına göre, OECD ekonomilerinde, istihdam edilen on kadından biri kendi hesabına istihdam edilmekte iken serbest çalışan erkeklerde (%17) bu oran neredeyse yarısıdır. Son on yıl boyunca, özellikle İzlanda, Yeni Zelenda ve Türkiye olmak üzere pek çok ülkede kadın ve erkek serbest meslek oranları arasındaki boşluk neredeyse kapanmıştır. Ülkelerin çoğunda, serbest meslek sahibi kadınlar ağırlıklı olarak hizmet sektöründe (%70 ve daha fazla) çalışmaktadır ve kadınlar çoğunlukla işveren olmak yerine kendi hesabına çalışmayı tercih etmektedir. Serbest çalışan erkekler serbest çalışan kadınlardan iki buçuk kat daha fazla üretim alanında istihdam etmektedir.

- ***Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDI):*** Bu konudaki çalışmalar 2008 yılından itibaren "Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Enstitüsü" tarafından yürütülmektedir. GEM verilerinin temel alınması yoluyla ve başka kurumların ("Küresel Rekabetçilik Endeksi", "Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi", "Ekonomik Serbestlik Endeksi", "UNIDO", "OECD" vb.) verileri ile birlikte oluşturulan endeksler sırasıyla;

- ✓ Girişimcilik davranışları,
- ✓ Girişimcilik faaliyetleri ve
- ✓ Girişimcilik ruhu ve tutkusu

olmak üzere 3 grupta toplanmaktadır.

Türkiye'nin 2013 GEDI puanlarına göre, 25 AB üyesi ülkeden son 3 sırada yer alan üye ülkelerin biraz üzerinde olduğu, AB ortalama puanının 0,11 puan gerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin risk sermayesi ve süreç yenilikçiliğinde zayıf olduğu ve düşük puanlara sahip ülkelere yakın bir skoru almış olmasıdır; bunun nedeni süreç yenilikçiliğinde düşük puana sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra yüksek büyüme 0,68, ürün yenilikçiliği 0,58, başarısızlıktan korkmama ise 0,50 puanla AB'nin GEDI lideri konumunda olan ülkelerinin 0,80-0,90 aralığındaki sütun puanlarının çok gerisinde kaldığı görülmektedir. 2014 GEDI sonuçlarına göre; Türkiye'nin 44,7 puan ile 40. sırada yer aldığı; sıralamada İtalya, Rusya, Çin gibi ülkelerin üzerinde yer aldığı görülmektedir.

- ***WB İş Yapma Kolaylığı Raporu:*** İş Yapma Kolaylığı Endeksi çalışması, WB tarafından 2003 yılından itibaren yapılmaktadır. "İş Yapma Kolaylığı Raporu", işe başlama değişkeninde ülkenin nüfusu yoğun olan şehirlerinde, KOBİ ölçekli, ticaret ve üretimle ilgilenen kişi başına milli gelirin 10 katı düzeyinde başlangıç sermayesi olan, %100 yerli sermayeli, faaliyete başlanan ilk ay 10-50 arası personel istihdam edebilen bir limitet şirkette iş yeri açma ve faaliyete başlama konusunda gerekli süreler, prosedürler, maliyetler belirlenmektedir. Buna istinaden ülkeler bir sıralamaya tabi tutulmaktadır.

Ülkemizin bu konuda diğer ülkeler içerisindeki konumu Tablo 1.9'da sunulmaktadır.

Tablo 1.9: WB İş Ortamı (2019) Raporuna Göre Türkiye'nin İş Yapma Kolaylığı

Sıra	Ekonomi	İş Yapma Kolaylığı Skoru	İş Yapma Kolaylığı Skoru Değişimi
1	Yeni Zelanda	86,59	0
2	Singapur	85.24	0,27
3	Danimarka	84,64	0,59
4	Hong Kong, Çin	84,22	0,04
5	Kore	84,14	-0,01
6	Gürcistan	83,28	0,48
…			
22	Kanada	79,26	0,38
23	İrlanda	78,91	0,51
24	Almanya	78,9	0
25	Azerbaycan	78,64	7,1
26	Avusturya	78,57	0,03
27	Tayland	78,45	1,06
…			
39	Japonya	75,65	0,05
40	Slovenya	75,61	0,02
41	Ermenistan	75,17	2,06
42	Slovakya Cumhuriyeti	74,33	0,29
43	Türkiye	74,15	4,34
44	Kosava	73,95	0,44
45	Belçika	73,95	2,24
46	Çin	73,64	8,64
…			
186	Libya	33,44	0,23
187	Yemen	32,41	-0,59
188	Venezuela	30,61	-0,24
189	Eritre	23,07	0,13
190	Somali	20,04	0,06

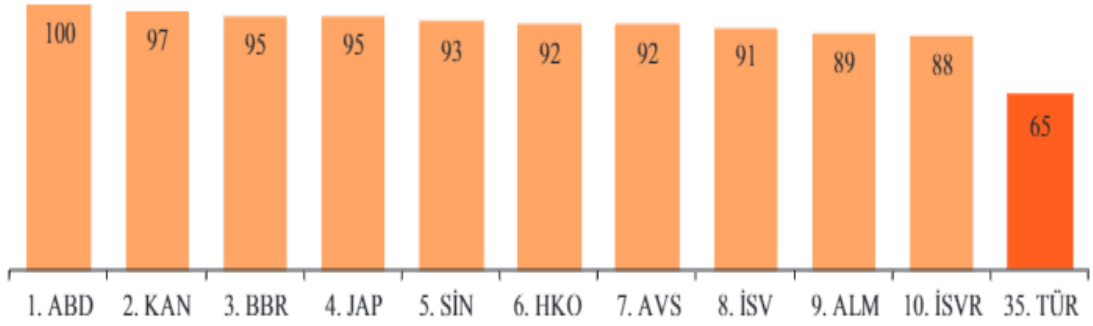
Kaynak: WB-İş Yapma Kolaylığı Raporu, (2019:5)

Tablo 1.9'da görüldüğü gibi, 185 ülkenin dahil olduğu bu çalışmanın amacı, işletmelerin mevzuatının çalışmalarını kolaylaştıran ve zorlaştıran özelliklerini ortaya çıkarmaktadır.

- ***IMD Dünya Rekabetçilik Yıllığı:*** IMD, her yıl bir Dünya Rekabet Sıralaması raporu yayınlamaktadır. Bu kuruluşun finans profesörü olan Arturo

Bris'in başında olduğu Dünya Rekabet Merkezi'nin yayınladığı bu çalışmada 63 ülke, 340 ölçütle incelenmektedir. Türkiye, "IMD Dünya Rekabetçilik Yıllığı 2018"e göre, 46. sırada yer almıştır. Raporda Türkiye'nin en temel sorunlarının, "yüksek enflasyon, yasal çerçeve ve işleyişteki belirsizlik, küresel gelişmeler nedeniyle finansal konularda sıkışma, işgücünde esnekliğin yetersizliği, jeopolitik riskler (iç ve dış gelişmeler)" olduğu belirtilmektedir (IMD, 2018).

- ***Girişim Sermayesi Ve Özel Sermaye Çekicilik Endeksi:*** Groh vd. (2012) tarafından "Girişim Sermayesi ve Özel Sermaye Çekicilik Endeksi" altı ana unsur üzerine kurulmuştur. Rapora göre, Türkiye'nin 35. sırada yer aldığı listede Dünya'nın en çekici ülkeleri sırasıyla ABD, Kanada, Büyük Britanya, Japonya gelmektedir.

Şekil 1.4: Girişim Sermayesi ve Özel Sermaye Çekicilik Endeksi (2012)-Türkiye'nin Sıralamadaki Yeri

Kaynak: Aktaran: Groh vd., 2012

Şekil 1.4'te belirtilen endeks'e göre, Türkiye'nin vergilendirme başta olmak üzere "yatırımcı koruma-yönetişim" ile "insani sermaye-sosyal sermaye" yönleriyle oldukça düşük olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN GİRİŞİMCİLİK

Bu bölümde kadın girişimcilerin hareket noktaları ve karakteristik özellikleri ayrı ayrı açıklanarak literatüre istinaden detaylara yer verilecektir. Burada girişimciliğin zamanla geldiği nokta ve Türkiye'de girişimciliğin gelişimi konusu irdelenmiş olup, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

2.1. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN GELİŞİMİ

Kadın girişimciler tarih boyunca farklı coğrafyalarda, kültürlerde, ülkelerde hep var olmuştur. Kadının toplumdaki yeri konusunda geleneksel bir anlayış söz konusudur ve bu durum günümüzde de etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Son zamanlarda, kadınlar konusundaki "değerler ve inançlar" yeniden sorgulanmaya başlamıştır. Çağdaş toplumlar, bu sorgulama sürecini daha hızlı aşabilmiş; gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise kadın sorunları inançlar kapsamından bir türlü çıkamamıştır.

Ülkemizde kadının statüsünü değerlendirdiğimizde, kadınların eğitim düzeyinin ve oranlarının düşük, çalışma yaşamına katılımının ise yetersiz olduğu görülmektedir. Bununla beraber Türkiye'de kadınının hukuksal reformlar karşısında toplumsal cinsiyet rolü açısından siyaset arenasında yerini alamadığı anlaşılmaktadır. Kadınların statüsü konusunda bu olumsuzlukların giderilmesinde kadınların eğitim düzeylerinin artırılması oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Kalkınma çabası içinde olan Türkiye'nin, kadın eğitimine önem vermesi yoluyla ve eğitimi çeşitlendirme, yaygınlaştırma, niteliğini artırma noktalarında bir takım düzenlemeleri artırması gerekmektedir. Kadınların eğitimine önem verilmesi ve onların eğitiminin yaygınlaşması açısından; kadınlarımızın aile içindeki konumlarının iyileşmesi ve

çalışma yaşamına nitelikli ve nicelikli girmesi, teknolojiyi kullanması ve üretmesi, siyasal katılımlarına da olumlu etki edecektir. Bu yolla toplumsal refahın ilerlemesi mümkün olabilecektir (Ereş, 2006:40).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise kadınların girişimcilik deneyimlerinde göz ardı edilemeyecek bir artış olduğu gözlenmiştir. GEM'in yayınladığı rapora göre; dünya ölçeğinde bugün kadın girişimcilerin sayısı 126 milyondan daha fazladır ve bu sayı tüm girişimcilerin üçte biri oranına tekabül etmektedir (GEM, 2012: 8). Kadın girişimciliğinin artmasında, yirminci yüzyılın başından beri dünyadaki sosyo-ekonomik değişimin ve kadınların toplumsal yaşam ve aile içinde değişen konumlarının rolü büyüktür. Demografik gelişmeler nedeniyle artan kentleşme, eğitim oranlarındaki yükselme ve kadınların evlerinin dışında çalışmaya teşvik edilmesine olanak sağlayan politikalar da iktisadi değişim açısından kadın istihdamını artırmıştır. Günümüzde, Avrupa Birliği ülkelerinde kadın çalışanların oranının yüzde altmışlarda seyrettiği; bu oranın Türkiye'de henüz yüzde yirmisekiz civarında olduğu bilinmektedir (TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2016). Kadın girişimci sayısındaki artışın da, kadın istihdamı konusundaki artışa paralel bir gelişme olarak görülmesi ve okunması yerinde olacaktır.

2.1.1. Kadın Girişimciliğinde Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Etkeni

Girişimciliğin oluşumu, girişimcilerin temel özellikleri ve alt yapısı hakkında pek çok araştırma yapılmış olup, girişimciliği oluşturan nedenlerin bir bölümü girişimcinin özelliklerine, bir bölümü ise girişimci ve girişimcinin çevresi ile olan etkileşimine göre incelenmiştir. Girişimcilerin belirleyici özellikleri ve onları neyin girişimci yaptığı incelenirken, özellikle girişimci adayları – aktif girişimci, kadın–erkek girişimci, yönetici–girişimci karşılaştırmalı analizleri yapılmakta; bu analizler ile girişimcileri birbirinden ayıran nitelikler tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Cinsiyet kelimesi ile biyolojik bir durum; toplumsal cinsiyet kelimesi ile, farklı kültürlerce farklı şekillerde inşa edilen kültürel bir olgu ve bize mal edilen "kadın ya da erkek gibi davranmayı öğrenmekten daha fazlası" anlaşılmaktadır. Gün boyunca sergilenen eylemlerin çoğunda cinsiyet olgusu, toplumsal yönden tekraren üretilmektedir ve kurgulanmaktadır (Giddens, 2000: 104).

Türkçe'deki "cinsiyet" kelimesinin karşılığı İngilizce'de "sex" kelimesi ile kullanılmaktadır. Buna karşılık İngilizce'de "gender" olarak kullanılan ifadenin Türkçe'deki kullanımına en uygun anlamı ise "toplumsal cinsiyet" kavramı ile karşılanmaktadır (Pilcher ve Whelehan, 2004:56). Türkçe'de bir kavram ayrımına gidilmiş olması, iki kavramın arasındaki farklılıkların daha fazla üzerinde durulmasına neden olmuş; cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki fark, "kadın ve erkek bedeninin kültürel inşası" olarak tanımlanmıştır (Ökten, 2009:303). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınları ve erkekleri toplumsal ilişkileri yönünden düzenlemek için kullanılan ve kadın-erkek rollerinin toplumsal açıdan üretildiğini ifade eden "kültürel inşalar" olarak ifade edilmektedir (Scott, 2007: 11). Toplumsal cinsiyet, sosyo-kültürel değerlere göre anlam kazanan ve toplumdan topluma, kültürden kültüre de anlamı değişen ve biyolojik cinsiyetle aynı anlama gelmeyen bir kavramdır (Outhwaite, 2003: 252). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı Bhasin (2003:19), "kadınların erkeklerin egemenliği altında gölgede kalmasını, onların vücut yapıları ile açıklamaya çalışan yaygın düşünceyle mücadele edilmesi" olarak tanımlamaktadır. Firestone, insanlığın en temel çelişkisinin cinsel yönden eşitsizliğine değinerek, kadının ikinci sınıf sayılmasını, onun doğurganlık özelliği olduğuna bağlamıştır. Connell, toplumsal cinsiyet kavramın etkisinin toplumun her alanında kendisini gösterdiğine değinerek, söz konusu kavramın, biyolojik cinsiyetten daha farklı olarak, sosyo-kültürel açıdan kadını ve erkeği ayırt etmek amacıyla kullanıldığını belirtmiştir (Firestone (1993: 210) ve Connell (2002:34), Aktaran: Kahraman vd., 2014:813).

Cinsiyetin girişimcilikte belirleyici bir faktör olması pek çok girişimcilik araştırmalarına konu olmuştur. Gerek gelişmiş gerekse gelişmemiş toplumlarda erkek girişimcilerin sayısının kadınlardan fazla olduğunu görmekteyiz. Bunun altında yatan nedenlerin kadınların iş ve ev ile ilgili sorumluluklarını dengeleme, kültürel etmenler, motivasyon faktörleri ve kadınların karşılaştıkları engellerin caydırıcılığı gibi etkenlerden kaynaklandığını görmekteyiz. Fakat kadın ve erkek girişimci sayılarından ziyade, girişimcilik eğilimlerinin de karşılaştırılması önemli görülmüştür. Gürol (2000), yabancı kaynaklardan kadın ve erkek girişimcileri bir takım özellikler yönüyle karşılaştırmıştır; çalışmasında, gerek erkeklerin gerekse kadınların girişimci olmasının altında yatan nedenlerin aynı olduğu, kadınların ve

erkeklerin girişimci olmak için güçlü bir tecrübeye ve ilgiye sahip oldukları ifade edilmiştir.

Kutaniş (2003) tarafından, erkeklerin geçmiş deneyimleri nedeniyle girişimcilik ile ilgili altyapılarının kadınlara nazaran fazla olduğunu, kadınların çoğunlukla işletmelerinin kuruluş aşamasında hazırlıksız olmaları nedeniyle erkeklere nazaran daha fazla riski üzerine aldıkları belirtilmiştir (Kutaniş, 2003:60). Kutaniş ve Alpaslan (2006)'nın birlikte hazırladığı, "Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı Mıdır?" çalışması bu kez girişimci ve yönetici kadınlara ait temel özelliklere yer vermiştir ve girişimci-yönetici kadın profillerinin karşılaştırılması üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmada kadın girişimci ile yönetici kadın profilleri, değişkenler ve parametreler açısından değerlendirilerek işletmeyi kuran girişimci ve yönetim faktörlerini kullanarak kaynakların idaresini yapan yönetici kadınların kendilerinden ve çevrelerinden ötürü meydana gelen değişikliklerden etkilenmeleri sonucunda oluşan profilleri, önemli yönlerine değinilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kadın girişimcilerin evine bağlı yani diğer bir deyişle geleneksel oldukları, yönetici kadınların ise kariyerine ve ailesine bağlı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, kadın girişimcilerin; denge kurma ve cinsiyete dair rollerini girişimcilik amaçlarından önde tutma çabasında oldukları, yönetici kadınların ise; işine ve ailesine gereken önemi vermekte çok hassas oldukları belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada kadın girişimciler; "kendilerine güvenen, güçlü hislere sahip, sabırlı ve dayanıklı olan, riski üstlenebilen, ikna kabiliyeti kuvvetli ve inisiyatif kullanan bireyler" olarak belirtilmiştir. "Kadına çalışma yaşamında diğer çalışma biçimlerine kıyasla daha fazla özerklik imkanı veren" girişimcilik ile, "kadının işine yönelik kısa ve uzun vadeli planlar yapma, kaynakları son derece verimli kullanma, beşeri ilişkiler kurma ve sürdürme, işinde edindiği tecrübeyi verimli kanallara aktarma" gibi değerli kazanımlar elde ettiği görülmektedir (Kutaniş ve Alpaslan, 2006).

2.1.2. Kadın Girişimcilerin İstihdamdaki Yerinin Kavramsal Olarak Ele Alınması

Kadın girişimcilerin istihdamdaki yerine ve istihdamdaki kadınların işteki durumlarına geçmeden önce işgücü, istihdam, işsiz ve ücretsiz aile işçisi kavramlarına değinmek gerekmektedir.

İşgücü, "bir ülkede çalışma çağında yani 15 ve üzeri yaşta olan, istihdam edilenler ile işsizlerin" toplamını ifade etmektedir. "Mevcut dönemde istihdam edilenlerin yanı sıra istihdam edilmek arzusunda olan işsizler de işgücü içinde" değerlendirilmektedir. İşgücünün ölçümü ile ilgili uluslararası standartlar, ILO tarafından belirlenmektedir (TÜİK, 2009: 14).

ILO'nun belirlediği kıstaslara göre, "bir ücret veya elde edeceği kar karşılığı, ücretli-maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak bir saat bile olsa herhangi bir işte çalışmış olanlar, istihdamda kabul edilmektedir". "Bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (ayni ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı, bahşiş vb.) karşılığında çalışanlar da istihdamda kabul edilmektedir" (TÜİK, 2009: 15). İstihdamda kabul edilen ücretsiz aile işçiliği kavramı ise ülkemizdeki kadınların önemli bir bölümünü içermektedir (Tablo 2.1). İşgücüne katılma oranı, "işgücünün, 15 ve üzeri yaş nüfus içindeki oranı"dır (TÜİK, 2016). “Belirli bir yaş, cinsiyet ve ırktaki kişinin işgücünde olma ihtimalini gösteren ve bireylerin işgücüne katılma kararlarını yansıtan” işgücüne katılma oranı, ekonomi politikalarının uygulanması noktasında göz önünde tutulan en temel göstergelerden bir tanesidir. İşgücünün tam istihdamı sağlamaya yönelik politikalarını oluşturmak ve uygulamak için toplumda kaç kişinin çalışmak istediğini saptamak gerekir; bunun için ekonomik aktivite oranı diyebileceğimiz işgücüne katılma oranının bilinmesi gereklidir (Biçerli, 2009: 53). İstihdam, “üretim faktörleri olan emek, sermaye, girişimci ve doğal kaynakların optimal kullanılarak üretim sürecine katılmasını” ifade etmektedir. Bu tanıma istihdamın geniş tanımı denir. Dar anlamda istihdama, "her bir üretim faktörünün, ayrı ayrı optimal kullanılarak üretim sürecine katılması" açısından "iktisatçı" bir tanımlama getirirken; "çalışma ekonomisi" açısından istihdam, "bireye özgü nitelik" kazanmaktadır. İstihdam, "belirli bir dönemde işi olanlar" yani "işe sahip olanlar" şeklinde

tanımlanmaktadır. Buna göre istihdam “maaş ve ücret ile çalışanlar” ve “bağımsız çalışanlar” olmak üzere iki grupta incelenmektedir (Törüner ve Lordoğlu, 1991: 25). İstihdam ve çalışma kavramları da birbirinden farklı kavramlardır. İstihdam, “belli bir bedel karşılığı piyasa ile olan ilişkiyi” tanımlayan spesifik bir kavram; çalışma ise çok daha genel bir kavramdır. ILO tanımlarını dikkate alan TÜİK, istihdam edilenleri "iş başında olanlar" ve "iş başında olmayanlar" şeklinde iki gruba ayırmaktadır. ILO'ya göre, "ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan fertler ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az yarısını ve daha fazlasını almaya devam ediyorlarsa" istihdamda kabul edilmektedir. Bununla birlikte, "referans haftası içinde 1 saat bile çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler, istihdamda kabul edilmemektedir". ILO'ya göre, "bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (ayni ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası , cep harçlığı vb..) karşılığında çalışan çıraklar ve stajyer öğrenciler de istihdamda olanlar kapsamına dahil edilmektedir". Türkbal’a göre (Türkbal, 2005: 381) istihdam, “işçilerin çalıştırılması veya üretim faaliyetinde bulunmalarının sağlanmasıdır”.

ILO kriterlerini kullanan TÜİK'in tanım ve kavramlarına göre ücretli veya maaşlı çalışma "işveren ile aralarında mevcut olan yazılı veya sözlü çalışma sözleşmesine göre; işletmenin satış veya karından tamamen bağımsız olarak belirlenecek bir temel ücret (ayni (mal) veya nakdi (para)) karşılığında çalışanlardır"; kendi hesabına çalışma kişisel bir risk barındırmakta olup "işinde, tarlasında, bağında, bahçesinde, dükkanında, yazıhanesinde, imalathanesinde, tamirhanesinde vb. yerlerde tek başına veya ücretsiz aile fertleri ile birlikte (yanında ücretli veya yevmiyeli kişi çalıştırmaksızın) ayni ya da nakdi olarak gelir elde etme"; ücretsiz aile işçisi" aynı hanede yaşayan birisi ya da arada akrabalık bağı olmak kaydıyla farklı hanede yaşayan birisi tarafından işletilen (sahip olunan) ve piyasaya yönelik faaliyet gösteren işletmelerde çalışan, işletmenin ortağı konumunda olmayan ve bu faaliyetleri karşılığında ücret şeklinde bir gelir elde etmeyen kişidir"; işveren "kendi işyerinde en az bir ücretli veya yevmiyeli eleman çalıştıran kişidir; bir işyerinde işveren durumunda birden fazla ortak bulunabilir ve her ortak bir işveren olarak kabul edilir"; yevmiyeli "bir işverene veya farklı işverenlere bağlı olarak, çoğunlukla

sürekli olmadan işine göre günübirlik ya da iş buldukça çalışanlardır" (TÜİK, 2016: 63-66).

ILO kriterleri, bir kişinin işsiz olması için aşağıda sıralanan üç koşulu bir arada sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Çalışabilir çağdaki kurumsal olmayan nüfusa dahil olan kişilerden (15 ve daha yukarı yaş);

a) "Referans döneminde bir işi olmayan; ücretli, kendi hesabına, işveren veya ücretsiz aile işçisi olarak "bir saat bile olsa" bir işte çalışmayan",

b) "Referans haftası ile biten son dört hafta içinde; ücretli, kendi hesabına veya işveren olarak çalışmak üzere iş arayan",

c) "İş bulduğu takdirde referans dönemini takip eden iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanlar"

" işsiz" olarak tanımlanır.

Ayrıca, "bir iş aramayan, ancak bir iş bulmuş, başlamak için bekleyen ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişiler" de "işsiz" kabul edilmektedir (TÜİK, 2016: 18).

Tablo 2.1: İstihdam Edilenlerin Yıllara Ve Cinsiyete (Kadın) Göre İşteki Durumu

İstihdamdaki Kadınların İşteki Durumları 2017-2018

[15+ yaş] Bin Kişi

Yıllar		Toplam	Ücretli veya yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi
2017	Ocak	8 142	5 297	102	790	1 954
	Şubat	8 294	5 338	96	824	2 036
	Mart	8 485	5 457	89	822	2 116
	Nisan	8 739	5 504	108	846	2 281
	Mayıs	8 904	5 584	113	838	2 369
	Haziran	8 920	5 507	125	846	2 442
	Temmuz	8 860	5 416	119	815	2 510
	Ağustos	8 827	5 430	115	800	2 483
	Eylül	8 907	5 596	112	774	2 425
	Ekim	8 928	5 757	108	775	2 289
	Kasım	8 904	5 808	125	829	2 142
	Aralık	8 843	5 788	121	903	2 031
	Yıllık	8 729	5 536	112	823	2 258
2018	Ocak	8 752	5 785	118	928	1 921
	Şubat	8 787	5 780	109	936	1 963
	Mart	8 892	5 824	106	915	2 047
	Nisan	9 122	5 937	106	924	2 155
	Mayıs	9 218	5 966	98	903	2 252
	Haziran	9 208	5 918	95	898	2 298

Kaynak: TÜİK,İşgücü İstatistikleri (2017-2018)

Tablo 2.1'de 2017-2018 Ocak-Aralık arasında işveren ve kendi hesabına çalışanların istihdamdaki oranının oldukça düşük olduğu, ücretsiz aile işçilerinin ise istihdamdaki payının yüksek olduğu görülmektedir.

2.1.3. Kadınların İstihdamdaki Yerinin Ulusal Belgelerde Ele Alınması

Kamu kurumlarının kadınların istihdam edilmesini bir devlet politikası olarak kabul etmesiyle kadın istihdamının artırılması ve gelişmiş ülkelerdeki istihdam

oranlarına yaklaşılabilmesi söz konusu olacaktır. Bu hususta, ulusal belgelere ve mevzuatımıza değinmek gerekmektedir. Bu başlık altında ülkemizdeki bazı politika dokümanlarında kadın istihdamı konusu ele alınacaktır.

- **Kalkınma Planı (2014-2018)**: "İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı" kapsamında kadın istihdamının artırılmasına yönelik işgücü piyasasının dışındaki kadınlar, işsizler, esnek çalışanlar hedef alınarak istihdam teşviklerinin artırılması hedeflenmiştir (Onuncu Kalkınma Planı, 2014).

- **Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi:** 2012-2023 arası dönemi kapsayan "Ulusal İstihdam Strateji Belgesi" (UİS) ile ülkemizde işsizlikle mücadele edilmesi amacıyla politikalara konu ve sektör bazında yer verilmektedir. Eğitim-istihdam, işgücü piyasasında güvence ve esnek çalışma, özel politika gerektiren gruplarda istihdamın artırılması, istihdam-sosyal koruma konularında hedefler ve politikalar sunulmaktadır (Ulusal İstihdam Stratejisi, 2014-2023).

- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı :** "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı", kadın istihdamının artırılması konusunda hedefler ve stratejiler geliştiren belgelerin başındadır. "Kadının Eğitimi ve Öğretimi", "Kadın ve Ekonomi", "Kadın ve Yoksulluk", "Kadın ve Sağlık", "Yetki ve Karar Alma Süreçlerine Katılım", "Kadın ve Çevre", "Kadın ve Medya", "Kadının İnsan Hakları", "Kız Çocukları" ve "Kadının İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar" konularında ve alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin artırılması için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, üniversitelerden ve sivil toplum kuruluşlarından, meslek örgütlerinden temsilciler plan kapsamında kadın istihdamını artırma noktasında hedefler belirlemişlerdir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı).

- **Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı:** "Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Eylem Planı", ülkemizde tarım sektöründe istihdamın yaklaşık yarısını gerçekleştiren kadınları, kadın istihdamının yarısını oluşturan konuma getirme gayesiyle, üretimden yeterince pay alan ve sorunlarına çözüm bulan bakış açısıyla hedefler ve faaliyetler belirlemektedir. Söz konusu Eylem Planı ile kırsal alanda kadının konumunu

iyileştirilerek, cinsiyet konusunda duyarlı bir tarım sektörü oluşturarak, ulusal kalkınma çalışmalarında ülkemiz kadınlarını iyi yerlerde görmek hedeflenmektedir (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Eylem Planı).

2.2. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN TANIMI VE KADIN GİRİŞİMCİ TÜRLERİ

Kadın girişimciler farklı ihtiyaçları, imkanları ve arzuları neticesinde dünyada çeşitli yollarla girişimcilik faaliyetlerini sürdürmektedirler. Literatüre göre (Tekin, 2005:332);

- İşletmenin idaresinde tek başına söz sahibi kadın girişimciler,

- Kendi adına kurduğu bir ya da birden fazla girişimi olan kadın girişimciler,

- Ortak durumunda kadın girişimciler,

- Bir mal ya da hizmetin pazarlamasını ve üretimini yapan kadın girişimciler,

- İşletme ile ilgili olarak tek başına faaliyetlerini sürdüren kadın girişimciler,

- Yönetici pozisyonunda bulunan kadın girişimciler olmak üzere çeşitli kadın girişimcilik faaliyetleri bulunmaktadır.

Ecevit (1993)'e göre kadın girişimciler konusunda ayrıca bir tanım geliştirilirken, kadın girişimci ile kendi hesabına ya da bir işverene bağlı çalışan kadın arasındaki ayırıcı noktalara değinilmektedir. Tanımlarda değinilen "ev dışında, tek başına, kendi adına ilişki kurma, kendisi karar verme, söz sahibi olma" ifadeleri kadın girişimcileri bir işletme kurmaksızın kendi hesabına çalışan ya da bir işverene bağlı olarak çalışan kadınlardan ayırmaktadır. Kadın girişimci detaylı bir biçimde şöyle tanımlanmaktadır:

• Kadın girişimci, "ev dışında bir mekanda, kendi adına kurduğu bir ya da birkaç işyeri olan",

• İlgili işyerinde "tek başına ya da istihdam ettiği diğer kişilerle birlikte çalışan ve/veya işin sahibi sıfatıyla ortaklık kuran",

• "Herhangi bir mal ya da hizmetin üretilmesi ile ilgili faaliyetleri yürüterek, bu mal ya da hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan ya da yaptıran",

• İşe ilişkin olarak "ilişkiye girilmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran",

• İşe ilişkin sürecin "örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlanması, iş yerinin çalıştırılması, kapatılması ya da işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren",

• "İşinden elde ettiği kazancın kullanım ve yatırım alanları üzerinde söz sahibi olan"

bireydir.

Müftüoğlu ve Durukan (2004) kadın girişimciyi, "piyasa ekonomisi içinde hesaplanmış riskleri göze alarak doğrudan doğruya pazara yönelerek, nakde dönüştürebilen mal ve hizmet üretip satan, kendi işinin sahibi olup vergi kaydı olan, TESK'e ve TOBB'a üye olan ve sosyal güvenlik kurumlarından birisinin şemsiyesi altında çalışan ya da başka kişileri istihdam eden kadın" olarak tanımlamışlardır (Müftüoğlu ve Durukan (2004), Aktaran: İpçioğlu, 2012: 71).

İlgili tanımlar neticesinde; kadın girişimci tanımını özetlemek gerekirse, evinin dışında, ortaklık yoluyla ya da kendi adına bir işyeri ya da birkaç işyeri bulunan, hesaplanmış riskleri göze alarak bir malın veya hizmetin üretilmesinden pazarlanmasına kadar ve bütün işletme faaliyetleri hususunda kararlar veren ve bu kararları yürütmeye çalışan, gerçek ve tüzel kişiler ile şahsına ait ilişkiler kuran ve bu faaliyetten edindiği kazancın kullanım noktasında söz sahibi olan, TESK'e ve TOBB'a üye olan ve sosyal güvenliği bulunan kişidir.

Literatürde, kadın girişimci tiplerinin dört grupta ele alındığı belirtilebilir. Soysal (2010)'a göre, bunlardan birincisi, hem girişimcilik hedeflerini hem de geleneksel cinsiyet rollerini üstlenen ve ikisini de eşit ölçüde yerine getirmeye çalışan geleneksel girişimcilerdir. Bu tür girişimciler, kadın için belirlenmiş rollere uygun işleri tercih eden (sekreterlik, konuk evi, bakım hizmeti, restoran, yemek

firması, kuaför (Top, 2006:23)), çoğunluğu evli kadınlardan oluşmakla birlikte iş-aile görevlerini dengeleyen ve işini büyütmeyi düşünmeyen "geleneksel girişimcilerdir". İkincisi, girişimcilik hedeflerini geleneksel cinsiyet rollerinin üstünde tutan, girişimcilik hedeflerine sıkı sıkıya bağlı olarak işletmesinin büyümesini öncelikli hedefleri arasına yerleştiren, genellikle pazar araştırmaları, reklam, halkla ilişkiler ve basın işlerinde faaliyet gösteren "yenilikçi girişimci" tipidir (Kutaniş ve Hancı, 2004). Üçüncüsü ise, geleneksel cinsiyet rollerini girişimcilik hedeflerinin üstünde tutan ve girişimciliği bir nevi yan işmiş gibi gören "evcimen girişimci" tipidir. Bu tür girişimciler geleneksel girişimcilere nazaran ideallerini daha az önemserler. Sonuncu olarak da iş-aile dengesini kurmaktan daha çok kadınların ikinci plana itilmelerini önlemeye çalışan ve işini de bu gayeye hizmet eden bir araç olarak gören "köktenci girişimci" tipi gelmektedir.

2.3. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ

Kadın girişimciler önce kendilerine daha sonra istihdam ettikleri kişilere iş fırsatı sunmaktadır. Etkin kadın girişimciliğin olması, gelecekteki çalışma hayatının oluşturulmasında, ekonomilerin güçlenmesinde ve ülke ekonomisinin kalkınmasında önem teşkil etmektedir. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde ellisini oluşturan kadınların ekonomik hayatta yer bulma, katma değer sağlama ve kalkınmayı etkin kılmada önemli paylarının olması, erkek egemenliğindeki kültürden beslenen cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınların ekonomik ve toplumsal anlamda arka planda kalmasını önleyecektir. Buna bağlı olarak kadının etkinliği sadece ev içerisindeki işlerle sınırlı kalmayacak, çalışma hayatında kadının da rolü olduğu algısı zihinlere yerleşecektir.

Her girişimci de olduğu gibi, kadın girişimciler de ekonomiye hiçbir yük getirmemesinin yanı sıra ekonomiyi güçlendirirler ve rekabetin geliştirilmesine katkıda bulunurlar. Devlete vergisini verme, iş edinme, iş edindirme ve yeni girişimciler yetiştirme konusunda fayda sağlarlar. Girişimcilik, kadınlar açısından istihdam tıkanıklığını giderme konusunda bir seçenektir (Çakıcı, 2006:54-78).

Özellikle son yıllarda hatta son 20 yıl içerinde girişimcilik üzerine ekonomik yatırımlarda artış yaşanmış, girişimcilikteki kalite seviyesi ise hem nitelik hem de

nicelik açısından artış göstermiştir. Girişimciliğin sosyolojisinde değişime neden olan bu gelişmeler sonucunda, toplumsal açıdan girişimciliğin kabul bulması, onaylanması, tavsiye edilmesi ve teşvik edilmesi sağlanacaktır. Akademik hayatta da girişimciliğin büyük ilgi gördüğünü, yeni girişimcilerin gelişimi konusunda çalışmaların arttığını görmekteyiz. İlgili çalışmalarda, ekonomik faaliyet haricinde, bundan ötürü dışlanmış veya vazgeçirilmiş hissedenlerin ekonomimize kazandırılmasının en etkin yolunun girişimcilik olduğu belirtilmektedir (Esen ve Çonkar, 1999). Kadın girişimciliği konusu; tıpkı dünyada olduğu gibi ülkemizde de siyasi iktidarlar ve sivil toplum kuruluşlarınca desteklenen, sorunları tespit etme ve sorunlara çözüm bulma hususunda akademik literatüre konu olan bir alan olmuştur (Ecevit, 2007; Taslak ve Doğan, 2008). Bu amaçla, bazı kurum ve kuruluşlar tarafından ülkemizde kadın girişimci sayısının artırılması amacıyla mevcut potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi ve ülke ekonomisine kadın girişimcilerin katkılarının artırılmasıyla kadın girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir (Tekin, 2005). Türkiye'de kadının çalışması konusunda yapılan çalışmalara göre, iş kadınlarının ticaret sektöründe girişimci olduğu, 30-39 yaş diliminde yoğunlaştığı, yarısına yakınının eğitim düzeyinin lise düzeyinde olduğu ve kentli olduğu görülmektedir. Uluslararası araştırmalara göre, dünyada girişimcilik faaliyetleri yapan kadınların oranı %25-33'lerde ülkemizde ise tek hanelerde kalmaktadır. Her ne kadar kadınlar erkeklere kıyasla işgücüne katılım ve girişimcilik faaliyetleri konusunda istenen seviyelere ulaşamasa da kadınlar her geçen gün ekonomik hayatta etkin bir hal almaya başlamaktadır.

Girişimcilik, kadın girişimcilere, bireysel olarak, kadına iş yaşantısında diğerlerine göre daha çok esnek hareket etme ve bağımsız davranma imkanı tanımaktadır. Yine bu bağlamda kadının, yaptığı işe dair uzun veya kısa planlar yapmasında, etkin kaynak kullanmasında, kişiler arası ilişkiler kurmasında ve çalışma hayatında edindiği kazanımları etkili yönlendirme yoluyla yeteneklerini geliştirmesinde yarar sağlamaktadır (Ecevit, 1993: 18).

2.4. KADIN GİRİŞİMCİLERİN GİRİŞİMCİLİK MOTİVASYONU

Kadınları girişimcilik konusuna sürükleyen ve çeşitli yaklaşımlar ile başarılı uygulamalara sahip çalışmalar mevcuttur (Birley, 1989; Cromie ve Hays, 1988;

Scott, 1986; Star ve Yudkin, 1996; Zapalska ve Brozik, 2014). Hem ülkemizde hem de yurtdışında, kadın girişimcilerin, kişisel tatmin sağlama ve bağımsızlık elde etme isteği gibi amaçlarla yani ekonomik olmayan amaçlarla erkeklere kıyasla daha çok motive olduklarına dikkat çeken çalışmalar yapılmıştır (Burke vd., 2002; Orhan ve Scott, 2001; Schindehutte vd., 2003).

Yapılan bazı araştırmalar, erkek ve kadın girişimcilerin bir çok konuda benzeştiklerini göstermektedir. Her iki grup da başarmak ve bağımsızlığa erişmek amacıyla gerekli olan istekle motive olmakta; daha önce girişimi konusunda bir hayal kırıklığı ve tatminsizliği yaşamışsa bundan etkilenmekte; girişimlerini kurma aşamasında bireysel varlığına ve tasarruflarına fazlaca bağlı olmakta; değerleri noktasında, rekabet açısından üst sıralara gelmeyi sağlayan güce ve ekonomik sonuçlara duyulan arzuya sahip olma nedenleriyle karakteristik yönlerden benzerlik göstermektedir (Kuratko ve Hodgets, 1995:654).

2.5. KADINLARI GİRİŞİMCİLİĞE YÖNLENDİREN FAKTÖRLER

Kadın girişimcileri girişimciliğe yönlendiren ve onları harekete geçiren faktörler; kendi işlerinin patronu olmak istemeleri, bazı sebepler nedeniyle gelir karşılığı-maaşlı çalışmak istememeleri, ekonomik açıdan kendi ayakları üzerinde durma ihtiyaçları, ev ekonomisine destek olmak istemeleridir. Tüm bu faktörlere ve erkek girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara bir de kadın cinsiyet rolünün getirdiği zorluklar da eklenince kadın girişimciler kendi işlerini kurmaya yönelmektedir (Özyılmaz, 2016:41). Hisrich ve Öztürk tarafından yapılan bir araştırmada, Türk kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri şöyle açıklanmaktadır: Bir iş alanı/iş sahasıyla ilgilenmek (%35), ev kadını olmaktan bıkmak/sıkılmak (%17), yer değiştirmek istemek (%13) ve (%11) işte hüsrana uğramaktır (Hisrich ve Öztürk, 1999:121).

Tablo 2.2: Türk Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenleri

Nedenler	Bir iş alanı/sahası ile ilgilenmek : %35	
	Ev kadını olmaktan bıkıp sıkılmak : %17	
	Yer değiştirme isteği : %13	
	İşte hüsrana uğramak : %11	
Motive Ediciler	En güçlü motive ediciler	Bağımsızlık
	Zayıf motive ediciler	İş tatmini
		Ekonomik gereksinim
		Bazı güvenlik faktörleri
	Diğer motive ediciler	Fırsat, statü, güç ve para
Yetenekler	İş süreçleri, insan kaynakları, pazarlama yeni fikir-ürün üretimi, planlama/strateji/organizasyon ve finans yönetiminde iyi olmak.	

Kaynak: Hisrich ve Öztürk, 1999:121.

Yapılan literatür araştırmasında kadınları girişimciliğe yönlendiren nedenleri ele alan pek çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan hareketle, kadınları iş kurmaya yönlendiren faktörler "iten-itici" ve "çeken-çekici" olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İtici faktörler iş kurmaya iten sebeplerden, çekici faktörler ise ilgi ile ilgili sebeplerden yola çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kadınları girişimciliğe yönlendiren faktörler daha çok çeken, gelişmekte olan ülkelerde ise iten faktörlerdir (Dzisi, 2008:78). Yapılan çalışmalar, çeken faktörlere sahip olan girişimcilerin, iten faktörlere sahip olan girişimcilere kıyasla daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır (Özdemir, 2010:122).

2.5.1. İten Faktörler

Türkiye'de kadınlar, daha çok küçük ve orta ölçekli işletmeler kurarak kendilerini gösterse de nihai olarak sayıları her geçen gün artmaktadır. Literatürün incelenmesi neticesinde kadınları kendi işini kurmaya yönelten başlıca nedenler;

“aile ihtiyaçlarını karşılama, ücretli ve mesai gerektiren bir iş konusunda eşinin onay vermemesi, aile geçiminden sorumlu olması, sağlık sorunları ve iş bulamamadır”.

Kadınları girişimci olmaya iten nedenler başlıklar halinde aşağıdaki gibi ele alınabilir.

İşsiz Kalma: Kadınlarla erkeklerin iş bulma hususunda eşit fırsatlara sahip olamadığı bilinmektedir. Kadınlar için iş kurma konusunda iten faktörlerin başında işsizlik gelmektedir. Gerek krizler gerekse daralma vb. bir takım değişikliklerle işçi çıkarılması pek çok ülkede işsizliği doğurmaktadır. İşyerlerinde fazlalık görülen, işsiz kalacağının korkusuyla mağdur edilen ve bu yolla kendi işlerini kurmaya itilen kadınlar bulunmaktadır (Karen, 2003: 437).

İşlerindeki Memnuniyetsizlik ve Cam Tavan Sendromu: İş doyumu, kişinin işinden ve bu işi ile ilgili faktörlerden aldığı mutluluğu ve hazzı genel anlamıyla ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, iş doyumu, kişilerin işi ile ilgili duygusal tepkilerinin birleşimi olup, kavram kişilerin işyerinde ve çalışma koşullarında karşılaştıkları değerlendirmelerden oluşmaktadır. Sözün özü, iş doyumu kişilerin işlerinden hoşlanma derecesi iken iş doyumsuzluğu ise kişilerin işlerinden hoşlanmamasının bir derecesidir (Steven, 2003:37-137). Cam tavan sendromu iş tatminsizliğinin sebeplerinden biri olarak görülebilmektedir. Söz konusu sendrom, üst düzey görevlerde çalışmak ve yer almak isteyen kadınların karşılaştıkları bir durumdur. "Özellikle üst düzey pozisyonlara ulaşmak isteyen ve işyerlerinde adeta cam bir tavan ile karşılaşan kadınlar özellikle yüksek düzeyde sorumluluk gerektiren yönetsel pozisyonlarda çok az sayıda görev almakta ve düşük ölçüde temsil edilebilmektedirler" (Arıkan, 2003:1-3). İlk başlarda bu kavram kadın çalışanların ailevi sorumluluklara daha fazla önem vermeleri, iş hayatında kendilerini yetersiz hissetmeleri, toplumsal önyargılar nedeniyle yönetsel pozisyonlara yükselmelerinin mümkün olmaması konularındaki inançlar gibi içsel engellemeleri içerse de zamanla kapsamı genişlemiş ve kadınların yükselmeyi arzuladıklarında örgütsel ve toplumsal pek çok engellemeleri de kapsar hale gelmiştir. Araştırmalar şunu göstermiştir ki, kadınların belli bir seviyeye kadar ilerleyip tam olarak adlandıramadığı tepkiler ve önyargılar ile tepe ya da üst yönetim pozisyonlarına gelmelerinin önüne geçilmesi yani yönetim kadrolarından uzaklaştırılması için engellenmesi ile oluşturulmuş

görünmez bir engelin, sınırın varlığından bahsedilmektedir (Aydın, 2007:313). Kadınların iş doyumuna ulaşamaması, işle ilgili olan faktörlerden aldığı mutluluğun düşük olması ve cam tavan engeli ile karşı karşıya kalması gibi nedenlerle kendi işlerini kurmaya itildikleri düşünülmektedir.

Çalışma Saatlerinde Esneklik İsteği: Kadınların anne olma, eş olma ve ev kadınlığı gereklerini yerine getirme vb. iş-aile yaşamı dengesini sağlamakta zorlanacağı aşikardır. Kadınlar, aile sorumluluğu ve annelik rollerinin oluşturduğu etkiyle kariyerlerine ara vermek durumunda dahi kalabilmektedirler. Bu bağlamda, girişimci olmak kadına, kariyerine farklı bir noktadan devam etme imkanı sunabilmekte; annelik rolünü sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesine imkan tanıyabilmektedir. Girişimciliğin kendi işinin patronu olma, bağımsız olma unsurları olarak adlandırabileceğimiz bu özellikleri kadınların aile sorumluluklarında ve annelik rollerinde esnek hareket kabiliyetine sahip olmalarına olanak sağlamaktadır (Özyılmaz, 2016:44).

2.5.2. Çeken Faktörler

Bu başlık altında, kadınları girişimci olma konusuna çeken sebepler ele alınacaktır.

Kendini Gerçekleştirme İsteği: Kadın girişimcileri etkileyen ve girişimci olmaya çeken faktörlerin başında kendini gerçekleştirme isteği gelmektedir. Yöneticilerin sahip olması gereken karakteristiklerinin bazıları "yüksek bir yönetsel kabiliyet", "mesleki başarı için bir gereksinim duyma", "kendini gerçekleştirme gereksinimi", "otorite yönünde pozitif tutum" ve "diğerleriyle yarışma içinde olmaya istekli olmaktır". Yapılan araştırmalarda, ekonomik sıkıntı içindeki kadınlar için gelir kaynağı elde etmek en önemli faktör iken, ekonomik açıdan bir gelire ihtiyacı olmayan kadınlar için "kendini gerçekleştirme" en büyük etken olmaktadır (Narin vd., 2006). Bilgin (2001), "Kadınların Var Olma Yolları" isimli makalesinde, kadınların Maslow'un kuramındaki en üst seviyeye, diğer bir deyişle kendini gerçekleştirmeye ulaşabilmelerinin bilgi toplama yollarıyla alakalı olduğunu göstermektedir. Çalışmada, kadınların amacının gerçek benliğini bulmak,

tanımlamak ve korumak olduğu, genç kızlık döneminden itibaren "gerçek ben" olabilmek için iyi bir model oluşturdukları vurgulanmıştır.

Girişimcilik Güdüsü: Girişimcilik kültürünün temel unsurları arasında risk üstlenme, yenilikler yaratabilme gibi etkenler temel unsurları oluşturmaktadır. Girişimcilik güdüsü bu özellikleri taşıyan kadınların sermaye, emek ve diğer üretim faktörlerini bir araya getirmesi yoluyla mal ve hizmet üretme konusundaki isteğidir.

Zengin Olma İsteği: Genelde ekonomik güdüleme faktörleri kadınlar için erkeklere nazaran daha arka planlarda olsa da, zengin olma isteği kadınlarda çekici bir faktör olma özelliği ile karşımıza çıkmaktadır (Özyılmaz, 2016:45). Maaşlı, ücretli çalışmak yerine kendi işinde çalışmak yani girişimci olmak bireyleri güdülemekte, bireylere gelirlerini artırma ve zengin olma fırsatları sunabilmektedir.

Sosyal Statü Edinme İsteği: Statü, "bir kimseye toplumda başkalarının atfettikleri değerlerden" oluşur. Kişiler bu önemi elde edebilmek için gerekli çabadan göstermekten çekinmeyecektir ve statüye gerçekten sahip olan bir kişi, çevresindeki kişilerden saygı görerek bunun karşılığını almaktadır. Yaptığı işin takdir edilmesi herkeste bir tatmin duygusuna yol açmaktadır (Eren, 2010:521). Statüler, kişisel çaba ve şans faktöründen ötürü edinilmiş ve kazanılmış olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. "Bireyler kendi kimliği ve kişisel özellikleri hakkında büyük ölçüde başkalarının toplumda kendi yerini nasıl tanımladığına (statü) dayanan bir benlik geliştirir" (Coser vd., 1983:83).

Güç Elde Etme İsteği: Güç elde etme isteği; "başkalarını etkileme araçlarını denetleme yoluyla kişinin doyuma ulaşma eğilimi" olarak tanımlanmaktadır (McClelland ve Winter, 1969:38). "Yüksek güç gereksinimi içindeki bireyler, kendi çevresini, finansal ve maddi kaynakları, bilgiyi ve diğer insanları kontrol altına alma arzusu göstermektedir" (McClelland ve Burnham, 1976).

2.6. KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BEKLENTİLERİ

Kadınların girişimciliğe başlarken bazı engel ve sorunlarla karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada, kadın girişimcilerin sorunlarını iş kurma aşamasında ve faaliyet aşamasında olmak üzere iki kategoride değerlendireceğiz.

2.6.1. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar

Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlar aşağıda yer alan başlıklar altında sekiz ana değişken altında incelenebilir:

2.6.1.1. İş Kadınlığına Çevrenin Olumsuz Bakışı:

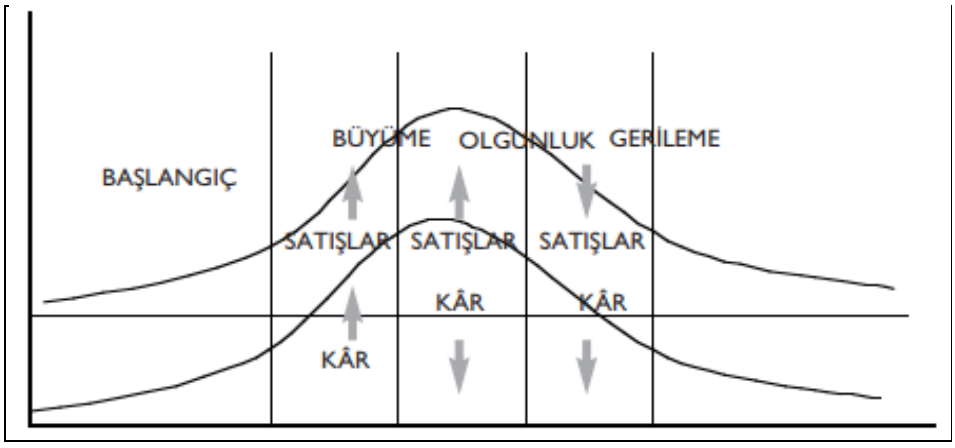
Kadınların ekonomik yaşama dahil olması toplumun kültürü ile yakından ilgilidir. Girişimcilik, kültürel algıdan ve kalkınma eğiliminden etkilenmektedir. Sosyal yaşantı düzeninde kadına yüklenen anlam, bazı toplumlarda kadınların iş dünyasından uzaklaşmasına yol açmaktadır (Aslan ve Atabey, 2009). Kadınlar, dolaylı yollarla toplumda etkin bir özne olmaktan ziyade, bulunduğu çevreden ve dünyadan ayrı kalarak bir nevi "sosyal dışlanma olgusu" ile karşılaşabilmektedir (Çakır, 2008). Bir kadının girişimciliğe atılması, kişisel açıdan yeterliliğe ve ekonomik özgürlüğe sahip olmasını beraberinde getirmektedir ve bunu gerektirmektedir (Jalbert, 2000: 15-16).

İş hayatındaki kadınların karşılaştıkları pek çok sorunun temelinde onlara yönelik olumsuz önyargıların olması yatmaktadır (Ergeneli ve Akçamete, 2004). Kadınlardan onlara yüklenen cinsiyet rollerine yakışan davranışların beklenmesinden ötürü atılımcı, yönlendirici ve otoriter niteliklerdeki lider kadınlara eleştiriler getirilmekte ve erkek liderlere nazaran çalışanlar tarafından daha az saygı ve itaat gösterilebilmektedir (Sakallı, 2001). Toplumsal cinsiyet konusundaki kalıp yargılar, yönetici kadınların algılanma şeklini olumsuz etkilemekte iken erkek yöneticilerin kariyerlerinde artışa sebep olmakta ve onlara terfi konusunda kolaylıklar sunmaktadır (Brannon, 2002).

Bireyler adeta içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinin taşıyıcısıdır. Bir toplumdaki ekonomik gelişmişlik düzeyi girişimcilik ruhu ile alakalıdır (Durak, 2011:195).

2.6.1.2. Sermaye Temini: İşletme kurma fikri ile başlayan girişimcilik sürecindeki en önemli aktör sermaye teminidir. Kendi işini yapmak isteyen kadınların ilk olarak bir finansman kaynağı bulmaları gerekmektedir ve bunun yolu genellikle krediden geçmektedir. Kadınların kredi olanaklarını yeteri kadar bilmemesinden ötürü krediye ulaşmaları zorlaşmaktadır. Kadınların kredi alamamalarının en temel nedeni ise teminat gösterecek varlıkların tümünün erkeklerin üzerinde olmasından ötürü olup bu nedenle kadınların kredi için sunacağı teminat varlıklarının olmaması sorun teşkil etmektedir (Şekerler, 2006). Kendi işini kuran kadınların kuruluş aşamasındaki sermaye temini yolları incelendiğinde genellikle kendisine ait küçük birikimlerden ihtiyaçlarını karşıladıkları, sermayelerinin yetersiz kaldığı durumlarda ailesinden ve yakın çevresinden borç alma yoluyla destek sağladıkları görülmektedir (Erdoğan, 2008).

İşletmelerin ihtiyaç duyacakları fonları belirlemesinde satışlar en önemli aktördür (Akgüç, 1994:168-169).

Şekil 2.1: İşletmelerin Gelişim Aşamaları

Kaynak: Kuriloff, Hemphill & Cloud, 1993:357-360.

Başlangıç aşamasında kira ödemeleri, makine-ekipman alımı, stok, ücret, reklam, lisans ve kuruluş harcamaları, leasing vb. gider kalemleri oluşmaktadır.

Girişimcilerin bu aşamada kişisel kaynaklara, melek yatırımcılara, eşe dosta, kısa vadeli banka kredilerine vb. başvurma yoluyla sermaye teminini sağladıkları görülmektedir. Burada bahsi geçen "leasing" kavramı , "bir malın özkaynak ya da kredi kullanarak satın alınması yerine, bir leasing şirketi tarafından satın alınarak yatırımcıya kiralanması ve kira süresinin sonunda düşük bir bedel karşılığında mülkiyetin devredilmesi" olarak tanımlanabilir (Aydın, 2003:232-233). Melek yatırımcı kavramı ise Mayfield (2000)'e göre; "yeni kurulmuş firmalara sermaye yatırımı yapan biçimsel olmayan risk sermayedarlarıdır"; Vance (2005)'e göre ise "kendi paralarını başkasının işine yatıran bireylerdir. Onlara, melek denmesinin sebebi ise yatırım yaptıkları firmaların diğer yatırımcılar tarafından yeterli görülmemeleridir".

Girişimcilik, işletmelerin kredilere ulaşması ve finansal çevrelerden destek alınması yoluyla ekonomi üzerinde kayda değer ölçüde katkı sağlayabilecektir. Türkiye'de, özellikle kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına yetecek kadar kredi fırsatının bulunmaması, aile ve kişisel birikimlerin finansman kaynağı olarak kullanılması ve kredi sağlama koşullarının oldukça zor olması durumu söz konusudur (Eğrican ve Karadeniz, 2008).

Yapılan bir araştırma, Türkiye'de kadın işletmelerindeki başlangıç sermayesinin, erkek işletmelerindeki başlangıç sermayesinin yarısından daha az olduğunu göstermektedir (Gürol, 2000). Hatta ihtiyaç duyulan sermaye miktarı hizmet işletmelerinin ev olması durumunda daha da azalabilmektedir. Bu duruma neden olan faktörlerden birisi, kadınların genellikle hizmet alanında faaliyet göstermelerinden kaynaklanmakta iken diğeri az sermayeye gereksinim duymalarından ötürüdür. Bu durumun tersi, erkeklerin çoğunlukla endüstri kollarında girişimde bulunmaları nedeniyle daha fazla sermaye ihtiyacının doğmasıdır (Gürol, 2000:232).

2.6.1.3. Bürokratik İşlemler: Yazılı olan yasal düzenlemeler ve yazılı olmayan fakat işletmelerin ve insanların davranışlarına etkisi olan, ülkelere has değerler de vardır. Bu yapısal kurallar toplumsal, politik, ekonomik ve ahlaki açılardan boyutlara sahip olup girişimcilik açısından önem taşımaktadır (Çetindamar, 2002: 51-52). OECD ve EUROSTAT, GGP çerçevesinde devlet tarafından belirlenen

bürokratik işlemleri, girişimcilere dolaylı ya da doğrudan etkisi bulunan her türlü yasal ve idari düzenlemeyi içine alan "Düzenleyici Çerçeve" içerisinde ele almıştır. "Düzenleyici Çerçeve" nin etkin, şeffaf, hızlı ve liberal olması ile girişimcilik performansı güçlü olabilecektir. "Kamu, bir taraftan girişimci ile kamu yararı arasında (örneğin, iş mevzuatı, vergi mevzuatı, çevre mevzuatı vb.), diğer taraftan da girişimciler arasında (ticaret mevzuatı vb.) dengeli bir ilişki kurmakla yükümlüdür. Dolayısıyla, girişimciliği nihai olarak kalkınmaya katkı veren bir unsur olarak düşünmek, düzenleyici çerçeveyi de kalkınmanın çok boyutlu yapısı içinde ele almayı gerektirir" (OECD, 2012).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki kadınları girişimcilikten uzaklaştıran faktörlerin başında bürokratik engeller gelmektedir. Türk toplumunun topluluklara bağlılığı yüksek ve bireyciliği gelişmemiş bir toplum olması kişisel inisiyatif ve girişimci faaliyetler konularında güçlü olmadığı söylenebilecek sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum beraberinde bürokratik kurumların daha etkili olmasını getirmektedir (Aytaç ve İlhan, 2007).

2.6.1.4. Deneyimsizlik Ve Bilgi Eksikliği: Bilgi ve eğitim eksikliği kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar arasında ilk sıralarda gelmektedir. Deneyimsizlik/tecrübesizlik, bilgisizlik, sosyal bilgi ağına dahil olamama, yalnız kalma, müşteriler ile gerekli iletişimi kuramama, iş yükü fazlalığı, aile tepkileri, müşterilerin ve meslektaşlarının algılarındaki olumsuz tutumlar küçük ölçüde mikro denebilecek sorunları oluşturmaktadır (Kutaniş, 2006:65). Kadın girişimcilerin, kendilerinden deneyimli ortaklar bulma ve erkek girişimcilerle beraber iş yapma konusunda da sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Kadınların nispi eğitimsizliği ve deneyimsizliği bu alanda onların yakın çevrelerinde "başarısız olacak" düşüncesini kuvvetlendirmekte ve başarısına ket vuran bir başka faktör olarak kendisini hissettirmekte ve göstermektedir.

Kadının yaşam düzeyini artırması ve statüsünü yükseltip onu ikincil konumdan kurtaran ve bireysel özgürlüğünü kazanması noktasında en önemli unsur eğitimdir (Sipahi, 1997: 67). Toplumdaki geleneksel rollerdeki dağılımlar nedeniyle iş piyasasında yeterli deneyime sahip olamayan, çıraklık ve mesleki eğitim gibi eğitimleri hiç görmeyen kadınların bu şekilde beceri kazanmaları engellenmekte ya

da geciktirilmektedir (Kutaniş, 2006: 68). Türkiye'nin eğitim sistemi, genç kadınlar arasında girişimcilik becerilerini geliştirme ve güçlendirme niteliğinde değildir. Kadınlar erkeklere nazaran örgün eğitim alma ve formel iş piyasalarında rekabet etme noktasında dezavantajlarla, güçlüklerle karşılaşmaktadır. Kadınlar toplumun geleneksel yapısından ötürü yaşanan sorunların yanında bunun sonucu olarak oluşan genel eğitim ve mesleki eğitim açılarından da erkeklerden oldukça geri düzeyde bulunmaktadır (Minibaş, 2006).

2.6.1.5. Uygun Personel Temini: Girişimcilerin işletmelerinin performansının yüksek tutulabilmesi için müşterileriyle ve çalışanlarıyla iyi bir etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Erkeklerin girişimcilik alt yapıları ve geçmiş tecrübeleri kadınlardan daha fazla olduğundan kadınlar bu konuda bir takım sorunlar yaşayabilmektedir (Kutaniş, 2003:60). Kadın girişimciler elemanlarını işe alırken kalifiye elemanları işletmesine çekmekte bir takım zorluklar yaşamaktadır. Bu zorluklar kadın girişimcilerin kalifiye elemanları seçememesinden kaynaklanabileceği gibi, kalifiye elemanın da kadın patrona ve işletmesine duyduğu güvensizlikten ya da ücret beklentisi noktasında anlaşamamadan kaynaklanabilir. Kadın girişimciler kişisel yapılarından ve anaçlık duygularından ötürü elemanları ile patron gibi değil de zaman zaman bir arkadaş, bir dost ve anne–evlat ilişkisine girebilmektedirler. Bu ilişkinin boyutunu dengeleyemeyen kadın girişimciler sonra elemanları üzerinde otorite kurmak istediklerinde sorun yaşamaktadırlar (Gökakın, 2000: 118-120).

2*.6.1.6. Sektörde Tanınmamış Olmak:* İşletmenin kurulum aşaması pazarın küçük olması nedeniyle birtakım belirsizliklerin yoğun olduğu bir ortam oluşturur ve sektörde tanınmamış olmak bu belirsizliklerden bir tanesidir.

Kimi girişimciler çalıştıkları işi satın alma, kimi girişimciler de temelden başlayarak yeni bir girişim kurma yollarıyla farklı şekillerde girişimlerini kurabilmektedir. Var olan bir işin satın alınması, var olan bir girişime ortak olunması, Franchise sözleşmesi ile işin başlatılması, sıfırdan yeni bir girişimin başlatılması, evde yerleşik girişimlerin oluşturulması yolları ile yeni bir girişim kurulabilmektedir.

Günümüzde sektör artık "bütün bir dünya" olarak kabul edilmektedir ve rekabet şartları çok daha fazla ağırlaşmaktadır. Teknoloji kısa zamanda değişmekte, sektör; rakip sayısı, paylaşımı, birleşmesi ve bölünmesi açısından olduğu kadar müşteri talepleri açısından da değişmektedir. Söz konusu değişim o kadar hızlıdır ki, girişimler ve onların girişimcileri için rekabet gücünü ellerinde tutmak yeterli gelmemektedir. Rekabet gücünü elinde tutmak yalnızca girişimin bir süre daha ayakta kalabilmesini sağlamaktadır. Girişimin kendini aşıp başarıya ulaşması ancak rekabet üstü olmasıyla mümkün olacaktır. Başkaları ile rekabeti öngören piyasalarda rekabet gücünü elinde bulundurmak önemliyken, rekabet üstü olmanın önemini kavrayan ve öngören piyasalarda girişimlerin kendi kendisiyle yarışarak daha önceki değerleri aşmak için çalışması itici bir güç olmaktadır (Bayındır, 2007:244-245).

2.6.1.7. Ekonomik Belirsizlik: Girişimciliğin oluşmasında, "ekonomik, teknolojik" faktörler kadar "değerler, algılamalar, davranışlar ve kurumsal yapılar" da etkili olmaktadır. Yüksek enflasyon, borç-faiz ödemeleri karşısında girişimcileri olumsuz etkileyebilecek ekonomik çevre faktörleri oluşmaktadır. Girişimlerin hitap ettiği pazarın büyüklüğü ve pazardaki tüketicilerin harcama düzeyleri yükseldikçe girişimler açısından olumlu gelişmeler kaydedilecektir. Girişimciler açısından ülkedeki ekonomik, sosyal ve politik istikrarın varlığı ekonomik ortamı çekici yapan bir unsurdur (Çetindamar, 2002: 59-64).

2.6.1.8. Aile İle İlgili Sorunlar: Ülkemizde aileye önem verilmektedir ve aile ile manevi bağlar oldukça kuvvetlidir. Aile içi iletişim ve etkileşim, ailede ekonomik kökenli sorunlar, kuşak çatışması, ailede ev içi toplumsal roller, boşanma başlıca aile sorunları arasında gelmektedir.

Aile; "nüfusu yenileme, kültürü taşıma ve aktarma, çocukları sosyalleştirme ve geleceğe hazırlama, ekonomik ve biyo-psikolojik ihtiyaçların yerine getirildiği bir kurumdur" (Aydın, 2000:46).

Aile konusunda geleneksel yapıdan modern yapıya geçişte en büyük faktör sanayileşmedir; başka bir deyişle köy toplumu şehir, işçi toplumuna geçmiştir. Sanayileşme, üretim biçimlerini temelden etkilemenin yanı sıra toplumsal ilişkileri

de etkilemiş; ailelerin yapısı ve işlevleri hakkında birtakım olumsuz etkiler oluşmuştur (Aktay, 2004:71).

Toplumumuzda, kadınlar, "yuvayı yapan, ev işleri ile uğraşan, ailenin diğer üyelerinin iyi olmasından sorumlu tutulan kişi" olarak bilinmektedir. Kadınların tüm bu sorumlulukları eşleri ve devlet ile paylaşması gerekmektedir (Altunışık vd., 2002:39).

2.6.2. Kadın Girişimcilerin İşlerini Yürütürken Karşılaştıkları Sorunlar

Kadınların girişimlerini kurarken gereksinim duydukları desteğe faaliyete geçtikten sonra da gereksinimleri vardır. Bu çalışmada, kadın girişimcilerin işletmelerini yürütürken karşılaştığı sorunlara dokuz ana başlık altında değinilmektedir.

2.6.2.1. Deneyimsizlik: Erkek girişimcilerin eğitim alma ve uzun süre iş hayatında yer alma yönleriyle avantajlı konumda olmasının yanı sıra toplumun girişimcilik mesleğini erkeklere yüklemesi ile erkek girişimciler karşısında kadın girişimciler tecrübesiz kalabilmektedir (İlter, 2008). Önceki iş tecrübesi ile girişimci olunan sektör arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Fakat bu hususta, erkek ve kadın girişimciler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Erkek girişimcilerin, daha önce çalıştığı işler ile girişimci olarak yeni başladığı iş arasındaki benzerlik yüzdesi seksendört civarında iken bu oran kadın girişimcilerde yüzde kırklarda kalmaktadır (Catley ve Hamilton, 1998). Kadınların girişimci olarak yeni işlerinde deneyim ve tecrübe eksikliğinin bulunması da önemli sıkıntılar yaşayabileceklerinin habercisi olmaktadır.

2.6.2.2. Ailevi Nedenler: Türk toplumunda kendi işini yapan kadın girişimci, öncelikle kendine güvenmeli ve ailesini ya da başkalarını memnun etmek zorunda olmadığını, kendi kararlarını alabildiğini ve kararlarını onay almak zorunda olmadan da hayata geçirebileceğini bilmelidir.

Toplumumuzda kadının aileyi yönetme tarafında daha fazla görevi olduğu düşünülür. Son yıllarda bu algı değişmeye başlasa da çocuk bakımı, ev işleri gibi işlerin kadının görevi olduğu düşünüldüğü için de kadınlar üzerinde baskılar

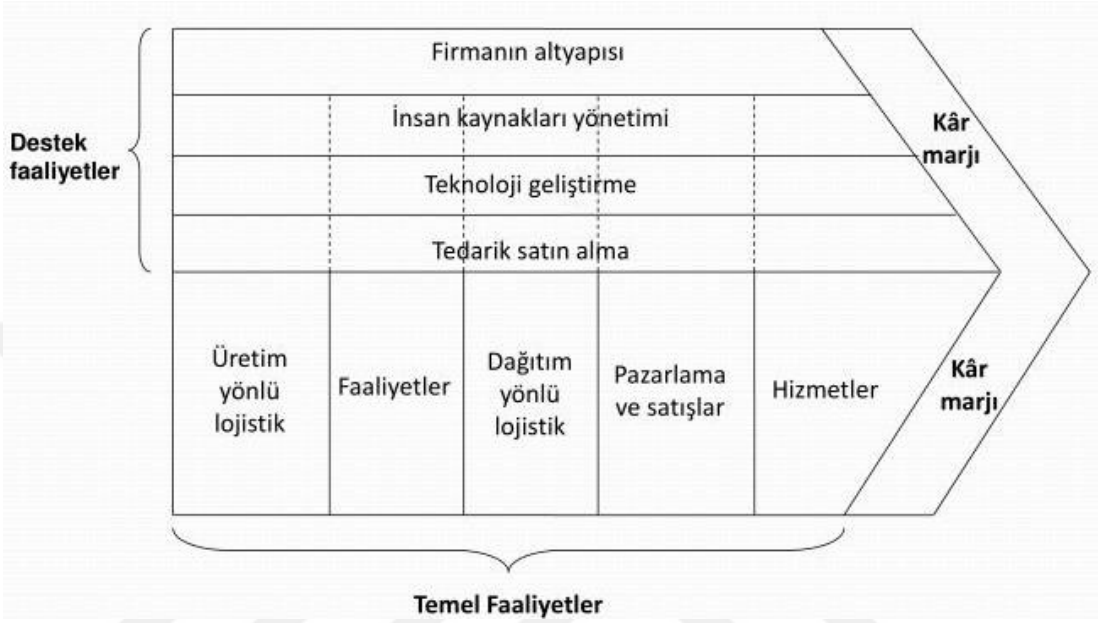
oluşabiliyor ve kadınların bilinçaltında zorluklar tetikleniyor olabilir. Kadınların aile ile birlikte iş hayatını dengeli olarak yürütebilmelerini sağlayacak destekler konusunda eksikliklerinin olması da ailevi sorunlara neden olabilmektedir. Kadınların aile ve iş hayatını dengeli bir şekilde yürütebilmesi amacıyla sağlanan teşvik ve desteklerin geliştirilememiş olması da bir engel teşkil etmektedir. Kadın girişimcilerin, söz konusu rol ikilemi "rol çatışması" olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda "rol çatışması", "kadın girişimcilerin alanlardan birine daha fazla zaman ayırdığında diğer tarafı ihmal etmesi ile sonuçlanan bir durum" olarak ifade edilebilir (Narin vd., 2006: 71). "Kararsızlık, zorlama, bunalım, endişe ve gerilim gibi unsurlar içeren rol çatışmalarının ortaya çıktığı durumlarda çeşitli sebeplerle rollerden bazıları ihmal edilmektedir" (Kansız ve Acuner, 2008:14).

Çalışan kadının çocuk sahibi olmasıyla daha da ağırlaşan yükümlülüğü, vakit darlığı, yorgunluk gibi sebeplerden çocuğuna yeterince ilgi göstermemesine neden olmaktadır. Özellikle çocuğun bakımı ilk bakışta kadının sorunu gibi görünüyorsa da çocuğun sıhhatini ve eğitimini dolayısıyla aile düzenini etkilemektedir. Bu yüzden çocukların bakımı sadece kadının değil ailenin sorunu olarak ele alınmalıdır. Bu tür ailevi sorunlar kadın girişimcilerin sahip oldukları işletmelerin yaşamalarını ve devamlılığını yakından etkilemektedir.

2.6.2.3. Tedarikçi İlişkileri: "Tedarikçi İlişkileri Yönetimi", girişimlere tedarikçilerden hangi ürünü ne fiyattan aldıkları, satın alma işlemlerinde zaman içerisinde oluşan değişikliklerde, satın almada tedarikçiden ötürü oluşan risklerde, alınan ürünlerin kalitesinin girişimin kalite hedeflerine uygunluğu noktasında ve satın alma etkinliklerinde firmanın genel hedeflerine uygun olması konularında yardımcı olan bir yönetim sistemidir (Huang ve Mak, 2000). Tedarikçiyi kazanmanın yanı sıra "tedarikçi ile bağlılık", "tedarikçiler ile süreçlere değer katmak" ve "tedarikçilerile iyi ilişkiler kurmak" tedarikçi ilişkileri yönetiminde oldukça önemlidir.

Porter'ın "Değer Zinciri" yaklaşımında Şekil 2.2; Porter, girişimlerin faaliyetlerini temel ve destek faaliyetler olarak ikiye ayırmaktadır. Temel faaliyetlerde; "hammaddenin elde edilmesi, mal veya hizmetin üretilmesi ve

müşteriye teslim edilmesi", destek faaliyetlerde ise "altyapı tedarik faaliyetleri, teknoloji geliştirme faaliyetleri, insan kaynakları ve tedarik satın alma" yer almaktadır. Rekabette üstün olmayı arzulayan girişim, değer zincirini "birbirine bağlı bir sistem" olarak görmelidir (Porter, 1998).

Şekil 2.2: Porter'ın Değer Zinciri Matrisi

Kaynak: Porter (1998:37).

Nitekim kadın girişimciler, "yetenek kazanmak için eğitim programlarına katılmaya, kredi için bilgi almaya, danışmanlık için destek kuruluşlarına başvurmaya, bankalara ve diğer finans kuruluşlarına gitmeye veya daha iyi müşteriler veya tedarikçiler araştırmaya" yeterli zamanı bulamayabilmektedir (OECD, 2004).

2.6.2.4. Müşteri İlişkileri: Girişimcilikte olmazsa olmaz unsurlardan bir tanesi de iletişimdir. Müşterilerle sağlıklı iletişim kuran girişimlerin daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Kadın girişimcilerin iletişim ve pazarlamada kendilerini geliştirebilmelerine olanak sağlanması bu noktada önem teşkil etmektedir.

Günümüzde, değişen müşteri yapıları, girişimleri yeniden yapılanmaya ve müşterilerine yönelik stratejileri gözden geçirmeye yöneltmektedir. Bu hususta, müşterilere dönük uygulanabilecek temel pazarlama stratejisi, "müşteriyi işletmenin

odak noktasına yerleştiren ve müşteri memnuniyetinin ötesine geçip, müşteriye değer sağlamayı hedefleyen "müşteri ilişkileri yönetimi" yaklaşımıdır" (Demir ve Kırdar, 2009:294). "Müşteri ilişkileri, işletme ile müşteri arasında kurulan, satış öncesi ve sonrası tüm eylemleri kapsayan, karşılıklı yararı içeren bir süreçtir". Müşteri ilişkileri sonucu, "müşteri tatmini" ve "müşteri bağlılığı" yaratmak temel amaç olmalıdır. Bu amaca "müşteri ilişkilerinin yönetimi" ve "işi ilk başta doğru yaparak" ulaşılabilir (Yereli, 2001:10).

2.6.2.5. Borç Ödemeleri ve Ekonomik Sorunlar: Sermaye yetersizliği, girişimcilerin karşılaştığı en temel sorundur. Girişimci olmak isteyen ve gerekli niteliklere sahip pek çok kişi ekonomik yetersizlikler nedeniyle sahaya çıkamamaktadır. Bu engeli aşan ve kendi işletmelerini kurabilen girişimciler için de yine sermaye yetersizliği sınırlayıcı bir unsur olmaktadır. Kendi istihdam sorunlarına devletten iş istemeksizin çözüm üretebilen ve vergilerini ödeyen kadın girişimcilerin sermaye temini hususunda da desteklenmeleri gerekmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 43).

Kuriloff vd. (1993:357-360)'e göre işletmelerin büyüme aşamasında pazar genişlemekte, yenilikler artmakta, rekabet ortamı ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada girişimler, yeni üretim tesisleri kurma, makine ve ekipman satın alma, satış yapma gücünü artırma ve Ar-ge yatırımlarını yapabilme adına tekrar finansal kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Büyüme aşamasında girişim oldukça yüksek satış rakamlarına ulaşmakta ve finansman kaynaklarını (satıcılar, ticari bankalar, risk sermayedarları, yatırım bankaları, yatırımcılar) genişletmektedir.

Olgunluk aşamasında, satışlar artsa da fiyatlardaki düşüş karlılığı da düşürmektedir. Reklam harcamaları nedeniyle girişimlerin sermaye ihtiyacı oluşabilmektedir. Hem satışların hem de karlılığın azaldığı gerileme aşamasında yeni ürün üretme ihtiyacı nedeniyle sermaye gerekebilmektedir.

2.6.2.6. Bürokratik İşlemler: Ülkemizde işletmelerle ilgili mevzuatlar, bürokratik problemlerden ötürü uygun ortam oluşmasını güçleştirmektedir. Bu durumun farkına varan işletmeler, mevzuatı basit hale getirip, vergi sisteminde düzenlemeler istemektedirler (Şahin, 2006:25). Devletin uygulamış olduğu vergi

politikası v. bürokratik işlemler girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları engellerden sadece birini oluşturmaktadır. Girişimciler açısından engel oluşturan bu vergi politikaları belirli zaman dilimlerinde devlet tarafından yumuşatılmakta ve bazı bölgelerde esnekleştirilmektedir. Özellikle Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkelerde devlet, değişik amaçlarla vergilerde teşviklere gitmektedir. Bu durum; bölgelerarası kalkınmışlık farkını ortadan kaldırmak, istihdamı geliştirmek, ülke ekonomisi yönünden önem arz eden alanlarda üretimi sağlamak, döviz kazandırıcı işlemleri ise artırmak amacıyla yapılmaktadır diyebiliriz.

2.6.2.7. Çalışanların Üzerinde Otorite Kurmakta Zorluk Çekme: Yönetim kavramı tanım olarak genişlese de içerisinde hala sevk, idare kavramları vardır. "Otorite" terimi de eylemin esas itici gücü niteliğinde etkinliğini ve geçerliliğini sağlamaktadır. İnsanlar otoritenin kendi kabul alanının sınırlarını geçmeyen taleplerde bulunmasını bekler. Çalışanın emri yerine getirmesine neden olan bu durum, bunun uygunluğuna inanma, vazife, korku ve alışkanlık duygusu ya da kendisi için yarar sağlama arzusu olabilir (Lukes, 2002: 635). Bu nedenler arasında hangisinin daha etkili olduğu otorite ile yönetilen ilişkisine göre değişmektedir. Otoritenin sorgusuz kabul edildiği (Mendel, 2005-a: 244), bazı durumlarda kısmen kabul edildiği (Küçükalp, 2008: 2; Mendel, 2005-b: 9), bazen de tamamen reddedildiği görülmektedir (Mendel, 2005-b: 11; Eroğlu ve İrmiş, 2004: 107). Otoritenin reddedilmesi durumu genellikle yöneticilerin gerekli yetkinlik ve niteliklere sahip olmadıkları algısının yaygınlaştığı durumlarda söz konusudur (Hodgkinson, 2008: 92-93).

Liderlik potansiyeli yönünden kadınlar ve erkekler; liderlik güdüsü, otorite ve kişilik vb yönlerle değerlendirilmektedir. Kadınlarla erkeklerin toplumsallaşma yollarının farklı ilerlemesi, erkekleri yönetsel alanlarda, fiziksel işlerde ve sayısal alanlarda yoğunlaşmaya teşvik etmiştir; otorite uygulanması gereken işlerde ise kadınlar son derece düşük düzeylerde temsil edilmektedir. Bu doğrultuda yetiştirilme yöntemlerinden ötürü kadınlar ve erkekler farklı nitelikler ve tutumlar geliştirmekte ve bunu da iş yaşantılarına yansıtmaktadırlar. Kadınlar, iş hayatında kendilerini kabul ettirmek adına görünüşlerini etkisizleştirmek durumunda kalmaktadır (Lipovetsky, 1999:140).

Kadınlar çevrelerinde lider olamayacak derecede duygusal, çalışanlarla eşit düzeyde hatta arkadaşlık düzeyinde ilişkiler kuran ve bunun neticesinde de otorite kuramayan, işbölümü yapamayan, zayıf insanlar olarak görülebilmekle birlikte aşırı hırslı, despot ve iş kolik olarak da görülebilmektedir (Dicleli, 2011).

2.6.2.8. Sektördeki Erkek Hakimiyeti: Literatüre göre "mesleki cinsiyet kategorileri" kavramı, işin erkek ya da kadın tarafından yapılıp yapılamaması yönünde yargıları barındırır. Genellikle bireylerin cinsiyetlerine uygun olan meslekleri tercih etmeleri beklenir. Yüksek kazançlı, prestiji olan, rekabetçi mesleklere genellikle kadınlar değil erkekler hakim olur. Kadınların söz konusu türden işleri arzulaması ise mevcut beklentilere aykırıdır (Uzun, 2005:34). Bayraktaroğlu ve Uluköy (2014)'ün, iş yaşamına giren kadınların erkek girişimciler tarafından nasıl algılandığı ve kadın girişimcilere ne tür baskılar yapıldığı konusunda yaptıkları araştırmada; kadın girişimcilerin işletmelerinin kuruluş aşamasında ve faaliyet aşamasında baskı görmedikleri belirtilmiştir (Bayraktaroğlu ve Uluköy, 2014).

2.6.2.9. Cinsiyetinin Kadın Olmasından Kaynaklanan Sorunlar: Cinsiyet, her dönem toplumsal yaşamda tartışmalara konu olan bir kavram olmuştur. Doğası gereği iki ayrı cinsiyete sahip olan varlıklar, bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları gündeme getirmekte, bu özellikler doğrultusunda da çalışma yaşamındaki konumları şekillenebilmektedir (Yaprak, 2003:10). Kadına karşı, çalışma yaşamında ayrımcılığı barındıran uygulamaların esasında sosyo-kültürel sebepler bulunmaktadır ve tüm uluslar için geçerlidir. Kültürün girişimcilik performansını etkilemesi genel kabul görmüş bir kanıdır ki bununla beraber, bu etkinin şiddeti ve şekli, uzun tartışmalara ve araştırmalara konudur. Girişimcilik-kültür arasında bir ilişki olduğunu öne süren Morrison (2000), "kültür" kavramının girişimciliğe yönelik olan tutumları önemli ölçüde belirlediğini ileri sürmektedir. İşyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık, dünyanın her yerindeki kadınların temel sorunudur. Söz konusu durum, görevlerde ayrımcılık, ücretlerde eşitsizlik, eğitim ve kariyer imkanındaki engeller ya da belirli sektörlerden açıkça dışlanma şeklinde meydana gelebilmektedir (Gürol, 2000: 216-217).

Ayrım işyerinde direkt olarak yapılmasa da ince taktikler kullanılarak uygulanmakta ve kadınlar cam tavan engeliyle karşılaşmaktadır (KSGM, 2000: 230). ILO (2000)'e göre, "cam tavan 1970'lerde ABD'de ortaya çıkan" bir kavramdır. Kavram "tutumla ilgisi olan önyargılar ya da kalıplar tarafından yaratılan, kadınların üst yönetim pozisyonlarına gelmelerini engelleyen, görünmez yapay engelleri" ifade etmektedir. Söz konusu olgu politika ve iş yaşamında sıkça gözlemlenmekle birlikte, esasında "sosyal ve ekonomik cinsiyet eşitsizliğinin" bir yansımasıdır (Ergeneli ve Akçamete, 2004: 87).

Kadınların erkeklerden daha düşük sosyal pozisyonlarda olması (Aldrich ve Zimmer, 1986); iş yaşamında kadınlara olan güvensizlik, tecrübe eksikliği ve başarısızlık beklentisi (Toksöz, 2007: 58; Davidsson, 1995); yasalardan kaynaklanan engeller (Ecevit, 2007) kadınların "cinsiyetinin kadın olmasından kaynaklanan sorunlar" arasındadır.

Gelişmekte olan ülkeler arasındaki Türkiye'de, kadınlar mesleki ayrımların hakkından gelebilmek ve gelişen ekonomik hayatta yer alabilmek adına kendi işini kurmaya yönelmektedir. Baskın aile yapıları ve genel anlamda kadınların eğitim seviyeleri Türkiye'yi diğer gelişmekte olan ülkelerden ayırmakta ve ülkenin sosyal düzeyini gözler önüne sermektedir (Hisrich ve Öztürk, 1999:114).

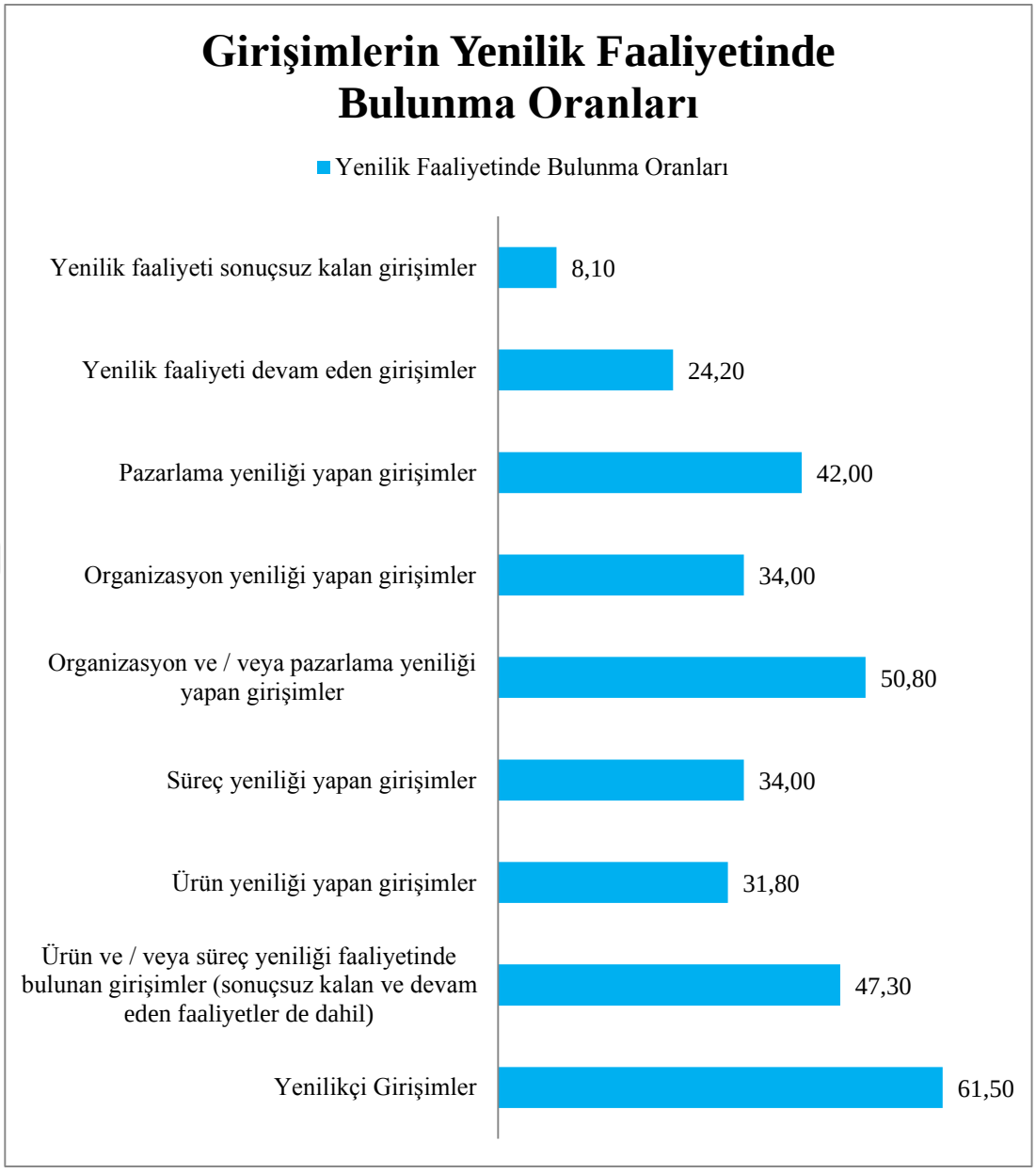
Kadın girişimciler örgütlenme ve işletme dışı ilişkileri yürütme yollarıyla kadın olmaktan kaynaklanan sorunları gidermeye çalışmalıdır. Örgütlenme, kadın girişimcilerin birbirinden haberdar olmasının yanı sıra iş yaşamında birbirlerini desteklemelerini beraberinde getirecektir (Ecevit, 1993: 30).

2.6.3. Türkiye'de Girişimcilerin ve Kadın Girişimcilerin Gelecekten Beklentileri

Kadınların geleceğe dönük planları ve beklentileri, vizyonlarını ortaya koyma yönüyle değer kazandıran bilgiler sunmaktadır. Bu doktora tez çalışmasının bulgular bölümünde kadınların geleceğe yönelik planları literatür bulguları neticesinde büyüme-iş hacmini artırma, karlılığı artırma, ürün-hizmet çeşitliliğini artırma, kurumsallaşma, sektörde kalıcı olma, kaliteyi iyileştirme ve işte mevcut durumunu devam ettirme seçeneklerinde toplanmıştır.

Sınai Mülkiyet Haklarına yapılan başvuru sayısı ve tescil sayıları illerin endüstri ve ticari faaliyetlerinin gelişmişliği hakkında bilgi vermektedir. Ülkemizde sanayisi ve gayri safi milli hasılası yüksek olan illerde sınai mülkiyet hakları olarak adlandırılan patent, faydalı model ve marka tescil sayılarının daha yüksek, sanayisi fazla gelişmemiş gayri safi milli hasılanın düşük olduğu illerde ise tescil sayılarının düşük olduğu görülmektedir.

Büyüme ve iş hacmini artırma, ürün-hizmet çeşitliliğini artırma, kaliteyi iyileştirme unsurlarını barındıran TÜİK'in 2016 yılında yaptığı Yenilik Araştırmasına göre, kadın-erkek girişimci ayrımı yapılmaksızın çalışan kişi sayısı 10 ve üzeri olan girişimlerin %61,5'inin (2014-2016 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde), çalışan sayısı 10-49 aralığında olan girişimlerin %60,4'ünün, çalışan sayısı 50-249 olan girişimlerin %65'inin, 250 ve üzeri çalışanı olan girişimlerin ise %70,4'ünün yenilik faaliyetinde bulunduğu görülmektedir. Sektörel açıdan bakıldığında, sanayi sektöründe yenilikçi girişim oranının %64,5 olduğu; hizmet sektöründe ise bu oranın %57,7 olduğu görülmektedir. Girişimlerin %47,3'ünün (2014-2016 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde) ürün-süreç yeniliği faaliyetinde (sonuçsuz kalan ve devam eden faaliyetler dahil) bulunduğu, bu kapsamda girişimlerin %31,8'inin ürün yeniliği, %34'ünün ise süreç yeniliği yaptığı görülmektedir. Girişimlerin %50,8'i (2014-2016 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde) organizasyon/pazarlama yeniliğinde bulunurken, girişimlerin %34'ü organizasyon yeniliği ve %42'si ise pazarlama yeniliği faaliyeti gerçekleştirmiştir. Yine aynı çalışmada girişimlerin %38,5'inin (2014-2016 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde) yenilik faaliyetinde bulunmadığı görülmektedir. Gerekçe olarak %82,2 ile yenilik yapmaya zorlayan bir sebep olmadığı belirtilirken, %17,8 ile yenilik faaliyetini engelleyen faktörlerin fazlalığı gösterilmiştir (TÜİK, 2016).

Şekil 2.3: Girişimlerin Yenilik Faaliyetinde Bulunma Oranları-TÜİK

Kaynak: TÜİK-Yenilik Araştırması (2016)

2.7. KADIN GİRİŞİMCİLERİN SORUNLARININ GİDERİLME YOLLARI

Bir işletme kurmak isteyen kadın finansmana ihtiyaç duyacak ve bu finansmana ulaşmanın yollarını araştıracaktır. Literatür incelemeleri ışığında, kadın girişimcilerin kredi kullanımına başvurmak yerine kendi birikimlerinden yararlanmayı tercih ettiği bilinmektedir (Güleç, 2011; Çalışır ve Çakmak Kılıçaslan,

2017; Özyılmaz, 2016). Bankalar, kredi karşılığında bir teminat talep etmekte, gayrimenkullerin çoğunlukla erkeklerin üzerine kayıtlı olması nedeniyle definans kurumları tarafından istenen teminatın kadınlar tarafından bulunamaması sorunu gündeme gelmektedir. Kadın girişimcilerin finans kurumları ile ilişkilerde özgüven, deneyim ve bilgi eksikliği yaşaması ve daha yolun başındayken sermaye temini konusunda sorunlarla karşılaşması belki de girişimciliğe soyunan pek çok kadının vazgeçmesine neden olmaktadır. Bu konuda finans kurumlarının teminat ve kredi koşullarını iyileştirerek kredi faizlerini düşük tutması, kadın girişimcilere özel kredi olanakları sunması, teminat koşullarını hafifletmesi, kredi verilecek alanları sınırlandırmaması ve kadın girişimcilere rehberlik hizmetini de barındıran bankacılık uygulamalarına yer vermesi hem alternatif çözüm yollarını oluşturmakta hem de kadınları teşvik etmeye yönelik öğeleri barındırmaktadır.

Ülkemizde işletme kurma ve tescil işlemleri uzun süreler almaya yönelik düzenlenmiştir. Bu hususta henüz işletme kurma aşamasında olan kadın girişimci, bilgi ve tecrübe eksikliğinin doğal bir sonucu olarak türlü sorunla karşı karşıya kalacak bir süreci göze almakta ya da alamamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yasal ve idari düzenlemeler yapılması yoluyla bürokratik engellerin düzenlenerek hafifletilmesi ve danışmanlık hizmetleri sağlanması bu yolda kadınlarımıza kolaylık sağlayacaktır.

Kadın girişimciler uygun işe uygun eleman temin etmede de sorunlar yaşayabilmektedir. Bu durum kadın girişimcilerin işe uygun eleman alamamalarından kaynaklanabileceği gibi çalışanın kadın patrona güvenmemesinden ya da kadın patron ile ilişkiler konusunda önyargılar barındırmasından kaynaklanabilmektedir. Bu konuda danışmanlık firmalarından destek alınması yararlı olacaktır. Ayrıca, kadınlara kalifiye eleman temini, çalışanlarla ilişkiler ve profesyonel iş hayatının gerektirdikleri konusunda dikkat edecekleri noktalar bir eğitim ortamında kendilerine aktarılabilir. Bu noktada ülkemizde, gençlerin ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite sürecini kapsayan okul süreçlerinde oldukça az çalışmanın yapıldığı bilinmektedir. En azından kişisel gelişim eğitimleriyle bu açık daha sonradan kapatılmalıdır. Başarılı kadın girişimcilerin konuşmacı olarak katılabileceği bu eğitimler iş kurma aşamasından

ziyade işletmelerinin faaliyet aşamalarında olan kadınlar için de belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır.

Eğitim sisteminin, kadınların girişimcilik becerilerini geliştirecek ve güçlendirecek nitelikte olması yoluyla iş hayatında rekabet açısından güçlüklerle karşılaşan kadın sayısı azaltılacaktır. Eğitim sisteminde eşitsizliklerin ve toplumsal algıların olamayacağına dair önyargıların değiştirilmesi hususunda çaba gösterilmediği takdirde bu yargılar nesillerce devam etmekle karşı karşıya kalacaktır. Kadın girişimcilere yönelik eğitim eksikliklerini tamamlamak üzere örgün ve yaygın eğitim programları hazırlanmalı, girişimcilik eğitimleri yaygınlaştırılarak kısa vadeli programlar düzenlenmelidir.

Kadın girişimcilere destek veren kurum ve kuruluşlar kadınlarımız tarafından bilinmelidir. Bu amaçla her türlü görsel iletişim kanalının kullanılması yoluyla kadınlara erişmenin yolları aranmalıdır.

2.8. KADIN GİRİŞİMCİLERE DESTEK VEREN BAŞLICA KURULUŞLAR

Türkiye'de kadın girişimcileri desteklemek ve onlara yön vermek amacı ile kurulmuş kamu kurum/kuruluşları, bankalar ve sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır.

KGF kapsamında TÜBİTAK'ın, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın, Eximbank'ın, TTGV'nin destekleri de mevcuttur. Ayrıca, kadın girişimciler, bankalar tarafından destekleme kredilerinde belirlenen vade imkanlarıyla, teminat şartı gerekmeden faydalanarak destek alabilmektedir.[7]

Türkiye'de de potansiyel ve mevcut kadın girişimcileri desteklemek ve onlara yön vermek amacı ile kurulmuş başlıca kamu kurum ve kuruluşları ile bazı sivil toplum kuruluşları Tablo 2.4'de belirtilmektedir.

[7]http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/urunlerimiz/eximbank-kredileri

Tablo 2.3: Kadın Girişimcilere Destek Veren Başlıca Kuruluşlar

Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Kısaltılmış Adı	Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Adı	Kuruluş Yılı	Türü	Amacı	Detaylı Bilgi
KEDV	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı	1986	STK	Dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine destek olmak ve yerel kalkınmada liderliklerini güçlendirmek amacıyla kurulmuş olup kadınların girişimleri için kaynak yaratmak amacıyla merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, ilgili alanlardan kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği ve diyalog içindedir.	http://www.kedv.org.tr
KAGİDER	Kadın Girişimcileri Destekleme Derneği	2002	STK	Dernek, geleceğin iş dünyasını yapılandırmada etkin kadın girişimciler yaratmayı, ekonomik değer yaratan kadın girişimci sayısını artırmayı, var olan kadın girişimcileri güçlendirerek Türk kadın girişimcilerin dünya ile bütünleşmesini sağlayarak Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.	http://www.kagider.org/
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	1990	Kurum	Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmektir.	http://www.kosgeb.gov.tr/

Tablo 2.3: Kadın Girişimcilere Destek Veren Başlıca Kuruluşlar (Devamı)

Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Kısaltılmış Adı	Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Adı	Kuruluş Yılı	Türü	Amacı	Detaylı Bilgi
MEKSA	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı	1985	Vakıf	Türkiye' de işgücü piyasasının ihtiyaç ve standartlarını dikkate alan, uygulamalı bir meslek eğitim modelinin benimsenmesi ve yayılması için çaba harcamaktadır.	http://www.meksa.org.tr
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu	1964	Kurum	İşletmelere çeşitli belgeleri temin etme, çıraklık yasalarına uygunluk durumlarını araştırma, genel olarak girişimciliği, özel olarak eğitim ve danışmanlık yoluyla küçük aile işletmelerinin kurulmasında ve devam ettirilmesinde aktif rol oynayan kadınlar arasında girişimciliği desteklemeyi hedeflemektedir.	http://www.tesk.org.tr
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	1990	Kurum	Kadına karşı ayrımcılığı önlemek, kadın haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal yaşamın her alanında hak ve fırsatlara eşit olarak erişimlerini sağlamaktır.	https://kadininstatusu.aile.gov.tr
TÜGİAD	Türkiye Genç İş Adamları Derneği	1986	STK	Genç iş insanlarının liderlik vasıflarını, sosyal sorumluluklarını ve ortak hislerini geliştirerek ülke çapında tüm toplumun sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak, hem bireysel hem de sosyal gelişimi sağlamak ve kamuoyunun ilgisini çekmektir.	http://www.tugiad.org.tr

Tablo 2.3: Kadın Girişimcilere Destek Veren Başlıca Kuruluşlar (Devamı)

Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Kısaltılmış Adı	Kamu Kurum ve Kuruluşunun, Sivil Toplum Kuruluşunun Adı	Kuruluş Yılı	Türü	Amacı	Detaylı Bilgi
TKV	Türkiye Kalkınma Vakfı	1969	Vakıf	Kırsal alana yönelik projelerle yerel girişimlere ve katılımlara destek verip, kadın statüsünün yükseltilmesini ve kalıcı yerel kalkınma örgütlerinin kurulmasını hedeflemektedir.	http://www.tkv-dft.org.tr/
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu	1936	Kurum	Etkin bir işgücü piyasası bilgi sistemi aracılığıyla piyasanın ihtiyaçlarını tespit edip, bu doğrultuda işgücü arz ve talebini eşleştirmek, işgücü programları yoluyla istihdamı kolaylaştırmak, korumak ve artırmak, mesleki becerileri geliştirmek, işini kaybedenlere geçici gelir desteği sağlamak ve istihdama ilişkin tedbirleri sosyal diyalog içerisinde geliştirmek ve gerçekleştirmek.	http://www.iskur.gov.tr/
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	1950	Kurum	Kadın girişimcilik konusunda genel politikalar geliştiren ve görüş oluşturulmasına katkıda bulunan bir kurul olup aynı zamanda kadın girişimcilere eğitim, kapasite geliştirme desteği ile girişimci fikirlerini hayata geçirmelerinde destek sağlamaktadır.	https://www.tobb.org.tr

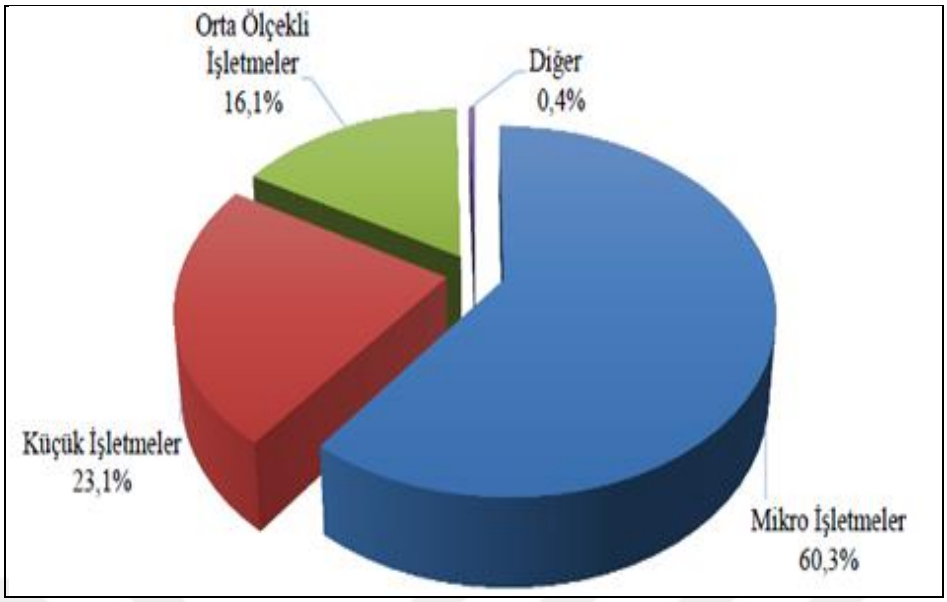
Yıllar	Mesleki Eğitim Kursları (Kişi)	Toplum Yararına Programlar (Kişi)	İşbaşı Eğitim Programı (Kişi)	Girişimcilik Eğitim Programı (Kişi)	Toplam (Kişi)	Harcama (Bin TL)
2008	31 788	139	-	-	31 927	35 511
2009	167 081	45 467	1 285	19	213 852	306 366
2010	156 584	42 066	4 671	8 306	211 627	392 644
2011	145 393	64 085	16 393	24 145	250 016	408 597
2012	215 399	191 998	31 773	25 475	464 645	1 102 864
2013	131 249	197 182	63 660	25 166	417 257	984 200
2014	109 666	216 108	59 456	31 648	416 878	1 297 302
2015	169 402	523 225	159 076	41 907	893 610	3 094 776
2016	119 172	172 995	238 205	63 261	593 633	5 255 751
2017 (1)	80 927	174 322	206 878	60 642	522 769	2 692 626

Şekil 2.5: İŞKUR Tarafından Düzenlenen Aktif İşgücü Programlarına Yapılan Harcama ve Yararlanan Kişi Sayısı

Kaynak: İŞKUR, 2017 (Ocak-Ağustos)

KOSGEB tarafından verilen destek tutarları[8] ölçeklere göre küçük, orta, mikro ve diğer ölçeklerine göre incelenmektedir.

[8]http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Kayit/KOSGEB_2017_Y%C4%B1l%C4%B1_Faaliyet_Raporu.pdf

Şekil 2.6: KOSGEB Tarafından Verilen Destek Tutarının Ölçeklere Göre Dağılımı

Kaynak: KOSGEB 2017 Yılı Faaliyet Raporu

Mikro finansman, bir tür finansman yöntemi olup resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı noktasında sıkıntı yaşayanlara, resmi finans kuruluşlarının hizmetlerinden eksik yararlananlara ya da yoksun olanlara yönelik bir yöntemdir. "Belirli gelir düzeyinin altındaki bireylere yardım ve bağış yapmak yerine bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem öğeleri aracılığıyla onların ihtiyaçlarını karşılayacak ve üretime sevk edecek düşük meblağlardaki kredilerin kullandırılması, böylelikle hem bu bireylerin mevcut refah seviyelerinin artırılması hem de çok küçük değerlerin üretim sürecinde kullanılması ile kişi başına düşen milli gelirin ve büyüme oranının yükseltilmesi amaçlarına hizmet eden ekonomik bir sistemi ifade etmektedir" (Bayraktutan ve Akatay, 2012:6).

Mikro finansman yaklaşımının temel hedefleri arasında, klasik yollarla kredi alamayanlara mikro kredi ile ulaşılabilmesi, yoksulluğun, işsizliğin ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılabilmesi gelmektedir. Mikro kredi kapsamında, kredi alan aileler ve özellikle kadınlar için, kendi kendine gelir getirici bir faaliyete başlayabilmesine aracılık etmesi ve böylece gerek kişinin gerekse ailenin ve toplumun gelişimine katkıda bulunabilmek gibi gayeler yer almaktadır (Burtan

Doğan ve Kaya, 2013:155). Mikro kredi sistemleri, toplumda yoksul kesime yönelik olma, onların ekonomik girişimlerini destekleme, ekonomik anlamda kendini gösterememiş olan kadınların ekonomiye kazandırılmasını önemseme noktalarında önemli bir destek olup kadınların gelir elde edeceği, girişimciliğin teşvikinde önemli bir yere sahiptir (Kabakçı, 2012:14). Mikro kredinin kadınlara verilmesinin nedenlerinin altında kadınların ellerindeki parayı hane halkının refahı için harcaması olasılığının yüksek olması yatmaktadır. Kadınların borçlarını zamanında geri ödenme konusunda daha duyarlı olmaları, mikro kredi hizmetinin kadınlara yönelik olmasını destekleyen gerekçeler arasındadır. Birçok ülke mikro krediyle kadın girişimciliğine destek verirken eş zamanlı olarak yoksulluğu azaltmak ve kadının sosyo-ekonomik hayattaki rolünü güçlendirmek de istemektedir (Soyak, 2010:143).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

3.1. TR71 COĞRAFİ ALTYAPI GÖSTERGELERİ

"TR71 Düzey 2" Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi'nde, önemli bir bölümü Orta Kızılırmak havzasında yer alan Aksaray, Kırşehir, Kırıkkale, Nevşehir ve Niğde illerinden oluşmaktadır. Güneyinde Adana ve Mersin, kuzeyinde Çankırı ve Çorum, doğusunda Yozgat ve Kayseri, batısında Ankara ve Konya illeri ile çevrilidir. 2. Düzey yapılanmasına göre ise güneyinde TR62 (Adana, Mersin) batısında TR52 (Karaman, Konya) ve TR51 (Ankara), kuzeyinde TR83 (Çorum, Amasya, Tokat, Samsun) ve TR82 (Sinop, Çankırı, Kastamonu), doğusunda TR72 (Sivas, Kayseri, Yozgat) ile komşudur. Düzey 1 ise TR72 (Sivas, Kayseri, Yozgat) Düzey 2 Bölgesi ile birlikte Orta Anadolu Düzey 1 Bölgesini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin ortasında konumlanması, bölgeler ve iller arası geçiş yolları üzerinde bulunması, Ankara, Adana, Kayseri, Konya ve Mersin gibi büyükşehirlere komşu olması pazarlama ve ulaşımda bölgeye önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak çevresinin büyük şehirlerle kaplanmış olması Bölgenin gelişimi için önemli bir engel teşkil etmektedir. Genç nüfus, çalışmak için iş imkanları açısından daha zengin olanaklara sahip olan illere gitmekte, yatırımcılar ise alt yapısı daha güçlü olan bu yakın şehirlere yatırımlarını yönlendirmektedir. Diğer bir deyişle, "TR71 Düzey 2" Bölgesi sosyal ve ekonomik açıdan daha gelişmiş şehirlerin ve bölgelerin arasında konumlanmış durumdadır. "TR71" Bölgesi sosyal ve ekonomik olarak etrafındaki bu şehir ve bölgeler ile büyük etkileşim içinde olup bu durum sosyal alanda iç ve dış göç ile sonuçlanmaktadır. Bölge en çok göçü TR72, TR51 ve TR10 Bölgelerine vermektedir.

Türkiye ortalamasına yakın (1.131 m) bir rakıma sahip olan "TR71" Bölgesi 1.031 metre ortalama rakıma sahiptir ve bölgenin birçok yerinde 1000 m yükseltiye

sahip düzlükler yer almaktadır. "TR71" Bölgesi'nde karasal iklim hüküm sürmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları kar yağışlı ve soğuk geçmektedir. Bölgenin etrafı yüksek dağlarla çevrilmiş olduğundan, denizlerin ılımanlaştırıcı etkisi bölgeye etki etmemektedir.

3.1.1. Karayolu bağlantısı

"TR71" Bölgesi konum olarak Türkiye'nin kuzey-güney ve doğu-batı doğrultularındaki ana ulaşım yollarının üstünde yer almaktadır.

Tablo 3.1: TR71 Bölgesi İlleri Ana Ulaşım Yolları (Km)

İller	Devlet Yolları (km)	İl Yolları (km)	Toplam (km)
Aksaray	248	243	491
Kırıkkale	233	139	372
Kırşehir	244	249	493
Nevşehir	238	210	448
Niğde	220	255	475
TR 71 Düzey 2	1183	1096	2279
Türkiye	30871	28741	59612

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü (2017)

"TR71" Bölgesi devlet yollarının % 3,83'ünü, şehir yollarının ise %3,81'ini barındırmaktadır. "TR71" Bölgesi'nde hali hazırda kullanıma açık otoyol Niğde şehrinden geçmektedir. 114 km uzunluğundaki otoyol, Türkiye otoyollarının

%5,35'lik kısmını oluşturmaktadır. "TR71" Bölgesi'ndeki karayollarının % 16'sı asfalt, % 83,3'ü sathi kaplamadan oluşmaktadır.

Demiryolu şehir merkezi olarak "TR71" Bölgesi'nde sadece Kırıkkale ve Niğde şehir merkezinden geçmektedir. Demiryolu ağı Aksaray şehrinde bulunmamaktadır. TCDD'nin Ankara-Sivas güzergahındaki "Yüksek Hızlı Tren Projesi" çerçevesinde Ankara-Kırıkkale-Yozgat-Sivas güzergahında yaklaşık 406 km uzunluğunda hızlı tren hattı planlanmış olup bunun 163 km'lik kısmını oluşturan Ankara-Kırıkkale-Yozgat kısmı tamamlanmıştır. Projenin 85 km'lik bölümü Kırıkkale dahilindeki dört ilçeden (Merkez, Balışeyh, Yahşihan ve Delice) geçmektedir. Proje nihayetinde Kırıkkale şehrinden İzmir, İstanbul, Konya ve Sivas'a hızlı tren hattı ile ulaşım imkanı temin edilmiş olacaktır.

Bununla birlikte Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı 2013 Yılı idare Faaliyet Raporu'na göre, Antalya-Konya-Aksaray-Nevşehir-Kayseri tren hattının etüt-fizibilite çalışmaları sonlanmıştır. İlgili hattın Antalya-Konya kısmının 2023 sonuna kadar, Konya-Aksaray-Nevşehir-Kayseri kısmının ise 2035 yılı sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir. Bölgeye önemli katkılar yapması beklenen hattın turizm başta olmak üzere birçok alanda bölgeye katkı sağlaması ayrıca yolcu ve yük taşımacılığına yönelik karma hızlı tren hattı olması planlanmaktadır.

3.1.2. Havayolu bağlantısı

"TR71" Bölgesi'ndeki yegane havalimanı olan Nevşehir Kapadokya Havalimanı 15 Kasım 1998 günü Nevşehir–Tuzköy Hava Meydanı ismiyle bölgenin turizm potansiyeline cevap vermek üzere faaliyete geçmiştir. Şehir merkezine 30 km mesafede olan ve günümüzde "Nevşehir Kapadokya Havalimanı" ismiyle DHMİ tarafından işletilen havalimanı, ülkemizde uluslararası nitelikteki 12 havalimanından biri olup sivil – askeri her türlü trafiğe uygun şartlarda hizmet verecek standartlara haizdir. 3500m² terminal binasına sahip olan havalimanının 3000x45 metrepist uzunluğu bulunmaktadır. Nevşehir Kapadokya Havalimanı, dış hatlarda 450.000 kişi, iç hatlarda ise 250.000 kişi olmak üzere toplamda 700.000 (yolcu/yıl) kişilik yolcu kapasitesine sahiptir.

3.2. "TR71" BÖLGESİNİN SOSYAL GÖSTERGELERİ

"TR71" Bölgesinin nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık %2'sini oluşturmakta olup TÜİK 2017 yılı ADNKS verilerine göre 1.560.774 kişidir. Bölge nüfusunun %42,72'si kırsal alanda yaşamakta olup bu oran Türkiye ortalamasının (%12,08) üzerindedir.

Tablo 3.2:"TR71" Bölgesi İllerinin Türkiye Nüfusu İçinde Aldıkları Paylar (%)

BÖLGE	TOPLAM	ERKEK	KADIN	%
Türkiye	80.810.525	40.535.135	40.275.390	100
TR 71 DÜZEY 2	1.560.774	777.217	783.557	1,93
Aksaray	402.404	200.233	202.171	0,50
Kırıkkale	278.749	139.602	139.147	0,34
Kırşehir	234.529	116.969	117.560	0.29
Nevşehir	292.365	144.219	148.146	0.36
Niğde	352.727	176.194	176.533	0.44

Kaynak: TÜİK ADNKS Sonuçları, 2017

Nüfus açısından "TR71" Bölgesi illeri incelendiğinde, Aksaray ilinin en fazla nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Nüfus açısından Aksaray'ı sırasıyla Niğde, Nevşehir ve Kırıkkale takip etmekte olup bölge içerisinde Kırşehir en az nüfusa sahiptir. Nüfus artış hızları incelendiğinde, en fazla nüfus artışının Aksaray ilinde gerçekleştiği ve bölgedeki diğer illerdeki nüfus artışlarının hemen hemen aynı seyrettiği görülmektedir.

3.2.1. "TR71" Düzey 2 Bölgesi İllerinin Ekonomik Yapısı

NEVŞEHİR: İlde jeotermal enerji kaynakları, ponza madenleri, doğal yeraltı depoları ve tarım üretimi dikkat çekmektedir. TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" (2015) konulu çalışmasına göre, Nevşehir 37. sırada yer almaktadır. İlin okur-yazar oranı ise TÜİK'in 2017 yılı araştırma sonuçlarına göre %96,957'dir.

Nevşehir, tarımsal alanlarının genişliği ve hayvancılığa elverişli olması ile ülkemiz tarımında önemli bir yere sahiptir. İlde Türkiye'deki toplam çekirdeklik kabak üretiminin yaklaşık %26,27'si, Türkiye'deki toplam patates üretiminin yaklaşık %10'u üretilmektedir. Bunun yanı sıra, ilde bulunan doğal soğuk hava depolarında ilde ve diğer bölgelerde üretilen patatesler depolanarak ülkemizin yıllık ihtiyacı karşılanmaktadır. Ayrıca il genelinde beyaz ve kırmızı yaş üzüm üretilmekte olup, bu anlamda Nevşehir ilindeki bağ alanı Türkiye'nin %5'ini karşılamakta, üretimin ise %4'ünü oluşturmaktadır.

Kapadokya, turizm açısından dünyanın sayılı harikalarından birisidir. "Göreme Tarihi Milli Parkı"nın "UNESCO Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesi"nde yer alması Kapadokya'nın doğal ve tarihi önemini sergilemektedir. İl, yer altı şehirleri, el sanatları, balon turizmi ve termal-sağlık turizmi ile de oldukça önemlidir.

İlde gıda ve içecek sektörü başta olmak üzere inşaat, tekstil, metal sanayi ve madencilik sektörleri başlıca istihdam kaynağıdır. Dünya ponza rezervlerinin %20'sine sahip olan ülkemizde en çok talep gören ponza, Nevşehir bölgesinde çıkarılan beyaz renkli ponzadır (Nevşehir TSO, 2018) .

NİĞDE: TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" (2015) konulu çalışmasına göre, Niğde 51. sırada yer almakta olup ilin okur-yazar oranı TÜİK'in 2017 yılı araştırma sonuçlarına göre %96,449'dur.

Ülke genelindeki patates üretiminin yaklaşık %14,18'i, elma üretiminin %16,52'si ve beyaz lahana üretiminin %16,73'ü Niğde ilinde gerçekleştirilmektedir. İlde tarımsal üretim gelirinin yaklaşık yarısı hayvansal üretimden sağlanmaktadır.

Türkiye'deki toplam hayvansal üretim değerinin %1,15'i, TR71 Bölgesi'ndeki üretim değerinin ise %33'ü Niğde ilinden karşılanmaktadır. Niğde ilinde yaygın olarak büyükbaş (süt sığırcılığı) ve küçükbaş hayvancılık yapılmakla birlikte gezgin arıcılık yapılmaktadır. Niğde tarımdan sonra sanayide de önemli bir altyapıya sahiptir. Özellikle tekstil üzerine sembolleşmiş önemli sanayi tesislerini bulundurmaktadır. İlin ihracatında tekstil ve gıda ürünleri önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Üretilen kaliteli iplikten ötürü halı ve tekstil alanında büyüyen ilde dünyadaki ünlü markalar için hammadde sağlanmaktadır. Yine ilde, otomotiv parçaları üretimi alanında da Türkiye'nin büyük firmalarından biri bulunmaktadır. İlde meyve suyu ve gazoz içeceğinin üretim fabrikaları yer almakta olup, söz konusu ürünlerin üretimlerinin büyük bir bölümü yurt dışına ihraç edilmektedir. İlin ihracatının önemli bir bölümü tekstil, gıda ve maden ürünlerinden oluşmaktadır.

Niğde ili, köklü tarihi, jeolojik özellikleri ve iklim yapısıyla çeşitli turizm türlerine her ne kadar açık olsa da söz konusu arkeolojik, sanatsal yapısı ve turistik potansiyeline rağmen ulusal ve uluslararası turizm yönünden ekonomik payı yok denecek kadar düşüktür (AHİKA, 2018).

AKSARAY: TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" (2015) sıralamasına göre, 54. sırada yer alan ilin okur-yazar oranı ise TÜİK'in 2017 yılı araştırma sonuçlarına göre %95,634'tür. Lojistik açıdan merkezi bir konumda olan il tüm yolların kesişme noktasındadır. Mersin limanına karayolu üzerinden iki saat uzaklıkta bulunan il, otomotiv ve imalat sanayi açısından da önemli bir konuma sahiptir ve bu konumu ihracatını da olumlu etkilemektedir (AHİKA, 2018). Aksaray'ın sosyo-ekonomik özellikleri tarıma (yonca, süt ve süt ürünleri, çerezlik kabak) ve hayvancılığa dayanmakta olup, faal nüfusun %70'i tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlamaktadır (Aksaray Belediyesi, 2018).

KIRŞEHİR: TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" (2015) sıralamasına göre, 28. sırada yer alan ilin okur-yazar oranı ise TÜİK'in 2017 yılı araştırma sonuçlarına göre %96,416'dır.

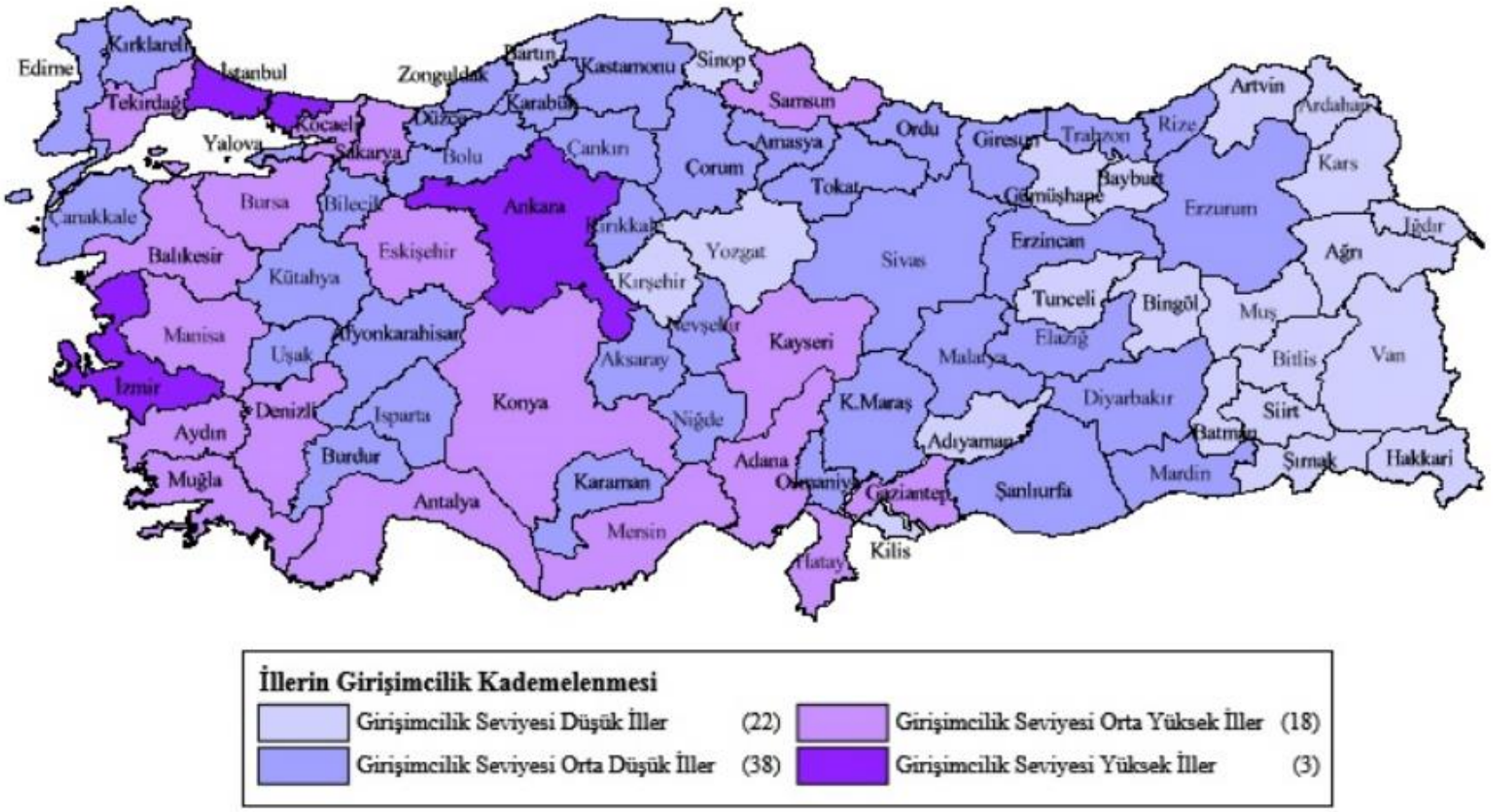
İl nüfusunun yaklaşık %65'i çiftçilikle, hayvancılıkla ve tarımla uğraşmaktadır. Ticaret ve sanayinin payı ise düşüktür. Süt ve besi hayvancılığının

(koyun, Ankara keçisi, sığır, süt, deri, tiftik ve yumurta) yanı sıra mobilya sektörü ilde dikkat çekmektedir. İlin ekonomisinin önemli bir bölümü tarıma (buğday, şeker pancarı, arpa, ayçiçeği, yeşil mercimek, patates, nohut, karpuz, üzüm, elma ve domates) dayanmaktadır. İlde %34'ü mikro ölçekli, %57'si küçük ölçekli, %7'si orta ölçekli ve %2'si büyük ölçekli olmak üzere işletmeler yer almaktadır. İlde oraya özgü onix mermeri işlemeciliği yapılmaktadır. Ayrıca diğer illere, tarım ürünleri, uçak lastiği, oto lastiği, çorap, tuz, akü, mermer, un, yem, inşaat malzemeleri ve kalsit ürünleri satılmaktadır (Sanayi Genel Müd., 2012 Akt: AHİKA).

KIRIKKALE: TÜİK'in "İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri" (2015) sıralamasına göre Kırıkkale 9. sırada yer almaktadır ve ilin okur-yazar oranı ise TÜİK'in 2017 yılı araştırma sonuçlarına göre %96,559'dur. DPT Müsteşarlığı tarafından 2003 yılında, "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" çalışmasına göre Kırıkkale, 33. sırada, 2004 yılında yapılan aynı konulu çalışmaya göre ise; Kırıkkale Merkez il ve ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması içinde 42. sırada ve 2. derecede gelişmişlik grubundadır. Kamu kesimine yönelik imalat sanayi; savunma, metal ve petro-kimya sanayi üzerine yoğunlaşan il, özel sektörde genellikle bu sanayi kollarına bağlı olarak gelişmenin yanı sıra tarım makineleri, gıda ve yem sanayi, toprak, tekstil, ağaç ve mobilya işleri sanayisinde gelişme göstermektedir. Kırıkkale'de tarım ve tarıma dayalı imalat sanayi, hazır giyim, deri, plastik, kauçuk, metal eşya vb. emek yoğun sektörlerin yanı sıra turizm, sağlık ve eğitim yatırımları yapılmaktadır. Kırsal kesimin temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu ilde üzüm, çerezlik ayçiçeği, kavun, karpuz üretimi de önemli miktarlardadır ve başlıca bitkisel ürünlerdir (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017 Akt:AHİKA).

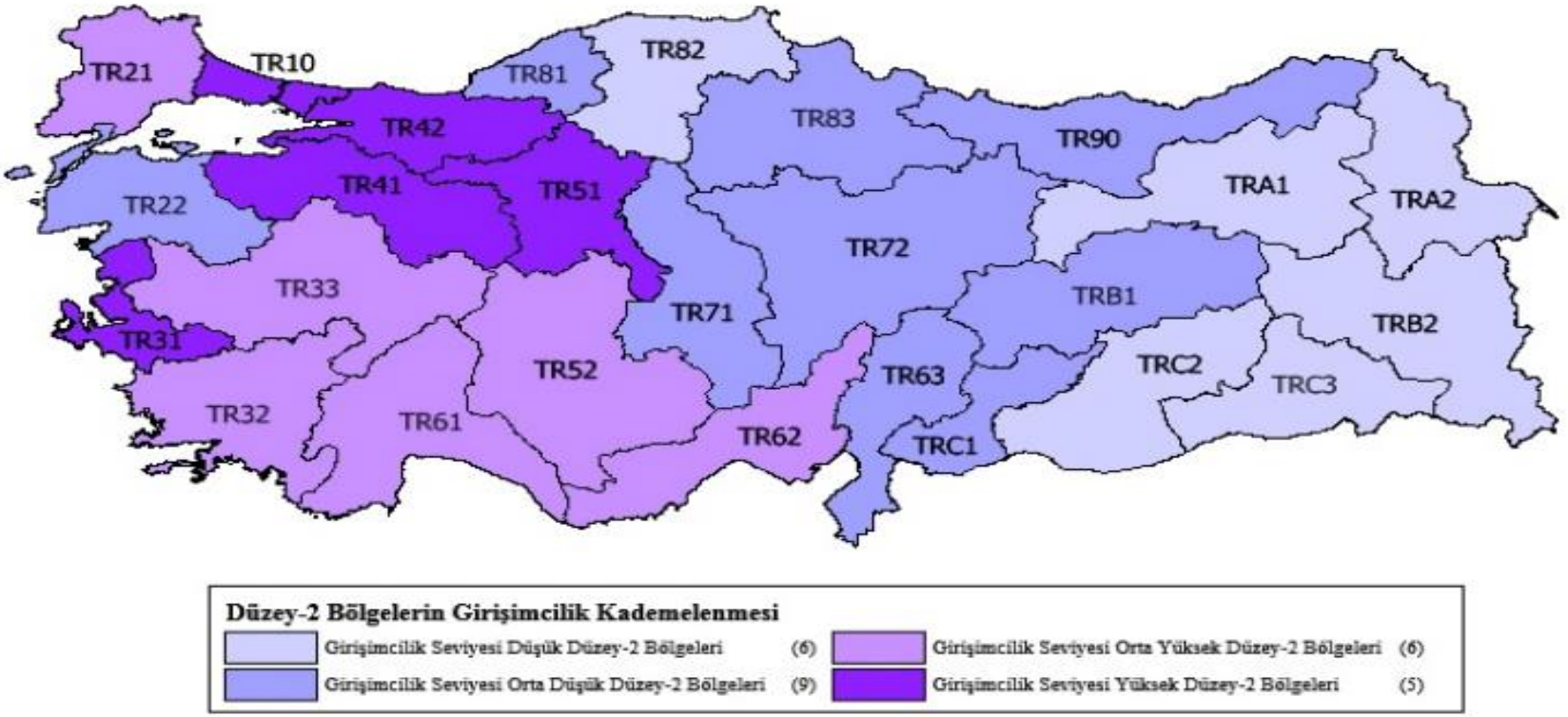
3.3. TR 71 DÜZEY 2 BÖLGESİNDE GİRİŞİMCİLİK

Literatür incelemeleri ışığında, girişimciliğin ülkemizde doğudan batıya doğru yükseldiğini, metropol ve büyükşehirlerde arttığını ve girişimcilik seviyesinin gelişmişlik seviyesi ile de yakından ilişkili olduğunu görmekteyiz (Kalkınma Bakanlığı SEGE, 2011).

Şekil 3.1: İllerin Girişimcilik Kademesi

Kaynak: Meydan, 2013:86

Şekil 3.2: Bölgelerin Girişimcilik Kademelenmesi

Kaynak: Meydan, 2013:95

GEM Projesi 1999 yılından itibaren yapılmakta ve 10 ülkeden bugün 70 ülkeye yükselen kapasitesiyle ülkeler arasındaki girişimcilik faaliyetleri farklarının ölçülmesi; girişimciliğe yol açan unsurların belirlenmesi ve ülke düzeyinde girişimcilik faaliyetlerini güçlendirecek politikaların önerilmesini amaçlamaktadır (GEM, 2011). GEM 2014 Araştırması ile Türkiye'de ve bölgelerde girişimcilik değerlendirilmiştir. 2013 yılında Türkiye genelinde 33.287 kişiyle anket yapılarak Türkiye'nin girişimcilik konusundaki durumunun belirlenmesi ve bu durum hakkında karşılaştırmalı analiz yapılması amaçlanmıştır. İlgili çalışma 2014 yılı içinde yinelenmiş, 31.105 anket yapılarak aynı metot kullanılmıştır. GEM projesine katılan ülkeler arasında ülkenin girişimcilik karnesini çıkaran tek ülke olan Türkiye, en çok örneklem sayısı kullanan ülkedir. İlgili araştırmada Orta Anadolu Bölgesi, Kayseri ve Kırıkkale olmak üzere iki alt bölgeden meydana gelmektedir. Kırıkkale Alt Bölgesi; Nevşehir, Niğde, Kırıkkale, Aksaray ve Kırşehir illeri, Kayseri Alt Bölgesi ise Kayseri, Yozgat ve Sivas illerinden oluşmaktadır. Türkiye'nin yüz ölçümünün %11,60'ını Orta Anadolu Bölgesi oluşturmaktadır. Çalışmada Orta Anadolu Bölgesi'ndeki potansiyel girişimcileri yani toplumu meydana getiren kişilerin girişimcilik dürtülerini ve girişimciliği bir kariyer alternatifi olarak görüp görmedikleri araştırılmış, Orta Anadolu Bölgesi'nde ne kadar kişinin girişimci olmaya istekli olduğu ve ne kadar kişinin bu isteklerini fiiliyata geçirebildikleri (Erken Dönem Girişimcilik Endeksi ile), 2013 ve 2014 yılları karşılaştırılarak analiz edilmiştir (GEM, 2014).

Tablo 3.3:Gelecek 6 Ay İçinde, Yaşadığı Bölgede Yeni Bir İş Kurmak İçin Fırsatı Gören Kişilerin 18-64 Yaş Arası Yetişkin Nüfusa Oranı (%)

	İL	ERKEK	KADIN	ORTALAMA
Kırıkkale Alt Bölgesi	2013	36.8	35.6	36,2
	2014	42	29.7	35,9
Orta Anadolu	2013	37.5	37.1	37.3
	2014	40.8	33.2	37.2
Türkiye	2013	37.1	31.7	38.6
	2014	43.8	34.6	39.8

Kaynak: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırması (2013-2014)

Küresel Girişimcilik Monitörü 2014 Araştırma sonuçları, 2013 yılında cinsiyete göre incelendiğinde, Orta Anadolu Bölgesi'ndeki erkeklerin % 35,7'si gelecek 6 ay içinde bir işe başlamak için etrafında fırsat oluşacağına inanırken, bu oran kadınlarımızda %37,1'dir. 2014 yılında bu oran erkeklerde %40,8'e çıkmış, kadınlarda ise %33,2'ye düşmüştür. Erkeklerin ve kadınların fırsat algısı Orta Anadolu Bölgesi'nde 2013 yılında Türkiye ortalamasından yüksek iken, 2014 yılında hem kadınların hem erkeklerin oranı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Kırıkkale Alt Bölgesi'nde 2013 yılında kadınların %35,6'sı etrafındaki fırsatları görürken, 2014 yılında bu oran %29,7'ye gerilemiştir.

Tablo 3.4:Başarısız Olma Korkusundan Ötürü Yeni Bir İş Kurmaktan Çekinen Kişilerin 18-64 Yaş Arası Yetişkin Nüfusa Oranı (%)

	YIL	ERKEK	KADIN	ORTALAMA
Kırıkkale Alt Bölgesi	2013	34.2	41.9	38
	2014	33.7	46.6	40.2
Orta Anadolu	2013	34.6	39.7	37.1
	2014	30.7	41.1	35.8
Türkiye	2013	31.3	35.1	33.2
	2014	32.2	41	36.4

Kaynak: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırması (2013-2014)

Küresel Girişimcilik Monitörü 2014 Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet açısından bakıldığında, Orta Anadolu Bölgesi'nde, 2014 yılında kadınların yaklaşık %41'i yeni bir iş kurarken başaramama endişesinin kendilerini engellediğini ifade ederken, bu oran erkeklerde %30,7'dir. Orta Anadolu Bölgesi'nde daha yüksek oranda erkek, kadınlara göre kendi işini kurma konusunda cesaretli, bilgi ve yetenek açısından kendilerine yeteri kadar güvenmekte ve yakın gelecekte etrafında alternatifler görmektedir.

GEM 2014 Araştırma sonuçlarına göre, Orta Anadolu Bölgesi'nde 2014 yılında girişimcilik oranındaki yükselmeyi sağlayan erkek girişimciler olmuştur. Kadınların girişimcilik faaliyetine katılımı azalmıştır. Bu nedenle, 2013 yılında 10 kadın girişimciye karşılık 25 erkek girişimci düşerken, 2014 yılında 40 erkek girişimci düşmektedir. Erken dönem girişimcilerin 2013 yılında % 28,8'i kadın iken, 2014 yılında bu oran %19,9'a gerilemiştir. Türkiye ortalamasının (%22,2) belirgin olarak altında olan kadın girişimci oranı Kırıkkale Alt Bölgesi'nde %13,7 olarak

gerçekleşmiştir. Düzey 2 sınıflamasında Kırıkkale Alt Bölgesi 26 bölge arasında kadın girişimcilerimizin en az olduğu 3. bölgedir.

Tablo 3.5: GirişimcilerinCinsiyete Göre Oranları (%)

	YIL	**2013**	**2014**
Kırıkkale Alt Bölgesi	Erkek	72.7	86.3
	Kadın	27.3	13.7
Orta Anadolu	Erkek	71.2	80.1
	Kadın	28.8	19.9
Türkiye	Erkek	68.5	77.8
	Kadın	31.5	22.2

Kaynak: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırması (2013-2014)

GEM 2014 Araştırma sonuçlarına göre, Orta Anadolu Bölgesi'nde yer alan 25-44, 45-64 yaş aralığındaki erişkin nüfusun girişimcilik konusundaki faaliyetlere katılım oranında azalma söz konusuyken, ülkenin mevcut potansiyel gücündeki 18-24 yaş aralığındaki genç nüfusta kayda değer bir artış söz konusudur. Orta Anadolu'da genç nüfusun girişimcilik konusundaki faaliyetlere katılımı ise ülke ortalamasının üstündedir.

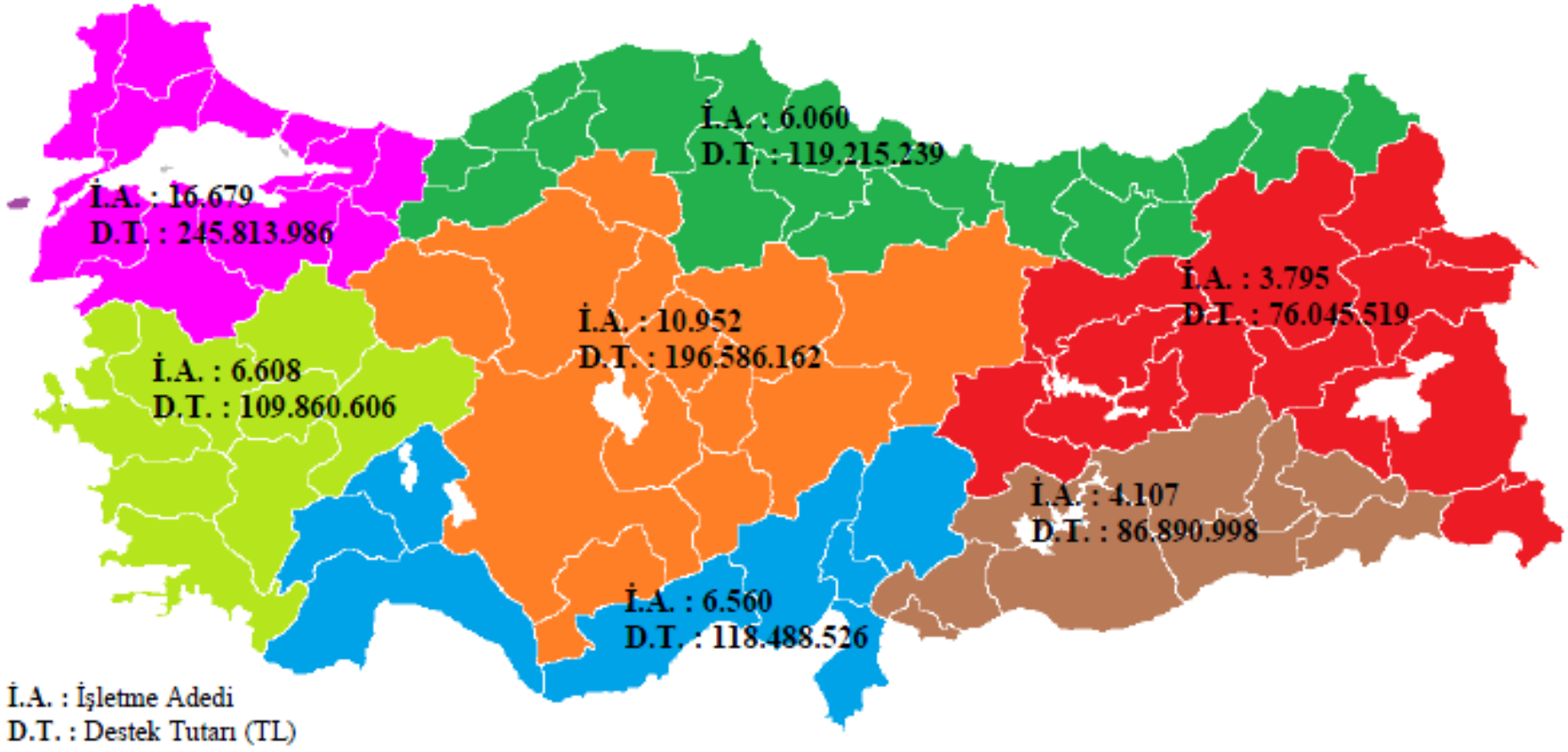
Tablo 3.6: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırmasının Bölgesel Sonuçları

	YAŞ	2013	2014
Kırıkkale Alt Bölgesi	18-24	20.4	22.4
	25-44	55.6	56.1
	45-64	24.1	21.4
Orta Anadolu	18-24	16.5	25.1
	25-44	55.9	52.7
	45-64	27.6	22.2
Türkiye	18-24	15.5	22.6
	25-44	64.5	54.7
	45-64	19.9	22.6

Kaynak: GEM Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırması (2013-2014)

KOSGEB tarafından verilen destekler tutarlarına göre bölge bazında sınıflandırılmakta ve ele alınmaktadır. [9]

[9] KOSGEB 2017 Faaliyet Raporu http://www.kosgeb.gov.tr

Şekil 3.3: Bölgelere Göre KOSGEB Destek Tutarının Dağılımı

Kaynak: KOSGEB 2017 Yılı Faaliyet Raporu

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TR71 BÖLGESİNDEKİ KADIN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK UYGULAMALI ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMADA AMAÇLAR VE HİPOTEZLER

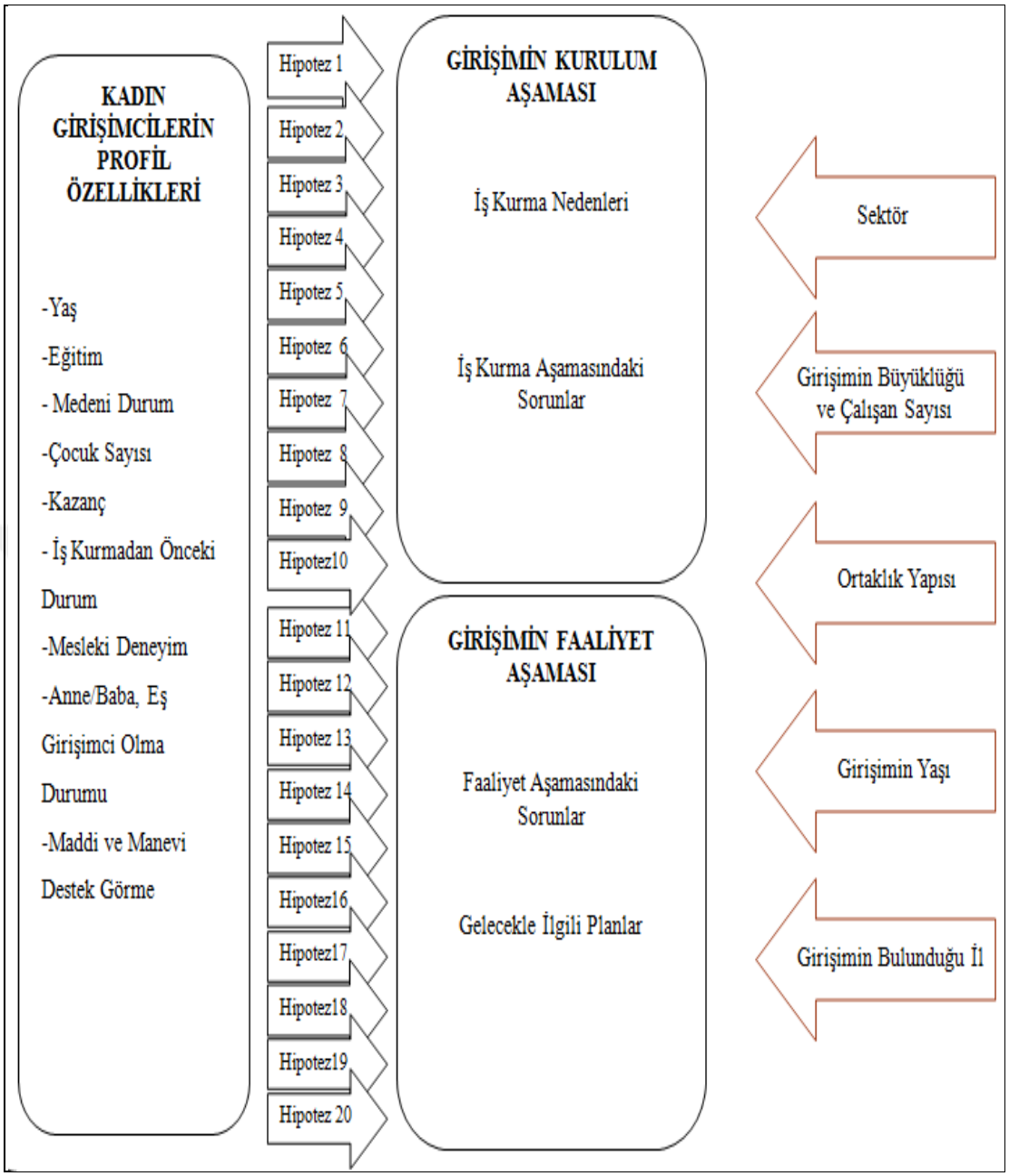
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kadın girişimciliğinin literatürde teorik anlamda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ve bu alanda yapılan araştırmalarının incelenmesi sonucunda çalışmanın temel amacı "TR71 Düzey 2" Bölgesinde mevcut kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların tespit edilmesidir. Çalışma bu temel amaç üzerine dizayn edilmiş ve elde edilen bulgular neticesinde çalışmaya başlarken oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Bu çalışmada, kadın girişimcilerin genel profil özelliklerinin belirlenmesi, karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi ve başarılarını etkileyen faktörlerin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Burada kadın girişimcilerin karşılaştıkları engeller literatür bulguları neticesinde iş kurma aşamasında ve faaliyet aşamasında olarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar "TR71 Düzey 2" Bölgesinde özellikle mevcut kadın girişimcilerin tasnifi ve niteliksel olarak betimlenmesi açısından da önemli olup potansiyel kadın girişimciler açısından sosyo-ekonomik bir bakış açısına da sahiptir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler; kadın girişimcilerin ihtiyaçlarının belirlenmesine, kadın girişimcilerin daha kaliteli ve tatminkar hizmet sunarak güçlenmesine, yeni kadın girişimcilere örnek olarak kadın girişimcilik kültürünün geliştirilmesine ve dolayısıyla kadın istihdamının artmasına katkı sağlayacaktır.

4.1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma soruları ve değişkenler arasındaki ilişkiler göz önüne alınarak araştırma modeli oluşturulmuştur (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Araştırma Modeli

Araştırmada kurulan modele göre oluşturulan hipotezler ile kadın girişimciler açısından farklılıklar test edilmeye çalışılmıştır.

H_1: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.

H_{1a}: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.

H_{1b}: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.

H_2: Yaşa göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.

H_{2a}: Yaşa göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.

H_{2b}: Yaşa göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.

H_3: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.

H_{3a}: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.

H_{3b}: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.

H_4: Medeni duruma göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.

H_{4a}: Medeni duruma göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.

H_{4b}: Medeni duruma göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.

H_5: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.

H_{5a}: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.

H_{5b}: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.

H_6: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{6a}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{6b}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_7: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{7a}: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{7b}: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_8: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{8a}: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{8b}: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_9: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{9a}: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{9b}: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{10}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{10a}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{10b}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{11}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{11a}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{11b}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{11c}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{12}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasındakarşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{12a}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{12b}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{12c}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{13}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{13a}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{13b}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{13c}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{14}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{14a}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{14b}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{14c}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{15}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{15a}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{15b}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{15c}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.

H_{16}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.

H_{16a}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.

H_{16b}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.

H_{17}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.

H_{17a}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.

H_{17b}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.

H_{18}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.

H_{18a}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.

H_{18b}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.

H_{19}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.

H_{19a}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.

H_{19b}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.

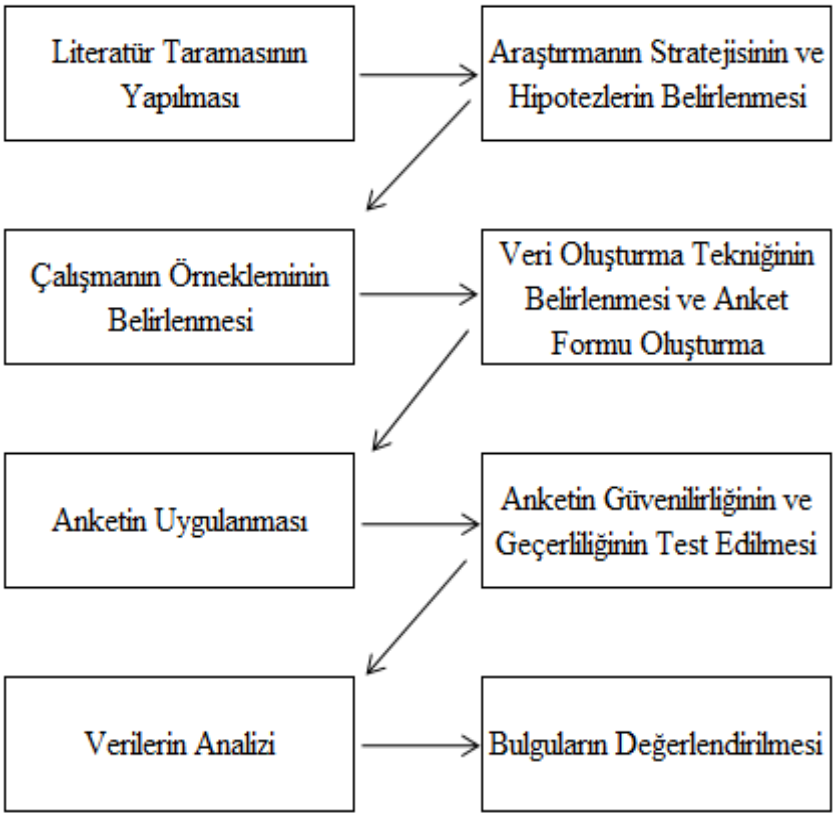
H_{20}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planlarıfarklılaşmaktadır.

H_{20a}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.

H_{20b}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.

4.2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın tasarlandığı yönteme ilişkin anket formunun hazırlanması, araştırmanın evreni ve örneklemi, verilerin kodlanması, düzenlenmesi ve analizi, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği hakkında bazı bilgilendirmeler yer almaktadır.

Şekil 4.2: Araştırmanın Yöntemi

4.2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Anket Formunun Hazırlanması

Bu doktora tez çalışmasında nicel analiz yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Nicel analizin gerçekleştirilmesindeki temel amaç, kadın girişimcilerin kendi görüşleri doğrultusunda olguyu anlamaya çalışmaktır. Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan anket formundaki soruların belirlenmesi aşamasında ilgili literatür dikkate alınmıştır. Bunlar; Doğramacı, 2006: 59-60; Koç, 2005: 121-124; Güleç, 2011:132-138; Kutlu, 2006:109-111; Şahin, 2006:123-129; Karagöz, 2009: 173- 176 çalışmaları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca anket formu, alanında uzman istatistikçilerin görüşleri ve eleştirileri doğrultusunda revize edilmiş olup, ankette yanlış anlaşılabilecek ya da anlaşılamayacak soru ve ifadeler üzerinde düzeltmeler yapılması yoluyla toplam 28 soru hazırlanmıştır. Bu ankette kadın girişimcilere yöneltilen soruları açık uçlu, kapalı uçlu ve alternatif sorulardan oluşan üç çeşitte toplayabiliriz;

a) Olgusal sorular; kadın girişimcilerin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, çocuk sayısı, geliri, mesleği vb. ile ilgili demografik sorulardır.

b) Davranış soruları; kadın girişimcilerin iş kurmadan önceki uğraşı, mesleki bilgi ve becerilerini nereden kazandığı, iş kurma nedenleri vb. sorulardır.

c) Tutum, kanaat ve inanç soruları; kadın girişimcilerin kadın girişimci olmasının çalışanları ile olan ilişkilerini nasıl etkilediği, kadın girişimci olmanın avantajları ve dezavantajları vb. kadın girişimcilerin neler düşündüğünü, neler hissettiğini tespit etmeye yönelik sorulardır.

Anket formunda yer alan soruların bir kısmı katılımcıların söz konusu araştırma konusundaki yargılarını tespit etmede kullanılan, en sık başvurulan ve güvenilir bir ölçek olan 5'li "likert ölçeğine" (5=Kesinlikle Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3=Kararsızım/Orta, 2= Katılmıyorum, 1=Kesinlikle Katılmıyorum) uygun olarak hazırlanmıştır. Bu noktada katılımcılardan 5'li likert ölçeğindeki eşit aralıklı katılma derecelerinden kendileri için uygun buldukları dereceyi belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 4.1: Tabülasyon Planı

TABÜLASYON PLANI	
HESAPLANMAK İSTENEN DEĞER	**DEĞERE KAYNAK OLUŞTURACAK SORU/SORULAR**
Kadın girişimcinin işletmesinin unvanı	Soru 1
Kadın girişimcinin yaşı ve eğitim durumuna ilişkin demografik bilgileri	Soru 2 ve Soru 3
Kadın girişimcinin medeni durumu ve çocuğu varsa çocuk sayısına ilişkin demografik bilgileri	Soru 4 ve Soru 5
Kadın girişimcinin kendi işini kurmadan önceki uğraşı	Soru 6
Kadın girişimcinin kendi işinde çalışmaya başladığı süre	Soru 7
Kadın girişimcinin mesleği ya da işletmesinin faaliyet gösterdiği alan	Soru 8
Kadın girişimcinin aylık ortalama kazanç aralığı	Soru 9
Kadın girişimcinin işletmesinde bilgisayar kullanımı ve web sitesinin varlığı	Soru 10 ve Soru 11
Kadın girişimcinin işletmesinde çalışan kişi sayısı	Soru 12
Kadın girişimcinin ailesinde girişimci bir ferdin olup olmadığı	Soru 13
Kadın girişimcinin işletmesini kurarken bu işle ilgili mesleki deneyiminin olup olmadığı ve mesleki eğitimi varsa süresi	Soru 14
Kadın girişimcinin işletmesini kurarken mesleki bilgi ve becerilerini nasıl kazandığı	Soru 15

Tablo 4.1: Tabülasyon Planı (Devamı)

TABÜLASYON PLANI	
HESAPLANMAK İSTENEN DEĞER	**DEĞERE KAYNAK OLUŞTURACAK SORU/SORULAR**
Kadın girişimcinin işletmesini kurarken ailesini ikna etmesinin gerekip gerekmediği ve etrafında kimlerden manevi destek gördüğü	Soru 16 ve Soru 17
Kadın girişimcinin kendi işini kurma nedenleri	Soru 18
Kadın girişimcinin kendi işini kurarken sermeye teminini nasıl sağladığı	Soru 19
Kadın girişimcinin kendi işini kurarken karşılaştığı sorunlar	Soru 20
Kadın girişimcinin girişimcilik faaliyetini ilinde yapıyor olmasının dezavantajının olup olmadığı ve dezavantajı varsa bunların neler olduğu	Soru 21 ve Soru 22
Kadın girişimcinin işletmesinin faaliyetleri sırasında karşılaştığı sorunlar	Soru 23
Kadın girişimcinin girişimci olmasından ötürü sağladığı avantajların olup olmadığı	Soru 24
Kadın girişimcinin kadın işveren olmasından ötürü çalışanları ile ilişkileri	Soru 25
Kadın girişimcinin işi ile ilgili gelecekteki planları	Soru 26
Kadın girişimcinin girişimci olmayı başka kadınlara tavsiye edip etmediği	Soru 27
Kadın girişimcinin karşılaştığı zorluklarla mücadele etme şekillerini açıklaması ve bu konuda bir teşebbüste bulunmuşsa detaylı olarak belirtmesi	Soru 28

4.2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmaya dahil edilen kadın girişimcilerin belirlenmesi aşamasında "TR71 Düzey 2" Bölgesinde yer alan illerdeki (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir) TSO'ya kayıtlı kadın girişimciler hedef kitlemizi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında "TR71 Düzey 2" Bölgesi illerinde yer alan TSO yetkilileri ile yapılan yazılı ve sözlü görüşmeler sonrasında 2017 yılının 6. ayında Aksaray TSO'ya kayıtlı 250, Niğde TSO'ya kayıtlı 152, Nevşehir TSO'ya kayıtlı 149, Kırıkkale TSO'ya kayıtlı 143 ve Kırşehir TSO'ya kayıtlı 125 kadın işletme olduğu tespit edilmiştir. "TR71 Düzey 2" Bölgesi Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir illerinde TSO'ya kayıtlı toplam 819 aktif kadın girişimci bulunmaktadır. Araştırmanın evrenini, TR71 Bölgesinde aktif olarak çalışan TSO'ya kayıtlı 819 kadın girişimci oluşturmaktadır. Tesadüfi olmayan kolayda örneklem yöntemi ile oluşturulan örneklem üzerinde araştırma yürütülmüştür. TSO oda yetkililerinden yazışmalar yoluyla elde edilen mail adresi, telefon numarası ve işyeri adresi bilgileri doğrultusunda, araştırma bölgesi içinde uygulanan toplam anketin 11 tanesine verilen cevaplar eksik ve güvenilir görülmediğinden elenmiş ve 342 anket değerlendirme kapsamına alınmış olup bu anketlerin il bazında dağılımı aşağıdaki gibidir.

- Aksaray : 90 Kırıkkale : 65
- Kırşehir : 55 Niğde : 60
- Nevşehir : 72

Çalışmada, sektörel dağılm NACE sınıflaması bazında derlenemediğinden şöyle sınıflandırılmıştır:

- Gıda-Restorant, Perakende ve Toptan Gıda Ürün Satışı (84 Kadın Girişim),
- Sağlık Hizmetleri ve Güzellik Merkezleri (62 Kadın Girişim),
- Giyim (52 Kadın Girişim),
- Mobilya-Ev Tekstil (44 Kadın Girişim),
- Turizm ve Konaklama (42 Kadın Girişim),
- İnşaat ve Proje (11 Kadın Girişim),
- Tarım-Tarımsal Ürün Satışı vb. (8 Kadın Girişim),
- Diğer-Çiçekçilik, İş Güvenliği, Emlakçılık (Şirket ve Büyük Çaplı Şahıs Firmaları) , Sigortacılık, Temizlik (39 Kadın Girişim)

ayrımında yapılmıştır.

Araştırmada tercih edilen tesadüfi olmayan kolayda örneklem yönteminde anketlere cevap verenlerin sayısı önceden kestirilemediğinden araştırmada örneklem seçilmesi için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından hazırlanan tablo dikkate alınmıştır. Buna göre, 819 kişilik evrenden, α = 0,05 anlamlılık düzeyine göre %95 güvenle; başka bir deyişle ± % 5 örnekleme hatasıyla yapılacak uygulamada en az 254 kişilik bir örneklemin belirlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda elde edilen 342 anket anakütle için güvenilir sonuçlar sunabilecek sayıdadır. Yeterli bir örneklem, güvenilir sonuçlar sunacak elemanı bulundurur (Young, 1968:324). Aşağıda yer alan Tablo 4.2'de, α= 0.05 için farklı örneklem hataları düşünülerek artan sayıda evren büyüklüklerine göre hesaplanan örneklem sayıları belirtilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:49-50).

Tablo 4.2: α= 0.05 İçin Farklı Örneklem Hataları Düşünülerek Artan Sayıda Evren Büyüklüklerine Göre Hesaplanan Örneklem Sayıları Tablosu

Evren Büyük-lüğü	±0.03 örnekleme hatası (d)			±0.05 örnekleme hatası (d)			±0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50

Örnekleme hatası, örneklem büyüklüğü arttıkça düşmektedir. Öte yandan, belirlenen hata payı doğrultusunda belli bir değer ve o değerin üzeri için örneklem büyüklüğünde artışa gerek olmadığı Tablo 4.2'de görülmektedir.

4. 2.3. Verilerin Düzenlenmesi ve Analiz Edilmesi

Bu çalışmada mevcut kadın girişimcilerin görüş ve düşüncelerini ölçmek için anket veri toplama aracı kullanılmış olup veriler ayrıntılı düzenlenmiş ve bu şekilde belirli bulgulara göre verileri tanımlamak, hipotezleri test etmek ve sonuçları yorumlamak mümkün hale getirilmiştir. Uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS istatistik paket programının 22.0 sürümüyle çözümlenmiştir. Çalışmada t-testi ve ANOVA testinin yanı sıra tanımlayıcı istatistiklere de yer verilmiştir.

4.2.3. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği

Güvenilirlik analizi ile geliştirilen ölçeğin tutarlılığı test edilmekte olup sıklıkla kullanılan Alfa (Cronbach) katsayısının kullanıldığı yöntem araştırmada tercih edilmiştir. 0-1 arasında bir değer alan Cronbach alfa katsayısı eğer 0,8-1 arasında bir değerde ise ($0,8<\alpha<1$) yani 1 sayısına ne kadar yakın ise söz konusu değerin yüksek güvenilirliğe sahip bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmanın güvenilirliğini ölçmede kullanılan Cronbach Alfa katsayısına ilişkin α değeri:

Tablo 4.3: Araştırmanın Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Cronbach's Alpha (α) Değeri	İfade Sayısı
0.825	38

Çalışmada kullanılan ölçme aracının tekrarlanan ölçümlerde aynı sonucu verme derecesi iç tutarlılık ile değerlendirilmiştir. İç tutarlılık diğer bir deyişle güvenilirlik değeri Cronbach alfa katsayısı ve madde-toplam korelasyon katsayısı ile belirlenmiştir. Cronbach alfa katsayısının >0.7 olması literatüre göre oldukça yeterli görülmekte olup çalışmamızda bu değerin yani alpha=0,825 olması yeterli bir tutarlılık olduğunu bizlere sunmaktadır.

Çalışmada önce açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Sorulan sorulardan hareketle iş kurma nedenlerinin ölçülmesi, işletmenin kurulum aşamasında

karşılaşılan sorunların ölçülmesi, işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunların ölçülmesi ve gelecekle ilgili planların ölçülmesi hedeflenmiştir. Tabloda yer alan her bir alt faktör için maddelere ilişkin faktör ağırlıkları incelenmiştir. Her bir faktör için en yüksek faktör yükü alan maddeler tespit edilmiş ve bu maddelerin ortak özelliklerinden hareketle faktörlere isimler verilmiştir.

Tablo 4.4: İş Kurma Nedenleri Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yükleri				Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
Madde No	**Faktör 1**	**Faktör 2**	**Faktör 3**	**Faktör 4**		
İKN5	0,882				25,235	0,924
İKN2	0,880					
İKN3	0,785					
İKN4	0,775					
İKN1	0,770					
İKN9		0,871			24,123	0,898
İKN11		0,822				
İKN10		0,750				
İKN6		0,744				
İKN8		0,722				
İKN7		0,680				

Yapılan analiz sonrasında iş kurma nedenleri ölçeğine ait iki alt faktör olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.4). Bu faktörlerden ilki iten nedenler, ikincisi çeken nedenler şeklinde isimlendirilmiştir. Bu ölçeğe ait faktörler incelendiğinde iten nedenler alt boyutunun %25,235, çeken nedenler alt boyutunun %24,123 açıklama oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu faktörlerin konuyu açıklama oranları ise toplamda %49,358'dir.

İşletmenin kurulum aşaması ölçeğinde iki alt faktör olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.5). Her bir faktör için en yüksek faktör yükü alan maddeler tespit edilmiş ve bu maddelerin ortak özelliklerinden hareketle faktörlere isimler verilmiştir. Bu faktörlerden ilki mikro sorunlar, ikincisi ise makro sorunlar olarak isimlendirilmiştir. Bu ölçeğe ait faktörler incelendiğinde mikro sorunların %24,325, makro sorunlar alt faktörünün ise %23,220 açıklama oranına sahip olduğu görülmüştür. Bu iki faktörün konuyu açıklama oranı ise toplamda %47,545'tir.

Tablo 4.5: İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Yükleri				Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4		
KAS8	0,820					
KAS10	0,812					
KAS6	0,789				24,325	0,901
KAS9	0,620					
KAS7	0,608					
KAS4		0,701				
KAS3		0,625				
KAS5		0,610			23,220	0,875
KAS1		0,710				
KAS2		0,695				

İşletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin ölçekte ise ilgili sonuçlar Tablo 4.6'da görülmektedir. İşletmenin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin üç alt faktör olduğu tespit edilmiştir. Her bir faktör için en yüksek faktör yükü alan maddeler tespit edilmiş ve bu maddelerin ortak özelliklerinden hareketle faktörlere isimler verilmiştir. Bu faktörlerden ilki kadınlara özgü sorunlar, ikincisi ise ekonomik sorunlar, üçüncüsü ise bireysel sorunlar olarak isimlendirilmiştir. Bu ölçeğe ait faktörler incelendiğinde kadınlara özgü sorunların ve ekonomik sorunların %29,962, bireysel sorunlar alt faktörünün ise %20,250 açıklama oranına sahip olduğu görülmüştür. Bu iki faktörün konuyu açıklama oranı ise toplamda %50,212'dir.

Tablo 4.6: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Yükleri			Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3		
FSS9	0,894			26,962	0,935
FSS1	0,814				
FSS5	0,809				
FSS2	0,805				
FSS10		0,788			
FSS4		0,752			
FSS8			0,845	20,252	0,815
FSS3			0,762		
FSS6			0,698		
FSS7			0,622		

Kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planlarına ilişkin ölçekte ise ilgili sonuçlar Tablo 4.7'de görülmektedir. Gelecekle ilgili planlara ilişkin iki alt faktör olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörlerden ekonomik planlar, ikincisi ise ekonomik olmayan planlar olarak isimlendirilmiştir. Bu ölçeğe ait faktörler incelendiğinde; ekonomik planların %21,144, ekonomik olmayan planların ise % 19,201 açıklama oranına sahip olduğu görülmüştür. Bu iki faktörün konuyu açıklama oranı ise toplamda diğer ölçeklere nazaran en düşük orana sahip olup %40,345'tir.

Tablo 4.7: Kadın GirişimcilerinGelecekle İlgili Planları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Yükleri				Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4		
GP1	0,882				21,144	0,881
GP5	0,765					
GP3	0,670					
GP7		0,845			19,201	0,832
GP2		0,677				
GP4		0,645				
GP6		0,605				

Buna göre ölçekleri oluşturan maddelerin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha Katsayıları incelendiğinde ise tüm sonuçlar açısından bu katsayıların oldukça

yüksek hesaplanmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ölçeklerdeki tüm alt faktörlerin iç tutarlığı sağladığı kabul edilmektedir.

Bu çalışmada değişkenler ve alt değişkenler boyutlara göre sınıflandırılmış olup ilgili sınıflandırmaya istinaden bir takım istatistiki karşılaştırmalara ve hipotezlerin sınanmasına yer verilmiştir.

İş kurma nedenlerine ilişkin alt değişkenler iten ve çeken nedenler adı altında iki boyutta incelenmektedir.

Tablo 4.8: İş Kurma Nedenlerinin Boyutlara Ayrılması

Maddeler	Boyut İsmi
Aile ihtiyaçlarını karşılamak	İten Nedenler
Ekonomik bağımsızlık	
Ekonomik açıdan daha rahat olmak için	
Önceki işimden hoşnut olmadığım için	
İş bulamadığım için	
Mesleğimi yapmak	Çeken Nedenler
Sosyal ilişkiler için	
İdealimi gerçekleştirmek için	
Zamanımı değerlendirmek için	
İnsanlara faydalı olmak için	
Becerilerimi değerlendirmek için	

İşletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar literatüre göre mikro ve makro sorunlar bağlamında ele alınmıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9: İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Boyutlara Ayrılması

Maddeler	Boyut İsmi
İş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı	Mikro Sorunlar
Deneyimsizlik	
Bilgi eksikliği	
Sektörde tanınmamış olmak	
Aile ile ilgili sorunlar	
Sermaye temini	Makro Sorunlar
Bürokratik işlemler	
Uygun personel temini	
Uygun materyal temini	
Ekonomik belirsizlik	

Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlar üç boyut altında incelenmiş olup, bunlar bireysel sorunlar, ekonomik sorunlar ve kadınlara özgü sorunlar olarak gruplandırılmıştır (Tablo 4.10).

Tablo 4.10: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Boyutlara Ayrılması

Maddeler	Boyut İsmi
İşletmemin faaliyeti sırasında ailevi nedenlerden dolayı sorun yaşıyorum	Kadınlara Özgü Sorunlar
İşletmemin faaliyeti sırasında çalışanlar üzerinde otorite kurmakta sorun yaşıyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında sektördeki erkek hakimiyetinden dolayı sorun yaşıyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında yaşadığım sorunların kadın olmamdan kaynaklandığını düşünüyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında borç ödemeleri nedeniyle sorun yaşıyorum	Ekonomik Sorunlar
İşletmemin faaliyeti sırasında ekonomik olarak sorun yaşıyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında deneyimsizliğimden dolayı sorun yaşıyorum	Bireysel Sorunlar
İşletmemin faaliyeti sırasında tedarikçi ilişkilerinde sorun yaşıyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında müşteri ilişkilerinde sorun yaşıyorum	
İşletmemin faaliyeti sırasında bürokratik işlemlerden ötürü sorun yaşıyorum	

Kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları iki boyut altında incelenmiş olup (Tablo 4.11), bunlar ekonomik ve ekonomik olmayan planlar olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 4.11: Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Boyutlara Ayrılması

Maddeler	Boyut İsmi
Büyüme-İş Hacmini Artırma	Ekonomik Planlar
Karlılığı Artırma	
Ürün/Hizmet Çeşitliliğini Artırma	
Kurumsallaşma	Ekonomik Olmayan Planlar
Sektörde Kalıcı Olma	
Kaliteyi İyileştirme	
İşte Mevcut Durumu Devam Ettirme	

4.3. BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümü dört başlıkta ele alınmıştır. Birinci başlıkta, araştırmada yer alan katılımcıların demografik ve tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci başlıkta, araştırma modelinde yer alan değişkenler ile ilgili tanımlayıcı istatistiklere, üçüncü başlıkta araştırma hipotezlerinin farklılık yönüyle sınandığı hipotez testlerine, dördüncü ve beşinci başlıkta ilişki bazında bulguların yer aldığı korelasyon ve regresyon analizlerine yer verilmiştir.

4.3.1. Katılımcıların Demografik-Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan kişilerin demografik-tanıtıcı özelliklerini ortaya koymak amacı ile katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiş ve yanıtlar tablolar ve görsel açıdan zenginlik sağlayan grafikler aracılığıyla aktarılmıştır.

Tablo 4.12: Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri

		Frekans	Yüzde			Frekans	Yüzde
Yaş	18-24	16	4.7	***Medeni Durum***	Hiç evlenmedi	22	6.4
	25-34	82	24.0		Evli	276	80.7
	35-44	174	50.9		Boşandı	40	11.7
	45-54	58	17.0		Eşi vefat etti	4	1.2
	55-64	12	3.5		Toplam	342	100.0
	Toplam	342	100.0	***Çocuk Sayısı***	Çocuğum yok	56	16.4
Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	42	12.3		1-2 çocuk	222	64.9
	Genel ortaokul	22	6.4		3-4 çocuk	60	17.5
	Mesleki veya teknik ortaokul	12	3.5		5 ve daha fazla çocuk	4	1.2
	İlköğretim	4	1.2		Toplam	342	100.0
	Genel lise	38	11.1	***Gelir Durumu***	1500 TL ve altı	20	5.8
	Mesleki veya teknik lise	24	7.0		1501-3000 TL	98	28.7
	2-3 yıllık yüksekokul veya fakülte	32	9.4		3001-4500 TL	102	29.8
	4 yıllık yüksekokul veya fakülte	152	44.4		4501-6000 TL	70	20.5
	Yükseklisans (5 veya 6 yıllık fakülteler dahil)	16	4.7		6001 TL ve üzeri	52	15.2
	Toplam	342	100.0		Toplam	342	100.0

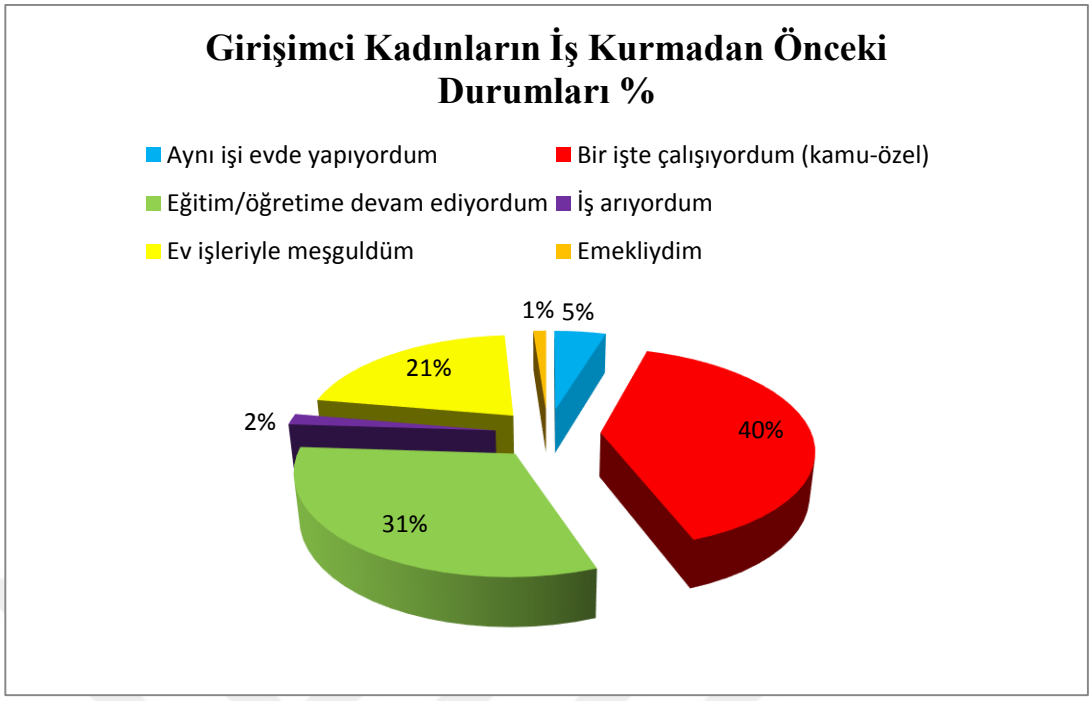
Tablo 4.12'ye göre kadın girişimcilerin %51'inin 35-44, %24'ünün 25-34, %17'sinin 45-54, %5'inin 18-24, %3'ünün ise 55-64 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca kadın girişimcilerin %49,1 gibi önemli bir oranının 4 yıllık

yüksekokul, fakülte ve yükseklisans (5 ve 6 yıllık fakülteler dahil) mezunu olduğu, %18,1'inin lise mezunu olduğu (%11,1 genel lise, %7 mesleki veya teknik lise), %12'sinin ilkokul mezunu olduğu, % 11,1 ortaokul (%6,4 genel ortaokul, %3,5 mesleki veya teknik ortaokul, %1,2 ilköğretim), %9,4'ünün 2-3 yıllık yüksekokul veya fakülte mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kadın girişimcilerin %80,7'sinin evli olduğunu, %11,7'sinin boşandığını, %6,4'ünün hiç evlenmediğini, %1,2'sinin ise eşinin vefat ettiğini belirtmiştir. Tablo 4.12'ye göre, kadın girişimcilerin %64,9'unun 1-2 çocuk, %17,5'inin 3-4 çocuk, %16,4'ünün çocuğunun olmadığı, yalnızca %1,2'sinin 5 ve daha fazla sayıda çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadın girişimcilerin gelir durumlarının tek bir değişkende yoğunlaşmadığı ve değişkenler arasında dağıldığı görülmekte olup, % 29,8'inin 3001-4500 TL, %28,7'sinin 1501-3000 TL, %20,5'inin 4501-6000 TL, %15,2'sinin 6001 TL ve üzeri, %5,8'inin ise 1500 TL ve altı gelir elde etiklerini beyan etiği görülmektedir.

Tablo 4.13: Kadın Girişimcilerin İş İle İlgili Demografik Özellikleri

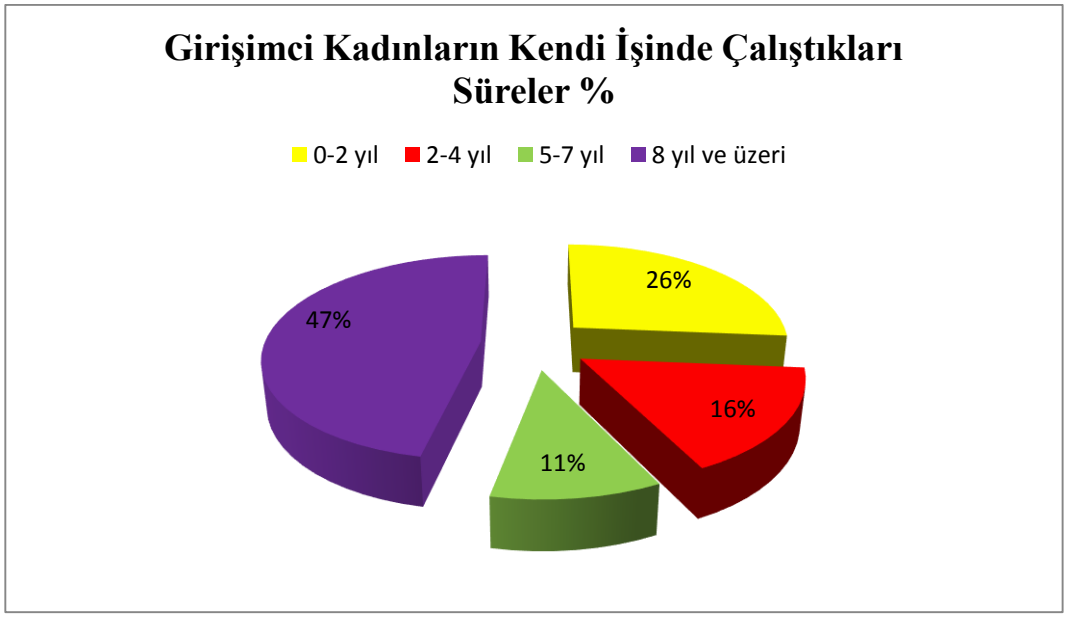
		Frekans	Yüzde			Frekans	Yüzde
İş Kurmadan Önceki Durum	Aynı işi evde yapıyordum	16	4,7	***İşletme Bünyesinde Çalışan Kişi Sayısı***	Yalnız kendim çalışıyorum	36	10,5
	Bir işte çalışıyordum (kamu-özel)	136	39,8		1-4 kişi	278	81,3
	Eğitim/öğretime devam ediyordum	108	31,6		5-9 kişi	16	4,7
	İş arıyordum	6	1,8		10-49 kişi	12	3,5
	Ev işleriyle meşguldüm	72	21,1		Toplam	342	100,0
	Emekliydim	4	1,2	***Mesleki Deneyim Süresi***	Deneyimim yoktu	176	51,5
	Toplam	342	100,0		0-2 yıl	88	25,7
Kendi İşinde Çalışılan Süre	0-2 yıl	90	26,3		3-5 yıl	16	4,7
	2-4 yıl	56	16,4		5 yıldan fazla	62	18,1
	5-7 yıl	36	10,5		Toplam	342	100,0
	8 yıl ve üzeri	160	46,8				
	Toplam	342	100,0				
İşletmede Web Sitesi Kullanımı	Evet	76	22,2	***İşletmede Bilgisayar Kullanımı***	Evet	290	84,8
	Hayır	266	77,8		Hayır	52	15,2
	Toplam	342	100,0		Toplam	342	100,0

Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin iş kurmadan önceki durumu %39,8 bir işte çalışıyordum (kamu-özel), %31,6 eğitim/öğretime devam ediyordum, %21,1 ev işleriyle meşguldüm, %4,7 aynı işi evde yapıyordum, %1,2 emekliydim seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca kadın girişimcilerin kendi işinde çalıştıkları sürelerin %46,8'inin 8 yıl ve üzeri, %26,3'ünün 0-2 yıl, %16,4'ünün 2-4 yıl ve %10,5'inin 5-7 yıl süresince çalıştığı görülmektedir ve bulgular Şekil 4.3'te grafiksel olarak gösterilmektedir.

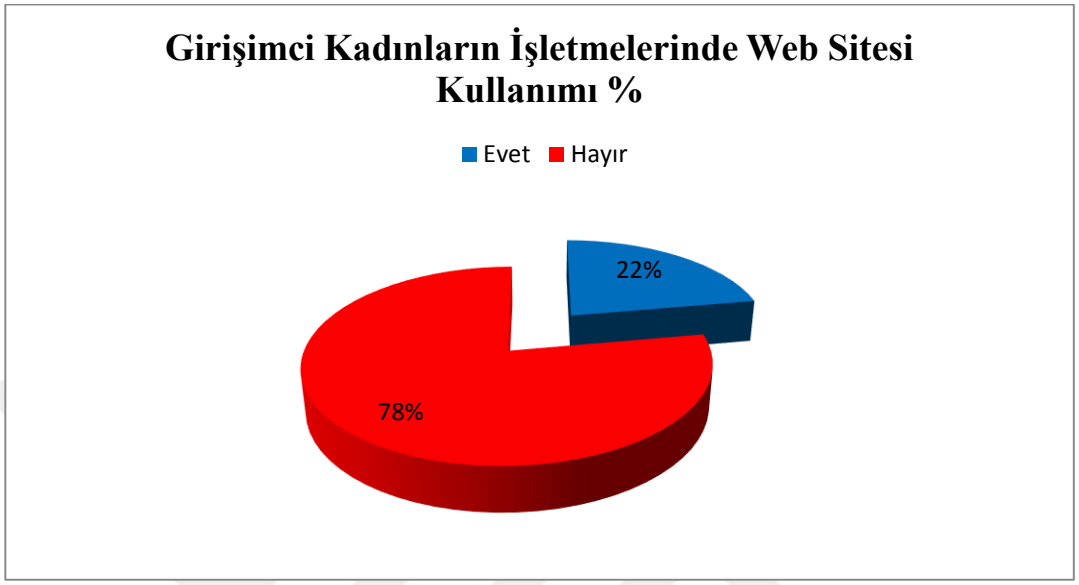

Şekil 4.3: Kadın Girişimcilerin İş Kurmadan Önceki Durumları (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.13'e göre kadın girişimcilerin kendi işinde çalıştıkları sürelerin %46,8'inin 8 yıl ve üzeri, %26,3'ünün 0-2 yıl, %16,4'ünün 2-4 yıl ve %10,5'inin 5-7 yıl olduğu görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.4'de de görsel olarak sunulmaktadır.

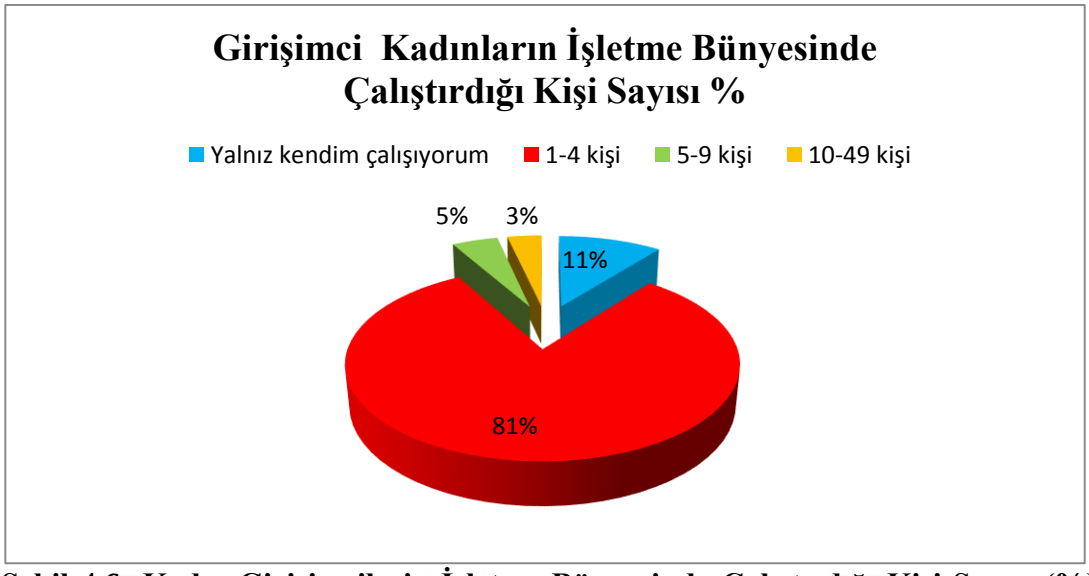

Şekil 4.4: Kadın Girişimcilerin Kendi İşinde Çalıştıkları Süreler (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin %77,8'inin işletmesinde web sitesinin kullanılmadığını, %22,2'sinin ise web sitesinin kullanıldığını belirttiği görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.5'te görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 4.5: Kadın GirişimcilerinİşletmelerindeWeb Sitesi Kullanımı (%) Pasta Grafiği

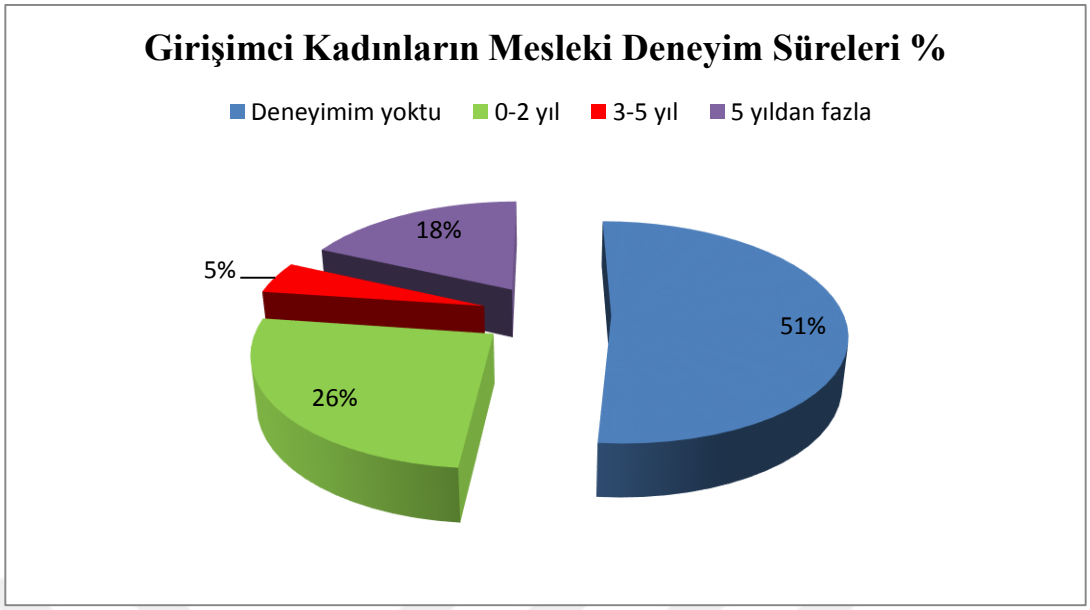
Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin işletme bünyesinde çalıştırdığı kişi sayısı incelendiğinde, %81,3'ünün 1-4 kişi, %10,5'inin yalnız başına, %4,7'sinin 5-9 kişi, %3,5'inin 10-49 kişi olduğu görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.6'da görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 4.6: Kadın Girişimcilerin İşletme Bünyesinde Çalıştırdığı Kişi Sayısı (%) Pasta Grafiği

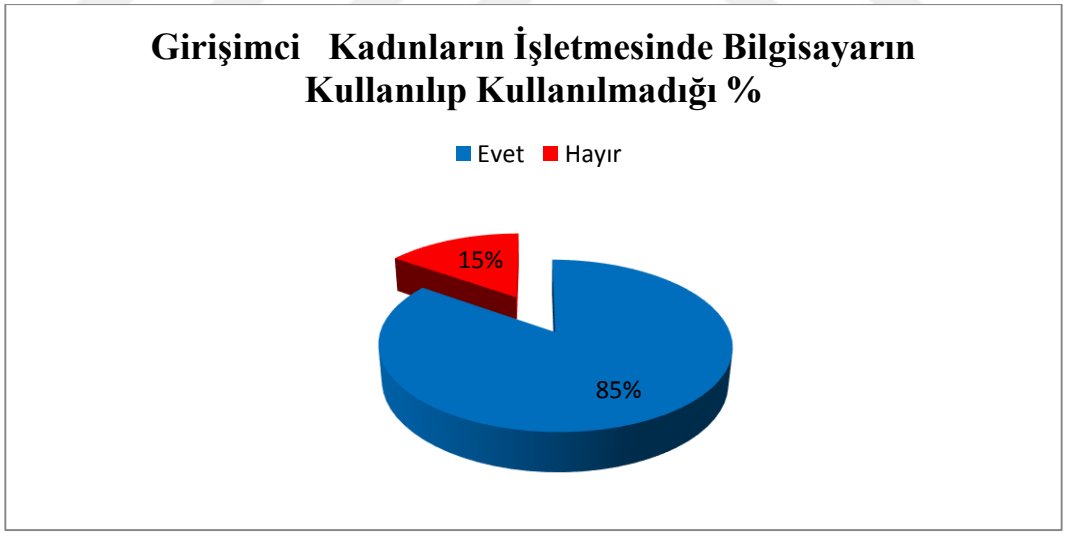
Ayrıca, Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin işletmesinde bilgisayar kullanımı incelendiğinde %84,8'inin evet, %15,2'sinin hayır yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin işlerini kurmadan önceki mesleki deneyim sürelerine baktığımızda deneyimi olmadığını belirtenlerin oranının %51,5 ile oldukça yüksek olması göze çarpmaktadır. %25,7'sinin 0-2 yıl, %18,1'inin 5 yıldan fazla, %4,7'sinin ise 3-5 yıl yanıtını verdiği görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.7'de görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 4.7: Kadın Girişimcilerin Mesleki Deneyim Süreleri (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.13'e göre, kadın girişimcilerin işletmesinde bilgisayar kullanımı incelendiğinde %84,8'inin evet, %15,2'sinin hayır yanıtını verdiği görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.8'de görsel olarak sunulmaktadır.

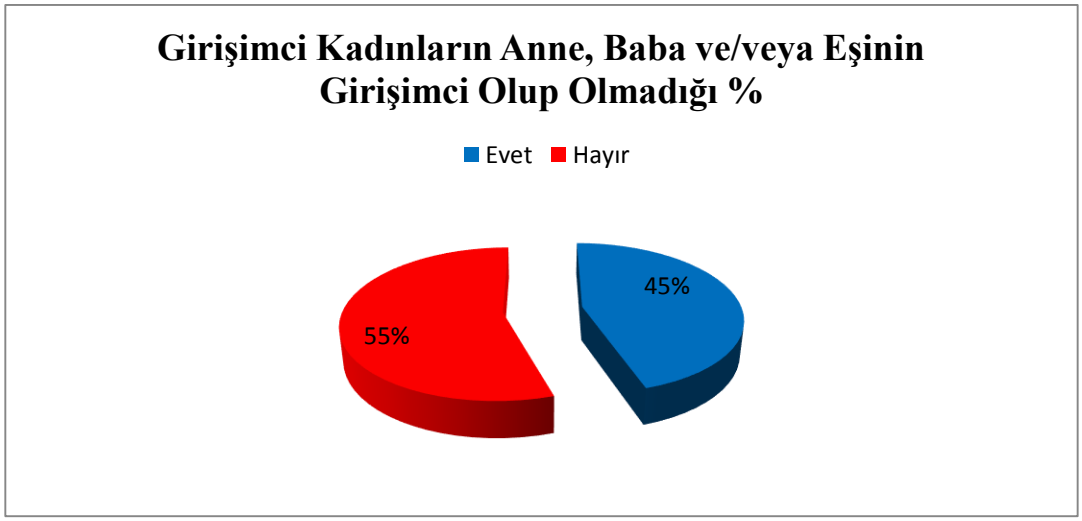

Şekil 4.8: Kadın Girişimcilerin İşletmesinde Bilgisayar Kullanımı (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.14: Kadın Girişimcilerin Girişimcilik Konusundaki Demografik Özellikleri

		Frekans	Yüzde
Anne,Baba ve/veya Eşin Girişimciliği	Evet	154	45.0
	Hayır	188	55.0
	Toplam	342	100.0
Mesleki Bilgi ve Becerilerin Kazanıldığı Yollar (Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir)	Aileden	54	12.7
	İş hayatından	232	54.5
	Örgün ve yaygın eğitim yoluyla	100	23.5
	Meslek edindirme programlarıyla	34	8.0
	Diğer	6	1.4
	Toplam	426	100.0
Kendi İşini Kurup Çalışmak İçin Eşini ve/veya Ailesini İkna Etme Durumu	Evet	50	14.6
	Hayır	292	85.4
	Toplam	342	100.0
İşletmeyi Kurarken Manevi Destek Görülen Kişiler (Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir)	Hiç Kimseden Destek Görmedim	44	8.4
	Eşimden	190	36.4
	Annem ve babamdan	194	37.2
	Çocuklarımdan	36	6.9
	Yakın çevre ve arkadaşlarımdan	56	10.7
	Sivil Toplum Kuruluşlarından veya kadın örgütlerinden	2	.4
	Toplam	522	100.0

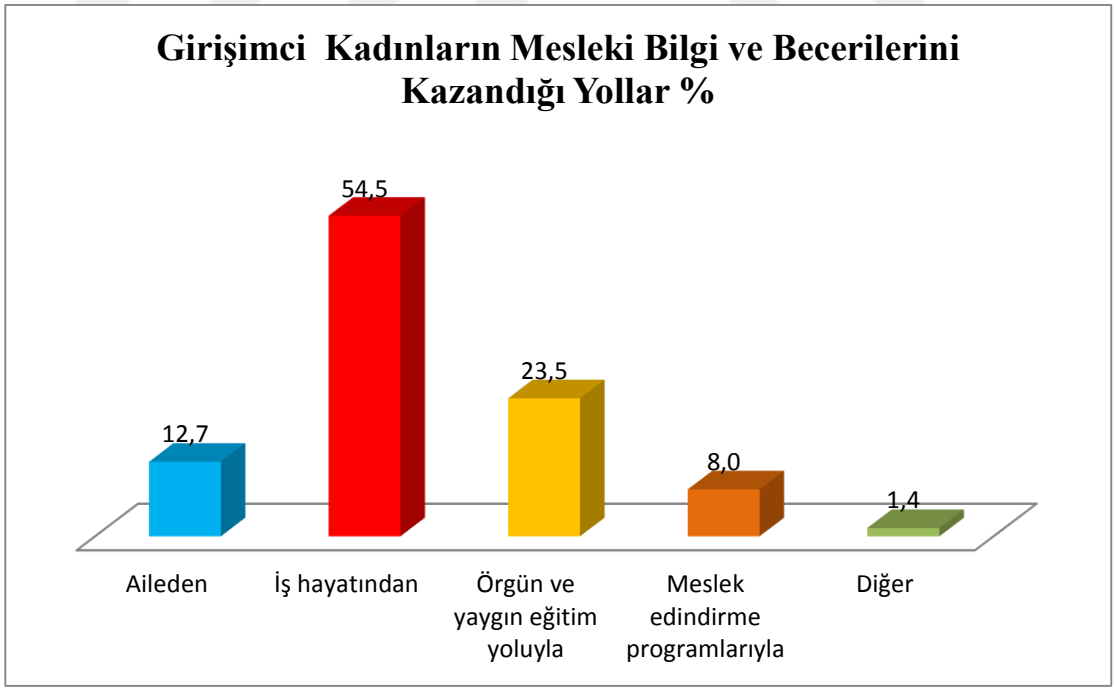
Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin anne/baba ve/veya eşinin girişimciliğine dair yöneltilen soruya verilen yanıtların %55'inin hayır, %45'inin evet seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların mesleki bilgi ve becerilerini %54,5'inin iş hayatından, %23,5'inin örgün/yaygın eğitimden, %12,7'sinin aileden, %8'inin meslek edindirme programlarından, %1,4'ünün ise diğer yollardan kazandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kadın girişimcilerin kendi işini kurup çalışmak için eşini ve/veya ailesini ikna etme durumuna %85,4 hayır, %14,6 evet yanıtını verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin anne/baba ve/veya eşinin girişimciliğine dair yöneltilen soruya verilen yanıtların %55'inin hayır, %45'inin evet seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.9'da görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 4.9: Kadın Girişimcilerin Anne, Baba ve/veya Eşinin Girişimciliği (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin mesleki bilgi ve becerilerini %54,5'inin iş hayatından, %23,5'inin örgün/yaygın eğitimden, %12,7'sinin aileden, %8'inin meslek edindirme programlarından, %1,4'ünün ise diğer yollardan kazandığı görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.10'da görsel olarak sunulmaktadır.

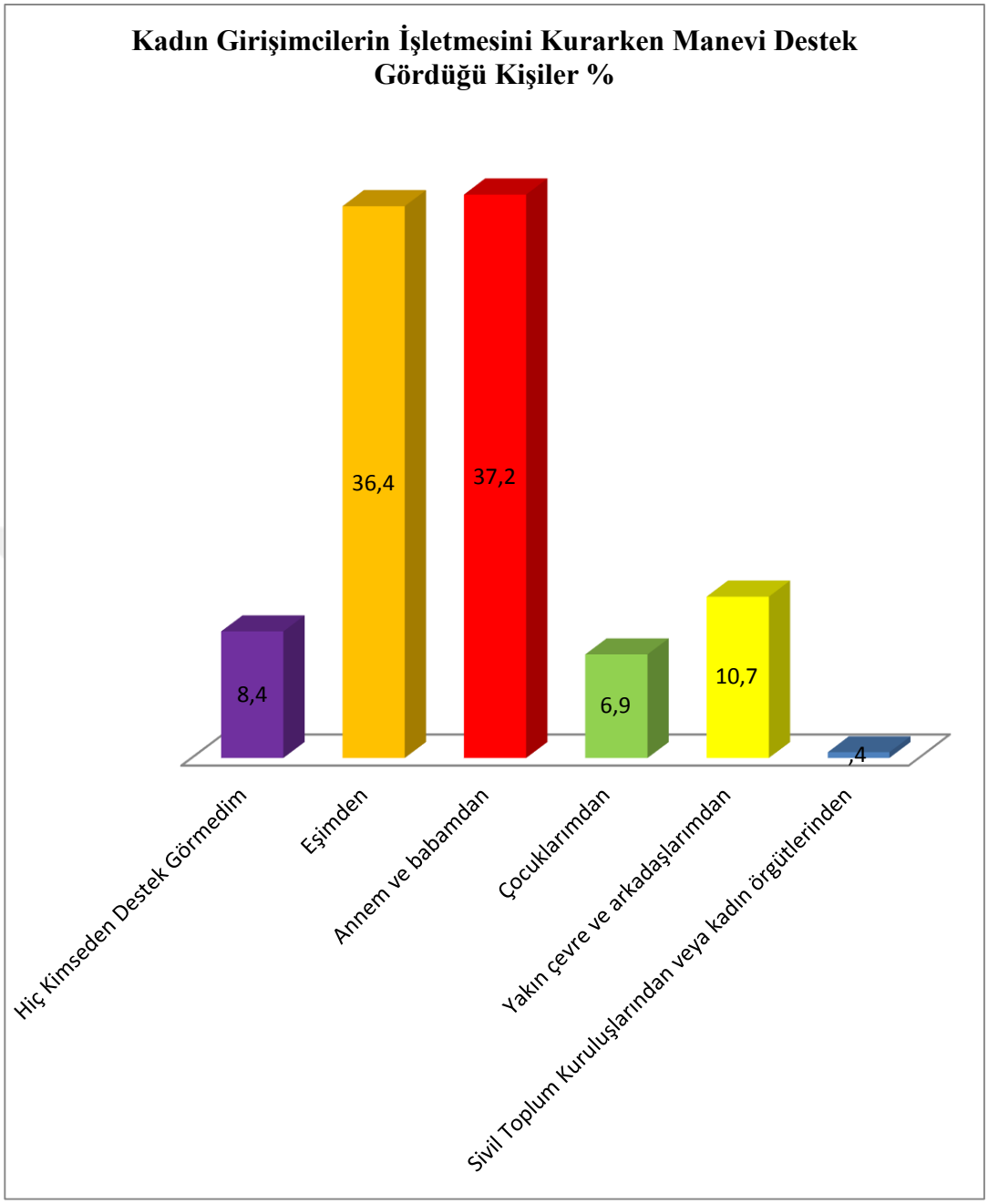

Şekil 4.10: Kadın Girişimcilerin Mesleki Bilgi ve Becerilerini Kazandığı Yollar (%) Bar Grafiği

Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin kendi işini kurup çalışmak için eşini ve/veya ailesini ikna etme durumuna %85,4 hayır, %14,6 evet yanıtını verdiği görülmektedir ve bu bulgular Şekil 4.11'de görsel olarak sunulmaktadır.

Şekil 4.11: Kadın Girişimcilerin Kendi İşini Kurup Çalışmak İçin Eşini Ve/Veya Ailesini İkna Etme Durumu (%) Pasta Grafiği

Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin işletmesini kurarken manevi destek gördüğü kişiler konusunda %37,2 anne ve babasından, %36,4 eşinden, %10,7 yakın çevre ve arkadaşlarından, %6,9 çocuklarından, %0,4 sivil toplum kuruluşları veya kadın örgütlerinden destek gördüğü; %8,4'ünün ise hiç kimseden destek görmediği bulgularına ulaşılmıştır ve bu bulgular Şekil 4.12'de görsel olarak sunulmaktadır.

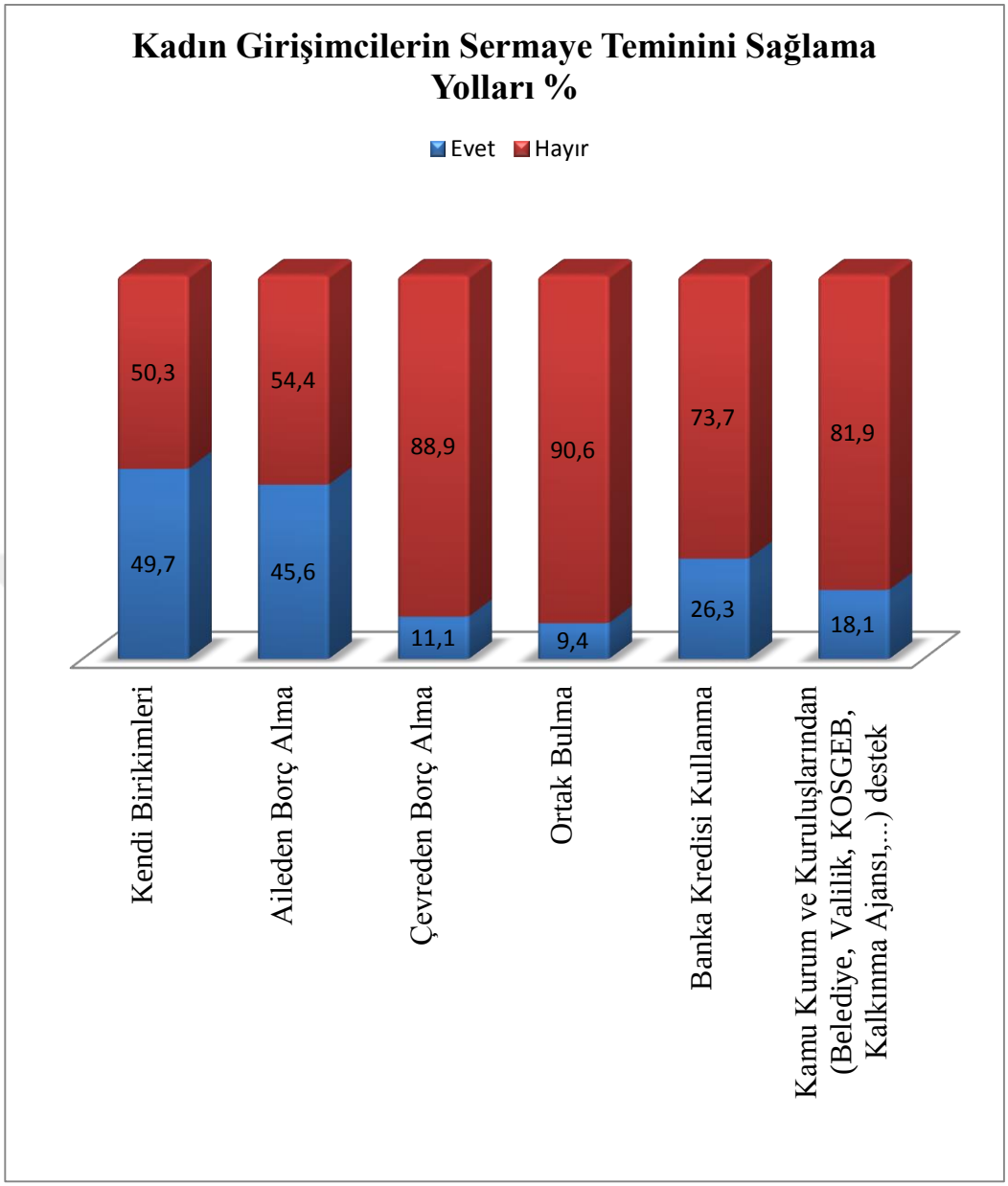

Şekil 4.12: Kadın Girişimcilerin İşletmesini Kurarken Manevi Destek Gördüğü Kişiler (%) Bar Grafiği

Tablo 4.14'e göre, kadın girişimcilerin işletmesini kurarken sermaye teminini sağlama yolları incelenmiş olup, % 49,7'si kendi birikimleri olduğunu, %45,6'sı ailesinden borç aldığını, %1,1'i çevreden borç aldığını, %9,4 ortak bulduğunu, %26,3 banka kredisi kullandığını, yalnızca %18,1'i kamu kurum ve kuruluşlarından destek aldığını belirtmiştir ve bu bulgular Şekil 4.13'te görsel olarak sunulmaktadır.

Tablo 4.15: Kadın Girişimcilerin Sermaye Teminini Sağlama Yolları Frekans Tablosu

		Frekans	Yüzde
Kendi Birikimleri	Evet	170	49.7
	Hayır	172	50.3
Aileden Borç Alma	Evet	156	45.6
	Hayır	186	54.4
Çevreden Borç Alma	Evet	38	11.1
	Hayır	304	88.9
Ortak Bulma	Evet	32	9.4
	Hayır	310	90.6
Banka Kredisi Kullanma	Evet	90	26.3
	Hayır	252	73.7
Kamu Kurum ve Kuruluşlarından (Belediye, Valilik, KOSGEB, Kalkınma Ajansı,...) destek	Evet	62	18.1
	Hayır	280	81.9

Şekil 4.13: Kadın Girişimcilerin Sermaye Teminini Sağlama Yollarının (%) Bar Grafiği

4.3.2. Katılımcıların Girişimciliğine Dair Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölümde katılımcıların girişimcilik faaliyetlerine ilişkin tanımlayıcı istatistiksel bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya konu olan kadın girişimcilerin algılarını belirleme noktasında, değişkenlerin ortalamaları, en düşük ve en yüksek değerleri, standart sapmaları belirtilmiştir. Veri setinin ortalamasının ve verilerin ortalamadan ne ölçüde saptığının (standart sapma) açıklanması yoluyla ortaya koyulan tanımlayıcı bulgular ile ankette değişkenleri ölçen her önerme için

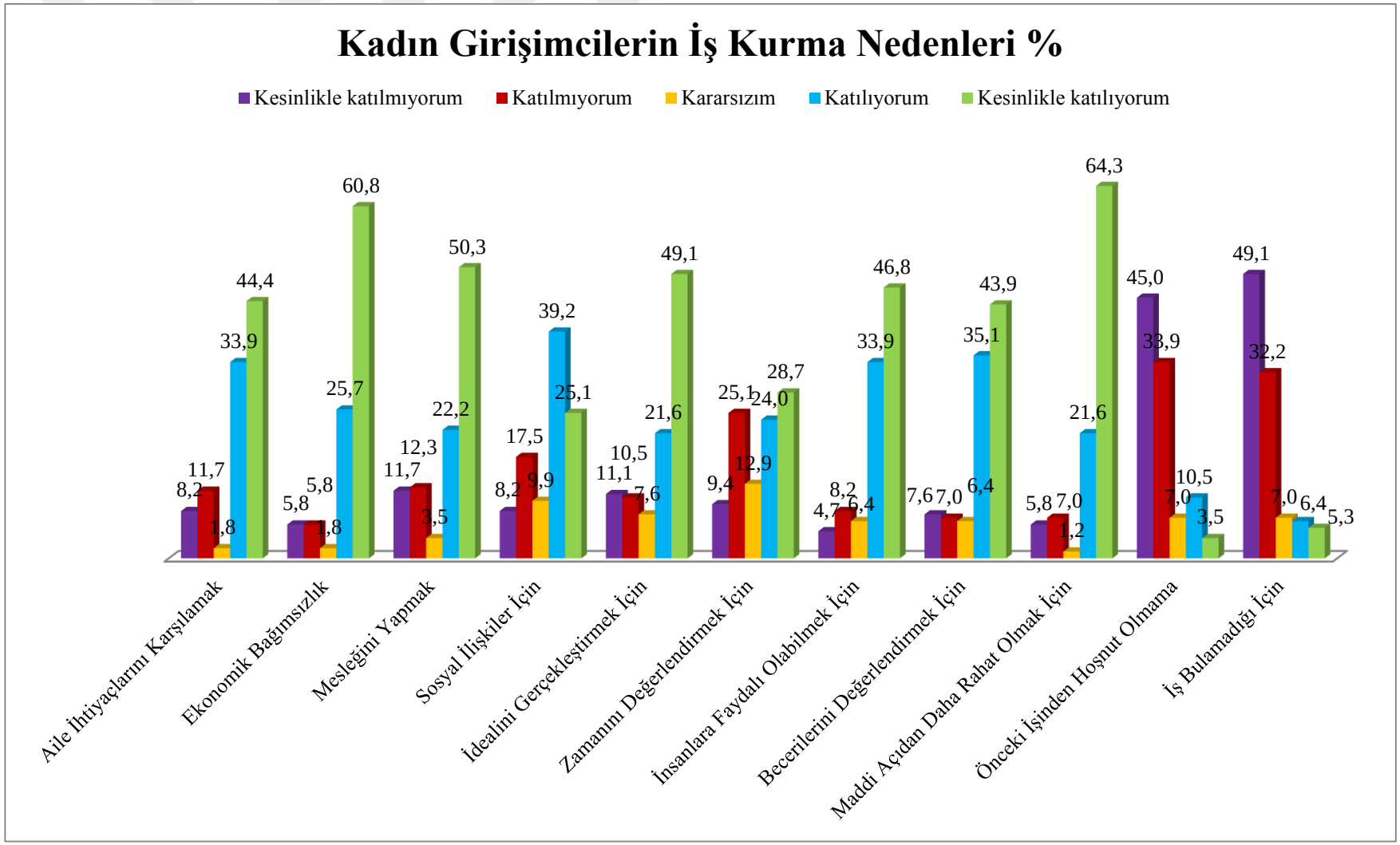
katılımcıların "l=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum" seçeneklerinden hangisine daha yakın olduğu görülecektir. Bu bağlamda aşağıda yer alan analiz sonuçlarında ortalama değer 5'e yaklaştıkça katılımcıların belirtilen ifadeye katıldıkları, l'e yaklaştığında ise belirtilen ifadeye katılmadıkları anlaşılacaktır.

Tablo 4.16'da kadın girişimcilerin iş kurma nedenlerine yönelik tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Kadın girişimcilere aile ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik bağımsızlık, mesleğini yapmak, sosyal ilişkiler için, idealini gerçekleştirmek için, zamanını değerlendirmek için, insanlara faydalı olmak için, becerilerini değerlendirmek için, ekonomik açıdan daha rahat olmak için, önceki işinden hoşnut olmadıkları için, iş bulamadığı için maddelerinin yer aldığı iş kurma nedenleri sorulmuştur. Bu maddelere verilen cevaplar incelendiğinde, ekonomik açıdan daha rahat olmak görüşünün 4,31 ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. İş bulamadığım için görüşünün ise 1,86 ile en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.16: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

İFADELER		**Ort.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
			%	**%**	**%**	**%**	**%**
İten Faktörler	Aile ihtiyaçlarını karşılamak	3,94	8,2	11,7	1,8	33,9	44,4
	Ekonomik bağımsızlık	4,29	5,8	5,8	1,8	25,7	60,8
	Ekonomik açıdan daha rahat olmak için	4,31	5,8	7	1,2	21,6	64,3
	Önceki işimden hoşnut olmadığım için	1,93	45	33,9	7	10,5	3,5
	İş bulamadığım için	1,86	49,1	32,2	7	6,4	5,3
	İten Faktörler Düzeyi	**3,27**					
Çeken Faktörler	Mesleğimi yapmak	3,87	11,7	12,3	3,5	22,2	50,3
	Sosyal ilişkiler için	3,55	8,2	17,5	9,9	39,2	25,1
	İdealimi gerçekleştirmek için	3,87	11,1	10,5	7,6	21,6	49,1
	Zamanımı değerlendirmek için	3,37	9,4	25,1	12,9	24	28,7
	İnsanlara faydalı olmak için	4,09	4,7	8,2	6,4	33,9	46,8
	Becerilerimi değerlendirmek için	4	7,6	7	6,4	35,1	3,9
	Çeken Faktörler Düzeyi	**3,79**					

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Fikrim yok, 4= Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum

Şekil 4.14: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenleri (%) Bar Grafiği

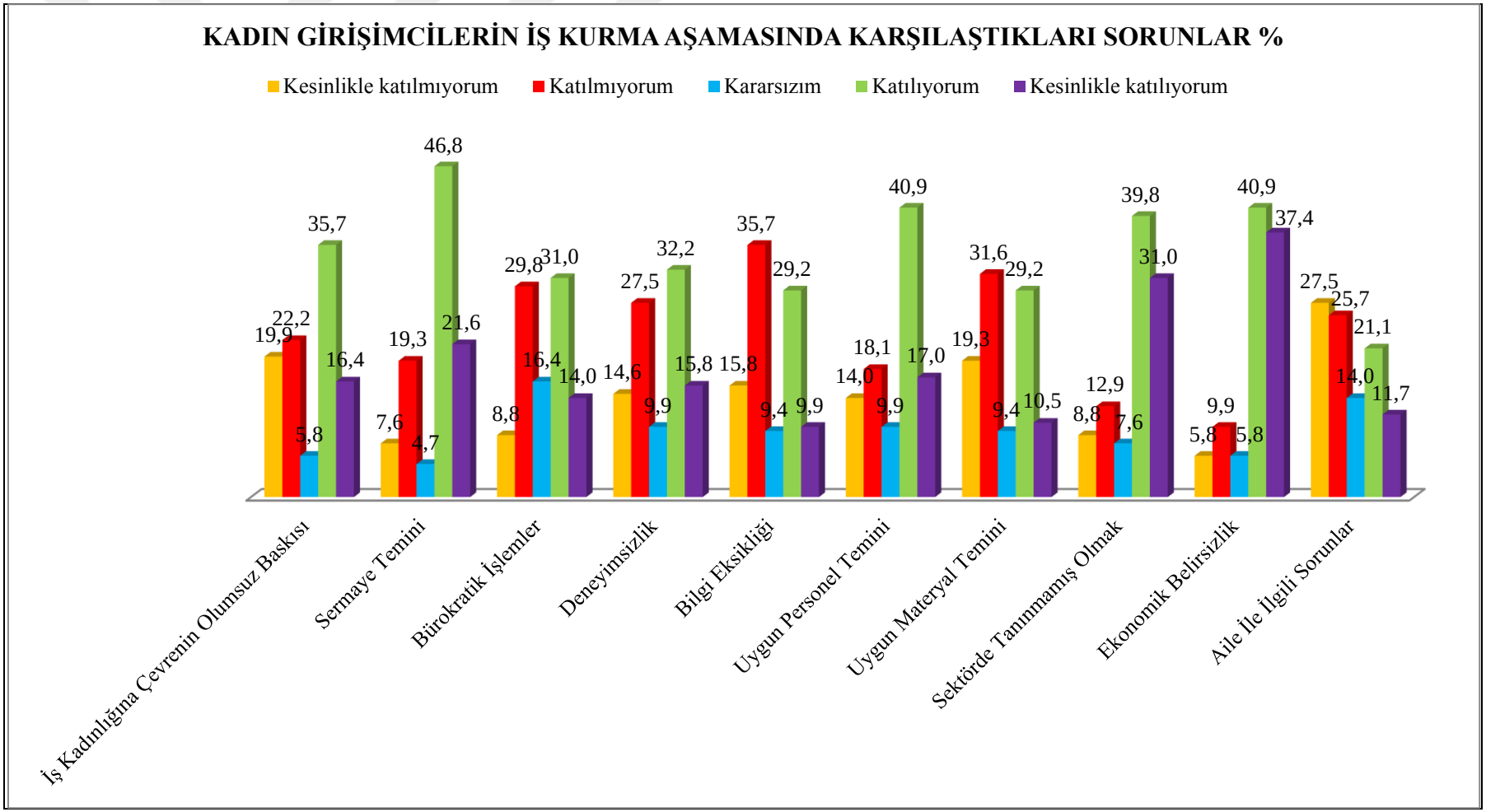
Şekil 4.14'e göre, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerine verilen yanıtların toplamı göz önüne alınarak kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri incelendiğinde, %86,5 ekonomik bağımsızlık, %86 ekonomik açıdan daha rahat olmak, %80,7 insanlara faydalı olabilmek, %78,9 becerilerini değerlendirmek, %78,4 aile ihtiyaçlarını karşılamak, %72,5 mesleğini yapmak, %70,8 idealini gerçekleştirmek, %64,3 sosyal ilişkiler için, %52,6 zamanını değerlendirmek, %14 önceki işinden hoşnut olmadığı için seçeneklerinde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 4.17: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Kurulum AşamasındaKarşılaştıkları Sorunlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler

İFADELER		Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
Mikro Sorunlar	İş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı	3,06	19,9	22,2	5,8	35,7	16,4
	Deneyimsizlik	3,07	14,6	27,5	9,9	32,2	15,8
	Bilgi eksikliği	2,81	15,8	35,7	9,4	29,2	9,9
	Sektörde tanınmamış olmak	3,71	8,8	12,9	7,6	39,8	31
	Aile ile ilgili sorunlar	2,63	27,5	25,7	14	21,1	11,7
	Mikro Sorunlar Düzeyi	**3,06**					
Makro Sorunlar	Sermaye temini	3,55	7,6	19,3	4,7	46,8	21,6
	Bürokratik işlemler	3,11	8,8	29,8	16,4	31	14
	Uygun personel temini	3,28	14	18,1	9,9	40,9	17
	Uygun materyal temini	2,8	19,3	31,6	9,4	29,2	10,5
	Ekonomik belirsizlik	3,94	5,8	9,9	5,8	40,9	37,4
	Makro Sorunlar Düzeyi	**3,34**					

(1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Fikrim yok, 4= Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum)

Tablo 4.17'de kadın girişimcilerin iş kurma aşamasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Kadın girişimcilere iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, sermaye temini, bürokratik işlemler, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, uygun personel temini, uygun materyal temini, sektörde tanınmamış olmak, ekonomik belirsizlik, aile ile ilgili sorunların yer aldığı maddeler sorulmuştur. Bu maddelere verilen cevaplar incelendiğinde, ekonomik belirsizlik sorununun 3,94 ile en yüksek ortalamaya, aile ile ilgili sorunların ise 2,63 ile en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

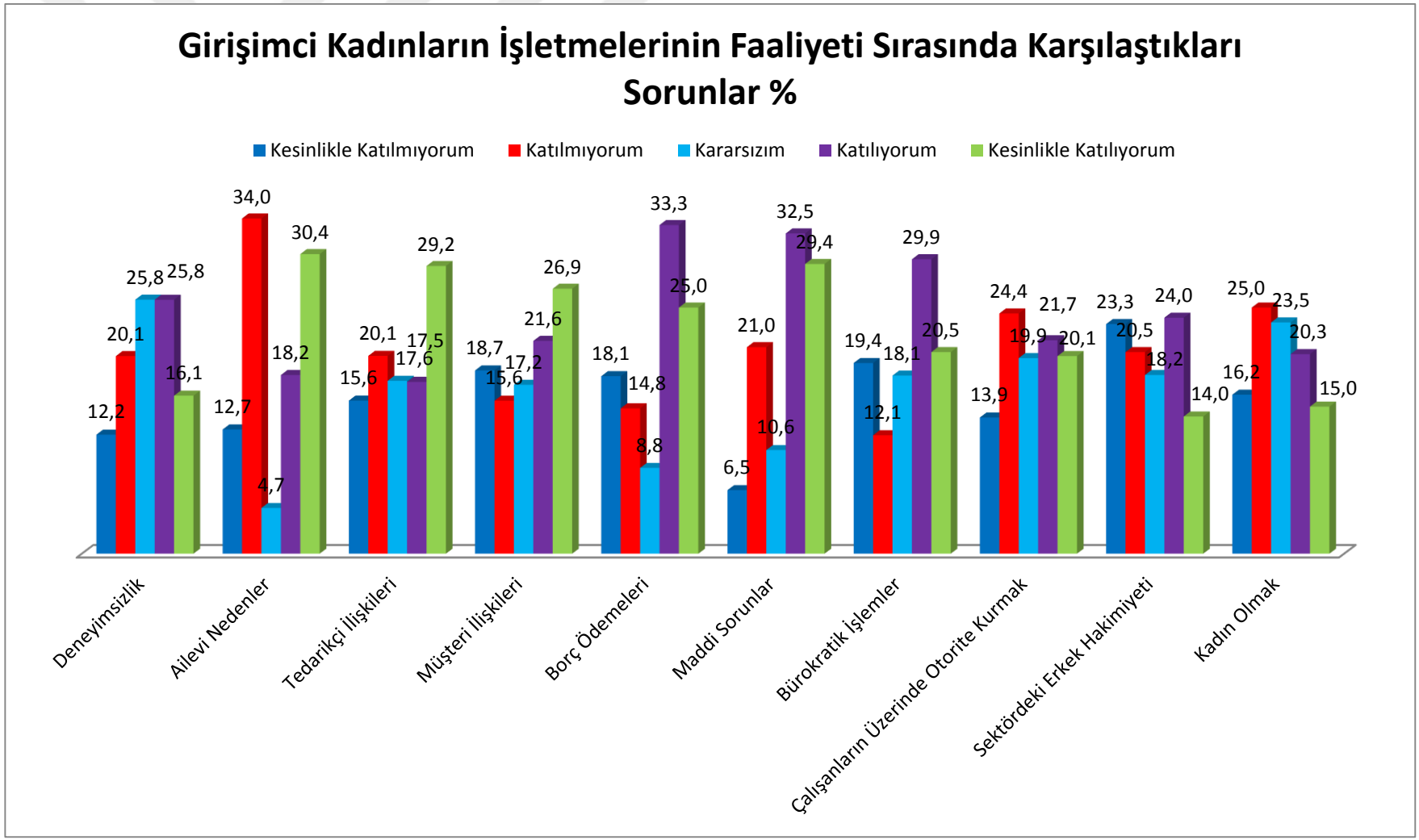

Şekil 4.15: Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar (%) Bar Grafiği

Tablo 4.15'e göre, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerine verilen yanıtların toplamı göz önüne alınarak kadın girişimcilerin iş kurma aşamasında karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, %78,4 ekonomik belirsizlik, %70,8 sektörde tanınmamış olmak, %68,4 sermaye temini, %57,9 uygun personel temini, %52 iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, %48 deneyimsizlik, %45 bürokratik işlemler, %39,8 uygun materyal temini, %39,2 bilgi eksikliği, %32,7 aile ile ilgili sorunlar seçeneklerinde yoğunlaşma görülmektedir.

Tablo 4.18: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler

İFADELER		**Ort.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
			%	**%**	**%**	**%**	**%**
Kadınlara Özgü Sorunlar	İşletmemin faaliyeti sırasında ailevi nedenlerden dolayı sorun yaşıyorum	3,20	12,7	34	4,7	18,2	30,4
	İşletmemin faaliyeti sırasında çalışanların üzerinde otorite kurmakta sorun yaşıyorum	3,10	13,9	24,4	19,9	21,7	20,1
	İşletmemin faaliyeti sırasında sektördeki erkek hakimiyetinden dolayı sorun yaşıyorum	2,85	23,3	20,5	18,2	24	14
	İşletmemin faaliyeti sırasında yasadığım sorunların kadın olmamdan kaynaklandığını düşünüyorum	2,93	16,2	25	23,5	20,3	15
	Kadınlara Özgü Sorunlar Düzeyi	**3,02**					
Ekonomik Sorunlar	İşletmemin faaliyeti sırasında borç ödemeleri nedeniyle sorun yaşıyorum	3,32	18,1	14,8	8,8	33,3	25
	İşletmemin faaliyeti sırasında maddi olarak sorun yaşıyorum	3,57	6,5	21	10,6	32,5	29,4
	Ekonomik Sorunlar Düzeyi	**3,45**					
Bireysel Sorunlar	İşletmemin faaliyeti sırasında deneyimsizliğimden dolayı sorun yaşıyorum	3,14	12,2	20,1	25,8	25,8	16,1
	İşletmemin faaliyeti sırasında tedarikçi ilişkilerimde sorun yaşıyorum	3,25	15,6	20,1	17,6	17,5	29,2
	İşletmemin faaliyeti sırasında müşteri ilişkilerinde sorun yaşıyorum	3,22	18,7	15,6	17,2	21,6	26,9
	İşletmemin faaliyeti sırasında bürokratik işlemlerden ötürü sorun yaşıyorum	3,20	19,4	12,1	18,1	29,9	20,5
	Bireysel Sorunlar Düzeyi	**3,20**					

Tablo 4.18'de kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Kadın girişimcilere deneyimsizlik, ailevi nedenler, tedarikçi ilişkileri, müşteri ilişkileri, borç ödemeleri, ekonomik sorunlar, bürokratik işlemler, çalışanların üzerinde otorite kurmakta zorluk çekme, sektördeki erkek hakimiyeti, kadın olmak ve diğer ile ilgili sorunların yer aldığı maddeler sorulmuştur. Maddelere verilen yanıtların aritmetik ortalamaları incelendiğinde; kadınlara özgü sorunların 3,02, ekonomik sorunların 3,45, bireysel sorunların 3,20 değerine sahip olduğunu ve 3-kararsızım seçeneğine daha yakın olduğunu görmekteyiz. Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında en fazla ekonomik konularda sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu konuya kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında bir takım problemler yaşadıkları fakat tek bir problemde aşırı bir yığılma olmadığı yönünde yorumlar getirilebilir. Kadın girişimciler, maddi konuları 3,57 ile en yüksek, sektördeki erkek hakimiyetini ise 2,85 ile en düşük sorun olarak görmektedir.

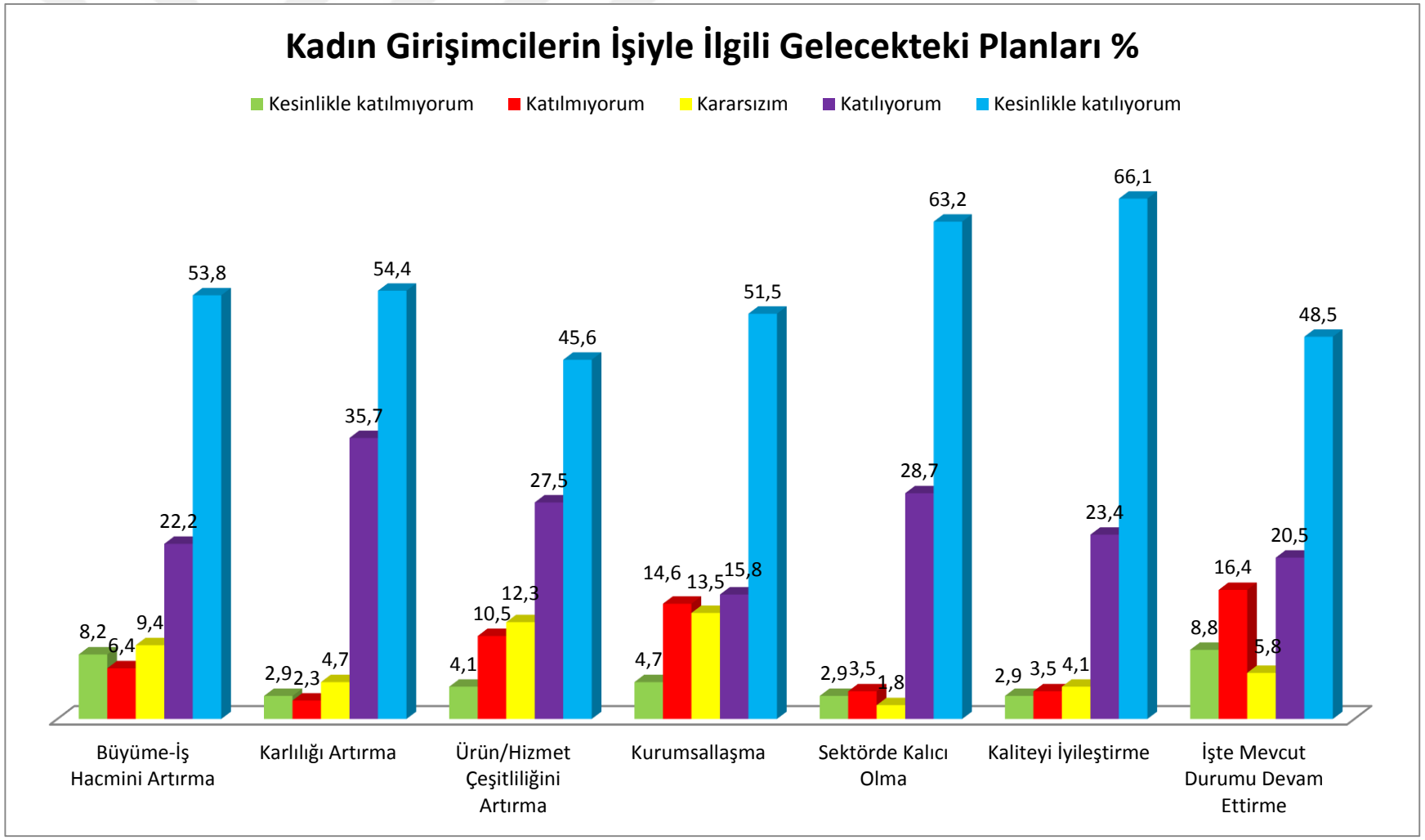

Şekil 4.16: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar (%) Bar Grafiği

Şekil 4.16'ya göre, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerine verilen yanıtların toplamı göz önüne alınarak kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, %61,9 maddi sorunlar, %58,3 borç ödemeleri, %50,4 bürokratik işlemler, %48,6 ailevi nedenler ve %48,5 müşteri ile ilişkiler seçeneklerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19: Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarına Dair Tanımlayıcı İstatistikler

İFADELER		Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
Ekonomik Planlar	Büyüme-İş Hacmini Artırma	4,07	8,2	6,4	9,4	22,2	53,8
	Karlılığı Artırma	4,36	2,9	2,3	4,7	35,7	54,4
	Ürün/Hizmet Çeşitliliğini Artırma	4	4,1	10,5	12,3	27,5	45,6
	Ekonomik Planlar Düzeyi	**4,14**					
Ekonomik Olmayan Planlar	Kurumsallaşma	3,94	4,7	14,6	13,5	15,8	51,5
	Sektörde Kalıcı Olma	4,45	2,9	3,5	1,8	28,7	63,2
	Kaliteyi İyileştirme	4,46	2,9	3,5	4,1	23,4	66,1
	İşte Mevcut Durumu Devam Ettirme	3,83	8,8	16,4	5,8	20,5	48,5
	Ekonomik Olmayan Planlar Düzeyi	**4,17**					

Tablo 4.19'da kadın girişimcilerin gelecekteki planlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Kadın girişimcilere büyüme-iş hacmini artırma, karlılığı artırma, ürün-hizmet çeşitliliğini artırma, kurumsallaşma, sektörde kalıcı olma, kaliteyi iyileştirme, işte mevcut durumu devam ettirme planlarının yer aldığı maddeler yöneltilmiştir. Kadın girişimcilerin geleceğe dönük vizyonlarının olduğu aritmetik ortalamaların ortalamasının 4,17 yüksek bir değere sahip olmasından anlaşılabilmektedir. Bu maddelere verilen cevaplar incelendiğinde, en yüksek değerin 4,46 ile kaliteyi iyileştirme olduğu, 3,83 ile işte mevcut durumunu devam ettirmenin ise en düşük değere sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 4.17: Kadın Girişimcilerin İşleriyle İlgili Geleceğe Dönük Planlarının (%) Bar Grafiği

Şekil 4.17'ye göre, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerine verilen yanıtların toplamı göz önüne alınarak kadın girişimcilerin işleriyle ilgili geleceğe dönük planları incelendiğinde, %89,5 kaliteyi iyileştirme, %91,9 sektörde kalıcı olma, %90,1 karlılığı artırma, %76 büyüme iş hacmini artırma seçeneklerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir.

4.3.3. Hipotezlerin Anova ve t- Testi İle Analiz Edilmesi

Bu başlık altında, değişkenler arasındaki ilişkinin ve her bir değişkenin kategorilerinin kesişiminin incelenmesine olanak sağlayan Anova ve t-testi aracılığıyla hipotezlerin test edilmesine ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 4.20: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması

İş Kurma Nedenleri	Girişimci Olma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t-testi p değeri
Çeken Faktörler	Evet	154	3,1636	,74147	0,007
	Hayır	188	3,3617	,60464	
İten Faktörler	Evet	154	3,6234	1,04559	0,004
	Hayır	188	3,9379	,98322	

Tablo 4.20'de ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenleri t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinin ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre daha fazla çeken (H_{1a}) ve iten (H_{1b}) faktörlere göre iş kurmaktadır. Sonuç olarak "*Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır"* H_1 hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 4.21: Yaşa Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması

İş Kurma Nedenleri	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Çeken Faktörler	18-24	16	3,0750	,72250	0,000
	25-34	82	3,4927	,69010	
	35-44	174	3,2966	,56147	
	45-54	58	3,1310	,75352	
	55-64	12	2,3667	,78547	
İten Faktörler	18-24	16	4,1042	,27131	0,000
	25-34	82	3,8821	,98983	
	35-44	174	3,9310	,93135	
	45-54	58	3,3333	1,24095	
	55-64	12	3,0833	1,14040	

Tablo 4.21'de, yaşa göre iş kurma nedenleri ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda yaşa göre iş kurma nedenlerinin hem iten hem de çeken nedenler açısından ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Yaş küçüldükçe iten faktörlere (H_{2b}) katılım düzeyi artmaktadır. Ayrıca 55-64 yaş grubunda yer alanların, diğer yaş gruplarına göre iş kurma nedenlerinden çeken faktörlere (H_{2a}) katılım düzeyi oldukça düşüktür. Sonuç olarak "*Yaşa göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır"* H_2 hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 4.22: Eğitim Seviyesine Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması

İş Kurma Nedenleri	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Çeken Faktörler	İlkokul	46	3,3826	,73735	0,239
	Ortaokul	34	3,3647	,52679	
	Lise	62	3,3419	,63182	
	Üniversite	200	3,2100	,69420	
İten Faktörler	İlkokul	46	3,0435	1,15920	0,000
	Ortaokul	34	3,9804	1,15161	
	Lise	62	3,9677	,79779	
	Üniversite	200	3,8850	,95829	

Tablo 4.22'de eğitim durumuna göre iş kurma nedenleri ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda eğitim durumuna göre iş kurma nedenlerinden iten faktörlerin ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile ilkokul mezunu olanların diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre iş kurma nedenlerinden iten faktörlere (H_{3b}) katılım düzeyi daha düşüktür. Buna karşın eğitim durumuna göre çeken faktörler (H_{3a}) değişmemektedir. Sonuç olarak "*Eğitim durumuna göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır"* H_3 hipotezi kısmi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4.23: Medeni Duruma Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması

İş Kurma Nedenleri	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Çeken Faktörler	Bekar	22	3,6364	,68072	0,010
	Evli	276	3,2246	,69217	
	Boşanmış	44	3,3909	,48600	
İten Faktörler	Bekar	22	4,1818	,43918	0,000
	Evli	276	3,6787	1,07565	
	Boşanmış	44	4,3409	,57168	

Tablo 4.23'te medeni durumuna göre iş kurma nedenleri ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda medeni duruma göre iş kurma nedenlerinin hem çeken (H_{4a}) hem de iten (H_{4b}) nedenlere göre ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Bekar olanların çeken faktörleri daha yüksek iken boşanmış olanların iten faktörleri daha yüksektir. Evli olanların ise hem iten hem de çeken faktörlere katılım düzeyi daha düşüktür. Sonuç olarak "*Medeni duruma göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır"* H_4 hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 4.24: Tecrübeye Göre İş Kurma Nedenlerinin Karşılaştırılması

İş Kurma Nedenleri	Deneyim	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Çeken Faktörler	Deneyimim yoktu	176	3,3432	,70521	0,138
	0-2 yıl	88	3,2273	,72345	
	3-5 yıl	16	3,0000	,46188	
	5 yıldan fazla	62	3,2065	,53588	
İten Faktörler	Deneyimim yoktu	176	3,6477	1,08450	0,011
	0-2 yıl	88	3,8220	1,00408	
	3-5 yıl	16	3,9792	,70678	
	5 yıldan fazla	62	4,1344	,84760	

Tablo 4.24'te kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenleri ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden H_{5b} iten faktörlerin ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Ancak kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden çeken faktörler H_{5a} değişmemektedir ve H_{5a} hipotezi reddedilmektedir. Kendi işini kurmadan önceki deneyim arttıkça iş kurma nedenlerinden iten faktörlere katılım düzeyi artmaktadır. Sonuç olarak "*Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır"* H_5 hipotezi kısmi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4.25: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Girişimci Olma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t-testi p değeri
Mikro Sorunlar	Evet	154	2,8883	,84914	0,003
	Hayır	188	3,2021	1,04221	
Makro Sorunlar	Evet	154	3,2597	,80460	0,127
	Hayır	188	3,4064	,93897	

Tablo 4.25'te ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda ailede

girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlardan H_{6a} mikro olanların ($p<0,05$) farklılaştığı ve hipotezin kabul edildiği görülmektedir. Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlardan H_{6b} makro sorunların değişmediği görülmektedir ve H_{6b} hipotezi reddedilmektedir. Başka bir ifade ile ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre işletmenin kurulum aşamasında daha fazla mikro sorunlar ile karşılaşmıştır. Sonuç olarak "*Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_6 hipotezi kısmi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4.26: Yaşa Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Mikro Sorunlar	18-24	16	3,5500	,82462	0,082
	25-34	82	2,9122	1,04425	
	35-44	174	3,0207	,95544	
	45-54	58	3,2138	,97539	
	55-64	12	3,2667	,54828	
Makro Sorunlar	18-24	16	3,7500	,91652	0,413
	25-34	82	3,3561	,93388	
	35-44	174	3,2943	,86276	
	45-54	58	3,3379	,86589	
	55-64	12	3,3667	,84781	

Tablo 4.26'da yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro H_{7a} ve makro H_{7b} sorunların ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak "*Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_7 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.27: Eğitim Seviyesine Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Mikro Sorunlar	İlkokul	46	2,3913	,92660	0,000
	Ortaokul	34	3,2588	,83779	
	Lise	62	2,8516	,97438	
	Üniversite	200	3,2460	,92573	
Makro Sorunlar	İlkokul	46	2,8348	1,01832	0,000
	Ortaokul	34	3,5765	,78434	
	Lise	62	3,1484	,93173	
	Üniversite	200	3,4760	,79636	

Tablo 4.27'de eğitim durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda eğitim durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro H_{8a} ve makro H_{8b} sorunların ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile ilkokul mezunu olanlar diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadırlar. Sonuç olarak "*Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_8 hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 4.28: Medeni Duruma Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Mikro Sorunlar	Bekar	22	3,4545	,73597	0,103
	Evli	276	3,0159	,97296	
	Boşanmış	44	3,1455	1,03192	
Makro Sorunlar	Bekar	22	3,7455	,75639	0,066
	Evli	276	3,3261	,88135	
	Boşanmış	44	3,2273	,91356	

Tablo 4.28'de medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro H_{9a} ve makro H_{9b} sorunlarının ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak "*Medeni duruma*

göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır" H_9 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.29: Tecrübeye Göre İşletmenin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Tecrübe	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Mikro Sorunlar	Deneyimim yoktu	176	3,1909	,97414	0,000
	0-2 yıl	88	3,0864	1,09284	
	3-5 yıl	16	2,2250	,60608	
	5 yıldan fazla	62	2,8710	,69950	
Makro Sorunlar	Deneyimim yoktu	176	3,4773	,86767	0,005
	0-2 yıl	88	3,2955	,95844	
	3-5 yıl	16	2,8500	,96194	
	5 yıldan fazla	62	3,1419	,70631	

Tablo 4.29'da kendi işini kurmadan önceki deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kendi işini kurmadan önceki deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro H_{10a} ve makro H_{10b} sorunların ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile kadın girişimciler, tecrübeleri azaldıkça daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadır. Sonuç olarak "*Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{10} hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 4.30: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Girişimci Olma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t-testi p değeri
Kadınlara Özgü Sorunlar	Evet	154	3,0097	,70182	0,820
	Hayır	188	3,0266	,66569	
Ekonomik Sorunlar	Evet	154	3,1818	,98322	0,000
	Hayır	188	3,6702	1,04843	
Bireysel Sorunlar	Evet	154	3,1786	,64532	0,394
	Hayır	188	3,2447	,76433	

Tablo 4.30'da ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlardan ekonomik olanların ($p<0,05$) farklılaştığı ve hipotezin kabul edildiği görülmektedir. Başka bir ifade ile ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre işletmenin faaliyetleri sırasında daha fazla ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Buna karşın ailede girişimci olma durumuna göre kadınlara özgü H_{11a} ve bireysel sorunlar H_{11c} değişmemektedir. Sonuç olarak "*Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{11} hipotezi kısmi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4.31: Yaşa Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Kadınlara Özgü Sorunlar	18-24	16	2,9688	,52341	0,536
	25-34	82	2,9939	,75459	
	35-44	174	3,0517	,65528	
	45-54	58	2,9224	,69807	
	55-64	12	3,2500	,63960	
Ekonomik Sorunlar	18-24	16	3,8125	,57373	0,230
	25-34	82	3,3780	,94791	
	35-44	174	3,5057	1,06030	
	45-54	58	3,2414	1,21843	
	55-64	12	3,6667	,98473	
Bireysel Sorunlar	18-24	16	3,2500	,46547	0,802
	25-34	82	3,2073	,76357	
	35-44	174	3,1839	,72672	
	45-54	58	3,2672	,70066	
	55-64	12	3,4167	,49237	

Tablo 4.31'de yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında kadınlara özgü H_{12a}, ekonomik H_{12b} ve bireysel H_{12c} sorunlarının ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak "*Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{12} hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.32: Eğitim Seviyesine Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Kadınlara Özgü Sorunlar	İlkokul	46	2,8370	,74762	0,004
	Ortaokul	34	2,7353	,51102	
	Lise	62	3,0000	,58324	
	Üniversite	200	3,1150	,70034	
Ekonomik Sorunlar	İlkokul	46	3,0652	1,28499	0,001
	Ortaokul	34	3,0588	1,02812	
	Lise	62	3,3871	1,02197	
	Üniversite	200	3,6250	,95732	
Bireysel Sorunlar	İlkokul	46	3,2609	,80787	0,118
	Ortaokul	34	2,9412	,53321	
	Lise	62	3,2016	,61210	
	Üniversite	200	3,2550	,73923	

Tablo 4.32'de kadın girişimcilerin eğitim durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda eğitim durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlardan kadınlara özgü H_{13a} ve ekonomik sorunların H_{13b} ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlara özgü sorunlar ve ekonomik sorunlar artmaktadır. Ancak eğitim seviyesine göre bireysel sorunlar H_{13c} değişmemektedir. Sonuç olarak "*Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{13} hipotezi kısmi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4.33: Medeni Duruma Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Kadınlara Özgü Sorunlar	Bekar	22	3,0909	,42640	0,874
	Evli	276	3,0127	,69956	
	Boşanmış	44	3,0227	,67733	
Ekonomik Sorunlar	Bekar	22	3,4091	,56980	0,540
	Evli	276	3,4275	1,03844	
	Boşanmış	44	3,6136	1,26612	
Bireysel Sorunlar	Bekar	22	3,5227	,41482	0,043
	Evli	276	3,2156	,74480	
	Boşanmış	44	3,0568	,57025	

Tablo 4.33'de kadın girişimcilerin medeni durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda medeni durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlardan bireysel olanların ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır ve H_{14c} hipotezi kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile bekar kadın girişimciler, evli ve boşanmış kadın girişimcilere göre daha fazla bireysel sorunla karşılaşmaktadır. Ancak medeni duruma göre ekonomik ve kadınlara özgü sorunlar değişmemektedir ve $H_{14a,}$ H_{14b} hipotezleri reddedilmektedir. Sonuç olarak "*Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{14} hipotezi reddedilmektedir.

Tablo 4.34: Deneyime Göre Kadın Girişimcilerin İşletmenin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunların Karşılaştırılması

Sorunlar	Deneyim	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Kadınlara Özgü Sorunlar	Deneyimim yoktu	176	3,0426	,63944	0,001
	0-2 yıl	88	3,1705	,81080	
	3-5 yıl	16	3,0938	,44605	
	5 yıldan fazla	62	2,7177	,55346	
Ekonomik Sorunlar	Deneyimim yoktu	176	3,3807	1,05829	0,007
	0-2 yıl	88	3,5455	,99895	
	3-5 yıl	16	2,7500	,63246	
	5 yıldan fazla	62	3,6935	1,08399	
Bireysel Sorunlar	Deneyimim yoktu	176	3,2614	,73086	0,006
	0-2 yıl	88	3,3352	,72505	
	3-5 yıl	16	2,9063	,61830	
	5 yıldan fazla	62	2,9919	,60219	

Tablo 4.34'de kadın girişimcilerin kendi işini kurmadan önceki deneyimine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kendi işini kurmadan önceki deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü H_{15a}, ekonomik H_{15b} ve bireysel H_{15c} sorunların ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile 5 yıldan daha fazla kendi işini kurmadan önceki deneyime sahip kadın girişimciler, diğer gruplara göre daha az bireysel ve kadınlara özgü sorunlar ile karşılaşmaktadır. Ancak 3-5 yıl arasında tecrübeye sahip kadın girişimciler, diğer gruplara göre daha az ekonomik sorunlar ile karşılaşmaktadır. Sonuç olarak "*Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır"* H_{15} hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo 4.35: Ailede Girişimci Olma Durumuna Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması

Planlar	Girişimci Olma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	T-testi p değeri
Ekonomik Planlar	Evet	154	4,1255	,99824	0,752
	Hayır	188	4,1596	,98078	
Ekonomik Olmayan Planlar	Evet	154	4,2532	,83577	0,144
	Hayır	188	4,1117	,93264	

Tablo 4.35'te ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planlarının gerek ekonomik H_{16a} gerekse ekonomik olmayan H_{16b} açıdan ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak "*Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır"* H_{16} hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.36: Yaşa Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması

Planlar	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Ekonomik Planlar	18-24	16	4,4583	,59473	0,136
	25-34	82	4,2927	,94338	
	35-44	174	4,1341	,84276	
	45-54	58	3,9195	1,40912	
	55-64	12	3,9444	1,05249	
Ekonomik Olmayan Planlar	18-24	16	4,5313	,53910	0,006
	25-34	82	4,3110	,82735	
	35-44	174	4,2098	,70698	
	45-54	58	3,8362	1,36091	
	55-64	12	3,9167	,86164	

Tablo 4.36'da yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planlarından ekonomik olmayanların ($p<0,05$) farklılaştığı ve H_{17b} hipotezinin

kabul edildiği anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile yaş azaldıkça ekonomik olmayan planlara katılım düzeyi yükselmektedir. Bununla birlikte yaş ile ekonomik planlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur; bu nedenle H_{17a} hipotezi reddedilmiştir. Sonuç olarak "*Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır"* H_{17} hipotezi kısmi olarak kabul edilmiştir.

Tablo 4.37: Eğitim Seviyesine Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması

Planlar	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Ekonomik Planlar	İlkokul	46	4,2609	,91060	0,007
	Ortaokul	34	3,7647	1,22689	
	Lise	62	4,4409	,66878	
	Üniversite	200	4,0900	1,01892	
Ekonomik Olmayan Planlar	İlkokul	46	4,2935	,92392	0,003
	Ortaokul	34	3,8676	1,16488	
	Lise	62	4,4919	,64809	
	Üniversite	200	4,1025	,87188	

Tablo 4.37'de eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik H_{18a} ve ekonomik olmayan H_{18b} planlarının ($p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile lise mezunları diğer gruplara göre ekonomik ve ekonomik olmayan planlara katılım düzeyi daha yüksektir. Sonuç olarak "*Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır"* H_{18} hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 4.38: Medeni Duruma Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması

Planlar	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Ekonomik Planlar	Bekar	22	3,8485	1,09219	0,123
	Evli	276	4,1329	1,00547	
	Boşanmış	44	4,3636	,76695	
Ekonomik Olmayan Planlar	Bekar	22	4,0909	1,00755	0,738
	Evli	276	4,1938	,91305	
	Boşanmış	44	4,1023	,68480	

Tablo 4.38'de medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik H_{19a} ve ekonomik olmayan H_{19b} planlarının ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak "*Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır"* H_{19} hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 4.39: Deneyime Göre Kadın Girişimcilerin Gelecekle İlgili Planlarının Karşılaştırılması

Planlar	Deneyim	N	Ortalama	Standart Sapma	ANOVA-testi p değeri
Ekonomik Planlar	Deneyimim yoktu	176	4,2311	,97896	0,063
	0-2 yıl	88	3,9167	1,01615	
	3-5 yıl	16	4,4167	,92296	
	5 yıldan fazla	62	4,1505	,94989	
Ekonomik Olmayan Planlar	Deneyimim yoktu	176	4,2074	,94659	0,133
	0-2 yıl	88	4,0114	,83727	
	3-5 yıl	16	4,5000	,56273	
	5 yıldan fazla	62	4,2339	,85155	

Tablo 4.39'da kendi işini kurmadan önceki deneyim ile kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları Anova testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kendi işini kurmadan önceki deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik H_{20a} ve ekonomik olmayan H_{20b} planlarının ($p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak *"Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır"* H_{20} hipotezi reddedilmiştir.

4.3.4. Korelasyon Analizi

Bu başlık altında iki değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve şiddetini hesaplamak amacıyla kullanılan korelasyon analizine ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırmada kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri, iş kurma aşamasında karşılaştıkları sorunlar ve gelecekle ilgili planları ile ilgili değişkenlerin birbirleri ve kendi aralarında ilişki olup olmadığını; ilişkinin yönünü araştırmak için korelasyon testinden faydalanılmıştır.

Tablo 4.40: Korelasyon Tablosu

	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]
[1] Ekonomik İş Kurma Nedenleri	1	,330**	,021	,138*	,022	,066	,053	,234**	,219**
[2] Ekonomik Olmayan İş Kurma Nedenleri	,330**	1	,174**	,121*	-,019	,170**	-,160**	,203**	,213**
[3] Kurulum Aşamasında Mikro Sorunlar	,021	,174**	1	,728**	,288**	,121*	,243**	-,063	-,188**
[4] Kurulum Aşamasında Makro Sorunlar	,138*	,121*	,728**	1	,188**	,109*	,306**	,022	-,072
[5] Faaliyet Sırasında Kadınlara Özgü Sorunlar	,022	-,019	,288**	,188**	1	,236**	,471**	-,062	-,054
[6] Faaliyet Sırasında Ekonomik Sorunlar	,066	,170**	,121*	,109*	,236**	1	,353**	,034	-,015
[7] Faaliyet Sırasında Bireysel Sorunlar	,053	-,160**	,243**	,306**	,471**	,353**	1	-,069	-,034
[8] Ekonomik Planlar	,234**	,203**	-,063	,022	-,062	,034	-,069	1	,769**
[9] Ekonomik Olmayan Planlar	,219**	,213**	-,188**	-,072	-,054	-,015	-,034	,769**	1

Tablo 4.40'da kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri, işletmelerinin kurulum aşamasında karşılaştıkları sorunlar, işletmelerinin faaliyeti sırasında karşılaştıkları sorunlar ve gelecekle ilgili planlar ile ilgili değişkenlerin arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon tablosuna yer verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, kurulum aşamasında mikro sorunlar ile kurulum aşamasında makro sorunlar arasında pozitif

ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir ilişki vardır. Bunun yanı sıra kadın girişimcilerin kurulum aşamasında karşılaştıkları sorunlar ile faaliyet sırasında karşılaştıkları sorunlar arasında da pozitif bir ilişki söz konusudur.

Bununla birlikte, kadın girişimcilerin ekonomik ve ekonomik olmayan iş kurma nedenleri ile gelecekle ilgili ekonomik ve ekonomik olmayan planları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Son olarak, ekonomik iş kurma nedenleri ile faaliyet sırasında ekonomik sorunlar arasında pozitif; buna karşın ekonomik iş kurma nedenleri ile faaliyet sırasında bireysel sorunlar arasında negatif bir ilişki vardır.

4.3.5. Regresyon Analizi

Araştırmanın bu bölümünde kadın girişimcilerin kurulum aşamasında karşılaştıkları mikro sorunlarını belirleyen faktörleri tespit etmek amacıyla regresyon modeli geliştirilmiştir.

Tablo 4.41: Kadın Girişimcilerin Kurulum Aşamasında Karşılaştıkları Mikro Sorunları Belirleyen Faktörler

Değişkenler	Beta	t	p
Sabit Değişken-İşletmelerin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Mikro Sorunlar	-	2,462	,014
İş Kurma Nedenleri İten Nedenler	-,100	-2,645	,009
İş Kurma Nedenleri Çeken Nedenler	,156	3,922	,000
İşletmelerin Kurulum Aşamasında Karşılaşılan Makro Sorunlar	,679	17,859	,000
İşletmelerin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Kadınlara Özgü Sorunlar	,167	4,198	,000
İşletmelerin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar	-,015	-,379	,705
İşletmelerin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştıkları Bireysel Sorunlar	-,009	-,203	,839
Gelecekle İlgili Ekonomik Planlar	,080	1,437	,152
Gelecekle İlgili Ekonomik Olmayan Planlar	-,204	-3,632	,000
Anlamlılık	**0,000**		
R^2	**0,587**		

Tablo 4.41'de kadın girişimcilerin kurulum aşamasında karşılaştıkları mikro sorunları belirleyen faktörleri gösteren regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Regresyon sonuçları incelendiğinde, işletmelerin kurulum aşamasında karşılaşılan

mikro sorunlar ile işletmelerin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar ve işletmelerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları kadınlara özgü sorunlar arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna karşın işletmelerin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar ile iten iş kurma nedenleri ve gelecekle ilgili ekonomik olmayan planlar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Son olarak işletmelerin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar ile işletmelerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları ekonomik sorunlar, işletmelerin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları bireysel sorunlar ve gelecekle ilgili ekonomik planlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 4.42'deki bulgular ışığında kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları zorluklarla kişisel olarak mücadele etme yöntemleri konusundaki düşünceleri belirlenmek istendiğinde bu bölümün katılımcılar tarafından özenle doldurulduğu ve dört önemli boyutun öne çıktığı görülmüştür. Bunlar; özgüven ve azim, maddi destek, kararlılık, başarıya olan inanç olarak gösterilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar Tablo 4.42'de sınıflandırılarak sunulmaktadır.

Tablo 4.42: Kadın Girişimcilerin İşletmelerinin Faaliyetleri Sırasında Karşılaştığı Zorluklarla Mücadele Etme Yöntemleri (İsteğe Bağlı Yanıt Verilen Açık Uçlu Sorunun Değerlendirilmesi)

Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Zorluklarla Mücadele Ederken Uyguladığı ve Etkili Bulduğu Yöntem	**Frekans**	**Yüzde**
Özgüven ve azim	43	29,05
Maddi destek	39	26,35
Kararlılık	17	11,49
Başarıya olan inanç	14	9,46
Profesyonellik	12	8,11
İş deneyimi	9	6,08
Nitelikli personel bulma	6	4,05
Ekip çalışması	2	1,35
Gelişime açık olma	2	1,35
Hukuki destek	2	1,35
İş- aile ilişkisinin iyi olması	1	0,68
Manevi destek	1	0,68
Toplam	148	100

Tablo 4.43'te araştırma hipotezlerinin sonuçları tek bir tabloda sunulmaktadır.

Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar

Hipotezler	Testin Türü	Sonuç
H_1: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul
H_{1a}: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul
H_{1b}: Ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul
H_2: Yaşa göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{2a}: Yaşa göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{2b}: Yaşa göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_3: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul (Kısmen)
H_{3a}: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{3b}: Eğitim seviyesine göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_4: Medeni duruma göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{4a}: Medeni duruma göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{4b}: Medeni duruma göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_5: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenleri farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul (Kısmen)
H_{5a}: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden çeken nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{5b}: Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre iş kurma nedenlerinden iten nedenler farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul

Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Hipotezler	Testin Türü	Sonuç
H_6: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul (Kısmen)
H_{6a}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul
H_{6b}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_7: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{7a}: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{7b}: Yaşa göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_8: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{8a}: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{8b}: Eğitim seviyesine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_9: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{9a}: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{9b}: Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret

Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Hipotezler	Testin Türü	Sonuç
H_{10}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{10a}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{10b}: Deneyime göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan makro sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{11}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul (Kısmen)
H_{11a}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_{11b}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Kabul
H_{11c}: Ailede girişimci olma durumuna göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_{12}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{12a}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{12b}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{12c}: Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret

Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Hipotezler	Testin Türü	Sonuç
H_{13}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul (Kısmen)
H_{13a}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{13b}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{13c}: Eğitim seviyesine göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{14}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{14a}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{14b}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{14c}: Medeni duruma göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{15}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{15a}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan kadınlara özgü sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{15b}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan ekonomik sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{15c}: Deneyime göre işletmenin faaliyetleri sırasında karşılaşılan bireysel sorunlar farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul

Tablo 4.43: Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin Sonuçlar (Devamı)

Hipotezler	Testin Türü	Sonuç
H_{16}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_{16a}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_{16b}: Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.	t Testi	Ret
H_{17}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul (Kısmen)
H_{17a}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{17b}: Yaşa göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{18}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{18a}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{18b}: Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Kabul
H_{19}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{19a}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{19b}: Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{20}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{20a}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret
H_{20b}: Deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik olmayan planları farklılaşmaktadır.	Anova Testi	Ret

SONUÇ

Ülkemizde özellikle son birkaç yıl içerisinde kadınlar, iş hayatında hızlı ve etkili bir şekilde yer edinmektedir. Kadınların işgücüne katılım sağlama noktasında nüfusun çok az bir bölümünü oluşturduğu günler artık geride kalmakta; iş hayatında cinsiyete dayalı bir ayrımcılıktan ziyade eğitim, tecrübe, bilgi, insan ilişkileri, iletişim ve yenilikçilik önem kazanmakta, bu özelliklere sahip kadınlar da işgücü piyasasında güçlü ve aranılır hale gelmektedir. Girişimcilik alanında da kendisini gösteren ve ispat eden kadınlar sahip olduğu nitelikler ve yetenekler sayesinde istihdama katkı sağlamaktadır. Bu süreçte, kadınların işgücü piyasasına katılımlarını artırmak, gelişimlerine destek vermek ve karşılaştıkları sorunlar karşısında yıkılmamalarını sağlamak önem kazanmaktadır. Bu nedenle, kadın girişimciliğin sürekliliğinin sağlanması ve geliştirilebilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası kuruluşların desteklerine önem verilmesi gerekmektedir. Söz konusu desteklerle kadınlarımızın ülke ekonomisine sağlayacakları katkı da artacaktır. Bu doğrultuda, kadın girişimcilerin profil özelliklerine ve sorunlarına bölgesel olarak değinen araştırmaların yapılması, iş yaşantısındaki başarılarını etkilemesi ve bölgesel olarak bir takım tedbirler alınması açısından oldukça önemlidir.

Bugün kadın girişimciler, iş kurma ve işletmelerinin faaliyeti sürecinde, bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. Ne yazık ki, kadın girişimciler karşılaştıkları sistemik (yani sistemin bir kısmıyla değil tamamıyla ilgili) zorluklar nedeniyle tam olarak potansiyelini gerçekleştirilememekte ve adeta sömürülmektedir (Hanson, 2009). Bu sorunlara ürettikleri çözümler girişimcilik sürecinde onlara güç kazandırsa da çözüm getiremedikleri sorunlar karşısında destek beklentileri doğurmakta ve bunların ortaya koyulmasında geniş çaplı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kadın girişimcilerin yaşadığı genel sorunları araştırarak, çözüm önerileri sunan pek çok yerli ve yabancı araştırmalar bulunmaktadır. Nitekim bu

araştırma "TR71 Düzey 2" Bölgesi illerini kapsamakta ve kadın girişimcilerin profil özelliklerinin yanısıra iş kurma ve faaliyet aşamasında olmak üzere iki açıdan sorunlar yaşadıklarının üzerinde durmaktadır. Bununla birlikte, kadınları girişimci olmaya iten ve çeken nedenlere, sermaye teminini sağlama yollarına, kadın girişimci olmanın avantaj ve dezavantaj yaratan unsurlarına ve gelecekle ilgili planlarına da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar araştırma hipotezlerinde daha kapsamlı bir şekilde ele alınarak incelenmiştir. İlgili literatürde, kadın girişimcilerin profil özelliklerini ve yaşadıkları sorunları bölgesel bazda istatistiksel olarak ve detaylı görsel grafiklerle sunan başka bir çalışmaya rastlanılmadığı söylenebilir. Dolayısıyla bu araştırmayı diğer araştırmalardan farklı kılan özelliği, kadın girişimcilerin profil özelliklerinin ve sorunlarının bölgesel olarak incelenmesi; iş kurma nedenlerinin, işletmenin kurulum aşamasındaki sorunların, işletmenin faaliyeti sırasındaki sorunların ve gelecekle ilgili planların boyutlar altında ilişkilendirilerek incelenmesi; bulguların akılda yer edinen görsellikte ortaya koyulmasıdır. Bu araştırma bulguları daha önce yapılan araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırmaların bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma sonuçlarının bu çalışma ile kısmen örtüşmekte olduğunu söylemek mümkündür (Şekerler, 2006; Hisrich ve Öztürk, 1999; Kutaniş, 2003; Gürol ve Atsan, 2006; Catley ve Hamilton, 1998; İlter 2008; Uluköy ve Bayraktaroğlu, 2014). Kadın girişimcilerin iş kurma ve faaliyet aşamasında birtakım sorunlarla karşılaştıkları bu çalışmada ortaya koyulmaya çalışılmıştır; kadın girişimcilerin aktardıkları, yoğunlaştıkları bu sorunların kadın girişimciliğin gelişimine bir engel oluşturduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

"TR71 Düzey 2" Bölgesinde, kadın girişimcilerin yüz yüze geldiği sorunları tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma yoluyla, kuramsal olarak literatürde görülen boşluğun doldurulmasına fayda sağlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar oluşturulan teorik zemin üzerinde nicel yöntem kullanılarak belirlenmiştir ancak çalışmanın sonunda yer alan açık uçlu soru ile nitel bir değerlendirme yapılmasına da olanak sağlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına istinaden kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara dair çözüm önerileri getirilmiştir. Anket çoğunlukla birebir gerçekleştirildiğinden katılımcıların anketi eksiksiz doldurmasına önem verilmiş; tüm katılımcıların görüşleri analiz

edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma konusuyla ilgili detaylı bilgi sağlamak, konuyla ilgili "ne" ve "niçin" gibi sorulara cevap bulabilmek, nihai olarak bölgede "neler olup bittiğini" anlayıp yorumlayabilmek ve girişimci olmak isteyen kadınlara yardımcı olabilmek için nicel araştırma yönteminin yanı sıra açık uçlu sunulan nitel araştırma yöntemi sonuçları incelendiğinde, kadın girişimcilerin %43'ünden yanıt alınmış ve işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştığı zorluklar ile mücadele etme yöntemlerinin bir takım başlıklar altında toplanmasıyla öncelik sırasına göre özgüvenli ve azimli olma, devletin sunduğu maddi destek olanaklarından yararlanma, kararlı olma, başarıya inanma, profesyonelliğe önem verme, deneyimli olma, nitelikli personel temin etme, ekip çalışmasına inanma, gelişime açık olma, hukuki destek alma, iş-aile ilişkisine ve manevi desteğe önem verme olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada, katılımcıların girişimciliği seçmesinde iten ve çeken faktörlerin bir arada yer aldığı görülmektedir ve bu bulgu bazı araştırma sonuçları ile (Morrison vd. 2005; Halkias vd., 2011) örtüşmektedir. Araştırmada, katılımcıların iş kurma aşamasında yaşadıkları sorunlara ilişkin ifadeler onbir ifade altında "iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı", "sermaye temini sorunu", "bürokratik işlemlerden kaynaklanan sorunlar", "deneyimsizlik", "bilgi eksikliği", "uygun personel temini sorunu", "uygun materyal temininde sorunlar", "sektörde tanınmamış olmak", "ekonomik belirsizlik", "aile ile ilgili sorunlar" ve diğer olmak üzere ele alınmıştır. Yine katılımcıların işletmelerinin faaliyetleri aşamasında yaşadıkları sorunlara ilişkin ifadeler onbir ifade altında "deneyimsizlik", "ailevi nedenlerden ötürü sorun yaşama", "tedarikçi ilişkilerinde sorun yaşama", "müşteri ilişkilerinde sorun yaşama", "borç ödemeleri nedeniyle sorun yaşama", "ekonomik olarak sorun yaşama", "bürokratik işlemlerden ötürü sorun yaşama", "çalışanların üzerinde otorite kurmakta sorun yaşama", "sektördeki erkek hakimiyetinden ötürü sorun yaşama", "yaşadığı sorunların kaynağının kadın olmaktan kaynaklandığını düşünme" ve diğer olmak üzere ele alınmıştır. Ülkemizde, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara değinen araştırmaların ortak yanlarından bir tanesi kadın girişimcilerin, genellikle girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara ilaveten bir de kadın olmanın (erkeklerden farklılık göstererek) doğurduğu bazı problemlere (cinsiyete dayalı rol ayrımcılığı, cam tavan engeli, rol çatışması vb.) maruz kaldıklarıdır (Narin vd., 2006: 71). Dolayısıyla kadın girişimciler, iş kurma aşamasında en fazla ekonomik belirsizlik,

sektörde tanınmamış olmak, sermaye temininde sorunlar, uygun personel temini, iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı sorunlarını yaşarken; işletmelerinin faaliyetleri sırasında borç ödemeleri, ekonomik sorunlar, sektördeki erkek hakimiyeti, müşteri ile ilişkiler, bürokratik işlemler sorunlarını yaşamaktadır. Finansal sorunların bu denli dikkat çekmesi, girişimci kadınların kendilerine verilen maddi destek miktarının yeterli olmadığını belirttikleri ve desteklerin istenilen zamanda ve toplu olarak ödenmemesi hususunu vurguladıkları görüşmeler ile örtüşmektedir. Öte yandan, bankaların teminat ve kefil istemesi ve verilen paraya karşılık ipotek gösterilmesi de hem ekonomik hem de bürokratik engeller başlıkları altındaki sorunların oranını artırmaktadır. Eğrican ve Karadeniz (2008), Gürol (2000) ve Şekerler (2006) benzer bir takım bulgular ile Türkiye'de özellikle girişimci kadınlar için sınırlı kredi fırsatının bulunduğunu, aile ve bireysel birikimlerin finansman olarak kullanıldığını, teminat belirtme noktasında kadınların zorluklar yaşadığını, kadınların düşük sermayelerle yola çıktığını ve kredi sağlama açısından koşulların zor olduğu belirtmektedir.

Araştırmanın verileri "TR71 Düzey 2" Bölgesi illeri olan Kırşehir, Kırıkkale, Aksaray, Niğde ve Nevşehir illerindeki Ticaret ve Sanayi Odalarına bağlı işyerlerinin bizzat ziyaret edilmesiyle ve soru formlarının e-mail göndermeden önce ve soru formlarının doldurulmasından önce telefonda kadın girişimcilerle birebir görüşülmesi yoluyla toplanmıştır. Anket formunu dolduran kadın girişimciler ile mail, yüzyüze ya da bırak topla tekniği kullanılarak gerçekleştirilen veri toplama süreci kapsamında muhakkak anket sorularının eksiksiz doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiş ve işlerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları zorluklar varsa geliştirdikleri mücadele etme yöntemleri ve teşebbüsleri açık uçlu sorusuna özellikle değinilmiştir. Bu şekilde tesadüfi olmayan kolayda örnekleme yöntemi ile toplamda 342 adet anket elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan 342 kadın girişimcinin genel profilleri incelendiğinde; yaş dağılımlarının 35-44 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Tecrübeli sayılabilecek bu yaş grubu başlangıçta bir avantaj gibi görünse de, literatürde yirmili yaşların başında işe başlayan kadınların kırk yaşlarındaki kadınlara kıyasla daha fazla büyüme odaklı girişimlere sahip olduğunu ortaya koyan çalışmalar da

mevcuttur (Mitra, 2002). Bu doktora tez çalışmasında yaşın gelecekle ilgili ekonomik planlar (büyüme-iş hacmini artırma,...) üzerinde etkisinin olmadığı, ekonomik olmayan planlar (kurumsallaşma,...) üzerinde ise etkisinin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, yaş grupları küçüldükçe, iş kurma nedenlerinden iten faktörlere (aile ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik bağımsızlık, ekonomik açıdan daha rahat olmak, önceki işinden hoşnut olmamak, iş bulamamak) olan katılım düzeyi artmaktadır. 55-64 yaş grubunda yer alanlar, diğer yaş gruplarına kıyasla iş kurma nedenlerinden çekici faktörlere (mesleğini yapmak, sosyal ilişkiler için, idealini gerçekleştirmek için, zamanını değerlendirmek için, insanlara faydalı olmak için, becerilerini değerlendirmek için) katılım düzeyi oldukça düşüktür.

Katılımcıların iş tecrübeleri incelendiğinde; kadın girişimcilerin iş kurmadan önce bir işte (kamu-özel) çalıştıkları ve kendi işinde çalıştıkları sürelerin ise 8 yıl ve üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bu bulgu, Boden ve Nucci'nin (2000), ömrü uzun olan örgütlerin girişimcilerinin on yıl ve üzeri işveren deneyimine sahip olduklarını belirttiği çalışmasına göre iş hayatında kadın girişimcilerin tutunacağı yönünde bir eğilim oluşturabilmektedir. Yalnız kadın girişimcilerin işlerini kurmadan önceki mesleki deneyim sürelerinin de ele alındığı çalışmada deneyimi olmadan sektöre atılanların yüzde ellilerde olmasının sorunlar yaşama noktasında bir dezavantaj yaratacağının aşikar olduğu yönündedir. Kadın girişimcilerin "TR71 Düzey 2" Bölgesi illerinde mesleki deneyimi olmaksızın girişimciliğe atılmalarının gerek iş kurma gerekse işletmelerinin faaliyetleri esnasında doğru personel temininden tedarikçi ilişkilerinde sorun yaşanmasına kadar her şeyi tecrübe ederek öğrenmeleri açısından girişimcilik süreçlerini güçleştirebilmektedir.

Ülkemizde girişimcilik, yöneticilik ve iş sahipliği küçük işletmelerde tek bir kişide bütünleşmektedir. Bu çalışmada, katılımcıların işletmelerindeki çalışan kişi sayılarına bakıldığında, ağırlıklı olarak 1-4 kişi çalıştırdıkları görülmektedir. Bu anlamda, kadın girişimcilerin genel olarak küçük işletmelerde faaliyet gösterdikleri söylenebilir ve bu bulgumuz literatür bulguları ile desteklenmektedir. Katılımcıların mesleki bilgi ve becerilerini kazanma yollarına bakıldığında ise, iş hayatından kazandıkları yani katılımcıların çoğunun faaliyet gösterdikleri sektöre girmeden önce mesleki eğitim almamış olduğu da görülmektedir ve eğitim eksikliğine yönelik

bu bulgu literatür ile örtüşmektedir (İlter 2008; Uluköy ve Bayraktaroğlu, 2014). Katılımcıların anne/baba ve/veya eşinin girişimciliğine dair yöneltilen soruya verilen yanıtlarının hayır seçeneğinde yoğunlaşması, aileden veya yakın çevresinden başarılı girişimcilerin çıkmasının kadınların bu kişileri kendisine model almasına olanak sağlayan ve kadını girişimcilik alanında cesaretlendirme noktasında tetikleyen bu durumun kadını erkeklere nazaran daha fazla motive eden bir unsur olduğuna değinen çalışmalardan farklılık arz etmektedir (Orhan ve Scott, 2001). Bu çalışmada, ailesinde girişimci olmayanlar ailesinde girişimci olanlara nazaran iten ve çeken faktörlerden daha fazla etkilenerek iş kurmaktadırlar. Ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre işletmenin kurulum aşamasında daha fazla mikro sorunlar (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ile karşılaşmıştır. Ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre işletmenin faaliyetleri sırasında daha fazla ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Buna karşın ailede girişimci olma durumuna göre kadınlara özgü ve bireysel sorunlar değişmemektedir. Ülkemizde ekonomik imkanı olan herkesin girişimci olabileceği şeklinde yanlış bir düşünce mevcuttur.

Ayrıca kadın girişimcilerin kendi işini kurup çalışmak için eşini ve/veya ailesini ikna etme durumuna hayır yanıtını verdiği görülmektedir. Palaz ve Turgut (2009)'da yaptığı araştırma sonucunda kadın girişimcilerin eşinden ve ailelerinden destek gördüklerini vurgulamıştır. Kadınların işletmesini kurarken manevi destek gördüğü kişiler konusunda anne, baba ve eşler dikkat çekmekte; tabii bu hususta kadın girişimci olmayı başarmış ve ayakta kalabilen girişimcilerin çalışmada kapsama alındığını vurgulamak gerekmektedir. Eşini ve/veya ailesini ikna etme, manevi destek görme noktasında sorun yaşamış ve girişimci olma idealini henüz başlamadan noktalamış, sayısını bilmediğimiz pek çok kadının olduğunu da gözlemlemekteyiz.

Analiz sonucunda ailede girişimci olma durumuna göre iş kurma nedenlerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre daha fazla ekonomik ve ekonomik olmayan nedenlere göre iş kurmaktadırlar. Ayrıca iş kurma nedenlerinden bekar kadınların çekici faktörleri daha yüksek iken boşanmış olanların iten faktörleri daha yüksektir. Bununla birlikte

yaş küçüldükçe çeken ve iten faktörler artarken, deneyim süreleri arttıkça iş kurma nedenlerinden iten faktörler artmaktadır.

Ailesinde girişimci olmayan kadın girişimciler, olan girişimcilere göre işletmenin kurulum aşamasında daha fazla mikro sorunlar ile karşılaşmıştır. Ayrıca ilkokul mezunu olanlar diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadır. Yine deneyimi az olanlar daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadırlar. Ancak yaş ve medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan sorunlar farklılaşmamaktadır.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu ise bekar kadın girişimcilerin evli ve boşanmış kadın girişimcilere göre daha fazla bireysel sorunla karşılaşmasıdır. Bununla birlikte ailesinde girişimci olmayanlar, olanlara göre işletmenin faaliyetleri sırasında daha fazla ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Ayrıca eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlara özgü sorunlar ve ekonomik sorunlar da artmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar, ekonomik belirsizlik, borç ödemeleri ve ekonomik sorunlar gibi finansal konularda yoğunlaşmaktadır. Kadın girişimcilerin medeni durumları, yaşları, faaliyetleri-iş kolları, kazançları gibi demografik özellikleri karşılaşılan sorunlar üzerinde genellikle etkisini göstermiştir; belirlenen ve problem teşkil ettiği tespit edilen bu sorunlar çerçevesinde kadın girişimciliğin gelişimine olumlu etkiler sağlanabilecektir. Lakin, kadın girişimcilerin sorunlarına yalnızca belirli bir dönemde ve kısıtlı çalışmalarla değil; periyodik olarak, çözüm getiren ve bunları hayata geçiren projelerle yaklaşmak gerekmektedir.

Eğitim durumu iten faktörlerden (aile ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik bağımsızlık, ekonomik açıdan daha rahat olmak, önceki işinden hoşnut olmamak, iş bulamamak) etkilenmekte, çeken faktörler (mesleğini yapmak, sosyal ilişkiler için, idealini gerçekleştirmek için, zamanını değerlendirmek için, insanlara faydalı olmak için, becerilerini değerlendirmek için) ise etkilenmemektedir.

Bekar olanların çeken faktörleri (mesleğini yapmak, sosyal ilişkiler için, idealini gerçekleştirmek için, zamanını değerlendirmek için, insanlara faydalı olmak

için, becerilerini değerlendirmek için) daha yüksek iken boşanmış olanların iten faktörleri (aile ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik bağımsızlık, ekonomik açıdan daha rahat olmak, önceki işinden hoşnut olmamak, iş bulamamak) daha yüksektir. Evli olanların ise hem iten hem de çeken faktörlere katılım düzeyi daha düşüktür.

Kendi işini kurmadan önceki iş deneyimine göre iş kurma nedenlerinden çeken faktörler (mesleğini yapmak, sosyal ilişkiler için, idealini gerçekleştirmek için, zamanını değerlendirmek için, insanlara faydalı olmak için, becerilerini değerlendirmek için) etkilenmemektedir. Kendi işini kurmadan önceki deneyim arttıkça iş kurma nedenlerinden iten faktörlere (aile ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik bağımsızlık, ekonomik açıdan daha rahat olmak, önceki işinden hoşnut olmamak, iş bulamamak) katılım düzeyi artmaktadır.

Yaşın işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ve makro sorunlara (sermaye temini, bürokratik işlemler, uygun personel temini, uygun materyal temini, ekonomik belirsizlik) göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Yaşa göre işletmenin faaliyetleri sırasında kadınlara özgü, bireysel ve ekonomik sorunların farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Eğitim durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ve makro sorunların (sermaye temini, bürokratik işlemler, uygun personel temini, uygun materyal temini, ekonomik belirsizlik) farklılaştığı anlaşılmaktadır. İlkokul mezunu olanlar diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadırlar. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlara özgü ve ekonomik sorunlar da artmaktadır. Bu konu hakkında, eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların ekonomik ve sosyal beklentilerinin arttığı; sorunları tahammül etme ve tolere etme düzeylerinin düştüğü söylenebilir. Ancak eğitim seviyesine göre bireysel sorunlar değişmemektedir.

Medeni duruma göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ve makro sorunların (sermaye temini,

bürokratik işlemler, uygun personel temini, uygun materyal temini, ekonomik belirsizlik) farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Kendi işini kurmadan önceki iş deneyimine göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ve makro sorunların (sermaye temini, bürokratik işlemler, uygun personel temini, uygun materyal temini, ekonomik belirsizlik) farklılaştığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile kadın girişimciler, kendi işini kurmadan önceki iş deneyim süreleri azaldıkça daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadır.

Bekar kadın girişimciler, evli ve boşanmış kadın girişimcilere göre daha fazla bireysel sorunla karşılaşmaktadır. Ancak medeni duruma göre ekonomik ve kadınlara özgü sorunlar değişmemektedir.

5 yıldan daha fazla deneyime sahip kadın girişimciler, diğer gruplara göre daha az bireysel ve kadınlara özgü sorunlar ile karşılaşmaktadır. 3-5 yıl arasında tecrübeye sahip kadın girişimciler, diğer gruplara göre daha az ekonomik sorunlar ile karşılaşmaktadır.

Ailede girişimci olma durumuna göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planlarının farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Yaş azaldıkça ekonomik olmayan planlara katılım düzeyi yükselmektedir. Yaş ile ekonomik planlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Eğitim seviyesine göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili planları farklılaşmakta olup, lise mezunlarının diğer gruplara göre ekonomik ve ekonomik olmayan planlara katılım düzeyi daha yüksektir.

Medeni duruma göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik ve ekonomik olmayan planlarının farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Kendi işini kurmadan önceki deneyime göre kadın girişimcilerin gelecekle ilgili ekonomik ve ekonomik olmayan planlarının farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Kadın girişimcilerin sorunlarında dikkat çeken ekonomik belirsizlik ve değişken piyasa koşulları gibi ekonomik sorunlar her ne kadar kontrol edilemeyen değişkenler olarak karşımıza çıksa da kadın girişimcilerin pazarı iyi analiz etmesi ve bu konuda yardım alması bazı hatalara gereksiz yere düşmelerini önleyecektir. Kadın girişimcilere işletmelerinin kuruluş aşamasında ve destek alma sürecinde gerekli güven verilmelidir. Kar/zarar analizinin girişimin kurulma ve faaliyet aşamasında iyi izlenmesi gerekmektedir. Ayrıca girişimcilik konusundaki istatistiklerin artırılması ve daha kapsamlı ele alınması gerekmektedir.

Kadınların kendi güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi yoluyla güçlü yönlerini daha fazla sergilemesi ve zayıf yönlerini geliştirmeleri mümkün olacaktır. Girişimcilik ve kadın girişimcilik kültürünün geliştirilmesi adına sorumlu kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerine getirilebilecek bir takım eylemler bulunmaktadır. Danışmanlık ve mentörlük sistemlerinin sorumlu kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanması bir tanesidir. Bu yolla girişimcilerin ve kadın girişimcilerin ihtiyaçları ve sorunları tespit edilebilecek; tekrarlayan ihtiyaç ve sorunlara çözüm getirilmesine imkan sağlanabilecektir. Bu konuda kurumların kendilerine gelen şikayetlere ve sorunlara kısa sürede çözüm üretmesi girişimcilere olumlu destek sağlayacaktır. Girişimcilik konusunda yayınların, el broşürlerinin, afişlerin ve kamu spotlarının hazırlanmasına, bu tür araçların halkın sıklıkla gittiği yerlerde (hastane, okul,...vb) bulunmasına ve kamu spotlarının halkın en çok televizyon izlediği saatlerde yayınlanmasına önem verilmesine ve sıklıkla tekrar edilmesi yoluyla girişimcilik ve kadın girişimciliği konusuna bir farkındalık getirilebilmesine yarar sağlanabilecektir.

Kadın girişimcilerin "risk alma"sı önemlidir ancak buradaki risk almak sözcüğü iş hayatından önce alınması gereken eğitimlerden yoksun olunmasını, sektörün iyi tanınmamasını ve işin püf noktalarına değinilmemesini içermemektedir. Başarılı girişimcilerin ortak özellikleri arasında büyük bir kısmı ancak eğitimle sağlanabilecek unsurlar olan yaratıcılık, sorun çözme, analitik düşünme vb. bazı kişisel özelliklerdir. Kadın girişimcilerin eğitimlerde edindikleri bilgileri işyerlerinde kullanabilecekleri hale getirerek uygulamalı olarak hayata geçirmeleri büyük katkı sağlayacaktır. Bu noktada müfredatın, bütünsel olarak öğrencilerin sorun çözme,

analitik düşünme, yaratıcılık vb. kişilik özelliklerini artıracak nitelikte geliştirilmesi ve öğretmenlerin de girişimcilik konusundaki bilgilerinin güçlendirilmesi; müfredatın hukuk, genel ekonomi, iş ahlakı, yabancı dil, teknoloji ve iletişim dersleriyle de desteklenmesi gerekmektedir. Girişimciliği konu alan eğitimlere sektörlerden başarılı girişimcilerin konuşmacı olarak katılması sağlanmalıdır. Yurtiçinde ve yurtdışında yer alan başarılı girişimlerin ziyaret edilmesi ile başarılı örneklerin yerinde görülmesi sağlanmalıdır. Ülkemizde girişimcilik eğitimi üzerine yapılacak çalışmalara bilimsel anlamda ağırlık verilmesi ve bu konuda çalışan akademisyen sayısının artırılması da bu hususta yarar sağlayacaktır.

Araştırmaya katılan kadın girişimciler, ekonomik bağımsızlık, ekonomik açıdan daha rahat olabilmek ve insanlara faydalı olabilmek başta olmak üzere ekonomik özgürlüğü sağlayabilme, mesleğini yapmak ve idealini gerçekleştirmek ekonomik ve ekonomik olmayan ideallerine yönelik nedenlerle girişimci olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla teşvik edici bu faktörlerin kadın girişimcilerin piyasaya daha rahat girmeleri açısından reklamlar, sosyal medya, kitaplar, afişler vb. yollarla ortaya çıkarılması sağlanabileceği gibi çeşitli uygulama ve yönetmeliklerle de desteklenmesi yoluyla geliştirilmesi teşvik edici olacaktır. Girişimcilik fikrinin oluşması ve özendirilmesi aşamasında atılması gereken bir takım hususlar da bulunmaktadır. Rol modellerin etkisinin kadın girişimciler üzerindeki ağırlığı göz önünde bulundurularak girişimcilik kültürünün geliştirilebilmesine olanak sağlayacak rol modellerin kamuoyunda ödüllendirilmesi unsuruna ve medya aracılığı ile girişimciliğin öneminin vurgulanarak başarıların yaygınlaştırılmasına imkan sağlanmasına olanak tanınabilir. Özellikle sosyo-kültürel olan bu konu yerel medya da kullanılarak toplumsal bilinç oluşturulması noktasında yarar sağlayabilir. Başarılı kadın girişimcileri kamuoyunda tanıtma (ödül verme, reklam aracılığıyla, yılın girişimcisi seçme vb.) etki yaratabilir. Konuyla ilgili yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve kadınlarla ilgili dernekler aktif olarak faaliyet göstermelidir. Başarılı girişimci yarışmaları, AR-GE faaliyetlerinin ödüllendirilmesi ile de girişimciliğin gelişmesine ve bu hususta kadın girişimcilerde vizyon oluşmasına katkı sağlanabilir.

Kurumlardan karşılanan ekonomik desteğin gereken zamanda sağlanarak gerekirse toplu şekilde kadın girişimcilere verilmesi ile kadın girişimcilerin iş

piyasasına girmesinin kolaylaşması sağlanabilir. Sermaye temini konusunda; kadın girişimcilere yönelik mevcut teşviklerle ilgili bilgilendirmeler kadın girişimcilerin kuruluş aşamasında ve sonrasında daha etkin yapılmalı ve özellikle mikro kredi sistemi konusunda bilgilendirme yapılmalıdır. Ülkemizde bireylerin finansal okuryazarlık dereceleri örgün eğitim sistemi ile ilk yıllardan itibaren güçlendirilmedikçe sıkıntıların ortadan kalkmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Teşviklerden yararlanmayan kadın girişimci oranı, yararlanan kadın girişimci oranından oldukça yüksektir ve TSO gibi kuruluşların da yardımıyla bu konuda gerekirse kadın girişimcilerin ziyaret edilmesi ve onlara bilgilendirmeler yapılması yoluyla karşılıklı iletişimlerin artırılması mümkün olacaktır. Girişimciliğe yönelik devlet desteklerinin değişen pazar koşullarına ve ihtiyaçlarına cevap vermesine olanak tanıyacak esnekliklerin getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca girişimciliğe yönelik "kademeli destek" yaklaşımıyla devlet desteklerinin genişletilmesi ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması yarar sağlayacaktır.

Kadın girişimcileri destekleyen kurumlarda kadın girişimcileri aynı zamanda yönlendirecek, onlara mentörlük sağlayarak bilgilendirecek ofisler oluşturulabilir; bu alanda iletişimi kuvvetli çalışanlar ile girişimci olacak kadınlara ve aktif kadın girişimcilere destek verilebilir. Yerel düzeyde TSO veya ESOB'a bağlı bir kadın girişimcilik ofisi, kadın girişimcilerle birebir ilişkiye geçerek sorunların çözümüne, bilgi ve danışmanlık gereksinimine yardımcı olabilse de kadın girişimciler bu hizmetlerden haberdar olamamaktadır. Daha başlangıç aşamasında kadınlara yol gösterebilecek bilgilendirme ofislerine ihtiyaç duyulmakla birlikte kadın girişimcilerin her daim bu ofislere danışabilecekleri hususunda kendilerine taahhütler verilebilir. Bu ofisler işin kurma aşamasında olduğu kadar işletmelerinin faaliyetleri aşamasında da pazarlama, ürün geliştirme vb. konularda girişimcilerin gelecekten beklentilerine ışık tutabilmekte ve gerekli bilgilerin eğitimini verebilme noktasında yardımcı olabilmektedir. İşletmelerinin gerek kurulum gerekse faaliyetleri aşamasında bilgilenme, danışmanlık ve eğitim hizmetleri alma konusunda ihtiyaç duydukları hizmetin farkında olmayan da pek çok girişimci bulunmaktadır.

TR71 Bölgesi İç Anadolu'da yer alan ve nispeten geleneksel yapının hala hüküm sürdüğü bir bölge olduğu için kadın girişimcilerin, kadın olmak, toplumun

değer yargıları, iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı olumsuzluklarını yaşadıkları izlenmektedir. Yeni bir iş, hizmet, inovasyon ve düşüncenin ortaya çıkarılmasına, bölge ve ülke istihdamına katkısından ötürü girişimcilerin faaliyetleri sınırlandırılmamalı aksine desteklenmelidir. Bölge ve il düzeyinde belirlenecek girişimcilik endeksleri ile iller ve bölgeler arası karşılaştırmalara olanak sağlanabilecek ve bu endekslerin artırılması noktasında alanında uzman kişilerin ve kurumların desteği ile girişimcilik endeksini artırıcı unsurlara yer verilebilecektir. Özellikle girişimciliğe ilk, orta, lise ve üniversite öğretim programlarında yer verilmeli; ağaç yaşken eğilir atasözünden hareketle gençlere yönelik girişimcilik eğitimleri, projeleri, ödevleri ve stajları ile gençlerde ve çocuklarda girişimcilik algısının geliştirilmesine imkan verilebilmelidir.

Ekonomik sorunlar arasında değerlendirilebilecek kiraların yüksek olması ve kadınların işyeri açmak için uygun yer konusunda yaşadığı sıkıntılara yönelik olarak uygun miktarda kira ödeyerek kadınların işleri ile ilgili faaliyetlerini rahatlıkla yapabileceği iş merkezleri oluşturulabilir. Kadın girişimcilerin finansman eksiğinin giderilmesi noktasında finansal desteklerin artırılması, bürokratik işlemler ve destekler konusunda hafifletilen mevzuatlar ve artırılan fonlar ile kolaylık sağlanması hususunda gerekli geliştirmelerin yapılması oldukça önemlidir.

Türkiye'deki işletmelerin küçük çaplı olması ve kurumsallaşamaması bu işletmelerin yaşamış olduğu sorunlardan birisi olup kurumsallaşamama işletmelerin sürekliliğini önleyerek doğan ve hemen ölen bir yapıya bürünmelerine neden olmaktadır. Çalışmamızda kadın girişimcilerin işleriyle ilgili gelecekteki planları ekonomik ve ekonomik olmayan planlar çerçevesinde incelenmiş olup; iş hacmini artırmaları, kaliteyi iyileştirmeleri, kurumsallaşmaları bölgesel kalkınma için önemli dinamiklerin arasında gelmektedir. Bu konularda kadın girişimcilerin daha cesur ve bilinçli davranmalarını sağlamak, planlarını faaliyete geçirme ve hedeflerine ulaşma noktasında kadın girişimcilere yönelik devlet teşviklerinin ve eğitime ilişkin desteklerinin yoğunlaştırılması faydalı olabilecektir. Bu konuda kadınların bilgilendirilmeleri, bilinçlendirilmeleri ve bir araya gelmelerinin sağlanabilmesi yoluyla kadın girişimciler ve kurumlar arası iletişimin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gereklidir. Kadın girişimcilerin birbiriyle etkili iletişimde olabileceği

platformların oluşturulması pek çok ülkede uygulanmış ve olumlu etkiler gözlenmiştir. Ülkemizde de bölgesel olarak kurulacak bu tür platformlar ile hem internet ortamında hem de günlük yaşamda aktif olarak çalışabilmek mümkün olabilecek hem de sektörel olarak bilgi almak ve destekler vermek noktasında avantajlar sunabilecektir. Bu platformlar sayesinde oluşan ağlar ile kadın girişimciler birbirinden haberdar olacak ve bilgi, tecrübe paylaşımı ile arkadaşlık, ortaklık, distribütörlük veya müşteri bulabilmede fırsatlar elde edebileceklerdir.

Araştırmaya katılan kadın girişimciler gıda-restorant, sağlık ve güzellik hizmetleri, giyim, mobilya-ev tekstili ve turizm-konaklama sektörü faaliyetlerinde yoğunluk göstermektedir. Bu sektörlerin il bazında yapısal özelliklerinin incelenmesiyle uygulanacak teşviklerde ve eğitim konularında ilgili sektörlere ve ihtiyaç duyulan sektörlere öncelikler tanınması doğru yatırım kararları alınmasında ve kadın girişim uygulamalarının başarısının artmasında etkili olacaktır. Kadın girişimcilerin ekonomiye tam anlamıyla katkısının sağlanabilmesi için bölgedeki iş dünyasını ilgilendiren toplantılara, faaliyetlere, gezilere katılmaları sağlanmalı, bölgedeki yerel yönetimler, TSO'lar tarafından gerekli bilgilendirmelerle konunun üzerinde durulmalıdır.

Ülkemizde büyük firmalar, küçük firmalar ve girişimciler arasında teknolojik işbirliği güçlendirilmelidir. Bu tür teknolojik işbirliğinin güçlendirilmesi için bir takım mekanizmaların ve ara yüzlerin kurulmasına teşvik gerekmektedir. Ayrıca ülkemizde uygulamalı AR-GE faaliyetlerinin yaygınlaşmamış olması da girişimcilerimizin rekabet gücünü azaltmaktadır.

Çalışmada araştırmanın yapıldığı Nevşehir, Niğde, Aksaray, Kırşehir ve Kırıkkale illerinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin bulundukları illere göre bir takım farklılıklar olup olmadığı ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olup sonuçlar bölgesel olarak değerlendirilmiştir. Bu kısıt daha sonra yapılacak benzer araştırmalarda giderilebilir. Pek çok çalışmada kadın girişimcilerin kalkınma açısından önemi ortaya konmuş ve kalkınma üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Bu çerçevede TR71 bölgesinin kalkınmasının hızlandırılması ve ekonomik refahının artırılması noktasında kadın girişimcilerin içinde bulundukları şartlar göz önüne alınarak desteklenmeli ve geliştirilmelidir. Bunu yaparken öncelikli olarak sektörel

yapı, devlet teşvikleri ve bölgenin sahip olduğu kaynaklar göz önüne alınmalıdır. Kadın girişimcilere hak ettikleri değer mutlaka gösterilmeli, girişimci olmayı düşünen kadınlara da teşvik ve destek verilmelidir.

KAYNAKÇA

Ahiler Kalkınma Ajansı [AHİKA]. (2013). TR71 Düzey 2 Bölgesi Tarım Ve Hayvancılık Sektöründe Mevcut Durum Ve 2014-2023 Yılları Stratejileri Ve Hedefleri Raporu. Erişim Tarihi: 01.09.2018. http://ahika.gov.tr/assets/ilgilidosyalar/TR71-Duzey-2-Bolgesi-Tarim-ve-Hayvancilik-Sektorunde-Mevcut-Durum-ve-2014-2023-Stratejileri-ve-Hedefleri-Raporu.pdf

Ahiler Kalkınma Ajansı [AHİKA]. (2018). Erişim Tarihi: 01.09.2018, http://ahika.gov.tr/dfd-ve-teknik-destek-raporlari/dfd-raporlari/

Ahiler Kalkınma Ajansı [AHİKA]. (2018). Kırşehir İşgücü Durum Analizi. Erişim Tarihi: 01.09.2018.

Akgüç, Ö. (1994). Finansal Yönetim. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü (Yayın No:63).

Akın, H.B. (2003). Türkiye'de Girişimcilik ve Memurluk Üzerine Mustafa Suphi ve Prens Sabahattin'den Mülhem Bir Analiz. *Piyasa*, 6-7, 29-51.

Aksaray Belediyesi (2018). Erişim Tarihi: 20.10.2018. https://www.aksaray.bel.tr/ekonomik-durumu-124

Aktay, Y. (2004), "Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar", Fikir Dünyası Düşünce Dergisi, S:2, ss. 70-77.

Aldrich, H., Zimmer, C. (1986), Entrepreneurship Through Social Networks, In D. L. Sexton & R.W. Smilor (Der.), *The Art and Science of Entrepreneurship*, Cambridge, Massachusetts: Ballinger Publishing Company, pp. 3-24.

Altunışık, R., Özdemir, Ş. ve Torlak, Ö. (2002). *Modern Pazarlama.* İstanbul: Değişim Yayınları.

Arat, N. (1993). Türkiye'de Kadın Girişimcilik, (TES-AR Yayınları No:7, Ankara).

Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*, Ankara. Siyasal Kitapevi, s.50.

Arıkan, S. (2003). Kadın Yöneticilerin Liderlik Davranışları ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* S1, 3.

Arıkan, S. (2004). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*, Ankara : Siyasal Kitapevi.

Arıkan, C. (2016). Kadın Girişimcilikte Başarı Ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 14, Sayı:3, 154.

Arıkan, R. (2004). *Araştırma Teknikleri Ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.

Aslan, Ş., Atabey, A. (2009). Küresel Rekabette Kadın Girişimcilerin Rolü Ve Türk Kadın Girişimci Tipolojisi. Journal of Azerbaijani Studies, 12, 1-17.

Auken, H. V., Paul S., Fred L.F.; Jaime S. (2006). Role Model Influences On Entrepreneurial Intentions: A Comparison Between USA And Mexico. *Entrepreneurship Mgt,* 2, 325–336.

Aydın, M. (2000). Kurumlar Sosyolojisi, Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Aydın, N. (Ed.) (2003). Finansal Yönetim. Eskişehir: AÖF.

Aydın, Ş., Özkul, E., Tandoğan, K. G., Şahin, N. (2007). Otel İşletmelerinde Kadınların Üst Ve Tepe Yönetime Yükseltilmesinde Cam Tavan Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *15. Ulusal Yönetim Ve Organizasyon Kongresi Bildirileri*, Sakarya, 312.

Aytaç, Ö., İlhan S. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, s. 101-120.

Başol, O. (2010). Girişimci Kadın ve Erkeklerin Başarı Algısındaki Farklılıklar: Küçük Ölçekli İşletmelerde Bursa İli Örneği. Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Bayındır, S. (2007). "Yenilik Çalışmalarında Dış Kaynak Kullanımı", Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, ss.241-250.

Bayraktaroğlu, S., Uluköy, M. (2014). A Field Research About Oppression Incurred of Women Entrepreneurs in Patriarchal Societies. *Yönetim Ekonomileri Araştırmaları Dergisi*, 24, s. 356- 369.

Bayratutan, Y., Akatay, M. (2012). "*Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği*", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Say:24, 1-34.

Bedük, A. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 12: 106-117.

Bhasin, K. (2003). "Toplumsal Cinsiyet-Bize Yüklenen Roller", Çeviren: Kader Ay, İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı KADAV Yayınları.

Biçerli, M. K. (2009). Çalışma Ekonomisi, Beta Yayınları.

Bilgin, A. (2001). Kadınların Var Olma Yolları. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt XIV, Sayı 1.

Birley, S. (1989). Female Entrepreneurs: Are They Really Any Different Journal Of Small Business Management, 27(1), pp. 32-37.

Boden, R., Nucci A. (2000) "On The Survival Prospects of Men's And Women's New Business Ventures", Journal Of Business Venturing, 18 (4), 347-362.

Boyd, N. G., Vozikis, G. S. (1994). The Influence of Self-Efficacy on the Development of Entrepreneurial Intentions and Actions. *Entrepreneurship Theory Practice*, Summer, 63-77.

Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 93–111.

Brannon, L. (2002). Gender: Pyschological Perspectives. (3. ed.). Boston: Allyn ve Bacon.

Burke, A. E., FitzRoy, F. R. & Nolan, M.A. (2002). Self-Employment Wealth And Job Creation: The Roles Of Gender, Non-Pecuniary Motivation And Entrepreneurship Ability. Small Business Economics, 19(3), pp. 255-270.

Burtan Doğan, B., Kaya, M. (2013), "Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 45, s. 144-170.

Can, Y., Karataş, A. (2007). *Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği*. *Selçuk Ü. Karaman İ.İ.B.F. Dergisi* Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, s. 251-261.

Carter, S., Rosa, P. (1998). "The Financing Of Male And Female Owned-Business", Entrepreneurship And Regional Development, 10(3), 225-241.

Catley, S., Hamilton, R. T. (1998). Small Business Development and Gender of Owner. *Journal of Management Development*, 17(1), pp.75-82.

Coser, L. A., Buford, R., Patricia, A. S., Steven, L. N. (1983). Introduction to Sociology. New York: Harcourt Brace Jovanovich Inc.

Cromie, S., Hayes, J. (1988). Towards A Typology Of Female Entrepreneurs. Sociological Review, 36(1), 87-113.

Çakıcı, A. (2006). Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(4), s. 54-78.

Çakır, Ö. (2008). Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 31, ss.25-47.

Çalışır, G., Çakmak Kılıçaslan, E. (2017). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilik: TEB KOBİ TV, *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, Cilt.2, Sayı.1, 124-140.

Çetindamar, D. (2002). *Türkiye'de Girişimcilik*. İstanbul: TÜSİAD .

Danışık, Ş. (2001). *Türkiye'deki Girişimci Profili.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı.

Davidsson, P. (1995). Determinants of Entrepreneurial Intentions. (*Paper presented at the Rent IX Conference)*. Italy.

Demir, F. O., Kırdar, Y. (2009). Müşteri İlişkileri Yönetimi: CRM. *Review of Social, Economic & Business Studies*, Vol.7/8, 293-308.

Demircioğlu, Z. (2010). Eskişehir'de Kadın Girişimciliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. (Y. Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Dicleli, A. B. (2011). Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği Yönderlik Araştırması Ve Eğitim Programı Notları.

Doğramacı, B. (2006). *Kadınları Girişimci Olmaya Yönelten Nedenler ve Giresun Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Endüstrisi ve Ekonomi İlişkileri Anabilim Dalı.

Doğru, C. (2008). Osmanlı Toplumunda Kapitalist-Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), s. 75-91.

Durak, İ. (2011). Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2).

Duygulu, E. (2008). Algılanan Kurumsal Görünüm, Proaktif Kişilik Özelliği ve İş Kurma (Girişimcilik) Tutumu: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), s. 95-120.

Dündar, S., Ağca, V. (2007). Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin İncelenmesine İlişkin Ampirik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1.

Drucker, P. F. (1998). Sonuç İçin Yönetim, (Çev. Bülent Toksöz), İstanbul, İnkılap Kitabevi, s. 34.

Dzisi, S. (2008). *Women Entrepreneurs in Small and Medium Enterprises (SMEs) in Ghana*. Doctorate Thesis. Australia: Swinburne University of Technology Faculty of Business and Enterprise.

Ecevit, Y. (1993). Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi. *Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli*. Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi Yayın No: 74, Ankara.

Ecevit, Y. (2007). *Türkiye'de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım.* Ankara: Uluslararası Çalışma Ofisi (ILO).

Eğrican, N., Karadeniz, E. (2008). *Entrepreneurship in Turkey: The Turkish Annual Report*. İstanbul: GEM Publishing.

Erdoğan, Z. (2008). *Girişimcilik ve Kobiler: Teori ve Uygulama*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Erdoğmuş, N. (2004). Aile İşletmeleri: İkinci Kuşağın Yetiştirilmesi, İGİAD Yayını, No:1, İstanbul.

Eren, E. (2010). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 12. Baskı, İstanbul, Ekim.

Ereş, F. (2006). Türkiye'de Kadının Statüsü Ve Yansımaları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:19, s.40-52.

Ergeneli, A., Akçamete, C. (2004). Bankacılıkta Cam Tavan: Kadın ve Erkeklerin Kadın Çalışanlar ve Kadınların Üst Yönetime Yükseltilmelerine Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 23(2), s. 85-109.

Eroğlu, F., İrmiş, A. (2004). Yönetim Krizlerine Karşı Yönetim Ahlakının Yeniden İnşası, Türkiye Günlüğü Dergisi, 78, 104-107.

Esen, A., Çonkar, K. (1999*). Orta Anadolu Girişimcilerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri, İşletmecilik Anlayışları ve Beklentileri Araştırması*. Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları.

Giddens, A. (2000). "Sosyoloji", Çeviren: Cemal Güzel ve Hüseyin Özel, Ankara: Ayraç Yayınevi.

Global Entrepreneurship Monitor [GEM]. (2012). Global Entrepreneurship Monitor Women's Report. Erişim Tarihi: 29.05.2017, http://www.babson.edu/news-events/babson-news/Pages/121411Global-Study-of-Women Entrepreneurs2011.aspx.

Global Entrepreneurship Monitor [GEM]. (2013-2014). Türkiye Yetişkin Nüfus Araştırması. Erişim Tarihi: 29.05.2017, http://www.babson.edu/news-events/babson-news/Pages/121411Global-Study-of-Women-Entrepreneurs2011.aspx.

Global Entrepreneurship Monitor [GEM]. (2014). 2013 Ve 2014 Verileriyle Türkiye'de Ve Bölgeler'de Girişimcilik. Erişim: 29.05.2017, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/GEM-2014.pdf

Global Entrepreneurship Monitor [GEM] (2016/17). Global Entrepreneurship Monitor Women's Report. Erişim Tarihi: 08.11.2018, https://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Documents/GEM%202016-2017%20Global%20Report.pdf

Global Entrepreneurship Monitor [GEM] (2017). Global Entrepreneurship Monitor Women's Report. Erişim Tarihi: 01.11.2018, http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Documents/GEM%202016-2017%20Global%20Report.pdf.

Göçek, F. M. (1999). *Burjuvazinin Yükselişi, İmparatorluğun Çöküşü: Osmanlı Batılılaşması ve Toplumsal Değişme*. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Gökakın, Z. Ö. (2000). Doksanlı Yılların Yeni Kahramanları: Türkiye'de Girişimci Kadın Profili. *8. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 109-123). Nevşehir.

Groh, A., Liechtenstein, H., & Lieser, K. (2012), "The Global Venture Capital and Private Equity Country Attractiveness Index-2012 Annual", Erişim: 01.11.2018. https://www.preqin.com/docs/reports/IESE_Global_VC_and_PE_Country_.

Gül, M., Gül, K.(2018). "*Balıkesir İlinde Kadın Girişimci Profili Ve Sorunları: Yiyecek Sektöründe Bir Uygulama*" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 56. Sayı / Nisan.

Güleç, S. (2011). *Kadın Girişimciliği-Karaman Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.

Güney, S. (2006). "*Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış*", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 25-43.

Gürol, M. A. (2000). *Türkiye'de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi: Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Gürol, Y., Atsan, N. (2006). Entrepreneurial Characteristics Amongst University Students Some Insights For Entrepreneurship Education And Training In Turkey. *Education & Training*, Vol. 48, No. 1, pp. 25-38.

Halkias, D., Nwajiuba, C., Harkiolakis, N., Caracatsanis, S. M. (2011). Challenges Facing Women Entrepreneurs In Nigeria. Management Research Review, 34(2), pp.221-235.

Hanson, S. (2009). Gender And Entrepreneurial Networks. Regional Studies, 43(1), pp.135-149.

Hebert, R. F., Albert, N. L. (2006). "The Entrepreneur As Innovator", Journal of Technology Transfer, Springer Science, s. 589.

Hisrich, R. D., Peters M. P. (1985). *Entrepreneurship: Starting, Developing and Managing a New Enterprise*. Third Edition. USA: Richard D. Irvin Inc.

Hisrich, R. D., Peters M. P. (1998). *Entrepreneurship*. USA: Irwin Mc Graw Hill.

Hisrich, R. D., Öztürk, S. A. (1999). Women Entrepreneurs In A Developing Economy, *The Journal of Management Development*, Vol.18, No:2, s.114-124.

Hisrich, R. D., Peters, M. P. (2001). "*Entrepreneurship*. Fifth Edition. USA: McGraw- Hill Higher Education, s.9.

Hisrich, R. D., Peters, M.P., Shepherd, D.A. (2005). Entrepreneurship. Sixth Edition. New York, McGraw-Hill, s.21.

Hodgkinson, C. (2008). Yönetim Felsefesi, Çev. Ed. İ. Anıl ve B. Doğan) İstanbul: Propedia Yayınları, 1.Basım.

Huang, G.Q., Mak, K.L. (2000). WeBid: A Web-Based Framework to Support Early Supplier Involvement In New Product Development, Robotics and Computer-Integrated Manufacturing, 16 (2-3): 169-179.

International Institute for Management Development [IMD] (Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü). World Competitiveness Online, (2018). https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/overview/TR.

İlhan, S. (2003). Sosyo Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi* Güz 11, s. 61-79.

İlter, B. (2008). *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği*. Yüksek lisans tezi. Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İpçioğlu, İ. (2012). "Girişimcilik ve Kadın", Girişimcilik ve KOBİ'ler – Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ekin Yayınevi, Bursa.

İrmiş, A., Barutçu, E. (2012). Öğrencilerin Kendilerini Girişimci Bir Kişiliğe Sahip Görmelerini Ve İş Kurma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan

Araştırması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (2), s. 1-25.

İyicil, A. G. (2006). "*Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'deki Kadın Girişimciliğinin İrdelenmesi ve Bir Araştırma*", Yükseklisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jalbert, S. E. (2000). "*Women Entrepreneurs In the Global Economy"*, New Jersey.

Johnson, T. L., Hayes, C. (1996). "Wanted: Entrepreneurial Skills", Black Enterprise, 26, 9, s. 62-63.

Kabakçı, E. "Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması, (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2012.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM]. (2000). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. Ankara: KSGM Yayını.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM]. Erişim Tarihi: 15.12.2018. https://kadininstatusu.aile.gov.tr/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023

Kahraman, K. (2006). *Anadolu Aslanlarının Doğuşu. (Editör:E. Erken), İktisat, Tarih ve Zihniyet Dünyamız* İçinde, İstanbul: Bilge Matbaacılık, s. 221-235.

Kahraman, L., Kahraman, A. B., Ozansoy, B., Akıllı, H., Kekillioğlu, A., Özcan, A. (2014). "Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Algısı Araştırması", Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume: 9/2, Winter 2014: 811-831, Ankara.

Kalkan, A. (2011). Kişisel Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranış Kontrolünün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, s. 189-206.

Kansız, N., Acuner Ş. A. (2008). Üretim ve İstihdama Katılımda Kadının Yeri. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 20, s. 240.

Kara, M., Yıldız, M. (2017). "TR 72'de Girişimcilik Profilinin Analizi", Oran Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Yayını, Kayseri.

Karadeniz, Y. (2010). Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi. Erişim Tarihi: 30.05.2017, http://vizyon21yy.com/documan/Egitim_Ogretim/Onemli_Gunler_Kuruluslar/Girisimcilik_Haftasi/Turkiyede_Girisimcilik_Egitimi.pdf,.

Karagöz, M. (2009). *Girişimcilik Profili Araştırması: Isparta İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı.

Karayolları Genel Müdürlüğü İnternet Sayfası. Erişim Tarihi: 10.01.2018. http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Istatistikler/DevletIlYolEnvanter/IllereGoreDevletVeIlYollari.pdf

Karen, D. (2003). Hughes, Pushed or Pulled? Womens Entry Into Self-Employment and Small Business Ownership. Gender, Work and Organization. *Alberta*. 10(4), pp. 437-438.

Kirkwood, J. (2007). Igniting The Entrepreneurial Spirit: İs The Role Parents Play Gendered. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research.* Vol. 13 No. 1, pp. 39-59.

Koç, S. E. (2005). *Kadın Girişimciler Kavramı ve Serbest Meslek Mensubu Kadın Girişimcilere İlişkin Konya İlinde Uygulamalı Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.

Korkmaz, S. (2000). Girişimcilik ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), s.163-180.

Kuratko, D. F., Hodgetts, R. M. (1995). *Entrepreneurship*. Third Edition. Orlando: The Dreyden Pres.

Kuriloff, H. A., Hemphill, M. J., Cloud, D. (1993). Starting and Managing the Small Business. Singapore: McGraw-Hill.

Kutaniş, R.Ö., Alpaslan, S. (2006). Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı Mıdır? *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt VIII, Sayı 2.

Kutaniş, R.Ö. (2003). Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü: Kadın Girişimciler, *11.Ulusal Yönetim Kongresi Bildiri Kitabı* İçinde (s.55-61). Afyon: Kocatepe Üniversitesi İİBF.

Kutaniş, R.Ö. (2006). *Girişimci Kadınlar*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Kutaniş, R. Ö., Hancı, A. (2004). Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algılamaları, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, ss. 457-464.

Kutlu, Ö. (2006). *Türkiye'de Kadın Girişimciliği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Genel İşletmecilik Bilim Dalı.

Küçük, O. (2005). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı [KOSGEB] (2017). Faaliyet Raporu. Erişim: 20.09.2018

https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Kayit/KOSGEB_2017_Y%C4%B1l%C4%B1_Faaliyet_Raporu.pdf

Küçükalp, D. (2008). Toplumsal Organizmanın Bir Hastalığı: Otorite, İşgüç Dergisi, 3(1) http://www.isgucdergi.org/index.php?cilt=3 22.11.2016.

Lee, S. M., Seong-bae, L., Raghuvar, D. P., Daesung, C.; Weixing, L. (2006). Influences On Students Attitudes Toward Entrepreneurship: A Multi-Country Study. *Entrepreneurship Management*.

Lipovetsky, G.(1999). Üçüncü Kadın-Kadında Süreklilik ve Yenilik, Çev. Filiz Nayır Deniztekin, Varlık/Deneme Yayınları 1.Basım, İstanbul.

Long, W. (1983). *The Meaning of Entrepreneurship*. American Journal of Small Business, VIII.

Lukes, S. (2002). İktidar ve Otorite, (Çev. Sabri Tekay), İçinde Bottamare, T. & Nisbet, R. (Der) Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Ankara: Ayraç Yayınları.

Lundström, A., Stevenson, L. (2002). On the Road to Entrepreneurship Policy. Swedish Foundation for Small Business Research.

Mayfield, W. (2000), "What Is Informal Venture Capital and Who are Angels?" Kansas Economic Report, Spring 2000, 28, Wichita State University, Wichita, Kansas.

McClelland, D. C., Winter, D. G. (1969), Motivating Economic Achievement. The Free Pres, New York.

McClelland, D. C., Burnham, D. H. (1976), Power Is the Great Motivator, Harvard Business Review, Motivating People, January, 2003, 1–11.

Mendel, G. (2005-a). Bir Otorite Tarihi: Süreklilikler ve Değişiklikler, (Çev. Işık Ergüden). İstanbul: İletişim Yayınları.

Mendel, G. (2005-b). Son Sömürge Çocuk: Sosyo-Psikanaliz Açıdan Otorite, (Çev. Hüsen Portakal). İstanbul: Cem Yayınları.

Meydan, M. C. (2013). Girişimciliğin Ölçülmesi: Türkiye İçin Bölgesel Girişimcilik Endeksi Önerisi. Yükseklisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 83- 95.

Minibaş, T. (2006). Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadın İstihdamına Katkıları. *Kadın İstihdamı Zirvesi Bildiri Kitabı* içinde (s.190-198). İstanbul.

Mitra, R. (2002). The Growth Pattern of Women-Run Enterprises: An Empirical Study in India. Journal of Developmental Entrepreneurship, 7(2), 217-237.

Morrison, A. (2000) "Entrepreneurship: What Triggers It?", International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research, V:6, No: 2, pp.59-71.

Morrison, A., Rimmington, M., Williams, C. (2005). *Entrepreneurship in the Hospitality, Tourism and Leisure Industries*. Oxford, UK: Elsevier Butterworth Heinemann.

Müftüoğlu, T., Akbulut, Y., Özsoy, A. (1996). Türkiye'de Girişimcilik Tarihi. *TOSYÖV Girişim,* Sayı :8, Kasım -Aralık 1996.

Müftüoğlu, T., Durukan, T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Narin, M., Marşap, A., Gürol, M. A. (2006). Global Kadın Girişimciliğinin Maksimizasyonunu Hedefleme: Uluslararası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(1), s. 65-78.

Nevşehir Ticaret ve Sanayi Odası [NTSO]. 2018. Erişim: 05.10.2018, http://www.ntso.org.tr/tr/sayfa/nevsehirin-sosyo-ekonomik-yapisi-43

Nicolaou, N., Scott, S. (2009). Can Genetic Factors Influence The Likelihood Of Engaging In Entrepreneurial Activity. *Journal Of Business Venturing*, 24, s. 1–22.

Onuncu Kalkınma Planı (2014). Girişimciliğin Geliştirilmesi 2014-2018, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (1988). Erişim Tarihi: 10.09.2018. *Women Entrepreneurs in Small And Medium Enterprises*. Conference Paris.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (1998). Erişim Tarihi: 10.09.2018. Fostering Entrepreneurship, The OECD Jobs Strategy.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2004). Erişim Tarihi: 10.09.2018. Women's Entrepreneurship: Issues and Policies. *2. OECD Conference of Ministers Responsible for Small and Medium Sized Enterprises (SMEs).* Turkey Istanbul.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2012). Erişim Tarihi: 10.09.2018. Structural and Demographic Business Statistics (SDBS) Database.

Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2017). Erişim Tarihi: 10.09.2018. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/entrepreneur_aag-2017en.pdf?expires=1543566104&id=id&accname=oid007997&checksum=E1E23D69B0491EFD86511CE323D7FEDF.

Orhan, M., Scott, D. (2001). Why Women Enter into Entrepreneurship: An Explanatory Model. *Women In Management Review*, V:16, N:5, pp. 232-243.

Outhwiate, W. (2003) “The Blackwell Dictionary of Modern Social Thought”, USA: Blackwell Publishing.

Ökten, Ş. (2009). “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, s. 303-312.

Öneren, M. (2012). "*İç Anadolu Bölgesindeki Genç Nüfusun Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma*", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7:2.

Örücü, E., Kılıç, R. ve Yılmaz, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi Üzerine Bir Uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2, s. 27–47.

Özdemir, A. A. (2010). Potansiyel Girişimci Olan Kadınların Motivasyon Faktörleri ve Eskişehir’de Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 10 (1).

Özkul, G., Dulupçu, M. A. (2007). Kişisel Gelişimin Girişimci Tipleri Üzerine Etkisi: Antalya-Isparta İllerinde Bir İnceleme, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi.* Cilt 2, Sayı 2, s. 89–92.

Özyılmaz, A. M. (2016). *Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. s.48-53.

Palaz S., Turgut B. (2009). “ Kadın Girişimcilerin Kişisel ve İş Yaşamına İlişkin Özellikleri, Motivasyonları ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma Örneği”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, İstanbul, 4(1), s. 99-115.

Pilccher, J., Whelehen, I. (2004). “50 Key Concepts In Gender Studies”, London: Sage Publications.

Porter, M. E. (1998). Competitive Advantage Creating and Sustaining Superior Performance, The Free Press, New York.

Sakallı, N. (2001). "Sosyal Etkiler Kim Kimi Nasıl Etkiler?". Ankara:İmge Kitabevi.

Schindehutte, M., Morris, M., Brennan, C. (2003). Entrepreneurs And Motherhood: Impacts On Their Children In South Africa And The United States. Journal Of Small Business Management, 41(1), pp. 94-107.

Scott, C. E. (1986). Why More Women Are Becoming Entrepreneurs. Journal of Small Business Management, 24(4), pp. 37-44.

Scott, J. W. (2007). “Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Analiz Kategorisi”, Çeviren: Aykut Tunç Kılıç, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Sevinç, A., Eren, T. (2016). "*Bölgesel Kalkınma ve Girişimcilik: Ahiler Kalkınma Ajansı Örneği*", Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Ekonomi, İşletme, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi JEBPIR, 2 (1), 1-22.

Shimazaki, H. (1992). *Vision in Japanese Entrepreneurship*. London: New York Routledge.

Shinnar, R., Pruett, M., Toney, B. (2009). Entrepreneurship Education: Attitudes Across Campus. *Journal of Education for Business*.

Sipahi, E. (1997). *Türkiye'de Girişimcilik ve Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma*. Yükseklisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Souitaris, V., Zerbinati, S., Al-Laham, A.(2007). Do Entrepreneurship, Programmes Raise Entrepreneurial Intention Of Science And Students? The Effect Of Learning, Inspiration and Resources. *Journal Of Business Venturing* 22, pp. 566-591.

Soyak, M. (2010). "Kadın Girişimciliği Ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), s. 129-144.

Soysal, A. (2010a). *Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma.* Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Eskişehir, Sayı 5(1): 71-95.

Soysal, A. (2010b). Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ankara, 65-1,83-111.

Star, J., Yudkin, M. (1996). Women Entrepreneurs: A Review Of Current Research. 15, Wellesley Centers for Women.

Steven, L. M., Glinow, M. A. (2003). *Organizational Behavior*. NewYork: McGruw Hill, Irwin.

Stevenson, H., Gumpert, D. (1991). *The Heart of Entrepreneurship, Entrepreneurship Creativity at Work.* Harvard Business Review Paperback.

Şahin, E. (2006). *Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama.* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi Ve Pazarlama Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Şekerler, H. (2006). *Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri.* Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taslak, S., Doğan, İ. (2008). *Kadın Girişimcilerin Sosyokültürel Engelleri Aşmada Temel Kişilik Özellikleri ve Başarı Güdüsünün Birlikte Etkisine Yönelik Bir*

Araştırma, 2. Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, s. 229-240.

T.C. Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, (2012). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012 - 2016). Erişim Tarihi: 15.12.2018. https://www.kuzka.gov.tr/dosya/kirsal_alanda_kadinin_guclendirilmesi_eylem_plani_2012-2016.pdf

T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2013). İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011). Erişim Tarihi: 01.10.2018.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2014). *Mesleki Gelişim, Girişimci Fikirler ve İş Kurmak*. Ankara.

Tekin, M. (1999). *Girişimcilik*. Konya : Damla Ofset Matbaası, s.2-4.

Tekin, M. (2005). *Hayallerin Gerçeğe Dönüşümü; Girişimcilik*. Konya: Güney Ofset Matbaacılık, s.20-332.

The Global Entrepreneurship and Development Institute [GEDI]. (2011). Erişim Tarihi: 29.05.2017. Extended Report: Entrepreneurs and Entrepreneurial Employees Across the Globe.

The Global Entrepreneurship and Development Institute [GEDI]. (2013-2014). Erişim Tarihi: 29.05.2017. https://thegedi.org/research/gedi-index/

Toksöz, G. (2007). İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler. *Çalışma ve Toplum*, s. 4.

Top, S. (2006). Girişimcilik Keşif Süreci, İstanbul: Beta Yayınları.

Törüner, M., Lordoğlu, K. (1991). Çalışma Ekonomisi, İstanbul: Beta Yayınları.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (2017). Erişim Tarihi: 30.05.2017, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.592d31d513c9d7.91056397

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği [TÜSİAD]. (1987). Erişim Tarihi: 04.09.2018. *Türkiye'de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar ve Çözümler*. İstanbul. https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9143-turkiye-de-girisimcilik-ile-ilgili-sorunlar-ve-cozumler

Türkbal, A. (2005). İktisada Giriş, İstanbul: Aktif Kitabevi.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2009). "İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-1", T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2010). Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2014-2016). *Girişimcilik İstatistikleri*. Erişim Tarihi: 30.05.2017. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27845.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2015). Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri. Erişim Tarihi: 30.05.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2015). İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları Ve Endeks Değerleri. Erişim Tarihi: 30.05.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *Girişim Özelliklerine Göre Dış Ticaret İstatistikleri.* Erişim Tarihi: 30.05.2017.http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24820.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *Aile Yapısı Araştırması*. Erişim Tarihi: 30.05.2017. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *AR-GE Faaliyetleri Araştırması*. Erişim Tarihi: 30.05.2017. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24865.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *İstatistiklerle Kadın Araştırması*. Erişim Tarihi: 30.05.2017. http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *İşgücü İstatistikleri*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi: 30.05.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). *Yenilik Araştırması*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi: 30.05.2017, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24864

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2017). ADNKS Sonuçları, Erişim: 05.05.2018 https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2018). *İşgücü İstatistikleri*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi: 20.10.2018.http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27697.

Türkiye İş Kurumu [İŞKUR] 2017. Erişim Tarihi: 10.02.2018. https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/

Türkkahraman, M., Şahin, K. (2010). "*Kadın ve Kariyer*". Alanya İşletme Fakültesi Dergisi.

Uluköy, M., Bayraktaroğlu, S. (2014). Ataerkil Toplumlarda Kadın Girişimcilerin Uğradıkları Baskıların İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*,24, s. 356-369.

Ulusal İstihdam Stratejisi, 2014-2023. Erişim Tarihi: 15.12.2018. http://www.uis.gov.tr/announcements/14072017/

Uzun, G. (2005). "Kadın ve Erkek Yöneticilerin Liderlik Davranışları Arasındaki Farklılıklar ve Bankacılık Sektöründe Uygulama", Yüksek Lisans Tezi.

Vance, D. E. (2005), Raising Capital (Camden, New Jersey: Springer Press).

Wang, C. K., Wong, P. (2004). Entrepreneurial Interest of University Students in Singapore, *Technovation*, (24), pp. 163–172.

Wilson, F., Kickul, J., Marlino, D. (2007). *Gender, Entrepreneurial Self-Efficacy, and Entrepreneurial Career Intentions: Implications For Entrepreneurship Education*. Baylor University.

World Bank [WB]. (2019). Doing Business. http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf, S.5.

World Economic Forum, "The Global Gender Gap Report", Insight Report, (2008 and 2014), s. 72, Table E9: Enrolment In Tertiary Education.

World Economic Forum [WEF]. (2017). Küresel Cinsiyet Boşluğu Raporu. Erişim Tarihi: 29.11.2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

Yağcı, F., Bener, Ö. (2005). *Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler.* Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 33: 85-100.

Yaprak, Ş. (2003). *Kadın İşgücünü İstihdama Etkileri: Eskişehir Bölgesinde Bir Uygulama.* Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Yereli, A. N. (2001). Yönetim ve Ekonomi.*Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 7(1), 10.

Yetim, N. (2008). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. Ege Akademik Yayınları, Cilt 2, Sayı 2: 79-92.

Yıldırım, İ., Çıkmaz, E. (2016). "*Kadın Girişimcilerin, Kamu Kurum Ve Kuruluşlarından Destek Alma Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar: Gaziantep İlinde Nitel Bir Değerlendirme*" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 47, Aralık.

Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., Eroğlu, K. (2009). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri". Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 1.

Young, P. V. (1968). Bilimsel Sosyal İncelemeler Ve Araştırma (Çev. G. Bingöl ve N. İşçil). Ankara: Ege Matbaası.

Zapalska, A. M., Brozik, D. (2014). Female Entrepreneurial Business In Tourism And Hospitality Industry In Poland. Problems And Perspectives In Management, 12(2), pp. 7-13.

Zöhre, B. (1998). *Girişimcilik*. Ön Lisans Tezi. Osmaniye: Ç.Ü.O.M.Y.O. s.26.

Ek 1:

Sayın Katılımcı;

Bu anket çalışması; TR71 Düzey 2 Bölgesi'nde kadın girişimci profilinin incelenmesi, kadınları girişimciliğe iten faktörlerin tespit edilmesi, kadınların girişimcilik öncesi ve sonrası karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Aşağıda yer alan sorulara verilecek cevapların tam ve doğru olması araştırma sonuçlarını yakından etkileyecektir. Araştırmadan sağlanacak bilgiler ve sonuçlar sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır.

Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür eder, çalışma hayatınızda başarılar dilerim.

1. İşletmenizin Unvanı : .....

2. Yaşınız:

1 ( ) 20 ve aşağısı
2 ( ) 21-30
3 ( ) 31-40
4 ( ) 41-50
5 ( ) 51-60
6 ( ) 60 ve üzeri

3. Eğitim Durumunuz:

1 ( ) İlkokul mezunu
2 ( ) Ortaokul-ilköğretim mezunu
3 ( ) Lise mezunu
4 ( ) Üniversite (2 ve 4 yıllık) mezunu
5 ( ) Yüksek lisans- doktora

4. Medeni durumunuz:

1 ( ) Bekar
2 ( ) Evli
3 ( ) Boşanmış
4 ( ) Eşi vefat etti

5. Çocuğunuz var mı, varsa çocuk sayınız;

1 ( ) Çocuğum yok
2 ( ) 1-2 çocuk
3 ( ) 3-4 çocuk
4 ( ) 5 ve daha fazla

6. İş kurmadan önceki uğraşınız?

1 ( ) Aynı işi evde yapıyordum
2 ( ) Bir işte çalışıyordum (kamu-özel)
3 ( ) Eğitim/öğretime devam ediyordum
4 ( ) İş arıyordum
5 ( ) Ev işleriyle meşguldüm
6 ( ) Emekliydim
7 ( ) Diğer (Belirtiniz) ……

7. Kendi işinizde çalışmaya ne zaman başladınız?

1 ( ) ≤ 1 yıl
2 ( ) 2-4 yıl
3 ( ) 5-7 yıl
4 ( ) ≥ 8 yıl

8. İşletmenizin faaliyet gösterdiği alan/ Mesleğiniz .....

9. İşletmenizde bilgisayar kullanımı,
1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

10. İşletmenizin web sitesi var mı?
1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

11. İşletmeniz bünyesinde kaç kişi çalıştırıyorsunuz?
1 ( ) Yalnız kendim çalışıyorum.
2 ( ) 1 - 4 kişi
3 ( ) 5 - 9 kişi
4 ( ) 10 - 49 kişi
5 ( ) 50 ve üzeri kişi

12. Aylık ortalama kazancınız ne kadar?
1 ( ) 1.500 TL ve altı
2 ( ) 1.501 – 3.000 TL
3 ( ) 3.001 – 4.500 TL
4 ( ) 4.501– 6000 TL
5 ( ) 6.001 TL ve üzeri

13. Anne, baba ve/veya eşinizden girişimci olan var mı?
1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

14. İşletmenizi kurarken bu işle ilgili mesleki deneyiminiz var mıydı?
1 ( ) Deneyimim yoktu
2 ( ) 0 - 2 yıl
3 ( ) 3 - 5 yıl
4 ( ) 5 yıldan fazla

15. Mesleki bilgi ve becerilerinizi nasıl kazandınız?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
1 ( ) Aileden
2 ( ) İş hayatından
3 ( ) Örgün ve yaygın eğitim yoluyla
4 ( ) Meslek edindirme programları ile (kurs, eğitim vb)
5 ( ) Diğer (Belirtiniz): …….

16. Kendi işinizi kurup çalışmak için eşinizi ve/veya ailenizi ikna etmek zorundakaldınız mı?

1( ) Evet 2( ) Hayır

17. İşletmenizi kurarken kimlerden maddi ve/veya manevi destek gördünüz?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
1 ( ) Hiç kimseden destek görmedim
2 ( ) Eşimden
3 ( ) Annem ve babamdan
4 ( ) Çocuklarımdan
5 ( ) Yakın çevre ve arkadaşlarımdan
6 ( ) Sivil toplum kuruluşları veya kadın örgütlerinden
7 ( ) Kamu Kurum ve Kuruluşlarından (Belediye, Valilik, Kaymakamlık, KOSGEB, Kalkınma Ajansı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, vb.)
8 ( ) Diğer (Belirtiniz)…….

18. Aşağıda sizin iş kurma nedenlerinize ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı verilen ölçeği kullanarak belirtiniz.

Nedenler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Aile ihtiyaçlarını karşılamak					
Ekonomik bağımsızlık					

Mesleğimi yapmak					
Sosyal ilişkiler için					
İdealimi gerçekleştirmek için					
Zamanımı değerlendirmek için					
İnsanlara faydalı olmak için					
Becerilerimi değerlendirmek için					
Ekonomik açıdan daha rahat olmak için					
Önceki işimden hoşnut olmadığım için					
İş bulamadığım için					
Diğer(Belirtiniz):	....				

19. İşletmenizi kurarken sermaye teminini nasıl sağladınız ?(Birden fazla seçenekişaretleyebilirsiniz)

1 Kendi birikimim 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
2 Ailemden borç aldım 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
3 Çevremden borç aldım 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
4 Ortak buldum 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
5 Banka kredisi kullandım 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
6 Devlet desteği aldım 1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır
7 Diğer (Belirtiniz) …….....……

20. Kadın girişimcilerin işletmelerini kurarken karşılaştıkları sorunlara ilişkin aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı verilen ölçeğikullanarak belirtiniz.

Sorunlar	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**
İş kadınlığına çevrenin olumsuz bakısı (Toplumun kadınlar hakkındaki değeri)					
Sermaye temini					
Bürokratik işlemler					
Deneyimsizlik					
Bilgi eksikliği					
Uygun personel temini					
Uygun materyal temini					
Sektörde tanınmamış olmak					
Ekonomik belirsizlik					
Aile ile ilgili sorunlar					
Diğer (Belirtiniz)	.....				

21. Girişimcilik faaliyetinizi ilinizde yapıyor olmanızın sizin için bir dezavantaj olduğunu düşünüyor musunuz?

1( ) Evet 2( ) Hayır 3( ) Kısmen

22. (Evet ya da kısmen dediyseniz) Bu dezavantajların neler olduğunu düşünüyorsunuz?

1 ( ) İş çevresinde erkek çalışanların çoğunlukta olması
2 ( ) Sektörün özellikleri
3 ( ) Toplumun değer yargıları
4 ( ) Toplumda yaygın kadın rollerinin yarattığı baskı
5 ( ) Aile ile ilgili sorunlar
6 ( ) Yaşanan ilin piyasasının yetersizliği
7 ( ) Diğer .....

23. Kadın girişimcilerin işletmelerinin faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı verilen ölçeği kullanarak belirtiniz.

Sorunlar	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**
İşletmemin faaliyeti sırasında deneyimsizliğimdendolayı sorunyaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında ailevi nedenlerdendolayı sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında tedarikçi ilişkilerinde sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında müşteri ilişkilerinde sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında borç ödemeleri nedeniyle sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında ekonomik olarak sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında bürokratik işlemlerden dolayı sorun yaşıyorum					

İşletmemin faaliyeti sırasında çalışanların üzerinde otorite kurmakta sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında sektördeki erkek hakimiyetinden dolayı sorun yaşıyorum					
İşletmemin faaliyeti sırasında yaşadığım sorunların kadın olmamdan dolayı kaynaklandığını düşünüyorum					
Diğer	....				

24. Girişimci olmanızın size sağlamış olduğu avantajlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1 ( ) Herhangi bir avantajı yok
2 ( ) Evin bütçesine katkıda bulunma
3 ( ) Ekonomik özgürlük
4 ( ) Kendine güven
5 ( ) Başarma duygusu
6 ( ) Başkalarına istihdam olanağı sağlayabilmek
7 ( ) Toplumdaki sosyal statü
8 ( ) Diğer .....

25. Kadın işveren olmanız, çalışanlarınızla ilişkilerinizi nasıl etkiliyor?

1 ( ) Olumlu etkiliyor 2 ( ) Olumsuz etkiliyor 3 ( ) Herhangi bir etkisi olduğunu düşünmüyorum

26. Gelecekle ilgili planlarınızı önemine göre belirtiniz

	Kesinlikle Katılmıyorum	**Katılmıyorum**	**Kararsızım**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**
Büyüme-İş hacmini artırma					
Karlılığı artırma					
Ürün-hizmet çeşitliliğini artırma					
Kurumsallaşma					
Sektörde kalıcı olma					
Kaliteyi iyileştirme					
İşte mevcut durumu devam ettirme					
Diğer (Belirtiniz)	....				

27. Girişimci olmayı başka kadınlara da tavsiye eder misiniz?

1( ) Evet 2( ) Hayır

28. İşinizdeki faaliyetleriniz sırasında karşılaştığınız zorluklar varsa bu zorluklara karşı geliştirdiğiniz bir mücadele etme yönteminiz var mı? Karşılaştığınız zorluklar varsa bugüne kadar bu zorlukları aşmak adına bir teşebbüste bulundunuz mu?

……
……..……
……..……..……
……..…….....
.....……
……..

TEŞEKKÜR EDERİZ